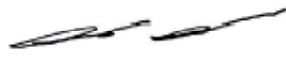

ปัญหาการตรวจสอบการจับกุมเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติ
ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดี
เยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

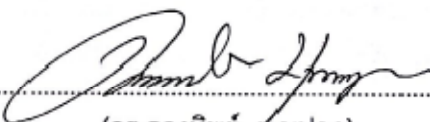
พิชญ์สินี วงศ์ปราโมทย์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
นิติศาสตรมหาบัณฑิต
คณะนิติศาสตร์
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
2557

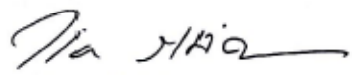
ปัญหาการตรวจสอบการจับกุมเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติ
ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดี
เยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553
พิชญ์สินี วงศ์ปราโมทย์
คณะนิติศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์..........อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ดร.วราภรณ์ วนาพิทักษ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์..........ประธานกรรมการ
(ดร.ดวงทิพย์ บุญปลุก)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์..........กรรมการ
(ดร.วราภรณ์ วนาพิทักษ์)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์..........กรรมการ
(ดร.วริยา ล้าเลิศ)

ศาสตราจารย์..........คณบดี
(ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ)
กุมภาพันธ์ 2557

บทคัดย่อ

ชื่อวิทยานิพนธ์	ปัญหาการตรวจสอบการจับกุมเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553
ชื่อผู้เขียน	นางสาวพิชญ์สินี วงศ์ปราโมทย์
ชื่อปริญญา	นิติศาสตรมหาบัณฑิต
ปีการศึกษา	2557

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการตรวจสอบการจับกุมตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยศึกษาแนวทางปฏิบัติของกระบวนการจับกุมเด็กหรือเยาวชนตามกฎหมายทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศ รวมถึงวิเคราะห์หาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการตรวจสอบการจับกุมตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

เนื่องจากพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ในหลายกรณี รวมทั้งกรณีเกี่ยวกับกระบวนการตรวจสอบการจับกุมเด็กและเยาวชนซึ่งแตกต่างไปจากเดิม เช่น การสอบสวนคดีอาญาตามมาตรา 72 ได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับไปศาลเพื่อให้ตรวจสอบการจับกุมภายในสี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน (ไม่นับเวลาเดินทาง) เพื่อให้ศาลตรวจสอบว่าการจับกุมและปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนว่าเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เว้นแต่เป็นคดีที่พนักงานสอบสวนเห็นว่าอาจเปรียบเทียบปรับได้ ซึ่งหากการจับกุมเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ศาลต้องสั่งให้ปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนไป ถือเป็นหลักการที่มีการบัญญัติเพิ่มเติมขึ้นใหม่โดยศาลจะมีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบเพื่อถ่วงดุลการใช้อำนาจและดุลพินิจของพนักงานสอบสวนในการจับกุมและสอบสวนเด็กหรือเยาวชน เป็นต้น

ผู้ศึกษาได้ศึกษาบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 แล้วพบว่า บทบัญญัติในส่วนของการตรวจสอบการจับกุมมีข้อบกพร่องและปัญหาในการปฏิบัติและการบังคับใช้กฎหมายโดยเฉพาะในระยะเริ่มแรกที่ผ่านมา ซึ่งผู้พิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัวแต่ละแห่งรวมทั้งบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องมีความเห็นในการตีความและการบังคับใช้กฎหมายแตกต่างกัน เป็นเหตุให้มีผลกระทบต่อสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนค่อนข้างมาก

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงเห็นสมควรให้มีการแก้ไขปัญหาการตรวจสอบการจับกุมเด็กและเยาวชน โดยปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน

(4)

และครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 72 และมาตรา 73 วรรคสาม ในส่วนบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการตรวจสอบการจับกุม เพื่อแก้ไขปัญหาค้างคดียุติธรรมที่เกิดจากช่องว่างทางกฎหมาย หรือการตีความกฎหมายที่มีการปฏิบัติที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ ควรให้มีการแก้ไขปัญหาด้านการบริหารควบคู่กันไปด้วย เช่น ในระหว่างการควบคุมตัวเด็กและเยาวชนนั้น พนักงานสอบสวนต้องจัดสถานที่พำนักให้เป็นสัดส่วนที่ชัดเจน พร้อมจัดให้มีนักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ หรือที่ปรึกษากฎหมายให้มาประจำการเพื่อช่วยเหลือดูแล และอำนวยความสะดวกให้แก่วัยเด็กและเยาวชนตลอดช่วงระยะเวลาก่อนส่งตัวไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุม หรือจัดให้มีเจ้าหน้าที่เพื่อช่วยเหลือดูแลและอำนวยความสะดวกทำนองเดียวกับเจ้าหน้าที่อินเทค (Intake Officer) ในประเทศสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ ควรให้มีการประชุมสัมมนาหรือการอบรม ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ผู้พิพากษา ทนายความ หรือที่ปรึกษากฎหมาย เพื่อให้การปฏิบัติงานเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นไปตามมาตรฐานเดียวกันโดยปราศจากข้อสงสัยหรือข้อกังขาจากบิดามารดา หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง อีกทั้ง เพื่อให้เด็กหรือเยาวชนได้รับความเป็นธรรมและได้รับความคุ้มครองสวัสดิภาพตามสิทธิมนุษยชนตามมาตรฐานสากลแห่งสหประชาชาติ

ABSTRACT

Title of Thesis	The problems of the juvenile arrest inspection in accordance with the Juvenile and Family Court and its Procedures Act, B.E. 2553
Author	Miss Pitsinee Wongpramote
Degree	Master of Laws
Year	2014

The purpose of this research is to study problems and impediment regarding the juvenile arrest inspection in accordance with the Juvenile and Family Court and Its Procedures Act, B.E. 2553 by researching the procedures of the juvenile delinquency who has been arrested in accordance with Thai and foreign laws and also to analyze the method to solve these problems.

The Juvenile and Family Court and Its Procedures Act, B.E. 2553 has revised from the Juvenile and Family Court and Its Procedures Act, B.E.2534 in many matter of substances including modification of the juvenile arrest inspection procedures such as criminal inquiry in section 72, which enacts that the inquiry official shall bring the arrested juvenile to the court for arrest inspection within 24 hours since the juvenile has reached the inquiry official's office (excluding the transportation time). The court shall examine the following procedure whether the inquiry official treats the juvenile is lawful, except the case that the inquiry official determines to fine. If the arrest is unlawful, the court will adjudge to acquit the juvenile. This is the new principle of the revised edition which the court has an authority to monitor the power and discretion of inquiry official in the procedures of arrest and investigation of juvenile delinquency.

This research has found defective issues on legal provision in the part of arrest inspection of Juvenile and Family Court and Its Procedures Act, B.E. 2553, especially at the beginning when this Act was enacted. Otherwise, each judge in Juvenile and Family Court throughout the country and involved officer in judicial administration may interpret and execute the law in various ways. Such problems will result in negative impacts to children's security and right.

From the reasons mentioned above, the researcher would like to suggest that the problems of the juvenile arrest inspection should be solved by revising

(6)

the Juvenile and Family Court and Its Procedures Act, B.E. 2553, section 72 and section 73 paragraph 3 in order to avoid the defective issues due to the gap in the law or the various ways to interpret. In addition, the administrative procedures have to be improved. For example, in the procedures of juvenile control, the researcher would like to recommend that every inquiry official's office must prepare the appropriate place of confinement and also provide the officer, such as psychologist, social worker or counsellor in active service or provide the specialist as same as intake officer in the United State, to support the juvenile until sending them to the court. Furthermore, there should be provided seminar or training for cognitive enhancement among the involved officer such as the inquiry official, prosecutor, judge, attorney or counsellor in order to have the standard of using the Act and eliminate any doubts from parents or concerned person, and also protect the juvenile's security in line with the human right of the United Nations.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความช่วยเหลือและความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ วนาพิทักษ์ ผู้ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาของข้าพเจ้า และอาจารย์ สัตยา อรุณธารี ผู้ซึ่งมีความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเกี่ยวกับเนื้อหาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มาคอย ให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทาง ประสานงานต่างๆ ให้แก่ข้าพเจ้า โดยท่านทั้งสองได้กรุณาสละเวลาอันมี ค่า ให้ความอนุเคราะห์ในการช่วยเหลือการศึกษา ค้นคว้าหาข้อมูล ตลอดจนให้คำแนะนำในการจัดทำ และเรียบเรียง อีกทั้งช่วยเหลือสนับสนุนในด้านการตรวจทานและแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์นี้ จนสำเร็จลุล่วง ผู้ศึกษามีความสำนึกในความกรุณาของท่านอาจารย์ทั้งสองเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบ ขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่ออาจารย์ ดร. ดวงทิพย์ บุญปลุกและ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วริยา ล้ำเลิศ ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่ายิ่ง ในการร่วมเป็นคณะกรรมการ สอบวิทยานิพนธ์ รวมทั้งให้คำแนะนำในการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ตลอดระยะเวลาในการศึกษาและการจัดทำวิทยานิพนธ์นี้ ขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา ผู้ซึ่งให้ความรัก ความเมตตา รวมถึงให้กำลังใจและเคียงข้างผู้ศึกษามาโดยตลอด อีกทั้งใคร่ ขอขอบคุณผู้มีพระคุณท่านอื่นๆที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือ ให้คำแนะนำและให้ข้อมูลแก่ผู้ศึกษาจน ทำให้การจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ในส่วนของคุณประโยชน์และคุณค่าทางวิชาการของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้ศึกษาขอให้คุณ ความดีเหล่านั้นเป็นเครื่องบูชาแก่บิดา มารดา บุรพจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน แต่หากวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้มีข้อบกพร่องประการใด ผู้ศึกษาต้องขออภัยและขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

พิชญ์สินี วงศ์ปราโมทย์

กุมภาพันธ์ 2557

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(10)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและสภาพปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา	6
1.3 ขอบเขตของการศึกษา	7
1.4 สมมติฐานในการศึกษา	7
1.5 ระเบียบวิธีวิจัย	7
1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา	8
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
บทที่ 2 ปรัชญา แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษและช่วยเหลือเยาวชนที่กระทำความผิด	9
2.1 วิวัฒนาการของแนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด	9
2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด	12
2.3 การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กของประเทศไทย	18
2.4 การคุ้มครองสิทธิเด็กตามแนวคิดสากลและกฎหมายไทย	26
บทที่ 3 หลักกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบการจับกุมและการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนกับมาตรการในการตรวจสอบการใช้อำนาจจับทั้งของกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ	47
3.1 หลักกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบการจับกุมและการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนตามกฎหมายไทย	47
3.2 หลักกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบการจับกุมและการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนตามกฎหมายต่างประเทศ	55
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กในการตรวจสอบการจับกุมและการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนกับมาตรการในการตรวจสอบการใช้อำนาจจับ	72

4.1	วิเคราะห์เปรียบเทียบการจับกุมเด็กหรือเยาวชนตามพระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 กับพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณา คดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553	72
4.2	วิเคราะห์หลักเกณฑ์การตรวจสอบการจับตามพระราชบัญญัติศาล เยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553	75
บทที่ 5	บทสรุปและข้อเสนอแนะ	99
5.1	บทสรุป	99
5.2	ข้อเสนอแนะ	101
	บรรณานุกรม	106
	ภาคผนวก	110
	พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและ ครอบครัว พ.ศ.2553	111
	ประวัติผู้เขียน	173

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3.1	เกณฑ์อายุสูงสุดของเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดของแต่ละ มลรัฐในสหรัฐอเมริกา	60
3.2	เปรียบเทียบหลักเกณฑ์ของประเทศไทย สหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น	71

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและสภาพปัญหา

เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าเด็กและเยาวชนมีวุฒิภาวะที่แตกต่างจากผู้ใหญ่ทั้งด้านการเรียนรู้ ด้านอารมณ์และพฤติกรรม ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี มีประสบการณ์ในการดำรงชีวิตน้อยกว่าผู้ใหญ่มาก ซึ่งอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิด ดังนั้น จึงต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์การ ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนไว้เป็นพิเศษแตกต่างจากคดีธรรมดาทั่วไปเพื่อ สวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน โดยเจตนารมณ์ในการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดซึ่งเป็น ผู้ใหญ่แตกต่างไปจากเจตนารมณ์ในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชน กล่าวคือสำหรับผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นผู้ใหญ่ นั้น กฎหมายมุ่งเน้นการลงโทษเป็นสำคัญ หรือกล่าว อีกนัยหนึ่งเป็นการใช้หลักการแก้แค้นและให้แยกผู้กระทำความผิดออกจากสังคม แต่สำหรับผู้กระทำ ความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชนนั้น มุ่งเน้นการคุ้มครองสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชน และแสวงหามาตรการต่างๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลแห่ง สหประชาชาติและเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ

ประเทศไทยได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 พร้อมทั้งตั้งสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก กลางเพื่อให้มีการแก้ไขฟื้นฟูเด็กที่กระทำความผิดเป็นครั้งแรก และต่อมาเพื่อให้เกิดความชัดเจนและ มีมาตรฐานการปฏิบัติอย่างสากลมากขึ้น ประกอบกับประเทศไทยได้รับรองอนุสัญญาสหประชาชาติ ว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ส่งผลให้มีการบัญญัติกฎหมายสำหรับใช้กับเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่ กระบวนการยุติธรรม ได้แก่ การตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณา คดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 แต่ได้มีการยกเลิกในเวลาต่อมา ซึ่งปัจจุบันได้มีการจัดตั้งศาล เยาวชนและครอบครัวครอบคลุมทุกจังหวัดทั่วประเทศ โดยตราพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและ ครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553¹ กำหนดให้ศาลเยาวชนและ ครอบครัวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งในคดีซึ่งเด็กและเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิด ทางอาญา ไม่ว่าจะเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือความผิดตามพระราชบัญญัติอื่นๆซึ่ง มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2554

ด้วยเหตุที่ได้แยกศาลยุติธรรมออกจากกระทรวงยุติธรรม มีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและ เยาวชนเป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรม ประกอบกับมีการปรับปรุงในส่วนที่เกี่ยวกับการให้

¹เมธาพร กาญจนเตชะ, เอกสารการสอนวิชากฎหมายความผิดเด็ก ชุดที่ 1, คำนวนที่ 2 พฤษภาคม 2556 จาก <http://ajanmayka.blogspot.com>

ความคุ้มครองสิทธิสวัสดิภาพ และวิธีปฏิบัติต่อเด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว รวมทั้งส่วนของกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ดังกล่าวได้กำหนดให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งในคดีซึ่งเด็กและเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดทางอาญา ไม่ว่าจะเป็ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา หรือความผิดตามพระราชบัญญัติอื่นๆ² โดยพระราชบัญญัติฉบับใหม่นี้มีบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมไปจากกฎหมายฉบับเดิมหลายประการ เฉพาะในหมวดการสอบสวนคดีอาญาได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมทันทีว่าการจับและปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เว้นแต่คดีที่พนักงานสอบสวนเห็นว่าอาจเปรียบเทียบปรับได้ และหากการจับเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ศาลจะต้องปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนไป ถือเป็นหลักการที่บัญญัติเพิ่มเติมขึ้นใหม่ให้ศาลเข้าไปมีบทบาทตรวจสอบถ่วงดุลการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานในการจับกุมเด็กหรือเยาวชนเพื่อป้องกัน คุ้มครองสิทธิของเด็กหรือเยาวชน³

นอกจากนี้เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชน กฎหมายห้ามมิให้มีการควบคุม คุมขัง กักขัง คุมความประพฤติ หรือใช้มาตรการอื่นใดอันมีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด เว้นแต่มีหมายหรือคำสั่งของศาล หรือเป็นกรณีคุมตัวเท่าที่จำเป็นเพื่อดำเนินคดีตามขั้นตอนของกฎหมาย และเมื่อจับกุมแล้วต้องนำตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไปยังสถานที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อให้มีการถามปากคำ ในบางความผิดอาจต้องมีผู้ร่วมถามปากคำอันได้แก่ บุคคลที่เด็กร้องขอให้ (นักจิตวิทยา หรือพนักงานสังคมสงเคราะห์ พนักงานอัยการ และทนายความ) มาอยู่ด้วยขณะถามปากคำ รวมทั้งต้องจัดให้มีห้องเฉพาะเพื่อการถามปากคำ เมื่อพนักงานสอบสวนสอบถามเบื้องต้นและแจ้งข้อกล่าวหาแล้วจะต้องนำตัวเด็กหรือเยาวชน พร้อมทั้งหนังสือแจ้งการจับกุมไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมภายใน 24 ชั่วโมง ตำรวจไม่ต้องนำตัวเด็กและเยาวชนส่งสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนภายใน 24 ชม.เหมือนในอดีต ส่วนขั้นตอนใหม่หลังจากนี้ เมื่อตำรวจส่งตัวเด็กและเยาวชนที่ถูกจับตัวส่งให้ศาลเยาวชนและครอบครัวแล้ว ศาลจะเป็นผู้พิจารณาว่าจะอนุญาตปล่อยตัวชั่วคราวหรือไม่ หากศาลไม่อนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว ก็จะประสานผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนให้มารับตัวเด็กและเยาวชนเพื่อนำตัวไปเข้าสู่กระบวนการสืบเสาะประวัติก่อนทำความเห็นในการบำบัดฟื้นฟูเสนอศาลประกอบการพิจารณา

² สราวุธ เบญจกุล, กฎหมายเด็กใหม่ ตร.จับได้ต้องส่งศาลทันที, คำนวณที่ 2 ธันวาคม 2555 จาก <http://www.bpp.go.th/index.php/2010-01-21-03-50-48/39-2010-01-21-04-09-34/311-2011-05-24-08-45-11>

³ พิษณุ สอนง่าย, ปัญหาการตรวจสอบการจับกุมเด็กหรือเยาวชน: กรณีอายุของผู้ถูกจับกุม และในคดีที่อาจเปรียบเทียบปรับได้, ใน รายงานผลงานส่วนบุคคลของการอบรมหลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริการในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 9, 2554, ณ สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม วิทยาลัยข้าราชการศาลยุติธรรม, หน้า1.

ส่วนกรณีศาลให้ปล่อยตัวชั่วคราว ทางสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนก็จะสืบเสาะประวัติครอบครัว พร้อมเสนอรายงานการบำบัดฟื้นฟูเสนอศาลเช่นกัน

ภายหลังจากการตรวจสอบการจับกุมเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดและได้มีการตรวจสอบว่าการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนชอบด้วยกฎหมายหรือไม่แล้ว ศาลจะพิจารณาว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นสมควรได้รับการดูแลอย่างไรใน 2 รูปแบบนี้ ได้แก่

1. มอบให้บิดามารดาผู้ปกครองหรือองค์กรที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย หรือที่ศาลเห็นสมควรเป็นผู้ดูแลเด็กหรือเยาวชนระหว่างพิจารณาคดี โดยกำหนดให้บุคคลดังกล่าวมีหน้าที่นำตัวเด็กและเยาวชนไปพบพนักงานสอบสวนหรือพนักงานคุมประพฤติหรือศาลรวมทั้งผู้อำนวยการสถานพินิจ

2. ควบคุมไว้ในสถานพินิจในจังหวัดที่คดีนั้นอยู่ในเขตอำนาจ ทั้งนี้การถามปากคำต้องทำให้แล้วเสร็จภายใน 24 ชั่วโมง

การออกหมายจับเด็กและเยาวชนให้ศาลคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะในเรื่องอายุ เพศ และอนาคตของเด็กหรือเยาวชนที่พึงได้รับการพัฒนาและปกป้องคุ้มครอง หากการออกหมายจับจะมีผลกระทบกระเทือนต่อจิตใจของเด็กหรือเยาวชนอย่างรุนแรงโดยไม่จำเป็นให้พยายามเลี่ยงการออกหมายจับ โดยใช้วิธีติดตามตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นด้วยวิธีอื่นก่อน

การจับกุมและควบคุมเด็กและเยาวชนต้องกระทำโดยละมุนละม่อม โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และไม่เป็นการประจานเด็กหรือเยาวชน และห้ามมิให้ใช้วิธีการควบคุมเกินกว่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือเพื่อความปลอดภัยของเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับ รวมทั้งมิให้ใช้เครื่องพันธนาการแก่เด็กไม่ว่ากรณีใดๆ เว้นแต่มีความจำเป็นอย่างยั้งอันมิอาจหลีกเลี่ยงได้เพื่อป้องกันการหลบหนี

จากการที่ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าในเรื่องการตรวจสอบการจับกุมนั้น พบว่ามีประเด็นปัญหาที่น่าสนใจมากมายและเป็นประเด็นที่ยังเป็นข้อถกเถียงอยู่ในทุกแวดวงที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น ศาล พนักงานสอบสวน ที่ปรึกษาทนาย หรือบุคคลอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตรวจสอบการจับกุมเด็กและเยาวชน ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะหาข้อสรุปในประเด็นต่างๆ เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำไปแก้ไขหรือปรับใช้ให้อยู่ในรูปแบบเดียวกัน ประเด็นต่างๆ ที่ผู้ศึกษานำมาศึกษานั้น มีดังนี้

ประเด็นแรก การออกหมายจับก็ดี การจับกุมและการตรวจสอบการจับก็ดี นับเป็นกระบวนการตามขั้นตอนของกฎหมายที่ต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน เมื่อการพิจารณาออกหมายจับเด็กหรือเยาวชน ศาลได้พิจารณากลับกรองและคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ รวมทั้งพิจารณาถึงความจำเป็นด้วยแล้ว การตรวจสอบการจับจึงน่าเป็นมาตรการที่กฎหมายกำหนดขึ้นเพื่อมุ่งหมายตรวจการกระทำก่อนหน้าที่ยังไม่เคยผ่านการตรวจจากศาล ถ้าการจับกุมเด็กหรือเยาวชนนั้นเป็นการจับตามหมายจับ ซึ่งผ่านการรับรองการออกหมายจากศาลมาแล้วนั้น ก็น่าจะคำนึงว่าควรมีการตรวจสอบการจับอีกหรือไม่ อย่างไร เพราะการพิจารณาในเรื่องเดียวกันที่ซ้ำซ้อนนั้นอาจกระทบถึงสิทธิเสรีภาพที่เด็กควรจะได้รับได้

ประเด็นที่สอง การแต่งตั้งที่ปรึกษาทางกฎหมายในกรณีการตรวจสอบการจับกุมเด็กและเยาวชน พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 กำหนดให้เด็กและเยาวชนมีที่ปรึกษาทางกฎหมาย เพื่อปฏิบัติหน้าที่ในทำนองเดียวกับ

ทนายความ ในกรณีที่จำเลยไม่มีที่ปรึกษาทางกฎหมายให้ศาลแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้ แต่สิ่งที่กฎหมายกำหนดนั้น ที่ปรึกษาทางกฎหมายต้องมีคุณสมบัติเป็นทนายความตามกฎหมายว่าด้วยทนายความและผ่านการอบรมเรื่องวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว มีความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาการสังคมสงเคราะห์ และมีความรู้ที่เกี่ยวข้องตามที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา จากที่เดิมที่การเป็นที่ปรึกษากฎหมายตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 นั้นเพียงแต่เป็นทนายความหรือจบปริญญาทางกฎหมายแล้วไปขอจดทะเบียนเป็นที่ปรึกษาก็ได้ แต่ตามกฎหมายที่แก้ไขใหม่นี้ ที่ปรึกษากฎหมายต้องเป็นทนายความเท่านั้นและต้องผ่านการอบรมดังกล่าวแล้วด้วย ซึ่งจากการจัดเตรียมเรื่องการอบรมคงยังไม่ทัน กฎหมายจึงมีบทเฉพาะกาลให้เวลาไว้สองปี นับแต่วันใช้บังคับพระราชบัญญัตินี้ โดยในระหว่างนั้นให้นำบทบัญญัติมาตรา 84⁴ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาใช้บังคับจนกว่าคดีจะถึงที่สุด แม้ยังไม่ผ่านการอบรม แต่ผู้ที่จบปริญญาทางกฎหมายที่ไม่ได้เป็นทนายความ คงขอจดทะเบียนเป็นที่ปรึกษากฎหมายในศาลเยาวชนและครอบครัวไม่ได้แล้ว จึงมีปัญหาว่าการแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้เด็กและเยาวชนที่ยังไม่มีที่ปรึกษาทางกฎหมายตามมาตรา 73⁵ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธี

⁴ มาตรา 84 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 บัญญัติว่า “ที่ปรึกษาทางกฎหมายตาม มาตรา 83 ต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

(1) เป็นทนายความตามกฎหมายว่าด้วยทนายความหรือ

(2) ได้รับปริญญาทางกฎหมายไม่ต่ำกว่าชั้นปริญญาตรี หรือเทียบเท่า และได้จดทะเบียนเป็นที่ปรึกษาทางกฎหมายตาม มาตรา 85”

มาตรา 83 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 บัญญัติว่า “ในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวจำเลย จะมีทนายความแก้คดีแทนไม่ได้ แต่ให้จำเลยที่มีที่ปรึกษาทางกฎหมายเพื่อปฏิบัติหน้าที่ทำนองเดียวกับทนายความได้ ในกรณีที่จำเลยไม่มีที่ปรึกษาทางกฎหมาย ให้ศาลแต่งตั้งที่ปรึกษาทางกฎหมายให้ เว้นแต่จำเลยนั้นไม่ต้องการและศาลเห็นว่าไม่จำเป็นแก้คดี จะไม่แต่งตั้งที่ปรึกษาทางกฎหมายให้ก็ได้”

มาตรา 85 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 บัญญัติว่า “ให้ศาลเยาวชนและครอบครัวทุกศาลมีหน้าที่รับจดทะเบียน ผู้มีคุณสมบัติตาม มาตรา 84(2) ซึ่งประสงค์จะจดทะเบียนเป็นที่ปรึกษาทางกฎหมาย ในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

การจดทะเบียนตามวรรคหนึ่ง และการลบชื่อออกจากทะเบียนให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง”

⁵ มาตรา 73 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 บัญญัติว่า “เมื่อเด็กหรือเยาวชนมาอยู่ต่อหน้าศาล ให้ศาลตรวจสอบว่าเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่าต้องหาว่ากระทำความผิดหรือไม่ การจับและการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ หากการจับเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้ปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนไป ถ้าเด็กหรือเยาวชนยังไม่มีที่ปรึกษาทางกฎหมาย ให้ศาลแต่งตั้งให้ และเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชน ศาลอาจมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้แก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง

พิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ควรปฏิบัติในลักษณะเช่นไรจึงจะเหมาะสมและไม่ขัดต่อบทบัญญัติทางกฎหมาย

ประเด็นที่สาม การตรวจสอบการจับกุมตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ตามมาตรา 72⁶ บัญญัติให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมภายในเวลา 24 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน (ไม่นับเวลาเดินทาง) ผู้ศึกษาพบปัญหาเกี่ยวกับการที่พนักงานสอบสวนต้องนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมทันทีตามมาตรา 72 ว่าบางคดีมี

บุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลหรือองค์กรที่ศาลเห็นสมควรเป็นผู้ดูแลเด็กหรือเยาวชนในระหว่างการดำเนินคดี โดยกำหนดให้บุคคลดังกล่าวมีหน้าที่นำตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไปพบพนักงานสอบสวนหรือพนักงานคุมประพฤติหรือศาลแล้วแต่กรณี

ในกรณีที่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าการกระทำของเด็กหรือเยาวชนมีลักษณะหรือพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่นอย่างร้ายแรง หรือมีเหตุสมควรประการอื่น ศาลอาจมีคำสั่งให้ควบคุมเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดไว้ในสถานพินิจหรือในสถานที่อื่นที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายและตามที่ศาลเห็นสมควร

ถ้าเยาวชนนั้นมีอายุตั้งแต่สิบแปดปีบริบูรณ์ขึ้นไป และมีลักษณะหรือพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่น หรือมีอายุเกินยี่สิบปีบริบูรณ์แล้ว ศาลอาจมีคำสั่งให้ควบคุมไว้ในเรือนจำหรือสถานที่อื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การมอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้แก่ผู้ดูแลตามวรรคหนึ่งหรือการปล่อยชั่วคราวหากปรากฏต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนมีความจำเป็นต้องเข้ารับการรักษาพยาบาลหรือรับคำปรึกษาแนะนำหรือเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดใด ๆ ให้ศาลมีอำนาจกำหนดมาตรการเช่นว่านั้นด้วยก็ได้”

⁶ มาตรา 72 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 บัญญัติว่า “ในกรณีที่พนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับ ให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมทันที ทั้งนี้ ภายในเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ แต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนมาศาลเข้าในกำหนดเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมงนั้นด้วย

ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดมีบิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย และบุคคลหรือองค์กรดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ายังสามารถปกครองดูแลเด็กหรือเยาวชนนั้นได้ พนักงานสอบสวนอาจมอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้แก่บุคคลดังกล่าวไปปกครองดูแลและส่งให้นำตัวเด็กหรือเยาวชนไปยังศาลภายในสี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนภายหลังถูกจับ ในกรณีเช่นว่านี้ หากมีพฤติการณ์น่าเชื่อว่าเด็กหรือเยาวชนจะไม่ไปศาล พนักงานสอบสวนจะเรียกประกันจากบุคคลดังกล่าวตามควรแก่กรณีก็ได้”

บทบัญญัติมาตรานี้มิให้นำไปใช้บังคับในคดีที่พนักงานสอบสวนเห็นว่าคดีอาจเปรียบเทียบปรับได้

ปัญหาในการนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลภายในเวลา 24 ชั่วโมงซึ่งเป็นช่วงเวลาการปิดทำการของส่วนราชการหรือช่วงวันหยุดราชการ หรือในบางกรณี ปัญหานี้ไม่ได้เกิดขึ้นจากการนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลภายในเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน แต่ปัญหานี้กลับเกิดขึ้นระหว่างการควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดว่า การควบคุมเด็กหรือเยาวชนเหล่านี้ในระยะเวลาการเปิดทำการของศาลนั้น วิธีการควบคุมตัวเด็กไว้ในที่ทำการของพนักงานสอบสวนเพื่อรอเวลาการตรวจสอบการจับกุมในเวลาศาลเปิดทำการ ถือเป็น การคุ้มครองสิทธิเด็กจริงหรือไม่ แล้วถ้าไม่ ควรมีการแก้ไขอย่างไร หรือควรให้ศาลเปิดทำการนอกเวลา ราชการและวันหยุดราชการหรือไม่ อย่างไร ถึงจะเหมาะสมและถูกต้องตามระเบียบแบบแผนของทาง ราชการ

ประเด็นต่อมา กรณีผู้ต้องหาได้กระทำผิดในขณะที่เป็นเด็กและเยาวชนแล้วหลบหนีไป และได้ ออกหมายจับไว้ ภายหลังจากจับผู้ต้องหาได้เมื่ออายุพ้นเกณฑ์เยาวชนไปแล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องนำ ตัวผู้ต้องหาไปให้ศาลตรวจสอบการจับกุมหรือไม่ และประเด็นสุดท้าย ในกรณีที่เด็กและเยาวชนถูก จับกุมในข้อหากระทำผิดลหุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษอันเป็นคดีที่อาจ เปรียบเทียบปรับได้นั้น พนักงานสอบสวนจะต้องนำตัวผู้ต้องหาที่ถูกจับไปศาลเพื่อให้ตรวจสอบการ จับกุมหรือไม่ เพราะในเมื่อมีบทบัญญัติทางกฎหมายกำหนดว่าเด็กอายุต่ำกว่าสิบปีแต่ไม่เกินสิบห้าปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 73 และมาตรา 74 พนักงานสอบสวนจึงเปรียบเทียบคดีที่เด็กอายุไม่เกินสิบห้าปีกระทำผิดลหุ โทษไม่ได้ เนื่องจากเป็นการลงโทษเด็ก

จากประเด็นปัญหาดังกล่าวทั้ง 5 ประเด็น พบว่ามีปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายในระยะ เริ่มแรกที่ผ่านมาในทางปฏิบัติอยู่น้อย และผู้พิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัวแต่ละแห่ง รวมทั้งบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องมีความเห็นในการตีความบังคับใช้กฎหมายแตกต่างกัน จึงสมควรที่จะได้ศึกษาถึงแนวคิด ความเป็นมา หลักเกณฑ์ของบทบัญญัติดังกล่าว รวมทั้ง ปัญหาในทางปฏิบัติอันเกิดจากการตีความบังคับใช้กฎหมาย เพื่อให้ศาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมี การปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำผิดในแนวทางและมาตรฐานเดียวกัน จากข้อเท็จจริง และเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาจึงจะนำเสนอถึงเรื่องราวของปัญหาเกี่ยวกับการตรวจสอบการ จับกุมในบางกรณี เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น และเป็นประโยชน์กับผู้เกี่ยวข้อง ในทุกๆฝ่ายต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษาเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน
- 2) เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์ แนวคิด ความเป็นมา และความมุ่งหมายของบทบัญญัติแห่ง กฎหมายในการตรวจสอบการจับกุมเด็กและเยาวชน
- 3) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการตรวจสอบการจับกุมตามพระราชบัญญัติศาล

เยาวชและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชและครอบครัว พ.ศ. 2553 และศึกษาแนวทางปฏิบัติของกระบวนการจับกุมเด็กหรือเยาวชในกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น

4) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์หาแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการตรวจสอบการจับกุมตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชและครอบครัว พ.ศ. 2553

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชในคดีอาญาตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก การคุ้มครองตามกฎหมายแห่งกรุงปักกิ่ง อนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ประมวลวิธีพิจารณาความอาญา และการดำเนินคดีต่อเด็กหรือเยาวชในขั้นตอนการจับกุมของพนักงานสอบสวน รวมถึงการนำเด็กหรือเยาวชไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชและครอบครัว พ.ศ. 2553 ทั้งนี้ เพื่อนำปัญหา อุปสรรคที่พบจากการศึกษาไปเสนอแนะแนวทางแก้ไข เพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีเด็กและเยาวชที่กระทำผิดของศาลเยาวชและครอบครัวให้มีความเหมาะสม มีประสิทธิภาพ และสามารถคุ้มครองเด็กและเยาวชที่กระทำผิดได้อย่างแท้จริง

1.4 สมมติฐานของการศึกษา

ในเรื่องการจับกุมและตรวจสอบการจับกุมของพนักงานสอบสวนนั้น เนื่องจากเป็นกรณีการปฏิบัติตามกฎหมายฉบับใหม่ที่ประกาศใช้บังคับเมื่อปี พ.ศ. 2553 ซึ่งยังใช้ได้ไม่นานนัก จึงย่อมมีปัญหาในการนำมาใช้ทางทฤษฎีและทางปฏิบัติอยู่เสมอ โดยเฉพาะปัญหาการตีความข้อความซึ่งศาลและหรือผู้ที่เกี่ยวข้องมักมีความเห็นแตกต่างกันไป จึงควรมีการแก้ไขกฎหมายเพื่อให้เกิดความชัดเจน มีมาตรฐานในการใช้ให้เหมือนกัน และเพื่อความเหมาะสมในการใช้กฎหมายต่อเด็กและเยาวช

1.5 ระเบียบวิธีวิจัย

การคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยศึกษากรณีการตรวจสอบการจับกุมเป็น การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) โดยใช้วิธีวิเคราะห์พรรณนา (Descriptive Analysis) จากการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ตัวบทกฎหมาย รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และข้อมูลทุติยภูมิ เช่น วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย บทความ บันทึกรายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง บทความในหนังสือพิมพ์ รายงาน จากสถาบันและหน่วยงานต่างๆ ตลอดจนข้อมูลที่ได้จากอินเทอร์เน็ต

1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

ถ้าไม่ได้มีการบัญญัติไว้เฉพาะ ให้คำต่อไปนี้ มีความหมายตามคำนิยามศัพท์ ดังนี้

- 1) เด็ก หมายความว่า บุคคลอายุยังไม่เกินสิบห้าปีบริบูรณ์
- 2) เยาวชน หมายความว่า บุคคลอายุเกินสิบห้าปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์⁷

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1) ได้ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎีการคุ้มครองสิทธิเด็ก หลักเกณฑ์ ความมุ่งหมายของบทบัญญัติในเรื่องการตรวจสอบการจับกุมเด็กหรือเยาวชน รวมถึงปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นจริง ทั้งปัญหาที่เกิดจากข้อกฎหมายและปัญหาด้านบุคลากรจากการนำการตรวจสอบการจับกุมมาใช้

2) เพื่อทราบแนวทางที่เหมาะสมและทันสมัยในระดับสากลในการเสนอแนะให้แก้ไขปัญหาการตรวจสอบการจับกุมเด็กหรือเยาวชน ทั้งในด้านการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและทางด้านการบริหาร ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ต่อหน่วยงานต่างๆ เช่น หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม และหน่วยงานในด้านวิชาการ

⁷ ข้อสังเกตเกี่ยวกับอายุของเด็ก

- ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 (ได้ยกเลิกไปแล้ว) คำว่า “เด็ก” หมายความว่า บุคคลอายุเกินเจ็ดปี แต่ยังไม่เกินสิบสี่ปี และคำว่า “เยาวชน” หมายความว่า บุคคลอายุเกินสิบสี่ปีแต่ไม่ถึงสิบแปดปี

- ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 คำว่า “เด็ก” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส

- ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คำว่า “เด็ก” หมายถึง บุคคล (ไม่ว่าในฐานะผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายหรือพยาน) ซึ่งมีอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันถามปากคำเด็ก หรือวันสอบสวนเด็ก (รวมถึงบุคคลที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส) มาตรา 133 ทวิ, 134/1, 172 ตร., 173

บทที่ 2

ปรัชญา แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษและช่วยเหลือ เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

การที่จะเข้าใจในเนื้อหาของปัญหาการตรวจสอบการจับกุมเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดได้อย่างถ่องแท้ นั้น ผู้ศึกษาเห็นว่าควรที่จะทราบถึงความเป็นมาของการลงโทษในสมัยก่อนว่าการลงโทษนั้นเป็นอย่างไร ต่างกับสมัยปัจจุบันอย่างไร มีปรัชญา แนวคิดและทฤษฎีอะไรบ้าง ที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงการลงโทษจากความทารุณโหดร้ายมาสู่การฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเช่นปัจจุบัน อีกทั้งความแตกต่างในการลงโทษผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กกับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ว่ามีการแบ่งแยกเกณฑ์อายุตั้งแต่ยุคใดของประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา ซึ่งถึงแม้ว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นจะกระทำความผิดสมควรต้องได้รับการลงโทษ แต่เด็กและเยาวชนเหล่านั้นก็ยังคงจะได้รับการคุ้มครองสิทธิต่างๆที่มีกฎหมายทั้งของไทยและของต่างประเทศให้การรับรองอยู่ โดยผู้ศึกษาจะนำเสนอสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นในบทนี้ ดังนี้

2.1 วิวัฒนาการของแนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

แม้จะได้ทำความเข้าใจในเบื้องต้นมาแล้วว่าการกระทำที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ ความประพฤติอันเป็นบรรทัดฐานที่ยึดถือปฏิบัติในสังคม ย่อมถือได้ว่าพฤติกรรมนั้นเป็นอาชญากรรม และผู้กระทำความผิดจะต้องได้รับการลงโทษตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย อย่างไรก็ตามมีข้อถกเถียงว่าในกรณี ที่ผู้กระทำความผิดเป็นเด็กหรือเยาวชน วิธีคิดและแนวทางในการลงโทษจะสมควรพิจารณาดำเนินการให้มีความแตกต่างไปจากผู้ใหญ่หรือไม่ อย่างไร

อาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์ที่มีอยู่คู่กับสังคมมนุษย์มาช้านาน โดยเห็นได้จากการที่นักปราชญ์ในยุคต่างๆได้พยายามอธิบายถึงสาเหตุของการเกิดอาชญากรรมและแนวทางในการแก้ไข ปัญหาดังกล่าว ทั้งนี้ สามารถจัดแบ่งวิวัฒนาการของแนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้เป็น 5 ยุคดังนี้

2.1.1 ยุคเทวนิยม

นักปราชญ์ในยุคนี้ได้อธิบายปรากฏการณ์ของอาชญากรรมว่า มนุษย์ดำรงอยู่ได้เพราะถูก กำหนดวิถีชีวิตจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจเหนือโลก คือ พระเจ้า แต่ในขณะที่เดียวกันมนุษย์ก็ไม่อาจ ปฏิเสธความชั่วร้ายที่มีอยู่คู่โลกตลอดมาได้ ดังนั้นความขัดแย้งในทางปรัชญาจึงเกิดขึ้น กล่าวคือ เกิดข้อถกเถียงในความเป็นอำนาจสูงสุดอย่างแท้จริงของพระเจ้า เนื่องจากนักปราชญ์ต่างมีข้อสงสัยว่า “...หากพระเจ้านั้นมีอำนาจสูงสุดจริง เหตุใดภูตผีปีศาจและความชั่วยังคงปรากฏในโลกมนุษย์อยู่ หรือปรากฏการณ์ดังกล่าว หมายความว่าพระเจ้าได้กลายเป็นสิ่งชั่วร้ายด้วย” ซึ่งความขัดแย้งทาง

ปรัชญาดังกล่าวทำให้เกิดความคิดว่าการจัดการกับปีศาจ ความชั่วร้าย และความอยุติธรรมซึ่งเป็นสิ่งเดียวกับอาชญากรรม เป็นหน้าที่ของมนุษย์ไม่ใช่พระเจ้า โดยมนุษย์ต้องอาศัยเหตุผลและความยุติธรรมในหัวใจเป็นเครื่องมือในการจัดการกับปัญหาเหล่านี้ด้วยตนเอง

อนึ่ง ในยุคแรกนี้ ยังไม่มีแนวคิดเกี่ยวกับความจำเป็นในการกำหนดให้มีความแตกต่างในการลงโทษระหว่างผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนกับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ เนื่องจากยังมีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีความชั่วอยู่ในตัวเหมือนกัน

2.1.2 ยุครุ่งเรืองของคริสต์ศาสนา

ในปลายศตวรรษที่ 5 เป็นช่วงที่จักรวรรดิโรมันล่มสลาย อันไปสู่การแย่งชิงอำนาจและความเป็นใหญ่ ซึ่งในขณะที่ยุคแห่งความเจริญรุ่งเรืองและความสงบสุขที่เรียกว่า “สันติสุขของโรมัน” (Pax Romana) กำลังถูกทำลายลง แต่ศาสนจักรซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่กรุงโรม ไม่ได้ถูกโค่นล้มไปด้วย จึงส่งผลให้ยังคงมีการสืบทอดแบบอย่างทางความคิดและอารยธรรมสมัยโรมันทั้งในด้านการปกครอง ศาสนา วัฒนธรรมและศิลปวิทยาการอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งยุโรปผ่านเข้าสู่ยุคกลางตอนต้นหรือ “ยุคมืด” (Dark Ages) และในราวศตวรรษที่ 12-15 ซึ่งเป็นยุคกลางตอนปลาย (Later Middle Ages) อันเป็นช่วงสมัยที่ยุโรปตกอยู่ภายใต้การครอบงำของศาสนจักรอย่างสิ้นเชิง อนึ่ง จะเห็นว่าแนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมพฤติกรรมชั่วร้ายหรือการกระทำที่เป็นอาชญากรรมในช่วงเวลาแห่งความสับสนวุ่นวายนี้ มิได้มีการคำนึงถึงความแตกต่างของตัวผู้กระทำความผิด และไม่มีการแบ่งแยกการลงโทษผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนให้แตกต่างจากผู้ใหญ่เช่นเดียวกันกับยุคเทวนิยมที่ผ่านมา ทั้งนี้ อาจจะเป็นเนื่องมาจากในยุคนี้มีความเชื่อที่รับกันเป็นสากลว่าสถานภาพของศาสนจักรเป็นศูนย์กลางแห่งความเชื่อที่ถูกต้อง จึงมีการมอบอำนาจให้เป็นตัวแทนในการปราบปรามความชั่วร้ายและอาชญากรรมทุกประเภท โดยมีได้ให้ความสำคัญกับการพิจารณาถึงสาเหตุในการกระทำความผิดหรือตัวผู้กระทำความผิดแต่อย่างใด

ด้วยเหตุนี้ ในปลายศตวรรษที่ 15 (ค.ศ.1484) จึงเกิดเหตุการณ์รุนแรงขึ้น เมื่อพระสันตะปาปาอินโนเซนที่ 8 (Pope Innocent VIII, 1432-1492) ได้ประกาศห้ามการกระทำทั้งปวงที่มีลักษณะเป็นแม่มดหมอผี โดยเชื่อว่าพฤติกรรมดังกล่าวเป็นการขายวิญญาณของตนให้แก่ภูตผีปิศาจ เพื่อแลกกับอำนาจเหนือธรรมชาติ อันส่งผลให้มีการประหารชีวิตผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำการในลักษณะดังกล่าวอย่างโหดเหี้ยม ทารุณ ปราศจากเหตุผล ไร้ความชัดเจน และขาดความเป็นธรรมซึ่งนำไปสู่การกำเนิดขึ้นของแนวคิดสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิมในเวลาต่อมา

2.1.3 ยุคกำเนิดแนวคิดใหม่: สำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (Classic School of Criminology)

ในยุคกลางตอนปลาย ศาสนจักรค่อยๆเสื่อมอำนาจลง เพราะการพิจารณาคดีไม่มีความโปร่งใสเนื่องจากการพิจารณาลับ และการบังคับใช้กฎหมายอาญายังมีลักษณะคลุมเคลือและเปิดโอกาสให้ผู้พิพากษาใช้อำนาจดุลพินิจอย่างปราศจากขอบเขต อีกทั้งยังมีบทลงโทษที่รุนแรงอย่างไร้เหตุผล จนกระทั่งในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 นักปราชญ์ชาวอิตาลีในกลุ่มหนึ่งได้รวมตัวกันเพื่อต่อต้านการกระทำดังกล่าว โดยบุคคลที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ก่อตั้งสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม คือ ซีซาร์

เบกกาเรีย (Cesare Beccaria, 1738-1794) ได้เสนอผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับการต่อต้านกระบวนการยุติธรรมในสมัยนั้นอย่างรุนแรงและต่อเนื่องจนเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง อันก่อให้เกิดแนวคิดในการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในยุโรป โดยนำไปสู่ปรัชญาในการลงโทษผู้กระทำความผิดทางอาญาที่ชัดเจน แน่นนอน เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งแนวทางดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีคิดเกี่ยวกับการลงโทษทางอาญาครั้งสำคัญ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างยุคศาสนจักรกับยุคก่อตั้งสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิมได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ยังคงไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปก็คือยังไม่มี การแบ่งแยกความแตกต่างระหว่างการลงโทษผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนกับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่อยู่เช่นเดิม

2.1.4 ยุคริเริ่มแนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษเด็กและเยาวชน: สำนักอาชญาวิทยาที่ตั้งดั้งเดิม (Neo-Classical School of Criminology)

เนื่องจากสำนักอาชญาวิทยาที่ตั้งเดิมมองข้ามความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงส่งผลให้เกิดความเคร่งครัดตายตัวในการบังคับใช้กฎหมายและนำไปสู่ความไม่ยุติธรรมในการลงโทษผู้กระทำความผิดให้สอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคม ด้วยเหตุนี้ นักปราชญ์ในสำนักอาชญาวิทยาที่ตั้งดั้งเดิม จึงได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิดให้สอดคล้องกับเหตุปัจจัยในการกระทำความผิด เช่น การกระทำความผิดเพราะเหตุปัจจัยพิเศษในการป้องกันสิทธิของตนหรือผู้อื่นให้พ้นจากภัยอันตราย ซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมายและเป็นอันตรายที่ใกล้จะมาถึงซึ่งได้กระทำไปพอสมควรแก่เหตุ หรือการกระทำความผิดด้วยความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง หรือผู้กระทำความผิดเป็นผู้เยาว์ซึ่งขาดการยับยั้งชั่งใจและถูกยั่วยุหรือชักชวนให้กระทำความผิด เป็นต้น ซึ่งในสำนักอาชญาวิทยาที่ตั้งดั้งเดิมจึงเป็นผู้ริเริ่มในการให้ความสนใจกับความแตกต่างระหว่างบุคคล สถานการณ์ในขณะกระทำความผิด สถานะของผู้กระทำความผิด เช่น มีความอ่อนวัย หรือเป็นคนวิกลจริต หรือจิตบกพร่องไม่สมประกอบ และพฤติกรรมแวดล้อมแห่งคดี เป็นต้น รวมถึงเปิดโอกาสให้สามารถรับฟังความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาอื่นๆ เพื่อประกอบในการชั่งน้ำหนักและพิจารณาพิพากษาคดี โดยไม่จำเป็นต้องรับโทษเท่าเทียมกันทุกกรณีไป ดังนี้ จึงถือได้ว่าเป็นการริเริ่มในการแยกการลงโทษในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นเด็กและเยาวชนให้แตกต่างจากกรณีของผู้ใหญ่ อนึ่ง แม้ข้อความคิดเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนในยุคนี้จะยังไม่มีความชัดเจนนัก แต่ก็อาจถือได้ว่าเป็นก้าวแรกและก้าวสำคัญของการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็ได้ นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้เป็นจุดเริ่มต้นของแนวคิดในการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและเป็นการปูทางให้กับแนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยมในเวลาต่อมา

2.1.5 ยุครุ่งเรืองของแนวคิดในการลงโทษเด็กและเยาวชน: สำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (Positive School)

ในช่วงศตวรรษที่ 20 เป็นยุคที่วิทยาศาสตร์เฟื่องฟู นักอาชญาวิทยารุ่นใหม่ได้เปลี่ยนเป้าหมายของการศึกษาวิจัยจาก “การศึกษาเกี่ยวกับอาชญากรรม” มาเป็น “การศึกษาที่ตัวอาชญากร” ทั้งนี้ สำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยมเชื่อว่าการกระทำของมนุษย์เกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอก หรือปัจจัยภายในร่างกายของมนุษย์เอง ด้วยเหตุนี้ แนวคิดสำคัญของสำนักนี้คือการค้นหาวิธีการในการ

ลงโทษที่เหมาะสมกับผู้กระทำผิดแต่ละราย เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นสามารถกลับตนเป็นคนดีและกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข เนื่องจากสำนักคิดนี้มีความเชื่อว่าผู้กระทำผิดเปรียบเสมือนผู้ป่วยที่ต้องการการบำบัดรักษาและแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษแต่เพียงอย่างเดียว อนึ่ง มีข้อน่าสังเกตว่า นักอาชญาวิทยาในสำนักปฏิฐานนิยมมาจากหลายสาขาวิชาชีพ และสามารถทำงานร่วมกันภายใต้จุดมุ่งหมายเดียวกัน อันเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่เคยพบเห็นมาก่อน ซึ่งต่างมุ่งความสนใจไปที่การศึกษาถึงสาเหตุของอาชญากรรมด้วยระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์ โดยมีความเชื่อร่วมกันว่า “.....ถ้าไม่มีอาชญากรก็ย่อมไม่มีอาชญากรรม และการกำหนดโทษทางอาญาก็ย่อมหมดความจำเป็น” อนึ่งจะเห็นได้ว่าในยุคนี้แนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดทางอาญาได้ปรากฏตัวขึ้นอย่างชัดเจน

โดยสรุปจะเห็นว่าวิวัฒนาการของแนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนดังที่กล่าวมานี้เปลี่ยนจากการทรมานสู่คุมขังเข้าคุกหรือการจำกัดสิทธิเสรีภาพ และสู่วิธีการทางสังคมในที่สุด ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลให้แนวคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดเปลี่ยนไปด้วยซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาแนวทางในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนอย่างเหมาะสมต่อไป อนึ่ง จากการศึกษาถึงอิทธิพลของแนวคิดต่างๆต่อสังคมในปัจจุบัน โดยเฉพาะในประเทศไทย ทำให้พบว่าอิทธิพลของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิมยังคงปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาภาคทั่วไป ส่วนสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยมก็ปรากฏอิทธิพลอยู่ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ที่ให้ศาลคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กหรือเยาวชน ซึ่งควรได้รับการฝึกอบรม สั่งสอนและสงเคราะห์ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดียิ่งกว่าการมุ่งที่จะลงโทษ และในการพิพากษาคดีนั้นให้ศาลคำนึงถึงบุคลิกลักษณะ สุขภาพ และภาวะแห่งจิตของเด็กหรือเยาวชน ซึ่งแตกต่างกันเป็นกันไป⁷

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

ในอดีตก่อนการกำเนิดขึ้นของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิมนั้น การบังคับใช้กฎหมายอาญามีลักษณะคลุมเคลือ ไม่แน่นอนและมีช่องว่างในทางปฏิบัติหลายประการ ซึ่งทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการลงโทษทางอาญา ทั้งนี้ เห็นได้จากการเปิดโอกาสให้ผู้พิพากษาหรือผู้มีอำนาจซึ่งส่วนใหญ่เป็นพระหรือบาทหลวงสามารถใช้ดุลพินิจในการตีความและบังคับใช้กฎหมายโดยปราศจากขอบเขตหรือคำจำกัดที่ชัดเจน ด้วยเหตุนี้ การใช้และการตีความกฎหมายจึงขึ้นอยู่กับความคิดเห็นส่วนตัวเป็นสำคัญ ทำให้เกิดความลำเอียงและความไม่เป็นธรรมในการพิจารณาพิพากษาคดี และนำไปสู่การบังคับใช้กฎหมายอาญาที่มีลักษณะของการใช้สองมาตรฐาน (Double standards) อันส่งผลให้ในการกระทำความผิดเดียวกันจะพบว่าชนชั้นต่ำในสังคมมักจะได้รับโทษที่หนักกว่าชนชั้นกลางและชนชั้นสูง นอกจากนี้ การแสดงความคิดเห็น งานเขียน และการแสดงออกใดก็ตามที่ขัดต่อหลักปฏิบัติหรือคำสอนของศาสนา จะถูกถือว่าขัดต่อพระเจ้าและถูกตราหน้าว่าเป็นพวกซาดาน พ่อมด หมอผี ซึ่ง

⁷ มาตาลักษณ์ ออรุ่งโรจน์, กฎหมายเบื้องต้นเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2551), หน้า 40-44.

นำไปสู่การลงโทษอย่างรุนแรง ทารุณและโหดร้าย ด้วยการทรมานในรูปแบบต่างๆเนื่องจากเป็นยุคที่ ศาสนามีอิทธิพลในการปกครองอย่างมาก⁸

2.2.1 แนวคิดสำคัญเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิด

ยุคแรกนี้มีแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิดอยู่ 2 แนวคิด⁹ คือ

2.2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับจิตวิญญาณ(Spiritual approach)

เป็นแนวคิดที่โทมัส อากวินัส (St. Thomas Aquinas, 1225-1274) ได้นำเสนอไว้ ก่อนการกำเนิดขึ้นของสำนักอาชญาวิทยาตั้งเดิมถึง 500 ปี โดยอิงความเชื่อทางศาสนา ทั้งนี้แนวคิดหลักที่สำคัญคือความเชื่อว่าพระเจ้าได้มอบกฎหมายธรรมชาติ (Nature law) ให้กับมนุษย์ เพื่อให้ผู้ที่มีความเชื่อมั่นในพระเจ้าได้กระทำแต่ความดีและละเว้นการกระทำความชั่ว ซึ่งกฎหมายอาญาได้ถือกำเนิดขึ้นเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการยืนยันกฎหมายธรรมชาตินั้นเอง ด้วยเหตุนี้จึงถือว่าผู้ที่ประกอบอาชญากรรมเป็นผู้ที่กระทำการอันละเมิดต่อกฎหมายอาญาเป็นผู้ที่ทำบาป ดังนั้น ในกระบวนการยุติธรรมจึงมอบหมายให้รัฐซึ่งเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการรักษาศีลธรรมอันดีเป็นผู้ลงโทษผู้กระทำความผิดด้วยวิธีการลงโทษที่โหดร้ายและรุนแรง

2.2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายธรรมชาติ (Naturalistic approach)

โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes, 1588-1678) เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมกับความเห็นแก่ตัว ทำให้มนุษย์มีนิสัยโดยธรรมชาติคือการมุ่งแสวงหาประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าการเอาใจใส่ต่อความเดือดร้อนของผู้อื่น ด้วยเหตุนี้ มนุษย์จึงไม่สนใจว่าการกระทำของตนจะส่งผลกระทบต่อผู้อื่นหรือสังคมหรือไม่ ด้วยเหตุนี้ เมื่อมนุษย์ได้เข้าใจและตระหนักถึงผลเสียของธรรมชาติในข้อนี้ จึงพร้อมใจกันมอบอำนาจในส่วนตนให้แก่รัฐ เพื่อให้รัฐทำหน้าที่ในการควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมแทน ซึ่งการมอบอำนาจดังกล่าวเป็นการทำสัญญาร่วมกันระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในสังคมหรือระหว่างประชาชนกับรัฐ จึงเรียกสัญญานี้ว่าสัญญาประชาคม ทั้งนี้แนวคิดนี้ยังได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากนักปราชญ์ผู้มีชื่อเสียงเช่น จอห์น ล็อก (John Locke, 1632-1704), มงเตสกีเอร์ (Montesquieu, 1689-1755), วอลแตร์ (Voltaire, 1694-1778) และรุสโซ (Jean-Jacques Rousseau, 1712-1778)

อย่างไรก็ตามในเวลาต่อมาแนวคิดเกี่ยวกับจิตวิญญาณและกฎหมายธรรมชาติซึ่งนำไปสู่การลงโทษอย่างรุนแรงและปราศจากกฎเกณฑ์ที่แน่นอน เริ่มได้รับการต่อต้านจากนักคิดและนักปราชญ์ในสาขาวิชาการต่างๆโดยสามารถอธิบายถึงวิวัฒนาการทางความคิด ทฤษฎีและหลักปรัชญาที่น่าสนใจ รวมถึงสาเหตุในการกระทำความผิด โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นเด็กและเยาวชน

เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นในสังคม สังคมจะต้องหาวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งในการจัดการกับผู้กระทำความผิดที่ละเมิดต่อกฎเกณฑ์ของสังคมนั้น เพราะหากสังคมไม่จัดการกับคนที่

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 35-36.

⁹ สุดสงวน สุธีสร, อาชญาวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547), หน้า 6-8.

กระทำความผิด เท่ากับว่าสังคมยอมรับการกระทำความผิดดังกล่าว แต่การที่สังคมจะจัดการกับคนที่ทำผิดอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับความเชื่อของสังคมในแต่ละยุคที่เกี่ยวกับสาเหตุการกระทำความผิด และเหตุผลที่จะต้องจัดการกับคนที่กระทำความผิด ซึ่งจะเปลี่ยนไปตามยุคสมัย ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยสังคมแต่ละยุคสมัยนั้นมีจุดเน้นในวัตถุประสงค์และวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดแตกต่างกันออกไป ดังจะเห็นได้จากวิธีการลงโทษที่มีมาแต่เดิมนั้น มักจะปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในลักษณะที่โหดร้าย เป็นการแก้แค้นทดแทนผู้กระทำความผิด และในขณะเดียวกันก็เป็นการข่มขู่ผู้อื่นให้เกรงกลัวต่อโทษทัณฑ์ไม่กล้ากระทำความผิด ส่วนวัตถุประสงค์การลงโทษในปัจจุบันนั้น เห็นว่าการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดนั้นไม่ควรใช้การลงโทษซึ่งถือว่าเป็นความรุนแรง แก้แค้น ผู้กระทำความผิดอาจไม่สามารถปรับตัวเองเมื่อพ้นผิดให้กลับเข้าสู่สังคมได้อีก ฉะนั้น การลงโทษในปัจจุบันจึงได้เน้นหนักไปในทางป้องกันภัยทางสังคม ประกอบกับการแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดให้กลับตนเป็นคนดี

2.2.2 วัตถุประสงค์ในการลงโทษผู้กระทำความผิด

ในยุคต่างๆตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สามารถแบ่งวัตถุประสงค์ในการลงโทษผู้กระทำความผิดได้ดังนี้¹⁰

2.2.2.1 การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retribution)

การลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนเป็นวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่มีประวัติความเป็นมาเก่าแก่แพร่หลายที่สุด โดยมีมาตั้งแต่สมัยที่มนุษย์ยังเป็นสังคมป่าเถื่อน มีรูปแบบการลงโทษที่รุนแรง ในลักษณะทารุณโหดร้ายและนิยมการลงโทษประหารชีวิต หรือกระทำการทรมานผู้กระทำความผิดอย่างรุนแรง เป็นต้นว่า กำหนดโทษประหารชีวิตผู้ที่ลักขโมยสิ่งของหรือทรัพย์สินจากที่อยู่อาศัยของผู้อื่น หรือตามวัตวาทาราม การตัดอวัยวะ การเฆี่ยนตี การทรมาน

การลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนนี้ มีแนวคิดซึ่งได้พัฒนามาจากหลักปรัชญาพื้นฐานที่ว่าอาชญากรรมเป็นการประทุษร้ายต่อผู้อื่น จึงสมควรที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนให้สาสมกับอาชญากรรมที่ตนได้ก่อขึ้น เพื่อเป็นการเน้นย้ำให้ผู้กระทำความผิดได้ตระหนักถึงผลกรรมที่ได้กระทำต่อบุคคลอื่น กล่าวคือ เมื่อบุคคลใดได้กระทำความผิดหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนก็ควรที่จะต้องได้รับผลตอบแทนในการกระทำนั้นด้วย ทั้งนี้เพื่อให้สาสมกับผลจากการกระทำของตน ซึ่งจะเป็นการสอดคล้องกับความรู้สึกของผู้เสียหายและประชาชนโดยทั่วไปที่ต้องการจะเห็นคนที่ทำร้ายผู้อื่นนั้นได้รับผลร้ายด้วยเช่นกัน ถือเป็น การลงโทษที่ชดเชยและให้สาสมกับความผิดเพื่อให้เกิดความยุติธรรม จนเป็นที่มาของคำกล่าวที่ว่า “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” แต่ปัจจุบันการลงโทษโดยถือหลักการแก้แค้นทดแทนได้วิวัฒนาการไปตามแนวความคิดทางอาญาวิทยาสสมัยใหม่ คือ การลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดที่ชอบธรรมนั้นจะต้องเป็นสัดส่วนที่เหมาะสมกับความหนักเบาแห่งการกระทำความผิด เป็นต้นว่า การกำหนดโทษแก่ผู้กระทำความผิดระหว่างความผิดฐานฆ่าคนตาย

¹⁰ ฌูเลีย โดปเรอูร์, การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), หน้า 25-28.

โดยเจตนากับความผิดฐานฆ่าคนตายโดยประมาทก็ย่อมจะแตกต่างกัน จึงได้หลีกเลี่ยงหรือเลิกใช้วิธีการที่ทารุณโหดร้าย การทรมานร่างกาย และหันมาใช้โทษจำคุกแทน ซึ่งจะมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับความหนักเบาของการกระทำความผิด

2.2.2.2 การลงโทษเพื่อการข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence)

การลงโทษเพื่อการข่มขู่ยับยั้งนี้เป็นรูปแบบการลงโทษที่ได้เริ่มวิวัฒนาการในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 อันถือได้ว่าเป็นก้าวใหม่แห่งการพัฒนากระบวนการลงโทษครั้งสำคัญในยุโรป เป้าหมายหลักของการลงโทษเป็นไปเพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวเซ็ดหลาบไม่กล้ากระทำความผิดซ้ำอีกและเพื่อแสดงให้บุคคลทั่วไปได้เห็นว่าการกระทำความผิดนั้นย่อมต้องได้รับการลงโทษเสมอ ซึ่งนับว่าเป็นการข่มขู่หรือปรามบุคคลทั่วไปมิให้ก่ออาชญากรรมขึ้นในสังคม

แนวความคิดของวัตถุประสงค์การลงโทษนี้เชื่อว่าการกระทำความผิดเกิดขึ้นจากคนไม่เกรงกลัวกฎหมายหรือการบังคับใช้กฎหมายอย่างอ่อนแอ ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีเหตุมีผลและมีเจตจำนงอิสระที่จะเลือกหรือไม่เลือกทำอะไรก็ได้ โดยเลือกทำอะไรที่จะทำให้ตนเองได้รับประโยชน์และความพึงพอใจ แต่ไม่เลือกทำอะไรให้เกิดความทุกข์และเจ็บปวด ดังนั้น มนุษย์จึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน การกระทำผิดจึงเป็นการเลือกกระทำของเขานั่นเอง เนื่องจากเห็นว่าได้ประโยชน์มากกว่าจึงกล้าเสี่ยงที่จะกระทำความผิด การลงโทษจึงควรมีขึ้นเพื่อป้องกันการกระทำผิด โดยการทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกว่าการกระทำความผิดก่อให้เกิดความเจ็บปวดและไม่ก่อให้เกิดผลดีเลย เมื่อมนุษย์ได้รับความเจ็บปวดจากการกระทำผิดมากกว่าการได้รับความพึงพอใจแล้ว เขาก็จะหลีกเลี่ยงไม่กระทำความผิดอีก

2.2.2.3 การลงโทษเพื่อป้องกันสังคมหรือตัดโอกาสกระทำผิด (Protection of Society or Incapacitation)

การลงโทษเพื่อตัดโอกาสกระทำผิดเป็นรูปแบบการลงโทษที่จำกัดขอบเขตการเคลื่อนไหว หรือเป็นการกระทำร้ายต่อเนื้อตัวร่างกาย เพื่อมุ่งประสงค์ให้ผู้กระทำความผิดไม่สามารถกระทำความผิดหรือประทุษร้ายต่อสังคมได้อีกต่อไป

วัตถุประสงค์เพื่อการลงโทษป้องกันสังคมหรือเพื่อตัดโอกาสการกระทำผิดนี้มีหลักการว่า อาชญากรรมย่อมไม่เกิดขึ้นถ้าไม่มีอาชญากรหรืออาชญากรไม่มีโอกาสที่จะทำผิด การลงโทษเพื่อเป็นการตัดโอกาสกระทำผิดมีวัตถุประสงค์คล้ายกับวัตถุประสงค์การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งคือ เพื่อป้องกันอาชญากรรม แต่แตกต่างกันตรงหลักการ กล่าวคือ การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งนั้นมุ่งให้เกิดความเกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิดขึ้นอีก ส่วนการลงโทษเพื่อการตัดโอกาสมุ่งป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ โดยการให้เขาหมดโอกาสที่จะกระทำความผิดขึ้นได้ ซึ่งวิธีการที่จะขจัดผู้กระทำผิดอาจทำได้โดยการเนรเทศเพื่อป้องกันสังคมจากอาชญากร โดยการกักอาชญากรให้ไปอยู่ที่อื่นเพื่อให้สังคมปลอดภัย การประหารชีวิต หรือการตัดอวัยวะ เพื่อเป็นการตัดโอกาสผู้กระทำความผิดในการประกอบอาชญากรรม เช่น ตัดมือพวกลักขโมย การลงตราประทับหรือประจานพวกกระทำความผิด รวมถึงการลงโทษจำคุกเพื่อกักกันควบคุมผู้กระทำความผิดให้ออกจากสังคม

2.2.2.4 การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitation)

เป็นแนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (Positive School) ซึ่งมีความเชื่อในเรื่องเจตจำนงกำหนด กล่าวคือ การกระทำของมนุษย์ถูกกำหนดจากปัจจัยต่างๆ มนุษย์ไม่

สามารถเลือกกระทำได้อย่างอิสระ ใช้เหตุผลในการเลือก แต่มนุษย์ถูกกดดันหล่อหลอมจากสิ่งแวดล้อมและปัจจัยต่างๆจนต้องหันไปสู่การกระทำผิด ซึ่งปัจจัยเหล่านี้อยู่นอกเหนือการควบคุมของมนุษย์ และอาจแตกต่างกันออกไปในแต่ละบุคคล การลงโทษจึงไม่ควรมุ่งเน้นที่การกระทำผิดเป็นหลัก แต่ควรพิจารณาจากสาเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำผิดและแก้ไขไปที่สาเหตุนั้น การลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดจึงเป็นการลงโทษที่เน้นตัวผู้กระทำผิดมากกว่าการกระทำผิด เพื่อหาสาเหตุและแนวทางแก้ไข ทั้งนี้ เพราะสังคมจัดให้มีการลงโทษขึ้นก็เพื่อเปิดโอกาสให้สังคมได้แก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด

แนวความคิดในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูนี้จึงเป็นแนวคิดที่ให้โอกาสคนกลับตัว ให้โอกาสในการแก้ไขปรับปรุงโดยการพยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำผิดถูกลงโทษในลักษณะที่เป็นการทำลายคุณลักษณะหรือศักยภาพในการกลับเข้าสู่สังคมของผู้กระทำผิด

2.2.2.5 การนำกลับคืนสู่สังคม (Reintegration)

วัตถุประสงค์มุ่งเน้นให้ผู้กระทำผิดที่อยู่ในเรือนจำเป็นเวลานานสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อีกครั้งเมื่อพ้นโทษ เพราะผู้กระทำผิดเมื่ออยู่ในเรือนจำนานๆเกิดวัฒนธรรมของนักโทษ ทำให้เมื่อพ้นโทษ อดีตผู้กระทำผิดจะมีปัญหาในการปรับตัวอย่างยิ่ง การนำกลับคืนสู่สังคมค่อนข้างยากลำบาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้กระทำผิดที่ถูกขังมาเป็นระยะเวลาานาน

วัตถุประสงค์ทั้ง 5 ข้อนี้ยังเป็นวัตถุประสงค์ที่ใช้อยู่ในสังคมปัจจุบัน เพียงแต่ได้มีแนวคิดที่เปลี่ยนไปจากเดิมที่เน้นการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนไปสู่การลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟู แต่อย่างไรก็ตาม การลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนก็ยังปรากฏอยู่ในความคาดหวังของสังคม ซึ่งจะเห็นได้จากรัฐยังต้องลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อตอบสนองต่อความรู้สึกของประชาชนในกรณีที่อาชญากรรมรุนแรงเกิดขึ้น

อนึ่ง ระบบในการจัดการกับเด็กกระทำผิดเดิมนั้นทั่วโลกใช้อยู่ 2 ระบบใหญ่ๆ¹¹ คือ

1. ระบบการลงโทษ ถือว่าเมื่อเด็กกระทำผิดแล้วต้องถูกลงโทษให้เข็ดหลาบเพื่อไม่ให้กระทำผิดอีก หรืออีกกรณีหนึ่งคือการกักเด็กไว้ในสถานที่ที่จำกัดไม่ให้ออกไปกระทำผิดหรือไปก่อความเดือดร้อนให้แก่สังคมได้อีก

2. การให้การสงเคราะห์ แนวคิดนี้เห็นว่าเด็กกระทำผิดเพราะสภาพสังคมแวดล้อมเด็กจึงไม่ควรได้รับโทษ แต่ควรได้รับการสงเคราะห์ วิธีการนี้เมื่อใช้ไประยะหนึ่งก็พบว่า การสงเคราะห์ทำให้เด็กรู้สึกว่าจะไม่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน

2.2.3 ทฤษฎีว่าด้วยการจัดการกับเด็กที่กระทำผิด

หลักการในการแก้ปัญหาเด็กหรือเยาวชนกระทำผิดในอดีตคือรัฐเข้าไปแทรกแซงการจัดการกับปัญหาทั้งหมด ในการแทรกแซงนั้นรัฐได้เข้าไปยึดอำนาจของครอบครัวและชุมชน ไปตัดโอกาสการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในการแก้ปัญหา ส่งผลให้บทบาทของครอบครัวและชุมชนอ่อนแอ

¹¹ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2545), หน้า 89.

ลง เมื่อมีปัญหาอาชญากรรมเกิดขึ้น ทุกคนก็คิดว่าเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องเข้ามาจัดการ ครอบครัวและชุมชนจะไม่เข้ามาเกี่ยวข้อง ความจริงในสังคมไทยแต่เดิมเราก็มีกระบวนการควบคุมทางสังคมโดยชุมชนอยู่แล้ว เช่น การเสียผีหรือผีดผี ก็เป็นการลงโทษของชุมชนอย่างหนึ่ง และเมื่อมีการลงโทษแล้วคนเหล่านั้นก็สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้ แต่เมื่อรัฐเข้าไปแทรกแซงกระบวนการเหล่านั้นก็อ่อนแอลง อย่างไรก็ตาม รัฐก็ต้องยอมรับความจริงว่าปัจจุบันจำนวนเด็กกระทำผิดได้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งรัฐไม่สามารถเข้าไปจัดการดูแลได้อย่างทั่วถึง เด็กเหล่านี้เป็นเด็กที่สังคมผลักให้ตกขอบเพราะโอกาสที่เขาจะได้กลับมาอยู่ในสังคมในสภาพเดียวกับเด็กที่ไม่ได้กระทำผิดมีน้อยมาก ที่ชัดเจนคือเมื่อถูกดำเนินคดี สิ่งแรกที่เด็กต้องเผชิญคือการถูกออกจากโรงเรียน การเรียนของเด็กหยุดชะงัก การใช้ชีวิตปกติถูกทำลาย และด้วยวิธีการเช่นนี้จะเห็นได้ว่าเป็นการทำลายทรัพยากรของสังคม ซึ่งถ้าย้อนกลับไปดูทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการจัดการกับเด็กที่กระทำความผิดแล้ว พบว่ามีอยู่ 3 ทฤษฎี ได้แก่สำนักปฏิฐานนิยม (Positivist school) ทฤษฎีตราบาป (Labeling theory) และกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative justice) ที่เกี่ยวข้องอันเป็นที่มาของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็ก ดังนี้¹²

2.2.3.1 สำนักปฏิฐานนิยม (Positivist school)

สำนักปฏิฐานนิยมอธิบายสาเหตุของอาชญากรรม (Crime) ว่าอาชญากรรมไม่ได้เกิดจากเจตน์จำนงอิสระ (Free will) ของผู้กระทำความผิด ภายหลังจากซึ่งน้ำหนักระหว่างผลดีและผลร้ายที่จะได้รับจากการประกอบอาชญากรรม แต่อาชญากรรมมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการ (Multiple Factors) ที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของผู้กระทำผิด เช่น ปัจจัยทางชีววิทยา (Biological) จิตวิทยา (Psychological) สังคม (Social factor) และเศรษฐกิจ (Economic factor) ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้ผู้กระทำผิดไม่ได้รับการขัดเกลาทางสังคมที่ดีพอ (Under-socialization) ผู้กระทำผิดจึงไม่สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคมได้ เช่น การที่ผู้กระทำผิดมีความบกพร่องทางพันธุกรรม หรือจิตผิดปกติ เป็นเหตุให้การขัดเกลาทางสังคมเป็นไปได้ยากหรือผู้กระทำผิดอยู่ในครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์หรือได้รับการเลี้ยงดูอย่างไม่เหมาะสมหรืออยู่ในสังคมที่ปราศจากค่านิยมที่สามารถใช้เป็นเครื่องกำหนดการกระทำของตนเอง (Lack of consistent values) ดังนั้น ผู้กระทำผิดจึงไม่ใช่คนเลว แต่เป็นเหยื่อของสภาพแวดล้อม (Victim of circumstance) ผู้กระทำผิดจึงไม่ต้องรับผิดชอบ (Responsibility) ในการกระทำผิดของตน เพราะการกระทำผิดของเขาไม่ได้เกิดจากจิตใจที่ชั่วร้าย แต่เกิดจากปัจจัยภายนอกที่อยู่เหนือการควบคุมของผู้กระทำผิด การลงโทษผู้กระทำผิดจึงไม่ใช่วิธีการแก้ปัญหอาชญากรรม แต่การเยียวยารักษา (Treatment) ที่สอดคล้องกับความต้องการและสภาพปัญหาของผู้กระทำผิดแต่ละคนที่จะทำให้กลับตนเป็นคนดีของสังคม (Law-abiding person) นั้นเป็นวิธีการป้องกันสังคมจากอาชญากรรมที่ดีที่สุด

¹² สกฤษฏ์ หอพิบูลสุข, กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กของประเทศไทย, หน้า 2-4. ค้นวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2556 จาก http://www.humanrights.go.go.th/files/Thai_juvenile_justice%281%29.pdf

2.2.3.2 ทฤษฎีตราบาป (Labeling theory)

ทฤษฎีตราบาปเสนอว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal justice) ไม่สามารถแก้ปัญหาอาชญากรรมได้ แต่เป็นต้นเหตุของอาชญากรรม (Criminogenic) เพราะกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal justice) คือเครื่องมือที่ดีในการแบ่งแยกคนดีกับคนเลวออกจากกัน บุคคลที่ถูกจับ (Arrest) ถูกดำเนินคดี (Trial) และถูกพิพากษา (Conviction) จะถูกตราหน้าว่าเป็นคนเลวของสังคม สังคม (Social reaction) จึงปฏิบัติต่อบุคคลดังกล่าวไม่ดี เพราะเชื่อว่าบุคคลนั้นจะต้องสร้างปัญหาให้แก่สังคมในอีกอย่างแน่นอน เพื่อน ญาติมิตร จึงไม่ยอมคบหาสมาคมด้วย งานก็หาได้ยากเพราะไม่มีบุคคลใดยอมรับเข้าทำงาน ผลคือบุคคลนั้นเกิดความรู้สึกแปลกแยก (Alienate) และถูกกีดกันออกจากสังคม (Exclusion from society) ในที่สุดบุคคลนั้นจะยอมรับว่าตนเอง (Identity) เป็นคนชั่วคนเลวตามที่สังคมตราหน้า และกระทำความผิดเพื่อแก้แค้นสังคม ด้วยเหตุนี้ ทฤษฎีนี้จึงเสนอให้ผันคดี (Diversion) ออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อลดตราบาปที่เกิดขึ้นรวมทั้งช่วยให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับคืนสู่สังคมได้โดยง่าย

2.2.3.3 กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative justice)

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal justice) ถูกวิจารณ์ว่าละเลยความต้องการของผู้เสียหาย และผลักผู้กระทำความผิดออกจากสังคม (Exclusion) ส่วนกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการที่คนใหม่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกิดขึ้นมาประมาณ 20 ปีแล้ว กระบวนการนี้มีเป้าหมายที่การเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายและสังคม และการนำผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคม (Reintegration) กระบวนการนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา ครอบครัว และชุมชน มาพบปะพูดคุย ประนีประนอม หรือเจรจาต่อรองกัน (Mediation, Conciliation and Negotiation) เพื่อหาทางแก้ไขความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรมร่วมกัน ภายใต้ความช่วยเหลือของผู้ประสานงาน (Facilitator) กระบวนการนี้เริ่มต้นโดยการให้ผู้เสียหายและครอบครัวเล่าถึงผลร้ายที่ผู้เสียหายและครอบครัวได้รับจากอาชญากรรม เช่น ความรู้สึกและความเสียหายที่ได้รับจากอาชญากรรม จากนั้นจะให้ผู้เสียหายเรียกร้องค่าเสียหายหรือกำหนดวิธีการในการเยียวยาความเสียหายจากผู้กระทำความผิด กระบวนการนี้เชื่อว่า เมื่อผู้กระทำความผิดได้รับทราบผลร้ายจากการกระทำผิดของตนที่มีต่อผู้เสียหายและครอบครัวแล้ว ผู้กระทำความผิดจะเกิดความรู้สึกสงสารและสำนึกผิด (Genuine remorse) ผู้กระทำความผิดจะขอโทษผู้เสียหายและพยายามเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย รวมทั้งเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนไม่กลับไปกระทำความผิดอีก และเมื่อผู้ต้องหาได้รับการให้อภัยจากผู้เสียหายและชุมชนแล้ว ผู้ต้องหาจะสามารถกลับคืนสู่สังคมได้โดยง่าย สำหรับผู้เสียหาย กระบวนการนี้ได้ให้โอกาสผู้เสียหายเจรจาต่อรองหรือประนีประนอมกับผู้ต้องหา ทำให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาตรงตามความต้องการมากที่สุด นอกจากนี้หากผู้ต้องหาขอโทษและผู้เสียหายให้อภัยแล้วเชื่อว่าจะทำให้ผู้เสียหายลดผลกระทบจิตใจจากการกระทำผิดลงได้

2.3 การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กของประเทศไทย

กระบวนการยุติธรรม หมายถึง วิธีการดำเนินการแก่ผู้ที่ประพฤติฝ่าฝืนกฎหมาย โดยอาศัยองค์กร และบุคลากรที่กฎหมายให้อำนาจไว้ กระบวนการยุติธรรมที่สำคัญ ได้แก่ กระบวนการ

ยุติธรรมทางอาญา กระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง กระบวนการยุติธรรมทางแรงงาน กระบวนการยุติธรรมในศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง และกระบวนการยุติธรรมในศาลภาษีอากร ส่วนกระบวนการยุติธรรมทางอาญาคือเป็นกระบวนการสำหรับดำเนินคดีอาญา กล่าวคือเมื่อมีการกระทำผิดทางอาญาแล้ว การนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ จะต้องกระทำอย่างไร แล้วสำหรับเด็กและเยาวชนจะดำเนินไปในทิศทางใด ซึ่งศาลเยาวชนและครอบครัวจะเข้ามามีบทบาทหน้าที่ในการดูแลเด็กหรือเยาวชนเหล่านี้ จึงจำเป็นที่จะต้องทราบความเป็นมาของศาลเยาวชนและครอบครัวของประเทศไทย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.3.1 เจตนารมณ์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กของประเทศไทย

เจตนารมณ์ในการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นผู้ใหญ่แตกต่างไปจากเจตนารมณ์ในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชน กล่าวคือ สำหรับผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นผู้ใหญ่นั้น กฎหมายมุ่งเน้นการลงโทษเป็นสำคัญ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นการใช้หลักการแก้แค้นและให้แยกผู้กระทำความผิดออกจากสังคม แต่สำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชนนั้น มุ่งเน้นการคุ้มครองสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชน และแสวงหามาตรการต่างๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน ให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลแห่งสหประชาชาติ และเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นข้อสำคัญ¹³ ในการพิจารณาและพิพากษาคดีที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว คำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กหรือเยาวชนซึ่งควรจะได้รับ การฝึกอบรม สั่งสอน และสงเคราะห์ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดียิ่งกว่าการที่จะลงโทษและในการพิพากษาคดีนั้นให้ศาลคำนึงถึงบุคลิกลักษณะ สภาพร่างกายและสภาพจิตของเด็กหรือเยาวชนซึ่งแตกต่างกันเป็นคณาๆ ไป และลงโทษหรือเปลี่ยนโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนให้เหมาะสมกับตัวเด็กหรือเยาวชนและพฤติการณ์เฉพาะเรื่อง แม้เด็กหรือเยาวชนนั้นจะได้กระทำความผิดร่วมกัน

เจตนารมณ์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กในประเทศไทย อาจแบ่งได้เป็น 2 ส่วนด้วยกัน กล่าวคือ

1. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กของประเทศไทยให้ความสำคัญกับการทำให้เด็กกลับตนเป็นคนดียิ่งกว่าการลงโทษเด็ก
2. มาตรการที่จะใช้กับเด็กแต่ละคนไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของเด็กแต่ละคน

เพื่อให้บรรลุถึงเจตนารมณ์ดังกล่าว กฎหมายได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของสถานพินิจที่จะสืบเสาะและพินิจเรื่องอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิตใจ อาชีพและฐานะของเด็กซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด และของบิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลซึ่งเด็กนั้นอาศัยอยู่ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทั้งปวงเกี่ยวกับเด็กนั้น รวมทั้งสาเหตุแห่งการกระทำความผิด

¹³ จรัสพงศ์ ขจัดสารพัดภัย, แนวทางในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553, ค้นวันที่ 2 มิถุนายน 2556 จาก www.nan-ju.ago.go.th/document/008.doc.

เพื่อรายงานต่อศาลและข้อมูลดังกล่าวถือเป็นประเด็นที่ศาลจะต้องพิจารณาด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้มาตรการที่ศาลใช้กับเด็กสอดคล้องกับสภาพปัญหาของเด็กแต่ละคนและช่วยให้เด็กเป็นคนดีและกลับคืนสู่สังคมได้¹⁴

2.3.2 ความเข้มแข็งของศาลเยาวชนและครอบครัวในประเทศไทย

นับแต่มีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดในการลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดทางอาญาให้แตกต่างจากผู้ใหญ่ เป็นเวลาหลายทศวรรษมาแล้วที่มีการกำหนดไว้ใน “มาตรฐานกฎหมายขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อนักโทษ ค.ศ.1955” ให้แยก “นักโทษที่อายุน้อย” ในสถานที่คุมขังออกจากนักโทษที่เป็นผู้ใหญ่ และให้มีการแยกการควบคุมตัวผู้ที่ถูกกล่าวหาไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือเด็กออกจากนักโทษที่ถูกศาลพิจารณาลงโทษแล้ว นอกจากนี้ “ภาคีกติกาว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1966” ยังได้ตอกย้ำหลักการนี้ในฐานะที่เป็นกฎหมายที่มีบทบังคับ¹⁵ โดยห้ามการประหารชีวิตผู้ที่ถูกพิพากษาว่าได้กระทำความผิดทางอาญา หากผู้นั้นมีอายุต่ำกว่า 18 ปี (ข้อ 6.5)

ทั้งนี้ ภาคีกติกาดังกล่าวยังได้ระบุไว้โดยเฉพาะว่า “ในกรณีที่ผู้กระทำผิดเป็นเยาวชน กระบวนการพิจารณาของศาลจะต้องนำเอาอายุและเป้าหมายในการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนความประพฤติมาเป็นหลักในการพิจารณาด้วย” (ข้อ14.4)

อนึ่ง มาตรฐานทางกฎหมายที่สำคัญ ซึ่งมีผลใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่

1. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 ซึ่งเมื่อถึงสิ้นปี ค.ศ.1997 นั้นมีรัฐให้สัตยาบันเกือบทุกประเทศในโลก ยกเว้นเพียงประเทศโซมาเลียและประเทศสหรัฐอเมริกา
2. กฎมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติในการบริหารกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก ค.ศ.1985 (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง)
3. กฎของสหประชาชาติเรื่องการคุ้มครองเยาวชนซึ่งถูกต้องอิสรภาพ ค.ศ.1990
4. แนวปฏิบัติของสหประชาชาติเรื่องการป้องกันเด็กมิให้กระทำผิดอาญา ค.ศ.1990 (แนวปฏิบัติแห่งกรุงริยาด)

มีข้อน่าสังเกตว่าอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้กำหนดหลักการพื้นฐานในลักษณะที่เป็นกฎหมายที่มีเป็นบทบังคับ ซึ่งเป็นการส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรฐานเหล่านั้นอย่างสอดคล้องกัน เพื่อเป็นการแก้ปัญหามาตรฐานทางกฎหมายที่ไม่มีผลบังคับทั้ง 4 ประการข้างต้นนั่นเอง

¹⁴ สกฤษฏ์ หอพิบูลสุข, *เรื่องเดิม*, หน้า 12-13.

¹⁵ “กฎหมายที่มีผลผูกพันให้ต้องปฏิบัติตาม” หรือที่เรียกว่า “กฎหมายที่มีบทบังคับให้ต้องปฏิบัติ” ประกอบด้วยสนธิสัญญา รวมถึงอนุสัญญาและภาคีกติกาต่างๆซึ่งมีข้อกำหนดภาระหน้าที่สำหรับรัฐต่างๆที่ได้ยินยอมอย่างเป็นทางการว่ารัฐนั้นๆตกลงที่จะผูกพันและปฏิบัติตามกฎหมายนั้น โดยการให้สัตยาบันหรือรับเข้าเป็นภาคีสมาชิก ส่วน “กฎหมายที่ไม่มีผลผูกพันให้ต้องปฏิบัติตาม” หรือที่เรียกว่า “กฎหมายที่ไม่มีบทบังคับให้ต้องปฏิบัติ” เป็นบทบัญญัติระหว่างประเทศ เช่น ประกาศหรือปฏิญญา แนวปฏิบัติและกฎต่างๆที่ได้รับการรับรองในการประชุมระหว่างประเทศ เช่น ในการประชุมใหญ่ของสหประชาชาติ แต่ไม่มีข้อกำหนดภาระหน้าที่อย่างเป็นทางการในเรื่องของการปฏิบัติตามกฎหมายนั้น

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการให้สัตยาบันหรือการรับเข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาในปัจจุบัน ภูมิภาคอาจกำหนดข้อสงวนในบทบัญญัติอันใดอันหนึ่งซึ่งรัฐนั้นไม่ประสงค์ที่จะผูกพันได้ ซึ่งปรากฏในข้อเท็จจริงว่า หลายประเทศได้ตั้งข้อสงวนเกี่ยวกับข้อ 37 และข้อ 40 ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กไว้¹⁶ ซึ่งการเปิดโอกาสให้ภาคีสมาชิกตั้งข้อสงวนได้ ย่อมนำไปสู่อุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายได้เช่นกัน

อนึ่ง เนื่องจากประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกในอนุสัญญาดังกล่าวนับตั้งแต่ปี ค.ศ.1992 เป็นต้นมา ดังนั้น จึงได้รับอิทธิพลทางแนวคิดไม่มากนักน้อยจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การผลักดันให้เกิดการจัดตั้งศาลชำนาญพิเศษที่จะพิจารณาคดีอันเกี่ยวแก่ผลประโยชน์

¹⁶ ข้อ 37(a) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก บัญญัติว่า “จะไม่มีเด็กคนใดได้รับการทรมานหรือถูกปฏิบัติ หรือถูกล่วงละเมิดที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือต่ำช้า จะไม่มีการลงโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตที่ไม่มีโอกาสจะได้รับการปล่อยตัวสำหรับความผิดที่กระทำโดยบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี” ที่ประเทศสิงคโปร์ตั้งข้อสงวนที่จะคงไว้ซึ่งสิทธิที่จะใช้การเขียนตามคำสั่งศาลและจะใช้มาตรการใดๆในการคุมขัง หากจำเป็นเพื่อรักษาความมั่นคงแห่งชาติและความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยทั่วไป ในขณะที่ประเทศเนเธอร์แลนด์ยังนำมาตราการลงโทษที่รุนแรงมาใช้กับเด็กอายุตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไปในบางกรณี

หรือในส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อ 37(c) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก บัญญัติว่า “เด็กทุกคนที่ถูกไล่ออกจากโรงเรียนจะได้รับการปฏิบัติด้วยมนุษยธรรม และด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีแต่กำเนิดของมนุษย์ และในลักษณะที่คำนึงถึงความต้องการของบุคคลในวัยนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กทุกคนที่ถูกไล่ออกจากโรงเรียนจะถูกแยกต่างหากจากผู้ใหญ่ เว้นแต่จะพิจารณาเห็นว่าจะเป็นประโยชน์สูงสุดต่อเด็กที่จะไม่แยกเช่นนั้น และเด็กจะมีสิทธิที่จะคงการติดต่อกับครอบครัวทางหนังสือตอบโต้ และการเยี่ยมเยียน เว้นแต่ในสภาพการณ์พิเศษ” ซึ่งประเทศออสเตรเลีย แคนาดา หมู่เกาะคุกไอแลนด์ นิวซีแลนด์ สวิตเซอร์แลนด์ และสหราชอาณาจักร ยืนยันว่าการแยกเด็กนั้นไม่สามารถทำได้ เนื่องจากขาดสถานที่คุมขัง หรือเป็นการไม่เหมาะสม เช่น อาจเป็นการแยกเด็กให้ห่างไกลจากครอบครัวโดยไม่สมควร ในขณะที่ประเทศญี่ปุ่นระบุว่าจะดำเนินการแยกเด็กที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีลงมา

หรือในข้อ 40 แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กนั้น ในประเทศเบลเยียม เดนมาร์ก ฝรั่งเศส เยอรมัน โมนาโก เนเธอร์แลนด์ สวิตเซอร์แลนด์ และตุนิเซีย ได้ตั้งข้อจำกัดในคดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลสูงได้ และประเทศสาธารณรัฐเกาหลีได้ประกาศว่าจะไม่ยอมรับที่จะถูกผูกพันโดยข้อบทนี้ (2.b.v) ในขณะที่ประเทศเยอรมันและเนเธอร์แลนด์ยังได้ระบุต่อไปอีกว่าสำหรับความผิดเล็กน้อยนั้น ศาลสามารถพิจารณาไปได้เลยโดยไม่ต้องจัดหาความช่วยเหลือทางกฎหมายให้เด็ก ซึ่งขัดกับ (2.b.iii)

หรือกรณีของประเทศมาเลเซียที่ได้ตั้งข้อสงวนในข้อ 37 และ 40 แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก โดยระบุว่ามาเลเซียยอมรับผลของข้อภาวะผูกพันนั้นเท่าที่ภาระผูกพันสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญของประเทศ กฎหมายภายในและนโยบายแห่งชาติ ในขณะที่ประเทศซาอุดีอาระเบียระบุว่าจะปฏิบัติตามพันธกรณีตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเท่าที่ไม่ขัดแย้งกับบทบัญญัติของกฎหมายอิสลาม

ของเด็กและเยาวชนเป็นการเฉพาะ ทั้งนี้ จะได้กล่าวถึงความเป็นมาในทางประวัติศาสตร์ของศาลเยาวชนและครอบครัวในปัจจุบันต่อไป¹⁷

2.3.2.1 ที่มาของการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวในประเทศไทย

ก่อนประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา รัตนโกสินทร์ศก (รศ.) 127 ประเทศไทยไม่มีวิธีดำเนินการเป็นพิเศษเกี่ยวกับเด็กที่กระทำความผิด เมื่อใช้ประมวลกฎหมายลักษณะอาญา รศ. 127 แล้ว กฎหมายนี้ได้บัญญัติถึงวิธีดำเนินการแก่เด็กที่ต้องหาว่ากระทำความผิดแตกต่างกับผู้ใหญ่บางประการ ส่วนศาลที่จะใช้พิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับเด็กโดยเฉพาะนั้นไม่มี

ด้วยเหตุที่เด็กไม่มีความรู้สึกรับผิดชอบอย่างผู้ใหญ่ การที่เด็กกระทำความผิดจึงอาจเป็นเพราะเด็กนั้นมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ ทางการศึกษาอบรม หรือความผิดเคืองในทางเศรษฐกิจ การที่จะอบรมบ่มนิสัยเด็กที่กระทำความผิดไปแล้วให้กลับตัวเป็นคนดี จึงควรใช้วิธีค้นหาสาเหตุที่เด็กกระทำความผิด แล้วพยายามแก้ไขเหตุเหล่านั้นยิ่งกว่ามุ่งจะลงโทษ จึงเป็นจุดเริ่มต้นให้มีสถาบันสำหรับดำเนินการเกี่ยวกับเด็กที่กระทำความผิดนั้น

รัฐบาลไทย อันมีจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีในสมัยแรก ได้เริ่มสนใจเรื่องการจัดตั้งศาลสำหรับพิจารณาคดีเด็ก และเยาวชนไทย โดยเฉพาะตั้งแต่ พ.ศ. 2482 ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ขณะนั้น พลเรือตรีถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ได้ส่งหลวงจักรปาณิศรีศรีลวิสุทธิ ไปดูงานเกี่ยวกับศาลคดีเด็กในทวีปเอเชียและยุโรป เมื่อกลับมาประเทศไทยได้เสนอรายงานการดูงานที่ประเทศอิตาลี เยอรมัน เนเธอร์แลนด์ เบลเยียม ต่อกระทรวงยุติธรรม ต่อมาได้มีบันทึกของประธานศาลฎีกา รายงานทำความเข้าใจเรื่องการจัดตั้งศาลคดีเด็กเสนอต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม แต่เรื่องต้องระงับไป เนื่องจากอยู่ในช่วงเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2493 นายเลียง ไชยการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ได้ส่งผู้พิพากษาไปดูงานศาลคดีเด็กและเยาวชนอีกครั้งหนึ่ง และได้้นำเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรี เพื่อแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาการอบรม สงเคราะห์และการตั้งศาลเด็กขึ้น โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นประธานกรรมการ และมีกรรมการอื่นๆ อีก 12 ท่านร่วมกันวางแนวการจัดตั้งศาลเด็ก โดยเริ่มทำเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่ทำผิดในทางอาญา และเรื่องทางแพ่งเกี่ยวกับการใช้อำนาจปกครองก่อน ส่วนเรื่องอื่น ๆ จะดำเนินการภายหลัง คณะกรรมการได้เสนอร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 ต่อคณะรัฐมนตรีและสภานิติบัญญัติและได้ประกาศใช้เป็นกฎหมาย ได้กำหนดให้มีการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางขึ้นในจังหวัดพระนคร ภายใน 180 วันและให้มีสถานพินิจและคุ้มครองเด็กด้วย ศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางและสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลางในจังหวัดพระนคร จึงได้เปิดดำเนินการเป็นแห่งแรกเมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2495 ตั้งอยู่ที่อาคารศาลแขวงพระนครใต้เดิม ตำบลตลาดน้อย อำเภอสัมพันธวงศ์ พระนคร

ในโอกาสนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯเสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธี โดยมีพระราชดำรัสไว้ว่า "ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้มีโอกาสมาเปิดศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลางในวันนี้ อนาคตของ

¹⁷ มาตาลักษณ์ ออรุ่งโรจน์, *เรื่องเดิม*, หน้า 91-92.

ชาติทุกชาติย่อมขึ้นอยู่กับเด็ก เพราะเด็กก็คือผู้ใหญ่ในเวลาข้างหน้า ถ้าบุคคลได้รับการอบรมบ่มนิสัย ให้เป็นพลเมืองที่อยู่ในศีลในธรรม เคารพต่อบทกฎหมายของบ้านเมืองเสียตั้งแต่เยาว์ เมื่อเติบโตใหญ่ขึ้น พลเมืองของประเทศก็จะมีแต่คนดี และประเทศจะเจริญก้าวหน้าต่อไปได้ก็โดยต้องมีพลเมืองดีตั้งว่านี้ ข้าพเจ้าจึงมีความพอใจที่รัฐบาลของข้าพเจ้า อันมีกระทรวงยุติธรรมเป็นเจ้าหน้าที่โดยเฉพาะได้มีความสนใจในปัญหาเกี่ยวกับการการที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด และพยายามคิดหาทางที่จะอบรมบ่มนิสัยบุคคลเหล่านี้ให้กลับตนเป็นพลเมืองดี ข้าพเจ้าตระหนักดีว่างานนี้เป็นงานใหญ่ งานใหม่ และเป็นงานยุ่งยาก เพราะไม่ใช่เป็นเรื่องของการศาลเท่านั้น แต่หากมีความสัมพันธ์กับปัญหา การศึกษา ปัญหาทางเศรษฐกิจและปัญหาเกี่ยวกับสวัสดิภาพของประชาชน (Public Welfare) อยู่ ด้วย บัดนี้งานขั้นต้นได้ลุล่วงไปตอนหนึ่งแล้ว ข้าพเจ้าหวังว่าเจ้าหน้าที่กระทรวงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจะ ได้ร่วมมือประสานงานกันในเรื่องนี้ต่อไปจนเราสามารถเปิดดำเนินการศาลคดีเด็กและเยาวชนได้ทั่วประเทศ ตามโครงการของกระทรวงยุติธรรมเพื่อเป็นความเจริญแก่ชาติบ้านเมืองของเรา บัดนี้ได้อุดม ฤกษ์แล้ว ข้าพเจ้าจะได้เปิดป้ายที่ทำการศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง และสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก กลาง เพื่อดำเนินงานต่อไปขอให้ศาลและสถานพินิจและคุ้มครองเด็กซึ่งจะได้ทำการเปิดป้ายนี้ จงเป็น ศูนย์กลางและบ่อเกิดแห่งกิจการศาลคดีเด็กและเยาวชน เพิ่มพูนหิตานุหิตประโยชน์แก่ประเทศชาติ สืบไปเทอญ"

ต่อมาได้มีการเปลี่ยนโครงสร้างของศาลคดีเด็กและเยาวชนออกไปให้ทั่วถึงทุก จังหวัดโดยได้จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวแบบเต็มรูปแบบให้ครบทุกจังหวัด ให้จัดตั้งแผนกคดี เยาวชนและครอบครัวขึ้นในศาลจังหวัดทุกศาล ที่อยู่นอกเขตอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวอย่าง เต็มรูปแบบ อันจะมีผลทำให้เด็กและเยาวชนตลอดจนคู่กรณีที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับครอบครัว ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน และเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนทั่ว ราชอาณาจักร ศาลคดีเด็กและเยาวชนแบบเต็มรูปแบบที่มีอยู่ ได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและ ประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2534 จึงต้องเปลี่ยนชื่อศาลมาเป็น ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง หรือ ศาลเยาวชน และครอบครัวจังหวัด¹⁸

โดยที่ปัจจุบันได้มีการแยกศาลยุติธรรมออกจากกระทรวงยุติธรรม โดยมีสำนักงาน ศาลยุติธรรมเป็นหน่วยธุรการของศาลยุติธรรม และกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเป็น หน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรม จึงควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและ ครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวให้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่และโครงสร้างใหม่ ประกอบกับสมควรปรับปรุงในส่วนที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิ สวัสดิภาพ และวิธีปฏิบัติต่อ เด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว รวมทั้งในส่วนของกระบวนการพิจารณาคดีของศาล เยาวชนและครอบครัวให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และอนุสัญญาว่าด้วย การขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและ ครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ขึ้น โดยได้มีการประกาศในพระราช

¹⁸ พิพิธภัณฑศาลไทย, ประวัติศาลเยาวชนและครอบครัว, คำนวนที่ 12 กุมภาพันธ์ 2556 จาก <http://www.museum.coj.go.th/court/childandfamily.html>

กิจจานุเบกษา วันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ.2553 และให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งร้อยสิบวันนับแต่วันที่ประกาศราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป (มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2554 เป็นต้นไป)¹⁹

อนึ่ง ภาระงานของศาลเยาวชนและครอบครัวในปัจจุบันในส่วนของคดีอาญาจะมีขอบเขตอำนาจเฉพาะในกรณีที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดมีสถานะเป็นเด็กหรือเยาวชนในวันที่ความผิดได้เกิดขึ้นเท่านั้น

ทั้งนี้ปรัชญาในการทำงานของศาลเยาวชนและครอบครัวคือการทำให้เด็กและเยาวชนเข้าใจความหมายของความเป็นมนุษย์ โดยพยายามทำให้เด็กหรือเยาวชนได้เรียนรู้และได้รับประสบการณ์ชีวิต ซึ่งจะช่วยให้เขารู้จักวิถีชีวิตที่ดีในการอยู่ในสังคม รู้จักการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น รู้จักมารยาทในการเข้าสังคม สอนให้รู้จักแยกแยะว่า ถ้าเขายังเลือกที่จะแก้ปัญหาด้วยความก้าวร้าวรุนแรง เขาจะอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมไม่ได้ และอาจถูกกำจัดเสรีภาพ²⁰

2.3.2.2 เจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว

ศาลเยาวชนและครอบครัวจัดตั้งขึ้นโดยอยู่ภายใต้กรอบความคิดที่สำคัญ 4 ประการคือ

1) เพื่อสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน

โดยการบัญญัติให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจกว้างขวางกว่าศาลธรรมดาในอันที่จะสามารถดำเนินการใดๆตามที่เห็นว่าเหมาะสมกับเด็กและเยาวชนที่มีความประพฤติเบี่ยงเบนได้ แม้แต่ในกรณีที่ยังไม่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น แต่ศาลพบว่ามีความเสี่ยงต่อการถูกชักจูงให้กระทำความผิดในอนาคต หรือเป็นกรณีที่เด็กและเยาวชนอยู่ในสถานะที่สมควรได้รับการสงเคราะห์คุ้มครอง ศาลก็อาจมีคำสั่งเพื่อคุ้มครอง ป้องกัน หรือช่วยเหลือสงเคราะห์แก่เด็กหรือเยาวชนเหล่านั้นได้ในทันที ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ

2) เพื่ออำนวยความยุติธรรมในการกำหนดโทษโดยคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของบุคคล

การพิจารณาของศาลเยาวชนและครอบครัวมิได้คำนึงถึงเฉพาะการกระทำความผิดที่เด็กหรือเยาวชนได้กระทำเท่านั้น แต่จะมุ่งค้นหาสาเหตุที่ทำให้เด็กหรือเยาวชนนั้นกระทำความผิด ตลอดจนสภาพแวดล้อมทั้งปวงที่เกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิด เช่น ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม ภาวะแห่งจิต นิสัย ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของเด็กหรือเยาวชนและบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ ตลอดจนสภาพแวดล้อมทั้งปวงที่มีส่วนผลักดันให้กระทำความผิด โดยจะต้องคำนึงถึงข้อเท็จจริงเหล่านี้เป็นสำคัญ นอกเหนือไปจากการพิจารณาแต่เพียงว่าเด็กกระทำความผิดจริงหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อให้ศาลสามารถพิจารณาถึงวิธีการกำหนดโทษอย่างเหมาะสมในแต่ละกรณีแห่งความผิดที่เด็กหรือเยาวชนได้กระทำลง

¹⁹ ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, **ประวัติศาลเยาวชน**, ค้นวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2556 จาก http://www.jvnc.coj.go.th/info.php?info=sub_menu&cid=1&pm=1

²⁰ มาตราลักษณ ออรั้งโรจน์, *เรื่องเดิม*, หน้า 95.

3) เพื่อนำวิธีการปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมที่เหมาะสมมาใช้กับเด็กหรือเยาวชนเป็นรายบุคคล

ในการพิพากษาคดี ศาลเยาวชนและครอบครัวต้องนำสาเหตุแห่งการกระทำความผิด รวมถึงข้อเท็จจริงซึ่งแวดล้อมเกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดมาพิจารณาประกอบกันเสียก่อน หลังจากนั้นจึงมีคำสั่งให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนโดยคำนึงถึงความเหมาะสมในสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กเป็นสำคัญ โดยเน้นไปที่การฝึกอบรมสั่งสอนยิ่งกว่าการลงโทษ นอกจากนี้ วิธีการที่ศาลสั่งยังสามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้อีกในภายหลัง ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับพฤติการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้กระทำความผิดโดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีใหม่ ยิ่งไปกว่านั้น ในกรณีที่มีเด็กหรือเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกระทำความผิดหลายคน เช่น ร่วมกันลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ หรือ ปล้นทรัพย์ เมื่อศาลได้พิจารณาข้อเท็จจริงซึ่งแวดล้อม ผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชนในแต่ละรายแล้ว ศาลอาจสั่งให้ใช้วิธีการที่แตกต่างกันในการลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคลได้

4) เพื่อธำรงไว้ซึ่งสถาบันครอบครัว

เด็กและเยาวชนส่วนมากที่กระทำความผิดมักมาจากครอบครัวที่แตกแยก เช่น บิดามารดาแยกกันอยู่ บิดามีภรรยาใหม่ มารดามีสามีใหม่ หรือบิดามารดาทะเลาะทู่ตีกันบ่อยๆ ฯลฯ ศาลเยาวชนและครอบครัวจึงต้องมีหน้าที่ในการคุ้มครองสถานภาพการสมรสเพราะถือว่าครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดของเด็กและเยาวชน ด้วยเหตุนี้ กฎหมายจึงกำหนดให้ศาลมีบทบาทและหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอมไกล่เกลี่ยปัญหาภายในครอบครัว ทั้งนี้เพื่อรักษาไว้ซึ่งสถานภาพการสมรส หรืออำนวยความสะดวกให้การหย่าเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเป็นธรรมและเสียหายน้อยที่สุด โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชนในครอบครัวเป็นสำคัญ

2.3.2.3 เป้าประสงค์ในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว

เนื่องจากเจตนารมณ์ทั้ง 4 ประการที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ศาลเยาวชนและครอบครัวจึงต้องมีเป้าประสงค์สำคัญในอันที่จะดำเนินการให้สอดคล้องและบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเจตนารมณ์สูงสุดของการจัดตั้งศาลชำนาญพิเศษนี้ โดยสามารถจำแนกวัตถุประสงค์สำคัญได้เป็น 6 ประการ คือ

1) เพื่อให้ความปลอดภัยแก่เด็กและเยาวชน เช่น สอดส่องดูแลความเป็นอยู่ในครอบครัว โดยจัดให้มีการบริการในด้านสังคมสงเคราะห์เพื่อประสานผลประโยชน์ร่วมกันในครอบครัว

2) เพื่อธำรงไว้และส่งเสริมความมั่นคงแก่สถาบันครอบครัว รวมถึงการปรับปรุงแก้ไขสิ่งแวดล้อมในครอบครัวให้ถูกต้องและเหมาะสมแก่เด็กและเยาวชนด้วย

3) เพื่อแยกเด็กหรือเยาวชนจากการปกครองดูแลของบิดามารดา เมื่อปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนตกอยู่ในภาวะ “ไม่ปลอดภัย” และการป้องกันทางสังคมแก่เด็กหรือเยาวชนจะมีได้ต่อเมื่อเด็กหรือเยาวชนนั้นพ้นจากการปกครองของบิดามารดาแล้วเท่านั้น ทั้งนี้ โดยคำนึงว่าการแทรกแซงสถาบันครอบครัวเป็น “วิถีทางที่น้อยที่สุด” ที่จะกระทำได้เพื่อปกป้องคุ้มครองเด็กหรือเยาวชนเหล่านั้น และต้องกระทำไปภายใต้หลักความ “ได้สัดส่วน” ระหว่าง “ภัยอันตรายหรือผลร้าย” ที่เกิดกับเด็กและเยาวชนกับมาตรการที่ใช้เพื่อคุ้มครองผู้เยาว์นั้นเสมอ

- 4) เพื่อให้ได้ใช้วิธีพิจารณาและพิพากษาคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดในทางอาญา คดีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ของผู้เยาว์หรือคดีครอบครัวแตกต่างจากการพิจารณาพิพากษาในศาลธรรมดาสำหรับผู้ใหญ่
- 5) เพื่อให้ความปลอดภัยแก่เด็กและเยาวชนที่พ้นจากการปกครองของบิดามารดาโดยให้การดูแลเท่าที่จำเป็น เพื่อช่วยให้เด็กหรือเยาวชนเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบและเป็นประโยชน์แก่สังคม
- 6) เพื่อแก้ไขเด็กหรือเยาวชนให้กลับตนเป็นคนดี โดยเน้นที่การป้องกันแก้ไขฟื้นฟู และให้การศึกษามากกว่าวิธีการลงโทษ ซึ่งแตกต่างจากการกระทำความผิดโดยผู้ใหญ่²¹

2.4 การคุ้มครองสิทธิเด็กตามแนวคิดสากลและกฎหมายไทย

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ปรากฏหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติว่า “.....ประกอบกับสมควรปรับปรุงในส่วนที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิ สวัสดิภาพ และวิธีปฏิบัติต่อเด็ก เยาวชน รวมทั้งในส่วนของกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้”

ดังนั้น การพิจารณาแนวคิดในการคุ้มครองสิทธิเด็กที่กระทำผิดตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และตามบทบัญญัติของกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องจึงเป็นสิ่งสำคัญในการศึกษาที่จะช่วยให้เข้าใจเจตนารมณ์บทบัญญัติแห่งกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครอง และวิธีปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

2.4.1 วิวัฒนาการของการคุ้มครองสิทธิเด็กในทางกฎหมาย²²

แต่เดิมกฎหมายระหว่างประเทศใช้สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐหรือองค์การระหว่างประเทศเท่านั้น โดยไม่ได้รับรองสิทธิของเอกชนแต่อย่างใด ต่อมาเมื่อมีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติจึงมีการรับรองสิทธิมนุษยชนขึ้น ซึ่งปรากฏชัดในกฎบัตรสหประชาชาติ ค.ศ. 1945 จากนั้นคำว่า “สิทธิมนุษยชน” จึงเป็นคำที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางและใช้กันมาจนถึงทุกวันนี้ และหลังจากที่กฎบัตรสหประชาชาติได้รับรองเรื่องสิทธิมนุษยชน มีผลให้สิทธิของเอกชนเป็นสิทธิที่ยอมรับในทางกฎหมายระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม แนวความคิดในเรื่องการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระยะแรกนั้น คนส่วนใหญ่ยังคงมองข้ามความสำคัญของเด็กไป แม้สิทธิเด็กจะเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชนก็ตาม

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 80-82.

²² ชัชฎาภา พันธุมจินดา, ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กระหว่างการสอบสวน: ศึกษากรณีเด็กเป็นผู้ต้องหา, (สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2552), หน้า 16-17.

สวนแนวความคิดที่ยอมรับว่าเด็กเป็นบุคคลทางกฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปและเด็กสมควรได้รับการคุ้มครองสิทธิอย่างเป็นพิเศษนั้นถือได้ว่าเป็นแนวความคิดสมัยใหม่ ซึ่งหากพิจารณาประวัติศาสตร์กฎหมายโดยเริ่มจากสมัยโรมัน จะเห็นได้ว่ากฎหมายโรมันมีหลักกฎหมายที่เรียกว่า Patria Potestas ซึ่งหมายถึงอำนาจในฐานะบิดาหรืออำนาจของหัวหน้าครอบครัวในการดูแลบุตร ภรรยาตลอดจนผู้สืบสกุลจากสายชายทั้งหลาย เดิมมีมากถึงขั้นไปขึ้นชีวิต แต่ต่อมาลดเหลือเพียงดูแลเนื้อตัวและ ช่วยปกครองทรัพย์สิน และจากพัฒนาการของระบบกฎหมายโรมันจากยุคกฎหมายสิบสองโต๊ะถึงหลังยุคคลาสสิก ฝ่ายบิดามีอำนาจโดยชอบธรรมเหนือบุตรอย่างไร้จำกัดโดยมีสิทธิที่จะฆาตกรรม หรือขายเด็กเป็นทาสก็ได้ซึ่งแนวความคิดนี้ยังคงมีอยู่ต่อมาจนถึงยุคสมัยใหม่

ต่อมาในศตวรรษที่ 19 แนวความคิดที่ว่าเด็กเป็นทรัพย์สินสมบัติของฝ่ายบิดาได้เปลี่ยนไปเนื่องจากมีหลักกฎหมายเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็กและกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาภาคบังคับทำให้สถานะของเด็กตามกฎหมายได้รับการยอมรับมากขึ้น และหลังจากนั้นแนวความคิดในการคุ้มครองสิทธิเด็กได้พัฒนาขึ้นเรื่อยๆ ไม่ว่าจะเป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กที่ถูกละเมิด ถูกทอดทิ้ง หรือเด็กพิการ เป็นต้น จนกระทั่งถึงปลายสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เนื่องจากผลของภาวะสงครามทำให้เด็กจำนวนมากตกอยู่ในสภาพทุกข์ทรมาน สภาพการณ์ดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงความทุกข์ยากของบรรดาเด็กๆ ต่อประชาคมโลก ด้วยเหตุนี้จึงได้มีการก่อตั้งสหภาพกองทุนช่วยเหลือเด็กกระหวาง 17 ประเทศขึ้นในปี ค.ศ. 1920 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือต่อเด็กเหล่านั้น จากเหตุการณ์ดังกล่าว แนวความคิดที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กในทางระหว่างประเทศจึงได้เริ่มขึ้น ซึ่งก่อนหน้านี้สังคมระหว่างประเทศหรือประชาคมโลกไม่ได้ให้ความสนใจหรือให้ความสำคัญต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของเด็กมาก่อน ทั้งนี้เนื่องจากเห็นว่าเป็นเรื่องของภายในครอบครัวหรือภายในสังคมของแต่ละประเทศเท่านั้น

2.4.2 การคุ้มครองสิทธิเด็กตามแนวความคิดสากล

จากที่ได้ศึกษาการดำเนินการระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กของไทยไปแล้วว่าในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนได้กระทำการอันใดที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด เด็กหรือเยาวชนเหล่านั้นจะต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาตามขั้นตอนของศาลเยาวชนและครอบครัว แต่ถึงกระนั้นก็ตาม เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดกลับได้รับการคุ้มครองด้วยวิธีการที่แตกต่างไปจากผู้ใหญ่ คือการมีกฎหมายเข้ามาคุ้มครองสิทธิของเด็กตามแนวความคิดสากล ทั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการรวบรวมไว้ ดังมีรายละเอียดดังนี้

2.4.2.1 การคุ้มครองตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

สนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนมีลักษณะเป็นสนธิสัญญาพหุภาคี กล่าวคือ เป็นสนธิสัญญาที่มีรัฐมากกว่าสองรัฐขึ้นไปเข้าเป็นภาคีสนธิสัญญา ซึ่งกระบวนการในการทำสนธิสัญญามีหลายขั้นตอน นับตั้งแต่การเจรจา การให้ความยินยอมของรัฐเพื่อผูกพันตามสนธิสัญญาโดยการลงนาม การให้สัตยาบัน การภาคยานุวัติ และบางรัฐอาจตั้งข้อสงวน หรือตีความสนธิสัญญา และเมื่อปฏิบัติตามขั้นตอนในการทำสัญญาครบถ้วนแล้ว ภาคีสมาชิกก็มีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตามสนธิสัญญาต่อไป ซึ่งการเข้าเป็นภาคีของสนธิสัญญาก่อให้เกิดพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับสนธิสัญญามีฉะนั้นอาจต้องรับผิดชอบทางโทษระหว่างประเทศที่ได้กำหนดไว้ ดังนั้น เมื่อประเทศไทยเข้าเป็น

ภาคีสันติสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน ประเทศไทยก็ต้องปฏิบัติตามพันธกรณีของสนธิสัญญาดังกล่าวอันได้แก่พันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของไทย

สิทธิเด็กเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชน ได้รับการรับรองในรูปแบบต่างๆ โดยองค์การสหประชาชาติมาเป็นเวลานานพอควรนับแต่มีการประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Declaration on the Right of the Child) เมื่อปี ค.ศ. 1924 ว่าเด็กเป็นเป้าหมายที่ต้องได้รับการเอาใจใส่ ต่อมามีการลงมติรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) เมื่อปี ค.ศ. 1948 ว่าเด็กมีสิทธิได้รับการดูแลช่วยเหลือและพึงได้รับการคุ้มครองปกป้องเป็นพิเศษและเมื่อปี ค.ศ. 1959 สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้ประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ (U.N. Declaration on the Right of the Child) โดยระบุว่าเด็กย่อมมีสิทธิที่จะมีชื่อและได้สัญชาติจากการเกิด

โดยที่ปฏิญญาเป็นเพียงคำประกาศทั่วไป มิใช่สัญญา อนุสัญญา หรือกติการะหว่างประเทศ จึงไม่มีข้อผูกพันให้รัฐที่ร่วมกันลงมติรับรองจะต้องปฏิบัติตามสหประชาชาติ โดยองค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF : United Nation Children's Fund) ได้ร่างอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Right of the Child) เพื่อให้มีผลจริงจังแก่รัฐที่ให้การรับรอง²³ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) เป็นสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ได้รับความนิยมชมชอบมากที่สุดในโลก โดยทุกประเทศในโลกได้ให้สัตยาบัน ยกเว้นประเทศโซมาเลียและสหรัฐอเมริกา อนุสัญญาฉบับนี้ระบุรายละเอียดของสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ ไว้ว่าทุกประเทศต้องรับประกันสิทธิขั้นพื้นฐานที่เด็กควรจะได้รับในประเทศของตน ซึ่งอนุสัญญาดังกล่าวมีผลใช้บังคับ ในวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2533 โดยให้คำนิยาม “เด็ก” ไว้ในข้อ 1 ว่า “เพื่อความมุ่งประสงค์ของอนุสัญญานี้ เด็กหมายถึง มนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น” และมีหลักการที่สำคัญว่าเด็กทุกคนมีสิทธิต่างๆ ติดตัวมาแต่เกิด และประเทศสมาชิกของอนุสัญญาต้องดำเนินการให้การปกป้องส่งเสริมการใช้สิทธิของเด็กอย่างเต็มที่ และอย่างน้อยต้องเป็นไปตามมาตรฐานของอนุสัญญา ซึ่งได้รับการยอมรับทั่วโลกว่าข้อกำหนดต่างๆ ในอนุสัญญาเป็นมาตรฐานขั้นต่ำในการดูแลคุ้มครองเด็ก ประเทศไทยได้ให้การรับรองอนุสัญญาฉบับนี้เมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2535 โดยอนุสัญญาฉบับนี้มีอยู่ 54 มาตรา มีสาระสำคัญมุ่งคุ้มครองเด็ก 4 ประการ²⁴ คือ

- 1) สิทธิในการอยู่รอด ได้รับการดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐาน มีสันติภาพ และความปลอดภัย
- 2) สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา มีครอบครัวที่อบอุ่น ได้รับการศึกษาที่ดี และภาวะโภชนาการที่เหมาะสม
- 3) สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครอง ให้รอดพ้นจากการทำร้าย การล่วงละเมิด การทะเลาะ การนำไปขาย การใช้แรงงานเด็ก และการแสวงประโยชน์โดยมิชอบในรูปแบบอื่นๆ

²³ พิษณุ สอนง่าย, *เรื่องเดิม*, หน้า 3.

²⁴ องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (ยูนิเซฟ), *อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก(CRC)*, ค้นวันที่ 2 มีนาคม 2556 จาก http://www.unicef.org/thailand/tha/overview_5954.html

4) สิทธิที่ในการมีส่วนร่วม ในการแสดงความคิดเห็น แสดงออก การมีผู้รับฟัง และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่มีผลกระทบต่อตนเอง

การคุ้มครองเด็กเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งในการรับประกันอนาคตที่รุ่งเรืองของชาติ หากปล่อยให้เด็กถูกทำร้ายด้วยวิธีการต่างๆ และเด็กที่เป็นแหล่งทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญที่สุดของประเทศชาติ ถูกทำลายหรือทำให้เสียประสิทธิภาพเป็นจำนวนมาก เด็กเหล่านี้จะกลายเป็นบุคคลที่สังคมต้องใช้ทรัพยากรมาดูแลรักษา นอกจากนั้นหากทรัพยากรมนุษย์นี้ไม่ได้รับการเลี้ยงดูและพัฒนาอย่างเต็มที่และเหมาะสม รัฐจะขาดกำลังสำคัญที่จะเติบโตมาดูแลรักษาสังคมนั้นต่อไปในอนาคต ดังนั้นการให้นายอนาคตของประเทศใดประเทศหนึ่งว่าจะเจริญรุ่งเรืองหรือตกต่ำในอนาคตสามารถทำนายได้อย่างไม่ผิดพลาดโดยศึกษาจากวิธีการปฏิบัติ การคุ้มครองและการพัฒนาเด็กในสังคมนั้น ๆ ว่าได้ทำอย่างจริงจังเพียงใด และนอกจากการคุ้มครองแล้ว การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างแท้จริงเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในอนาคต กฎหมายระหว่างประเทศต่างๆ ในรูปแบบของอนุสัญญา และพิธีสารต่างๆ มีส่วนช่วยในการกำหนดมาตรฐานที่รัฐจะต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองและพัฒนาเด็กให้เติบโตเป็นบุคลากรที่มีคุณค่าต่อสังคมในอนาคต

2.4.2.2 การคุ้มครองตามกฎหมายแห่งกรุงปักกิ่ง²⁵

ในการประชุมสภาองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดครั้งที่ 6 ณ กรุงคาราคัส ประเทศเวเนซุเอลา ค.ศ. 1980 นั้น ได้มีการวางหลักขั้นมูลฐานขึ้นสำหรับการบริการงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชนในอันที่จะปกป้องสิทธิมนุษยชนขั้นมูลฐานของเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาในทางกฎหมาย กฎที่จัดทำขึ้นจึงถือเสมือนเป็นแบบอย่างของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชนแก่ประเทศสมาชิกของสหประชาชาติ ที่ประชุมดังกล่าวเสนอแนะให้มีการร้องขอต่อคณะกรรมการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม อันเป็นคณะกรรมการประจำของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมให้จัดทำกฎหมายตามหลักเกณฑ์ขั้นมูลฐานดังกล่าว

หลายปีต่อมา คณะกรรมการได้ร่างกฎขึ้น โดยทำงานร่วมกับสถาบันวิจัยเกี่ยวกับการป้องกันสังคมของสหประชาชาติ สถาบันระดับภูมิภาคต่างๆของสหประชาชาติ และสำนักงานเลขาธิการแห่งสหประชาชาติ ร่างดังกล่าวได้รับความเห็นชอบในหลักการที่จะประชุมระดับภูมิภาคซึ่งจัดประชุมสภาองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ครั้งที่ 7 ต่อจากนั้นร่างนี้ได้รับการแก้ไขและยอมรับจากที่ประชุมเตรียมการระดับระหว่างภูมิภาค ณ กรุงปักกิ่ง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ระหว่างวันที่ 14-18 พฤษภาคม ค.ศ. 1984

ในระหว่างประชุมสภาองค์การสหประชาชาติ ครั้งที่ 7 ณ นครมิลาโน ประเทศอิตาลี ระหว่างเดือนสิงหาคม ถึงเดือนกันยายน ค.ศ. 1985 สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมได้นำเสนอกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน ซึ่งรู้จัก

²⁵ สหประชาชาติ, กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน(กฎหมายแห่งกรุงปักกิ่ง), ค้นวันที่ 15 พฤศจิกายน 2556 จาก <http://www.djop.moj.go.th/media/k2/attachments/10020001.pdf>

ในนามกฎแห่งกรุงปักกิ่ง และได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมในวันที่ 6 กันยายน ค.ศ. 1985 ก่อนเสนอต่อสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้ลงมติ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน ค.ศ. 1985

กฎนี้ได้ปรับปรุงให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายและเจตนารมณ์ของระบบคดีเด็กและเยาวชนในทุกส่วนของโลก อีกนัยหนึ่งเป็นระบบที่อยู่ท่ามกลางความหลากหลายของสภาพแวดล้อมและโครงสร้างกฎหมาย กฎนี้ได้จัดทำสิ่งที่ยอมรับกันว่าเป็นหลักปฏิบัติทั่วไปที่ดีในการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน โดยเป็นเงื่อนไขขั้นต่ำที่สหประชาชาติยอมรับว่าไม่ว่าจะอยู่ภายใต้ระบบใดก็เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชน ไม่ว่าจะเป็นการคุ้มครองให้เด็กหรือเยาวชนทุกคนที่กระทำความผิดมีความเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งแยกเผ่าพันธุ์ สีผิว เพศ ศาสนา แนวคิดทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่น ๆ รวมทั้งต้นกำเนิดของชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน การเกิดหรือสถานภาพอื่นๆ หรือการคุ้มครองสิทธิต่างๆที่เด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดพึงจะได้รับ เช่น การสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ สิทธิที่จะถูกแจ้งข้อกล่าวหา สิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำ สิทธิที่ได้รับคำปรึกษา สิทธิที่จะให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองปรากฏตัวอยู่ด้วย สิทธิที่จะต่อสู้คดีและซักค้านพยาน สิทธิที่จะอุทธรณ์ ทั้งนี้ในกระบวนการต่างๆจะต้องเคารพสิทธิส่วนตัวของเด็กและเยาวชน โดยกระบวนการต่างๆจะต้องเก็บรักษาไว้เป็นความลับ เพื่อไม่ให้เป็นที่ทราบปดิตัวเด็กหรือเยาวชนจะต้องไม่เผยแพร่ข่าวสารที่อาจทำให้สามารถรู้ตัวผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชน

การสอบสวนและฟ้องคดี เมื่อมีการจับกุมเด็กหรือเยาวชน จะต้องแจ้งบิดามารดาหรือผู้ปกครองทราบทันที หากแจ้งให้ทราบทันทีไม่ได้ จะต้องแจ้งให้ทราบภายหลังในระยะเวลาที่รวดเร็วที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ ผู้พิพากษาหรือเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหรือคณะบุคคลควรรับพิจารณาเรื่องปล่อยตัวโดยไม่ชักช้า การติดต่อระหว่างหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายและผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน ควรจัดให้อยู่ในลักษณะของการเคารพทางกฎหมายของเด็กและเยาวชนส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กและเยาวชน และหลีกเลี่ยงความเสื่อมเสียหรือความเสียหายที่จะเกิดแก่เด็กและเยาวชน โดยพิจารณารายละเอียดของคดีให้ถูกต้อง

ในการควบคุมตัวไว้พิจารณาคดี ควรเป็นมาตรการสุดท้ายที่จะใช้ และใช้ในระยะเวลาที่สั้นที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพราะหากเป็นไปได้ควรใช้มาตรการอื่นแทนการควบคุมตัวไว้พิจารณาคดี เช่นการสอดส่องอย่างใกล้ชิด การดูแลเพิ่มขึ้น หรือให้อยู่ที่บ้าน สถานศึกษาหรืออยู่กับครอบครัวใดครอบครัวหนึ่ง เด็กหรือเยาวชนที่ถูกควบคุมตัวไว้พิจารณาคดีควรมีสิทธิที่จะได้รับสิ่งที่สหประชาชาติรับรองไว้ในกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษด้วย ทั้งนี้ เด็กและเยาวชนที่ถูกควบคุมตัวไว้เพื่อพิจารณาคดีควรถูกแยกออกจากผู้ใหญ่และควรถูกควบคุมตัวไว้ในสถานที่อื่นหรือไว้ในส่วนที่แยกออกมาจากสถานที่กักขังผู้ใหญ่ ขณะถูกควบคุมตัว เด็กหรือเยาวชนควรได้รับความใส่ใจ ได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นด้านสังคม การศึกษา การงาน จิตใจ ร่างกายและยารักษาโรค ซึ่งเด็กและเยาวชนอาจต้องการตามสภาพของอายุ เพศ และบุคลิกภาพ อย่างไรก็ตาม ตลอดการดำเนินคดีนั้น เด็กและเยาวชนมีสิทธิที่จะให้ที่ปรึกษากฎหมายเป็นตัวแทนหรือร้องขอความช่วยเหลือด้านกฎหมายโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายของแต่ละประเทศ เป็นต้น

2.4.2.3 การคุ้มครองตามอนุสัญญายุโรปว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชน

ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป (The European of Human Rights-ECHR) เป็นองค์กรระหว่างประเทศประกอบด้วยสมาชิกจากประเทศในทวีปยุโรป ตั้งอยู่ที่เมืองสตราส์บูร์ก (Strasbourg) ประเทศฝรั่งเศส ตั้งขึ้นมาเพื่อดูแลและตรวจสอบการปฏิบัติตามอนุสัญญาของประเทศสมาชิก อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (The European Convention on Human Rights) มีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่า อนุสัญญาเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms) ซึ่งเป็นหนึ่งในอนุสัญญาที่สำคัญที่สุดในสภายุโรป (The Council of Europe) ประกอบด้วยประเทศสมาชิกของสภายุโรป ทั้ง 47 ประเทศและแต่ละประเทศสมาชิกต่างเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms) โดยมีการลงนามเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน ค.ศ. 1950 และมีผลบังคับใช้ในปี ค.ศ. 1953 ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปเดิมได้เกิดขึ้นเมื่อภาคีรัฐ 8 ประเทศ ได้ประกาศยอมรับอำนาจศาลเมื่อวันที่ 3 กันยายน ค.ศ. 1958 อันนับเป็นระยะเวลาถึง 5 ปีหลังจากที่อนุสัญญาเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนมีผลใช้บังคับแล้วจึงได้มีศาลสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้น โดยมีหลักสำคัญของอนุสัญญาสรุปได้ดังต่อไปนี้

- 1) สิทธิในการดำรงชีวิต
- 2) สิทธิในการที่จะได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมทั้งในทางแพ่งและอาญา
- 3) สิทธิที่จะได้รับการคำนึงถึงชีวิตส่วนตัวและครอบครัวของบุคคล
- 4) เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น
- 5) เสรีภาพทางความคิด จิตสำนึกและศาสนา
- 6) สิทธิในการที่จะได้รับการเยียวยาที่ดี
- 7) สิทธิในการครอบครองทรัพย์สินอย่างสุขสงบ
- 8) สิทธิในการเลือกตั้งและการรับเลือกตั้ง

อนุสัญญาแห่งยุโรปฉบับนี้มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองและพัฒนาสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในระหว่างประเทศภาคีสมาชิก โดยกำหนดหลักการเบื้องต้นที่มุ่งหมายเพื่อสร้างหลักประกันสิทธิบางประการที่กำหนดไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเป็นการเฉพาะอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานก็ได้รับรองและคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวของบุคคลไว้โดยชัดแจ้งในข้อ 8²⁶ ของอนุสัญญา ความว่า

²⁶ Article 8 of Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms - Right to respect for private and family life

1. Everyone has the right to respect for his private and family life, his home and his correspondence.

2. There shall be no interference by a public authority with the exercise of this right except such as is in accordance with the law and is necessary in a democratic society in the interests of national security, public safety or the economic

“1. บุคคลทุกคนมีสิทธิได้รับการเคารพในชีวิตส่วนตัวและครอบครัว ที่อยู่อาศัยและการสื่อสาร

2. การแทรกแซงการใช้สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลโดยองค์กรของรัฐจะกระทำได้ก็เฉพาะแต่เมื่อมีกฎหมายบัญญัติให้กระทำได้ และการแทรกแซงดังกล่าวเป็นมาตรการที่จำเป็นในสังคมประชาธิปไตยต่อความปลอดภัยแห่งชาติ ความมั่นคงของรัฐ ประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศ การรักษาความสงบเรียบร้อยและการป้องกันการกระทำความผิดทางอาญา การคุ้มครองสุขภาพหรือจิตใจ หรือการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น”

ในขณะที่มาตรา 14²⁷ รับรองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการกระทำการต่างๆ โดยปราศจากการแบ่งแยก อีกทั้งมีมาตรการต่างๆ ที่คุ้มครองสิทธิของบุคคลเมื่อถูกจับกุมว่ามีสิทธิอะไรบ้าง เช่น คู่ความมีสิทธิรับทราบรายละเอียดเกี่ยวกับคดีเพื่อประโยชน์ในการแก้ต่างคดี ผู้ถูกจับกุมต้องถูกสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าผู้นั้นกระทำความผิดจริง หากถูกจับกุมต้องมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย (Legal Assistance) เป็นต้น โดยกำหนดไว้ใน ข้อ 6²⁸ ของอนุสัญญา

well-being of the country, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others

²⁷ ARTICLE 14 of Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms - Prohibition of discrimination

The enjoyment of the rights and freedoms set forth in this Convention shall be secured without discrimination on any ground such as sex, race, colour, language, religion, political or other opinion, national or social origin, association with a national minority, property, birth or other status.

²⁸ Article 6 of Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms - right to a fair trial

1. In the determination of his civil rights and obligations or of any criminal charge against him, everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law. Judgment shall be pronounced publicly but the press and public may be excluded from all or part of the trial in the interest of morals, public order or national security in a democratic society, where the interests of juveniles or the protection of the private life of the parties so require, or the extent strictly necessary in the opinion of the court in special circumstances where publicity would prejudice the interests of justice.

2. Everyone charged with a criminal offence shall be presumed innocent until proved guilty according to law.

3. Everyone charged with a criminal offence has the following minimum rights:

ยุโรปว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชน อันสอดคล้องกับกฎหมายของไทย เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ได้กำหนดสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆในการคุ้มครองผู้กระทำความผิดเมื่อผู้กระทำผิดถูกจับกุมตัวได้ หรือที่อยู่ในขั้นตอนการสอบสวน หรือขั้นตอนอื่นใดจนเสร็จสิ้นกระบวนการศาลก็ตาม โดยถือว่าผู้กระทำผิดก็ควรที่จะได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายของประเทศนั้นๆ

อนุสัญญาดังกล่าวกำหนดให้รัฐสมาชิกจะต้องให้ความคุ้มครองบุคคลที่อยู่ในประเทศของตนให้เป็นไปตามอนุสัญญาโดยไม่จำกัดเฉพาะคนที่มีสัญชาติของประเทศนั้นเท่านั้น โดยสิทธิขั้นพื้นฐานประกอบด้วย สิทธิในชีวิตและทรัพย์สิน สิทธิที่จะได้รับการเคารพต่อชีวิตส่วนตัวและครอบครัว เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพด้านความคิด ความเชื่อ การนับถือศาสนา และห้ามมิให้รัฐสมาชิกมีบทลงโทษประหารชีวิต ห้ามกระทำการทรมาน ห้ามมีการลงโทษที่ปราศจากมนุษยธรรม ตลอดจนห้ามเลือกปฏิบัติ เป็นต้น โดยมีศาลสิทธิมนุษยชนซึ่งจัดตั้งในปี ค.ศ. 1959 ทำหน้าที่พิจารณาคำร้องที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิต่างๆของบุคคลที่ระบุอยู่ในอนุสัญญาและมีผู้พิพากษาซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากประเทศสมาชิกทั้ง 47 ประเทศเป็นผู้พิจารณา²⁹ แต่ถึงแม้ว่าคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปจะ “ไม่มีผลเหนือศาลภายใน” หรือ “ไม่มีผลลบล้างคำพิพากษาของศาลภายใน” ก็ตาม แต่ผลกระทบของคำพิพากษาที่สำคัญที่สุดก็คือ ทำให้ประเทศสมาชิกได้ปรับกฎหมายภายในของตนให้สอดคล้องกับอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปนั้น ได้เป็นที่ยอมรับว่ามีความชัดเจนแน่นอน และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติตามได้ไม่เฉพาะเพียงแต่ในประเทศในภูมิภาคยุโรปเท่านั้น คณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UN Human Rights Committee) ก็ได้นำแนวคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปไปปรับใช้ในการพิจารณาถึงพันธกรณีของรัฐบาลคือองค์การสหประชาชาติ ในกรณีที่มีการร้องเรียนโดยรัฐหรือเอกชนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนโดยรัฐใดรัฐหนึ่งหรือไม่ด้วย

การนำคดีขึ้นสู่ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป จะสามารถทำได้โดยรัฐบาลคู่กรณี

(a) to be informed promptly, in a language which he understands and in detail, of the nature and cause of the accusation against him;

(b) to have adequate time and the facilities for the preparation of his defense;

(c) to defend himself in person or through legal assistance of his own choosing or, if he has not sufficient means to pay for legal assistance, to be given it free when the interests of justice so require;

(d) to examine or have examined witnesses against him and to obtain the attendance and examination of witnesses on his behalf under the same conditions as witnesses against him;

(e) to have the free assistance of an interpreter if he cannot understand or speak the language used in court.

²⁹ ทีมประเทศไทย ณ กรุงบรัสเซลส์และส่วนราชการไทยทุกแห่งในยุโรป, **คนไทยมีสิทธิรับความคุ้มครองภายใต้ The European Convention on Human Rights**, ค้นวันที่ 15 กรกฎาคม 2556 จาก <http://www2.thaieurope.net/คนไทยมีสิทธิรับความค้/>

หรือบุคคลธรรมดาเพื่อฟ้องร้องรัฐบาลของรัฐภาคีทั้ง 47 ประเทศหากเกิดการละเมิดในสิทธิมนุษยชน โดยรัฐ ทั้งนี้ คำพิพากษาของศาลมีผลผูกพันต่อรัฐคู่กรณีที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งของศาล และแนวทางการพิจารณาคดียึดถือตามคำพิพากษาที่ได้พิพากษาไปแล้วเป็นหลัก (Case law)

เมื่อมองภาพโดยรวมแล้ว ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปนับเป็นตัวอย่างหนึ่งของความสำเร็จแห่งกลไกการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับภูมิภาคซึ่งพิสูจน์ให้เห็นว่า กฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนก็ทำงานได้ผลในการบังคับใช้สิทธิมนุษยชนข้ามพรมแดน คำพิพากษาของศาลได้ซึมแทรกเข้าสู่ระบบกฎหมายของประเทศที่เป็นภาคีสมาชิก ก่อให้เกิดการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายต่างๆ อันยังประโยชน์แก่คนหรือกลุ่มคนที่ด้อยโอกาสหรือเสียเปรียบในสังคม รวมทั้งเป็นตัวอย่างบรรทัดฐานในการใช้ตีความสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานต่างๆ ขององค์การต่างๆ ในองค์การสหประชาชาติหรือองค์การในระดับภูมิภาคอื่นๆ³⁰

2.4.2.4 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติกับการคุ้มครองทางกฎหมาย
อาญา³¹

ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้วางหลักประกันในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนไว้ในข้อ 12 ว่า

1) รัฐภาคีจะประกันแก่เด็กที่สามารถมีความคิดเห็นเป็นของตนเองได้แล้ว ซึ่งสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นเหล่านั้นโดยเสรีในทุกๆ เรื่องที่มีผลกระทบต่อเด็ก ทั้งนี้ความคิดเห็นดังกล่าวของเด็ก จะได้รับการพิจารณาตามสมควรแก่อายุและวุฒิภาวะของเด็กนั้น

2) เพื่อความมุ่งประสงค์นี้ เด็กจะได้รับโดยเฉพาะอย่างยิ่งโอกาสที่จะมีสิทธิมีเสียงในกระบวนการพิจารณาทางตุลาการ และทางปกครองใดๆ ที่มีผลกระทบต่อเด็กไม่ว่าโดยตรง หรือผ่านผู้แทน หรือองค์กรที่เหมาะสม ในลักษณะที่สอดคล้องกับระเบียบวิธีปฏิบัติตามกฎหมายภายใน

ตามอนุสัญญาสิทธิเด็กได้วางหลักประกันในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชนไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กข้อ 37 ว่า³²

ก. จะไม่มีเด็กคนใดได้รับการทรมาน หรือถูกปฏิบัติ หรือถูกลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือต่ำช้า จะไม่มีการลงโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตที่ไม่มีโอกาสจะได้รับการปล่อยตัวสำหรับความผิดที่กระทำโดยบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี

ข. จะไม่มีเด็กคนใดถูกกีดกันเสรีภาพโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือโดยผลการจับกุมกักขังหรือจำคุกเด็กจะต้องเป็นไปตามกฎหมาย และจะใช้เป็นมาตรการสุดท้ายเท่านั้น และให้มีระยะเวลาที่สั้นที่สุดอย่างเหมาะสม

³⁰ ณัชชมล แสนเรือน, ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป vs เคท มิเดิลตัน, คำนวนที่ 15 กรกฎาคม 2556 จาก <http://www.learners.in.th/blogs/posts/466240>

³¹ บุญนันท์ ทองเนียม, กระเทาะเปลือก..งาน ป.วิ.อาญาเด็ก, (อุดรธานี: โมโนเพลส, 2553), หน้า 27-29.

³² วิชา มหาคุณ, ศาลเยาวชนและครอบครัวตามแนวความคิดสากล, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, 2538), หน้า 6-7.

ค. เด็กทุกคนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพจะได้รับการปฏิบัติด้วยมนุษยธรรม และด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีแต่กำเนิดของมนุษย์ และในลักษณะที่คำนึงถึงความต้องการของบุคคลในวัยนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กทุกคนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพจะถูกแยกต่างหากจากผู้ใหญ่ เว้นแต่จะพิจารณาเห็นว่าจะเป็นประโยชน์สูงสุดต่อเด็กที่จะไม่แยกเช่นนั้น และเด็กจะมีสิทธิที่จะคงการติดต่อกับครอบครัวทางหนังสือตอบโต้ และการเยี่ยมเยียน เว้นแต่ในสภาพการณ์พิเศษ

ง. เด็กทุกคนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพมีสิทธิที่จะขอความช่วยเหลือทางกฎหมาย หรือทางอื่นที่เหมาะสมโดยพลัน ตลอดจนสิทธิที่จะคัดค้านความชอบด้วยกฎหมายของการลิดรอนเสรีภาพของเขาต่อศาล หรือหน่วยงานที่มีอำนาจอันที่เป็นอิสระและเป็นกลาง และที่จะได้รับคำวินิจฉัยโดยพลันต่อการดำเนินการเช่นนั้น

และในข้อที่ 40 ได้วางหลักการเกี่ยวกับเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดไว้ว่า

1. รัฐภาคียอมรับสิทธิของเด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหา ตั้งข้อหา หรือถูกถือว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา ที่จะได้รับการปฏิบัติต่อในลักษณะที่สอดคล้องกับการส่งเสริมความสำนึกในศักดิ์ศรี และคุณค่าของเด็ก ซึ่งจะเสริมความเคารพของเด็กต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของผู้อื่น และในลักษณะที่ต้องคำนึงถึงอายุของเด็กและความปรารถนาที่จะส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคม และการมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ของเด็กในสังคม

2. เพื่อการนี้ และโดยคำนึงถึงบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับตราสารระหว่างประเทศ รัฐภาคีประกันว่า

2.1 จะไม่มีเด็กคนใดถูกกล่าวหา ตั้งข้อหา หรือถูกถือว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา โดยเหตุแห่งการกระทำหรืองดเว้นการกระทำ ซึ่งไม่ต้องห้ามตามกฎหมายภายในหรือกฎหมายระหว่างประเทศในขณะที่การกระทำหรืองดเว้นการกระทำนั้นเกิดขึ้น

2.2 เด็กทุกคนถูกกล่าวหา หรือตั้งข้อหาว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาอย่างน้อยที่สุด จะได้รับหลักประกันดังต่อไปนี้

ก. ได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย

ข. ได้รับการแจ้งข้อหาทันทีและโดยตรง และในกรณีที่เหมาะสมโดยบิดามารดาหรือผู้ปกครองตามกฎหมาย และจะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมาย หรือทางอื่นที่เหมาะสมเพื่อการเตรียมและการสู้คดีของเด็ก

ค. ได้รับการตัดสินใจโดยไม่ชักช้า โดยหน่วยงานหรือองค์กรทางตุลาการที่มีอำนาจเป็นอิสระและเป็นกลาง ในการพิจารณาความอย่างยุติธรรมตามกฎหมาย ทั้งนี้ ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางอื่นที่เหมาะสม เว้นเสียแต่เมื่อพิจารณาเห็นว่าไม่เป็นประโยชน์สูงสุดกับเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อคำนึงถึงอายุของเด็ก หรือสถานการณ์ บิดามารดาหรือผู้ปกครองตามกฎหมาย

ง. จะไม่ถูกบังคับให้เบิกความหรือสารภาพผิด สามารถซักถามหรือซักค้านพยาน และให้พยานของตนเข้ามามีส่วนร่วม และให้มีการซักถามพยานแทนตนภายใต้เงื่อนไขแห่งความเท่าเทียมกัน

จ. หากพิจารณาว่าได้มีการฝ่าฝืนกฎหมายอาญา ก็ให้การวินิจฉัยหรือมาตรการใดที่กำหนดโดยผลของการวินิจฉัยนั้น ได้รับการทบทวนโดยหน่วยงานหรือองค์กรตุลาการที่มีอำนาจเป็นอิสระและเป็นกลางในระดับสูงขึ้นไป

ฉ. ให้มีความช่วยเหลือของล่ามโดยไม่คิดมูลค่า หากเด็กไม่สามารถเข้าใจหรือพูดภาษาที่ใช้อยู่

ช. ในทุกขั้นตอนของกระบวนการพิจารณา ให้เคารพต่อเรื่องส่วนตัวของเด็กอย่างเต็มที่

3. รัฐภาคีจะหาทางส่งเสริมให้มีการตรากฎหมาย กำหนดกระบวนการวิธีพิจารณา จัดตั้งหน่วยงานและสถาบัน ซึ่งจะใช้เป็นกรณีเฉพาะกับเด็กที่ถูกกล่าวหา ตั้งข้อหา หรือถูกถือว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดอายุขั้นต่ำ ซึ่งเด็กที่มีอายุต่ำกว่านั้นจะถูกถือว่าไม่มีความสามารถที่จะฝ่าฝืนกฎหมายอาญาได้ เมื่อเห็นว่าเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับปรารถนา ให้กำหนดมาตรการที่จะใช้กับเด็กเหล่านั้น โดยไม่ต้องอาศัยกระบวนการทางตุลาการ ทั้งนี้โดยมีเงื่อนไขว่าสิทธิมนุษยชนและการคุ้มครองตามกฎหมาย จะได้รับการเคารพอย่างเต็มที่อยู่

4. การดำเนินงานต่างๆ เช่น คำสั่งให้มีการดูแล แนะแนว และควบคุม การให้คำปรึกษา การภาคทัณฑ์ การอุปการะดูแล แผนงานการศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ และทางอื่น นอกเหนือจากการให้สถาบันเป็นผู้ดูแล จะต้องมิใช่เพื่อบริการที่เด็กจะได้รับการปฏิบัติในลักษณะที่เหมาะสมแก่ความเป็นอยู่ที่ดีของเด็ก และได้สัดส่วนกับทั้งสภาพการณ์ และความผิดของเด็ก

2.4.2 การคุ้มครองสิทธิเด็กตามกฎหมายไทย

สำหรับประเทศไทยนั้น ได้ร่วมลงมติรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมาตั้งแต่ต้น แม้ปฏิญญาสากลดังกล่าวจะมีได้มีลักษณะเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศ อันจะก่อให้เกิดพันธกรณีตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศก็ตาม ประเทศไทยก็ได้พยายามปฏิบัติการให้เป็นไปตามหลักกฎหมายพื้นฐานที่กำหนดไว้ในปฏิญญาดังกล่าวด้วยดีตลอดมา รวมทั้งบัญญัติหลักการสำคัญต่างๆ ที่เป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กไว้ในกฎหมายภายในโดยมีขีดกับการคุ้มครองสิทธิเด็กตามหลักกฎหมายสากล ซึ่งผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กของไทย มีรายละเอียดดังนี้

2.4.3.1 การคุ้มครองสิทธิเด็กตามรัฐธรรมนูญ

มาตรฐานอันหนึ่งในการคุ้มครองสิทธิเด็ก คือ มาตรการทางกฎหมายซึ่งต้องพิจารณาควบคู่กับวิธีการปฏิบัติที่เป็นอยู่ รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันซึ่งเป็นกฎหมายที่สำคัญที่สุดของไทยได้เน้นในเรื่องการคุ้มครองสิทธิของบุคคลรวมทั้งสิทธิเด็กด้วย และได้บัญญัติหลักการสำคัญ ๆ หลายประการตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นการแสดงเจตนาว่าประเทศไทยมีเจตจำนงที่จะคุ้มครองสิทธิเด็กและเป็นการกำหนดว่ากฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องเด็กจะต้องคุ้มครองสิทธิเด็กตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย รัฐธรรมนูญกำหนดคุ้มครองสิทธิเด็กไว้ในมาตราต่างๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องสิทธิเด็กอยู่หลายประการ ทั้งการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพโดยทั่วไป การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรม ดังนี้

ส่วนที่ 1 บททั่วไป

มาตรา 4 “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคล

ย่อมได้รับการคุ้มครอง”

เจตนารมณ์ของมาตรา 4³³ เพื่อวางหลักทั่วไปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพอื่นๆ และความเสมอภาคของบุคคล

การรับรองและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ความเสมอภาคของบุคคลที่ปฏิญญาสากลและอนุสัญญาแห่งองค์การสหประชาชาติรับรองและประเทศไทยเข้าร่วมเป็นภาคี เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ทุกคนพึงได้รับโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ โดยไม่คำนึงถึงว่าบุคคลนั้นๆจะเป็นคนสัญชาติไทยหรือไม่ ในฐานะที่เป็นมนุษย์และอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทยไม่ว่าชั่วคราวหรือถาวร ย่อมได้รับความคุ้มครองเช่นเดียวกับชนชาวไทย เพียงแต่บุคคลดังกล่าว จะอ้างสิทธิตามกฎหมายทำนองเดียวกับชนชาวไทยไม่ได้

เด็กที่เกิดแต่บุคคลดังกล่าวย่อมมีสิทธิมีชีวิตอยู่รอด มีสิทธิได้รับการบันทึกการเกิด เพื่อให้ปรากฏตัวตน มีสิทธิได้รับการดูแลขั้นพื้นฐานตามสมควร เด็กที่เกิดในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ปรากฏบิดาหรือมารดาว่าเป็นบุคคลใด ย่อมได้รับความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และมีสิทธิได้รับการดูแลขั้นพื้นฐาน รวมทั้งรับรองสถานะด้วย

ส่วนที่ 2 ความเสมอภาค

มาตรา 30 “บุคคลย่อมเสมอภาคในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน”

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม”

ส่วนที่ 3 สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล

มาตรา 32 “บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การทรมาน ทารุณกรรมหรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้

แต่การลงโทษตามคำพิพากษาของศาลหรือตามที่กฎหมายบัญญัติไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการทารุณโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมตามความในวรรคนี้

การจับและการคุมขังบุคคล จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคล หรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในกรณีที่มีการกระทำซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหาย พนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย มีสิทธิร้องต่อศาลเพื่อให้สั่งระงับหรือ

³³ ฟาดาว คงนคร, สิทธิเด็กตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ, (กรุงเทพมหานคร: กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2555), หน้า 28.

เพิกถอนการกระทำเช่นนั้น รวมทั้งจะกำหนดวิธีการตามสมควรหรือการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วยก็ได้”

ส่วนที่ 4 สิทธิในกระบวนการยุติธรรม

มาตรา 40 “บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

1) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง
 2) สิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่อง การได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และการได้รับทราบเหตุผล ประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง

3) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

4) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

5) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และได้รับความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

6) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม ในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ

7) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ ถูกต้อง รวดเร็วและเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบ พยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการ ปลดปล่อยตัวชั่วคราว

8) ในคดีแพ่ง บุคคลมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเหมาะสมจากรัฐ”

ส่วนที่ 9 สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุขและสวัสดิการจากรัฐ

มาตรา 52 “เด็กและเยาวชน มีสิทธิในการอยู่รอดและได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญา ตามศักยภาพในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของเด็ก และเยาวชนเป็นสำคัญ

เด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ให้ปราศจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม ทั้งมีสิทธิได้รับการบำบัดฟื้นฟูในกรณีที่มี เหตุดังกล่าว

การแทรกแซงและการจำกัดสิทธิของเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อสงวนและรักษาไว้ซึ่งสถานะของครอบครัวหรือประโยชน์สูงสุดของบุคคลนั้น

เด็กและเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแลมีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาอบรมที่เหมาะสมจากรัฐ”

มาตรา 52³⁴ นั้นบัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัวโดยมีเจตนารมณ์ ดังนี้

1. กำหนดให้เด็กและเยาวชนซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความอ่อนแอในสังคมได้รับการรับรองและปกป้องคุ้มครองสิทธิเป็นพิเศษยิ่งกว่าบุคคลทั่วไป ทั้งสิทธิอยู่รอดนับแต่แรกเกิด สิทธิได้รับการพัฒนาในด้านทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาตามศักยภาพในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม สิทธิได้รับความคุ้มครองจากความรุนแรงทั้งปวง ไม่ว่าจะจากครอบครัวหรือสังคม สิทธิการมีส่วนร่วมตามสมควรแก่วัย ในกิจกรรมที่มีผลกระทบหรือเกี่ยวข้องกับตน

2. เด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว คำว่า บุคคลในครอบครัว ซึ่งหมายรวมถึง ทุกเพศ ทุกวัย โดยเฉพาะเด็ก สตรี และผู้สูงอายุ หรือผู้พิการที่อาศัยอยู่ในครอบครัวหรือครัวเรือนเดียวกัน มีสิทธิได้รับความคุ้มครองมิให้ได้รับความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรมจากบุคคลในครอบครัวเดียวกัน ทั้งนี้ มาตรการคุ้มครองไม่ควรใช้วิธีการทางอาญาโดยเคร่งครัด ควรให้ความสำคัญแก่มาตรการป้องกันและแก้ไขฟื้นฟูมากกว่า โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของบุคคลในครอบครัวหรือโดยเฉพาะผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุรุนแรง

3. ห้ามแทรกแซงและจำกัดสิทธิเด็ก เยาวชนและบุคคลในครอบครัว ในด้านความเป็นอยู่ส่วนตัว ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว และความเป็นสถาบันครอบครัวที่บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญรับรองและคุ้มครอง เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่บัญญัติไว้เฉพาะเพื่อสงวนและรักษาสถานะของครอบครัวหรือประโยชน์สูงสุดของบุคคลนั้น เช่น การแทรกแซงสถาบันครอบครัวเพื่อประโยชน์สูงสุดในการคุ้มครองเด็กหรือบุคคลที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวหรือแทรกแซง เพื่อช่วยเหลือสงเคราะห์ หรือให้คำปรึกษาแนะนำแก่ครอบครัวที่ประสบปัญหาทางสังคม เป็นต้น

4. เด็กและเยาวชนที่ไม่มีผู้ดูแล เช่น เด็กกำพร้า หรือถูกทอดทิ้ง ต้องได้รับการปกป้องคุ้มครองเป็นพิเศษจากรัฐ โดยรัฐต้องเลี้ยงดูและให้การศึกษอบรมให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนแต่ละคน

เห็นได้ว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย ปัจจุบันมีการพัฒนาการคุ้มครองช่วยเหลือสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากขึ้น โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีบทบัญญัติให้รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านกฎหมายและการยุติธรรม เช่น รัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างถูกต้องรวดเร็ว เป็นธรรม และทั่วถึง จัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่นในกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพ รวมถึงการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลให้พ้นจากการล่วงละเมิดโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ และต้อง

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 29-31.

อำนวยความสะดวกธรรมแก่ประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน เป็นต้น การอำนวยความสะดวกภายใต้ระบบการดำเนินคดีอาญานั้น มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยให้มีศักยภาพในการต่อสู้คดี เพื่อให้ได้รับความเสมอภาคและยุติธรรมตามครรลองของกฎหมายไว้ในมาตรา 39 และมาตรา 40 อาทิ สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็น และเหมาะสมจากรัฐ รวมถึงการได้รับความช่วยเหลือจากทนายความ และการได้รับโอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ โดยมีหลักการพื้นฐาน ดังนี้

1. หลักประชาธิปไตย³⁵

หลักประชาธิปไตย เป็นหลักของรัฐเสรีประชาธิปไตยที่คุ้มครองรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน หรือหลักประกันกฎหมายที่ตราขึ้นในรัฐต้องมาจากประชาชนหรือตัวแทนประชาชน โดยการปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะมีหลักการและแนวคิด ดังนี้

- หลักนิติรัฐ

นิติรัฐ คือ การปกครองโดยกฎหมาย (The Rule of Law) กล่าวคือ ทุกคนไม่ว่าจะเป็นรัฐ องค์กรของรัฐ หรือประชาชนต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายเดียวกันทั้งสิ้น รัฐจะกระทำการใดๆ ที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจและต้องกระทำการภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนด และหลักนิติรัฐยังมีความสัมพันธ์กับหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างใกล้ชิดถึงขนาดกล่าวกันว่า “การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงจะมีขึ้นและดำรงอยู่ตลอดไปไม่ได้โดยปราศจากหลักนิติรัฐ และเฉพาะแต่รัฐที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยเท่านั้นจึงจะควรค่าแก่การเรียกว่า นิติรัฐ³⁶

ความสำคัญของหลักนิติรัฐ คือ เป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยให้อำนาจแก่ประชาชนที่จะใช้สิทธิทางศาลได้หากมีการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ต่างจากรัฐตำรวจที่ฝ่ายปกครองสามารถใช้อำนาจดุลพินิจอย่างเต็มที่ในการดำเนินมาตรการใดๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการโดยไม่ต้องมีกฎหมายให้อำนาจ หรือเกินกว่าขอบเขตที่กฎหมายกำหนด และศาลก็ไม่มีอำนาจตรวจสอบการกระทำของฝ่ายปกครองได้³⁷ แม้ว่าการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ คือความผาสุกของประชาชนเช่นเดียวกับนิติรัฐก็ตาม

- หลักไม่มีกฎหมาย ไม่มีอำนาจ

โดยหลักแล้วผู้ปกครองจะไม่มีอำนาจ การที่ผู้ปกครองจะมีอำนาจได้ต้องมี

³⁵ อมร จันทรสุมบุรณ์, **คอนสติติวชันแนลลิสม์ (Constitutionalism): ทางออกประเทศไทย** (กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายการศึกษาโดยความสนับสนุนของมูลนิธิคอนราดอเดนาวร์, 2527), หน้า 35.

³⁶ ธาวิณี องค์กรสุทธิสวัสดิ์, “ปัญหาการจำกัดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ โดยห้ามทำและเผยแพร่โพลเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), หน้า 13.

³⁷ วรพจน์ วิศรุตพขญ์, **สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540**, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543), หน้า 65-66.

กฎหมายให้อำนาจไว้ เมื่อมีอำนาจแล้วก็ไม่สามารถใช้อำนาจเกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนด กฎหมายจึงเป็นทั้งบ่อเกิดของอำนาจและเครื่องมือจำกัดอำนาจของผู้ปกครอง ดังนั้น กฎหมายในนิติรัฐต้องให้อำนาจแก่ผู้ปกครองแบบมีขอบเขต เช่น ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2502 มาตรา 17 ให้อำนาจแก่นายกรัฐมนตรีแบบไม่จำกัด เช่นนี้เป็นรัฐธรรมนูญที่ไม่ชอบด้วยหลักนิติรัฐ เพราะให้อำนาจแบบไม่มีขอบเขต หรือพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 มาตรา 11 (6) ให้อำนาจนายกรัฐมนตรีสั่งการได้ในพื้นที่ที่มีสถานการณ์ฉุกเฉินโดยจะสั่งให้กระทำการใดๆ หรือสั่งห้ามกระทำการใดๆ ก็ได้ ซึ่ง ใดๆ หมายถึง สั่งให้กระทำหรือสั่งห้ามกระทำได้ทุกอย่าง การให้อำนาจแบบไม่มีขอบเขตเช่นนี้ย่อมไม่ชอบด้วยหลักนิติรัฐเช่นกัน

หลักไม่มีกฎหมายไม่มีอำนาจ เป็นหลักเกณฑ์ที่คุ้มครองประชาชนจากการกระทำของฝ่ายปกครองที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน กล่าวคือ หากไม่มีกฎหมายให้อำนาจแล้ว ฝ่ายปกครองย่อมไม่สามารถกระทำการใดๆ ที่เป็นการก้าวล่วงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้ แต่กรณีที่เป็นปัญหา คือ การกระทำของฝ่ายปกครองที่มีลักษณะเป็นการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้ประชาชนใช้สิทธิของตนอย่างเต็มที่ที่จะต้องมีการยอมรับหรือไม่ ซึ่งปัญหาในเรื่องดังกล่าวยังคงมีความเคร่งครัดในหลักเกณฑ์แตกต่างกันออกไปในแต่ละประเทศ³⁸

สำหรับประเทศไทยนั้น มาตรการของฝ่ายปกครองที่มีลักษณะเป็นการสร้างภาระหรือก้าวล่วงเข้าไปในแดนสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจะต้องมีกฎหมายรองรับเสมอ เช่น การใช้กำลังเข้าสลายการชุมนุม การยกเลิกใบอนุญาตประกอบกิจการสถานบริการ การเรียกให้บุคคลเข้ารับราชการทหาร เป็นต้น แต่หากมาตรการของฝ่ายปกครองมีลักษณะเป็นการให้ประโยชน์แก่ประชาชน โดยที่กฎหมายไม่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน ฝ่ายปกครองสามารถดำเนินการได้ภายใต้รากฐานความชอบธรรมในทางกฎหมายอันเป็นผลเนื่องมาจากการกำหนดกฎเกณฑ์ของรัฐสภา อย่างไรก็ตาม หากมาตรการของฝ่ายปกครองที่มีลักษณะเป็นการให้ประโยชน์แต่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของเอกชนรายอื่นแล้ว ย่อมเป็นการกระทำที่ขัดต่อมาตรา 50 ของรัฐธรรมนูญ³⁹

การจำกัดเสรีภาพจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐหรือเศรษฐกิจของประเทศ การคุ้มครองประชาชนในด้านสาธารณสุข ปลอดภัย การรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การจัดระเบียบการประกอบอาชีพ การคุ้มครองผู้บริโภค การผังเมือง การรักษาทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม สวัสดิภาพของประชาชน หรือเพื่อป้องกันการผูกขาด หรือขจัดความไม่เป็นธรรมในการแข่งขัน

ส่วนมาตรการที่ฝ่ายปกครองใช้บังคับกับบุคคลที่มีความสัมพันธ์พิเศษกับรัฐ เช่น

³⁸ วรเจตน์ ภาคีรัตน์, **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายปกครอง: หลักการพื้นฐานของกฎหมายปกครองและการกระทำทางปกครอง**, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูช, 2549), หน้า 25.

³⁹ มาตรา 50 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (2550) บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพ และการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม”

ข้าราชการ นักโทษ ฯลฯ หากมาตรการนั้นมีผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลดังกล่าวจะต้องมีกฎหมายรองรับอย่างชัดเจน แต่หากเป็นมาตรการที่กำหนดขึ้นใช้บังคับในฐานะที่บุคคลดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรไม่กระทบสิทธิส่วนบุคคล ฝ่ายปกครองก็สามารถดำเนินการได้ไม่มีกฎหมายกำหนดอย่างชัดเจน ทั้งนี้ มาตรการใดเป็นมาตรการที่กระทบกับสิทธิส่วนบุคคลหรือเป็นมาตรการที่กำหนดขึ้นเพื่อให้วัตถุประสงค์ขององค์กรบรรลุผลโดยยังไม่เป็นการกระทบสิทธิส่วนบุคคลต้องพิจารณาเป็นกรณีไป⁴⁰

- หลักประกันสิทธิและเสรีภาพ

ผู้ปกครองจะมีอำนาจเมื่อกฎหมายให้อำนาจ และมีอำนาจเฉพาะที่กฎหมายกำหนดไว้ ที่เป็นเช่นนี้เพราะอำนาจกับเสรีภาพเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกัน กล่าวคือ ผู้ปกครองมีอำนาจมากเท่าใดประชาชนก็จะมีเสรีภาพน้อยลงตามนั้น เมื่อหลักประชาธิปไตยให้ผู้แทนของประชาชนออกกฎหมายก็เท่ากับประชาชนยินยอมที่จะถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ ต่างกับการปกครองแบบเผด็จการที่ประชาชนจะมีเสรีภาพเมื่อผู้ปกครองอนุญาตให้มีสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ในมาตรา 29 โดยหลักแล้วสิทธิและเสรีภาพย่อมไม่อาจถูกจำกัดได้ แต่มีข้อยกเว้นภายใต้เงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญกำหนด

2. การจำกัดสิทธิและเสรีภาพ

การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลโดยหลักแล้วจะกระทำมิได้ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ เว้นแต่ได้มีการบัญญัติไว้โดยเฉพาะ โดยเสนอแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ 2 ประการ ดังนี้

- หลักนิติธรรม

หลักนิติธรรม (The Rule of Law) หรือหลักนิติรัฐ (Rechtsstaats Principle) เป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของราษฎรเพื่อให้พ้นจากการใช้อำนาจตามอำเภอใจของฝ่ายบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด และเพื่อให้มีความสัมพันธ์กับหลักการประชาธิปไตยอย่างใกล้ชิด จึงอาจกล่าวได้ว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงจะมีขึ้นและดำรงอยู่ตลอดไปไม่ได้ หากปราศจากหลัก นิติรัฐและเฉพาะแต่รัฐที่มี การปกครองระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น จึงจะเรียกว่า นิติรัฐ โดยทั้ง 2 หลักดังกล่าวในวิชากฎหมายปกครอง เรียกกันว่า หลักการว่าด้วยการกระทำทางปกครองต้องชอบด้วยกฎหมาย (Principle of the Legality of Administrative Action) กล่าวคือ การกระทำของรัฐที่จะมีผลกระทบต่อสิทธิหรือเสรีภาพของเอกชนคนหนึ่งคนใดก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้และเฉพาะแต่ภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น⁴¹ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า หลักนิติธรรม (The Rule of Law) เป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของราษฎรตามรัฐธรรมนูญเพื่อให้พ้นจากการใช้อำนาจตามอำเภอใจของฝ่ายบริหารนั่นเอง

⁴⁰ วรเจตน์ ภาคีรัตน์, สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, ม.ป.ป.) หน้า 66.

⁴¹ กุลพล พลวัน, สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สำนักนิติธรรม, 2547), หน้า 54.

- หลักความเสมอภาค

หลักความเสมอภาค (Principle of Equality) คือ สิทธิของราษฎรที่จะได้รับการปฏิบัติจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งได้มีการบัญญัติรับรองไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญของรัฐเสรีประชาธิปไตยเกือบทุกรัฐ รวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในมาตรา 4 เช่นกัน ซึ่งได้บัญญัติว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง และในมาตรา 5 บัญญัติว่าประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิด เพศ หรือศาสนาใดย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอกัน และในมาตรา 30 กำหนดว่า บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

2.4.3.2 การคุ้มครองสิทธิเด็กตามประมวลกฎหมายอาญา⁴²

ประมวลกฎหมายอาญามีบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิเด็กที่ถูกดำเนินคดีไว้หลายประการ กล่าวคือ

1) โทษประหารชีวิตและโทษจำคุกตลอดชีวิต มิให้นำมาใช้บังคับแก่ผู้กระทำความผิดในขณะที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี โดยให้ถือว่าระวางโทษดังกล่าวได้เปลี่ยนเป็นระวางโทษจำคุก 50 ปีตามมาตรา 18

2) เด็กอายุไม่เกิน 10 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดเด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ โดยให้พนักงานสอบสวนส่งตัวเด็กให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็กเพื่อดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมายว่าด้วยงานนั้น ตามมาตรา 73

3) เด็กอายุกว่า 10 ปี แต่ยังไม่เกิน 15 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดเด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ให้ศาลมีอำนาจดำเนินการวางข้อกำหนดและเงื่อนไขต่างๆ ประกอบตามที่เห็นสมควร ตามมาตรา 74 ซึ่ง มาตรา 74 แห่งประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติว่า “เด็กอายุกว่าสิบปีแต่ยังไม่เกินสิบห้าปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ให้ศาลมีอำนาจที่จะดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ว่ากล่าวตักเตือนเด็กนั้นแล้วปล่อยตัวไป และถ้าศาลเห็นสมควรจะเรียกบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่มาดักเตือนด้วยก็ได้

(2) ถ้าศาลเห็นว่า บิดา มารดา หรือผู้ปกครองสามารถดูแลเด็กนั้นได้ ศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นให้แก่บิดา มารดา หรือผู้ปกครองไป โดยวางข้อกำหนดให้บิดา มารดา หรือผู้ปกครองระวางเด็กนั้นไม่ให้ก่อเหตุร้ายตลอดเวลาที่ศาลกำหนดซึ่งต้องไม่เกินสามปี และกำหนดจำนวนเงินตามที่เห็นสมควรซึ่งบิดา มารดา หรือผู้ปกครองจะต้องชำระต่อศาลไม่เกินครั้งละหนึ่งหมื่นบาท ในเมื่อเด็กนั้นก่อเหตุร้ายขึ้น

ถ้าเด็กนั้นอาศัยอยู่กับบุคคลอื่นนอกจากบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง และศาลเห็นว่าไม่สมควรจะเรียกบิดา มารดา หรือผู้ปกครองมาวางข้อกำหนดดังกล่าวข้างต้น ศาลจะเรียกตัวบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่มาสอบถามว่า จะยอมรับข้อกำหนดทำนองที่บัญญัติไว้สำหรับบิดา

⁴² พิษณุ สอนง่าย, *เรื่องเดิม*, หน้า 7-9.

มารดา หรือผู้ปกครองดังกล่าวมาข้างต้นหรือไม่ก็ได้ ถ้าบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ยอมรับข้อกำหนดเช่นนั้น ก็ให้ศาลมีคำสั่งมอบตัวเด็กให้แก่บุคคลนั้น ไปโดยวางข้อกำหนดดังกล่าว

(3) ในกรณีที่ศาลมอบตัวเด็กให้แก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ตาม (2) ศาลจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติดังกล่าวเช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 56 ด้วยก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ ให้ศาลแต่งตั้งพนักงานคุมประพฤติหรือพนักงานอื่นใดเพื่อคุ้มครองประพฤติดังกล่าว

(4) ถ้าเด็กนั้นไม่มีบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง หรือมีแต่ศาลเห็นว่าไม่สามารถดูแลเด็กนั้นได้ หรือถ้าเด็กอาศัยอยู่กับบุคคลอื่นนอกจากบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง และบุคคลนั้นไม่ยอมรับข้อกำหนดดังกล่าวใน (2) ศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นให้อยู่กับบุคคลหรือองค์การที่ศาลเห็นสมควรเพื่อดูแลอบรม และสั่งสอนตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดก็ได้ในเมื่อบุคคลหรือองค์การนั้นยินยอม ในกรณีเช่นว่านี้ให้บุคคลหรือองค์การนั้นมีอำนาจเช่นผู้ปกครองเฉพาะเพื่อดูแล อบรม และสั่งสอน รวมตลอดถึงการกำหนดที่อยู่และการจัดให้เด็กมีงานทำตามสมควร หรือให้ดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นก็ได้ หรือ

(5) ส่งตัวเด็กนั้นไปยังโรงเรียน หรือสถานฝึกและอบรม หรือสถานที่ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกและอบรมเด็ก ตลอดระยะเวลาที่ศาลกำหนด แต่อย่าให้เกินกว่าที่เด็กนั้นจะมีอายุครบสิบแปดปี"

คำสั่งของศาลดังกล่าวใน (2) (3) (4) และ (5) นั้น ถ้าใน ระยะเวลาใดภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดไว้ ความปรากฏแก่ศาลโดยศาลรู้เองหรือตามคำเสนอของผู้มีส่วนได้เสีย พนักงานอัยการ หรือ บุคคลหรือองค์การที่ศาลมอบตัวเด็กเพื่อดูแล อบรมและสั่งสอนหรือ เจ้าพนักงานว่า พฤติการณ์เกี่ยวกับคำสั่งนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปก็ให้ ศาลมีอำนาจเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำสั่งนั้น หรือมีคำสั่งใหม่ตามอำนาจในมาตรานี้”

4) ผู้ที่อายุกว่า 15 ปี แต่ต่ำกว่า 18 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดให้ศาลพิจารณาถึงความรู้สึกผิดชอบและสิ่งอื่นที่พึงเกี่ยวกับผู้นั้น ในอันที่จะควรวินิจฉัยว่าสมควรพิพากษาลงโทษหรือไม่ ถ้าไม่สมควรก็จัดการตามมาตรา 74 ถ้าศาลเห็นสมควรว่าพิพากษาลงโทษก็ให้ลดมาตราส่วนลงกึ่งหนึ่ง ทั้งนี้ตามมาตรา 75

2.4.3.3 การคุ้มครองสิทธิเด็กตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินคดีกับผู้เป็นเด็กหรือเยาวชนดังนี้

1) การถามปากคำเด็กในฐานะเป็นผู้เสียหายหรือพยาน ให้พนักงานสอบสวนแยกกระทำเป็นส่วนสัดส่วนที่เหมาะสม และให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการร่วมอยู่ด้วย ตามมาตรา 133 ทวิ

2) การจัดให้ผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ชี้ตัวบุคคลใดให้พนักงานสอบสวนจัดให้มีการชี้ตัวบุคคลในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก และสามารถป้องกันไม่ให้บุคคลซึ่งจะถูกชี้ตัวนั้นเห็นตัวเด็ก โดยให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการร่วมอยู่ด้วย

ในกรณีชี้ตัวผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ให้พนักงานสอบสวนจัดให้ชี้ตัวในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็กและสามารถป้องกันไม่ให้ผู้ต้องหาที่เป็นเด็กเห็นตัวบุคคลที่จะทำการชี้ตัว ตามมาตรา 133 ตร.

3) ในคดีที่ผู้ต้องหาไม่อายุไม่เกิน 18 ปี ในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ถ้าผู้ต้องหาไม่มีทนายความ ให้พนักงานสอบสวนจัดหาทนายความให้ ตามมาตรา 134/1

4) ให้นำบทบัญญัติในมาตรา 133 ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่การสอบสวนผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ตามมาตรา 134/2 ซึ่งมาตรา 134/2 มีเจตนารมณ์ให้ผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ซึ่งยังมีสภาพจิตใจและวุฒิภาวะไม่เพียงพอ ต่อการถูกดำเนินคดี ให้ได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสม มีมาตรฐานด้านการยุติธรรม ซึ่งเป็นการคำนึงถึงตัวผู้ต้องหาที่เป็นเด็กโดยตรง จึงเห็นว่าการสอบสวนผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุยังไม่เกิน 18 ปี พนักงานสอบสวนจะต้องคำนึงถึงเด็กเป็นสำคัญ

5) ให้นำบทบัญญัติในมาตรา 133 ทวิ วรรคหนึ่ง วรรคสอง วรรคสาม มาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่การจับกุมตัวผู้ต้องหาในคดีที่ผู้เสียหายเป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ตามมาตรา 124/1

6) ในการสืบพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ให้ศาลจัดพยานให้อยู่ในที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก และศาลอาจเป็นผู้ถามพยานเองหรือถามผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ หรือให้คู่ความถามผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ โดยถ่ายทอดภาพและเสียงไปยังห้องพิจารณา ตามมาตรา 172 ตร.

7) ในคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกิน 18 ปี ในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล หากจำเลยไม่มีทนายความให้ศาลตั้งทนายความให้ ตามมาตรา 173

2.4.3.4 การคุ้มครองสิทธิเด็กตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้กำหนดวิธีพิจารณาความต่อเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาเป็นพิเศษแตกต่างจากผู้ต้องหาทั่วไป เป็นการสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ดังนี้

1) การพิจารณาออกหมายจับ หากการออกหมายจับมีผลกระทบกระเทือนต่อจิตใจของเด็กหรือเยาวชนอย่างรุนแรงโดยไม่จำเป็น ให้ศาลพยายามหลีกเลี่ยงการออกหมายจับ โดยใช้วิธีติดตามตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นด้วยวิธีอื่นก่อน ตามมาตรา 67

2) การจับและควบคุมเด็กหรือเยาวชนต้องกระทำโดยละมุนละม่อม โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และไม่เป็นการประจานเด็กหรือเยาวชน ตามมาตรา 69 วรรค 3

3) ห้ามควบคุมเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาไว้ปะปนกับผู้ใหญ่ และห้ามควบคุมไว้ในห้องขังที่จัดไว้สำหรับผู้ต้องหาที่เป็นผู้ใหญ่ ตามมาตรา 129

4) ห้ามมิให้ใช้วิธีการควบคุมเกินกว่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันการหลบหนี หรือเพื่อความปลอดภัยของเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับหรือบุคคลอื่น และมีให้ใช้เครื่องพันธนาการแก่เด็กไม่ว่ากรณีใดๆ เว้นแต่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง อันมีอาจหลีกเลี่ยงได้เพื่อป้องกันการหลบหนีหรือเพื่อความปลอดภัยของเด็กผู้ถูกจับหรือบุคคลอื่น ตามมาตรา 69 วรรคสาม และมาตรา 103

- 5) หากเด็กหรือเยาวชนไม่มีที่ปรึกษากฎหมาย ให้ศาลแต่งตั้งให้ ตาม มาตรา 73 และมาตรา 120
- 6) แยกพิจารณาคดีเด็กหรือเยาวชนต่างหากจากห้องพิจารณาคดีผู้ใหญ่ และ พิจารณาเป็นการลับ ตามมาตรา 107 และ มาตรา 108
- 7) การพิจารณาคดีไม่เคร่งครัดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญา ตามมาตรา 114
- 8) คำพิพากษาหรือคำสั่งให้ลงโทษ หรือใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชน ศาลมีอำนาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้เสมอ ตามมาตรา 137

จากการรวบรวมข้อมูลดังกล่าว ไม่ว่าจะ เป็นกฎหมายภายในหรือกฎหมายระหว่าง ประเทศ จะเห็นได้ว่าต่างมุ่งเน้นไปที่การคุ้มครอง ปกป้องสิทธิต่างๆที่บุคคลควรได้รับ ให้เป็นไปตาม มาตรฐานเดียวกันโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ สัญชาติ เพศ ศาสนา วัฒนธรรม หรือสิทธิทางการเมืองการปกครอง จึงมีทั้งอนุสัญญา ประกาศ ปฏิญญา หรือข้อกำหนด อื่นใดที่เกี่ยวข้องกับสิทธิที่บุคคลควรได้รับมารองรับ ยิ่งในกรณีของเด็กหรือเยาวชนด้วยแล้ว มักจะมี ข้อกำหนดที่จะมีขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษ โดยประเทศต่างๆที่เป็นภาคีสมาชิก เช่น ประเทศไทย ก็จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายภายใน ซึ่งกฎหมายต่างๆของไทยรวมถึงรัฐธรรมนูญก็จะมี บทบัญญัติที่สอดคล้องในการคุ้มครองสิทธิต่างๆของเด็กมิให้ขัดแย้งกับการคุ้มครองสิทธิเด็กตามหลัก สากลอันถือเป็นมาตรฐานขั้นต่ำ ซึ่งหมายความว่าแต่ละประเทศสามารถกำหนดสิทธิและการคุ้มครอง สูงกว่าที่กำหนดไว้ในอนุสัญญากำหนดได้ แต่จะต่ำกว่าที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาไม่ได้ ส่วนในกรณีที่มี บางประเทศที่ยังมิได้เป็นภาคีในกฎหมายสากล ได้แก่ โชมเลียและสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็น 2 ประเทศ สุดท้ายที่ยังมิได้ลงนามเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก โดยสหรัฐอเมริกามีเหตุผลที่ว่าประเทศ ของตนใช้หลักการปกป้องคุ้มครองเด็กให้อยู่ภายใต้การดูแลของครอบครัวและภายใต้รัฐธรรมนูญของ สหรัฐอเมริกา ทำให้การยอมรับกฎหมายระหว่างประเทศจะเป็นการขัดต่อหลักการปกครองตนเอง ของสหรัฐอเมริกา สิทธิของพ่อแม่ชาวอเมริกันจะตกอยู่ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ สิ่งนี้เองจึง เป็นเหตุผลที่สหรัฐอเมริกาคัดสินใจยังไม่ลงนามเข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญาดังกล่าว ซึ่งเป็นเรื่อง ภายในที่ประเทศนั้นๆที่จะต้องจัดการ เพราะไม่ว่าอย่างไร ทุกประเทศในโลกย่อมต้องมีมาตรการใน การจัดการเด็กในเรื่องต่างๆโดยคุ้มครองสิทธิเด็กให้ได้รับผลกระทบน้อยที่สุด ที่สำคัญทุกๆประเทศ จะต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเพื่อคุณภาพชีวิตของเด็กวันนี้ ที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันหน้า และเพื่อ อนาคตของประเทศเหล่านั้นเอง

บทที่ 3

หลักกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบการจับกุมและการปฏิบัติต่อเด็กหรือ เยาวชนกับมาตรการในการตรวจสอบการใช้อำนาจจับ ทั้งของกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ

บทนี้จะกล่าวถึงหลักกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบการจับกุมและการปฏิบัติต่อเด็กหรือ
เยาวชนกับมาตรการในการตรวจสอบการใช้อำนาจจับทั้งของกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ
โดยผู้ศึกษาได้ค้นคว้าข้อมูลของกฎหมายไทยและหลักกฎหมายของต่างประเทศมาวิเคราะห์ให้เข้ากับ
ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการตรวจสอบการจับกุม ดังมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 หลักกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบการจับกุมและการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน ตามกฎหมายไทย

3.1.1 ความหมายและหลักเกณฑ์ของการจับกุมเด็กและเยาวชน

ในประเทศไทยนั้นมีการแยกประเภทระหว่างเด็กและเยาวชน โดยกฎหมายกำหนดว่าเด็ก
และเยาวชนนั้นมีหลักเกณฑ์ในการได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างกัน ดังนี้

3.1.1.1 การจับกุมเด็ก

สำหรับการจับกุมเด็กซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชน
และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้วางหลักเกณฑ์สำหรับการจับ
กุมซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดเปลี่ยนไปจากพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธี
พิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 โดยพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธี
พิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 66 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ห้ามมิให้จับกุมเด็ก
ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดเว้นแต่เด็กนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าหรือมีหมายจับหรือคำสั่งของ
ศาล” ซึ่งมีหลักการดังนี้

1) การจับกุมเด็ก คำว่า “เด็ก” มาตรา 4 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและ
ครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ให้นิยามว่า บุคคลอายุไม่เกิน 15 ปี
บริบูรณ์

2) กฎหมายยอมให้มีการจับกุมเด็กซึ่งต้องหาว่าได้กระทำความผิดเพียงกรณี
ที่ต้องด้วยข้อยกเว้นที่ให้จับได้ในกรณีใดกรณีหนึ่ง ดังนี้คือ

- (1) เด็กนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า
- (2) มีหมายจับหรือคำสั่งศาล

3.1.1.2 การจับกุมเยาวชน

สำหรับการจับกุมเยาวชนซึ่งต้องหว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 66 วรรคสอง บัญญัติว่า “การจับกุมเยาวชนซึ่งต้องหว่ากระทำความผิดอาญา เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญา” ซึ่งมีหลักการดังนี้

1) การจับกุมเยาวชนซึ่งต้องหว่ากระทำความผิด ให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญา คำว่า “เยาวชน” ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 4 ให้นิยามความหมายคำว่า “เยาวชน” ว่า บุคคลอายุ 15 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์

2) การจับกุมเยาวชนให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญามาตรา 78 ซึ่งบัญญัติว่า “พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับผู้ใดโดยไม่มีหมายจับหรือคำสั่งของศาลนั้นไม่ได้ เว้นแต่

(1) เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าดังได้บัญญัติไว้ตามมาตรา 80³²

(2) เมื่อพบบุคคลโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าผู้นั้นน่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดภัยอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น โดยมีเครื่องมือ อาวุธหรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิด

(3) เมื่อมีเหตุที่จะออกหมายจับบุคคลนั้นตามมาตรา 66(2)³³ แต่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้

³² มาตรา 80 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญา บัญญัติว่า

“ที่เรียกว่าความผิดซึ่งหน้านั้น ได้แก่ ความผิดซึ่งเห็นกำลังกระทำ หรือพบในอาการใดซึ่งแทบจะไม่มีเวลาสงสัยเลยว่าเขาได้กระทำความผิดมาแล้วสดๆ

อย่างไรก็ดี ความผิดอาญาตั้งระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายนี้ ให้ถือว่าความผิดนั้นเป็นความผิดซึ่งหน้าในกรณีดังนี้

(1) เมื่อบุคคลหนึ่งถูกไล่จับตั้งผู้กระทำโดยมีเสียงร้องเอะอะ

(2) เมื่อพบบุคคลหนึ่งแทบจะทันทีทันใดหลังจากการกระทำความผิดในถิ่นแหวไกลเคียงกับที่เกิดเหตุ นั้นและมีสิ่งของที่ได้มาจากการกระทำความผิด หรือมีเครื่องมืออาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสันนิษฐานได้ว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือมีร่องรอยพิรุณเป็นประจักษ์ที่เสื้อผ้า หรือเนื้อตัวของผู้นั้น”

³³ มาตรา 66 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญา บัญญัติว่า “เหตุที่จะออกหมายจับได้มีดังต่อไปนี้

(1) เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญา ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี หรือ

(2) เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น

(4) เป็นการจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนีหรือจะหลบหนีในระหว่างถูกปล่อยชั่วคราวตามมาตรา 117”

3.1.2 หลักเกณฑ์ในการกำหนดอายุเด็กหรือเยาวชน

หลักเกณฑ์ในการถือเกณฑ์อายุเด็กหรือเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 5 บัญญัติว่า “คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนได้กระทำความผิด ให้ถืออายุเด็กหรือเยาวชนนั้นในวันที่การกระทำความผิดได้เกิดขึ้น” ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวมีหลักการทำนองเดียวกับมาตรา 5 ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ซึ่งเป็นบทบัญญัติสำคัญในการกำหนดอายุของเด็กหรือเยาวชนที่มีข้อหาว่ากระทำความผิดอาญานั้นจะอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัวว่าจะให้ถือเอาวันใดเป็นหลัก กล่าวคือ จะถือเอาวันกระทำความผิดได้เกิดขึ้นหรือวันที่นำตัวมาฟ้องคดี ซึ่งมาตรา 5 ให้ถือวันที่กระทำความผิดได้เกิดขึ้น คำว่า “เด็ก” ตามมาตรา 4 หมายความว่าบุคคลอายุยังไม่เกินสิบห้าปี ส่วน “เยาวชน” หมายความว่าบุคคลอายุเกินสิบห้าปีแต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ และให้ถืออายุเด็กหรือเยาวชนนั้นในวันที่กระทำความผิดได้เกิดขึ้น ที่ว่า “วันที่การกระทำความผิดได้เกิดขึ้น” หมายถึง วันที่เด็กหรือเยาวชนนั้นได้เริ่มลงมือกระทำการที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิดทางอาญา

3.1.3 การพิจารณาออกหมายจับเด็กหรือเยาวชน

ตามมาตรา 67 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้วางหลักเกณฑ์ในการพิจารณาออกหมายจับเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดว่า นอกจากจะต้องอยู่ภายใต้บังคับมาตรา 66 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้ศาลคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะในเรื่องเพศ อายุ และอนาคตของเด็กหรือเยาวชนที่พึงได้รับการพัฒนาและปกป้องคุ้มครอง หากการออกหมายจับจะมีผลกระทบต่อจิตใจของเด็กหรือเยาวชนอย่างรุนแรงโดยไม่จำเป็น ให้ศาลพยายามหลีกเลี่ยงการออกหมายจับ โดยใช้วิธีติดตามตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นด้วยวิธีอื่นก่อน ซึ่งกฎหมายมีเจตนารมณ์ให้ศาลพิจารณาหลักเกณฑ์ออกหมายจับเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดเคร่งครัดกว่าการออกหมายจับผู้ใหญ่ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด เพราะหากมีการออกหมายจับเด็กแล้ว แม้จะยังมีได้มีการจับกุมก็จะมีผลกระทบต่อจิตใจของเด็กหรือเยาวชนอย่างรุนแรง ดังนั้น กฎหมายจึงให้มีการออกหมายจับเด็กหรือเยาวชนเฉพาะเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และให้พยายามเลี่ยงการออกหมายจับโดยใช้วิธีติดตามตัวเด็กหรือเยาวชนด้วยวิธีอื่นก่อน

ถ้าบุคคลนั้นไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือไม่มาตามหมายเรียกหรือตามนัดโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควร ให้สันนิษฐานว่าบุคคลนั้นจะหลบหนี”

3.1.4 วิธีการจับกุมเด็กหรือเยาวชน

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 69 วรรคสองและวรรคสี่ ได้กำหนดหน้าที่ของเจ้าพนักงานผู้จับกุม ดังนี้³⁴

วรรคสอง บัญญัติว่า ถ้าขณะจับกุมมีบิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย อยู่ด้วยในขณะนั้น ให้เจ้าพนักงานผู้จับแจ้งเหตุแห่งการจับให้บุคคลดังกล่าวทราบ และในกรณีความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินห้าปี เจ้าพนักงานผู้จับจะสั่งให้บุคคลดังกล่าวเป็นผู้นำตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามวรรคหนึ่งก็ได้ แต่ถ้าในขณะนั้นไม่มีบุคคลดังกล่าวอยู่กับผู้ถูกจับ ให้เจ้าพนักงานผู้จับแจ้งให้บุคคลดังกล่าวคนใดคนหนึ่งทราบถึงการจับกุมในโอกาสแรกเท่าที่สามารถกระทำได้ และหากผู้ถูกจับประสงค์จะติดต่อสื่อสารหรือปรึกษาหารือกับบุคคลเหล่านั้น ซึ่งไม่เป็นอุปสรรคต่อการจับกุมและอยู่ในวิสัยที่จะดำเนินการได้ ให้เจ้าพนักงานผู้จับดำเนินการให้ตามควรแก่กรณีโดยไม่ชักช้า

มาตรา 69 วรรคสอง บัญญัติให้เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานผู้จับกุมแจ้งการจับกุมเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด ดังนี้

1) ถ้าขณะจับกุมมีบิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยในขณะนั้น

1.1) ให้เจ้าพนักงานผู้จับแจ้งเหตุแห่งการจับให้บุคคลดังกล่าวทราบ

1.2) ในกรณีความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกิน 5 ปี เจ้าพนักงานผู้จับจะสั่งให้บุคคลดังกล่าวเป็นผู้นำตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามวรรคหนึ่งก็ได้

2) ถ้าในขณะนั้นไม่มีบิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยอยู่กับผู้ถูกจับ

2.1) ให้เจ้าพนักงานผู้จับแจ้งให้บุคคลดังกล่าวคนใดคนหนึ่งทราบถึงการจับกุมในโอกาสแรกเท่าที่สามารถกระทำได้

2.2) หากผู้ถูกจับประสงค์จะติดต่อสื่อสารหรือปรึกษาหารือกับบุคคลเหล่านั้น ซึ่งไม่เป็นอุปสรรคต่อการจับกุมและอยู่ในวิสัยที่จะดำเนินการได้ ให้เจ้าพนักงานผู้จับดำเนินการให้ตามควรแก่กรณีโดยไม่ชักช้า

วรรคสี่ บัญญัติว่า ก่อนส่งตัวผู้ถูกจับให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับ ให้เจ้าพนักงานผู้จับทำบันทึกการจับกุม โดยแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบ ทั้งนี้ ห้ามมิให้ถามค่าให้การผู้ถูกจับ ถ้าขณะทำบันทึกดังกล่าวมีบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลหรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย อยู่ด้วยในขณะนั้น ต้องกระทำต่อหน้าบุคคลดังกล่าวและจะให้ลงลายมือชื่อเป็นพยานด้วยก็ได้ ถ้อยคำของเด็กหรือเยาวชนในชั้นจับกุมมิให้ศาลรับ

³⁴ สมชัย ศรีมาอูตมาร, พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 พร้อมแนวคำพิพากษาของศาลฎีการายมาตราและข้อสังเกต, (กรุงเทพมหานคร: พลสยามพริ้นติ้ง, 2555), หน้า 189-193.

ฟังเป็นพยานเพื่อพิสูจน์ความผิดของเด็กหรือเยาวชน แต่ศาลอาจนำมาฟังเป็นคุณแก่เด็กหรือเยาวชนได้

มาตรา 69 วรรคสี่ บัญญัติถึงหน้าที่ของเจ้าพนักงานผู้จับกุมแจ้งข้อหาแก่เด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดซึ่งถูกจับกุม รวมถึงบัญญัติห้ามมิให้ศาลรับฟังถ้อยคำของเด็กหรือเยาวชนในชั้นจับกุม เป็นพยานเพื่อพิสูจน์ความผิดของเด็กหรือเยาวชนโดยเด็ดขาด ทั้งนี้ โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะได้มีการแจ้งสิทธิตามกฎหมายตามวรรคหนึ่งก่อนหรือหลังเด็กหรือเยาวชนได้ให้ถ้อยคำดังกล่าว และถ้อยคำเช่นนั้น มิได้มีข้อจำกัดเพียงถ้อยคำที่รับสารภาพว่าได้กระทำความผิดเท่านั้น ถ้อยคำใดๆที่จะพิสูจน์ความผิดของเด็กหรือเยาวชนล้วนห้ามมิให้ศาลรับฟังทั้งสิ้นและถือว่าเป็นพยานหลักฐานที่ต้องห้ามมิให้รับฟังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 ประกอบพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 6

ข้อห้ามมิให้รับฟังถ้อยคำใดๆของเด็กหรือเยาวชนในชั้นจับกุมตามมาตรา 69 วรรคสี่ มีข้อยกเว้นเพียงยอมให้ศาลนำมารับฟังเป็นคุณแก่เด็กหรือเยาวชนได้ ถ้อยคำที่ว่า “รับฟังเป็นคุณแก่เด็กหรือเยาวชนนั้น” หมายความว่า ศาลอาจนำมารับฟังเป็นคุณในแง่ที่จะพิสูจน์ความผิด หรือในแง่ที่จะนำมารับฟังเป็นคุณเพื่อประกอบดุลยพินิจกำหนดโทษแก่เด็กหรือเยาวชนนั้นยอมกระทำได้ ไม่ต้องห้ามตามมาตรา 69 วรรคสี่นี้

มาตรา 69 วรรคสี่มิได้ห้ามนำถ้อยคำของเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับนั้นไปรับฟังเพื่อพิสูจน์ความผิดของบุคคลอื่นที่ถูกกล่าวหาว่าร่วมกระทำความผิดด้วยกัน ไม่ว่าบุคคลนั้นเป็นเด็กหรือเยาวชนหรือบุคคลผู้ที่มีใช้เด็กหรือเยาวชน แต่การรับฟังถ้อยคำของเด็กและเยาวชนในกรณีเช่นว่านี้ ย่อมถือว่าเป็นพยานบอกเล่าในลักษณะเป็นคำชี้ชัดของผู้ร่วมการทำความผิดด้วยกัน และการรับฟังพยานบอกเล่าย่อมตกอยู่ในบังคับของมาตรา 226/3 ประกอบพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 6

ส่วนการจับกุมและควบคุมเด็กหรือเยาวชนต้องกระทำโดยละมุนละม่อม โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และไม่เป็นการประจานเด็กหรือเยาวชน และห้ามมิให้ใช้วิธีการควบคุมเกินกว่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือเพื่อความปลอดภัยของเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับหรือบุคคลอื่น รวมทั้งมิให้ใช้เครื่องพันธนาการแก่เด็กไม่ว่ากรณีใดๆ เว้นแต่มีความจำเป็นอย่างยิ่งอันมิอาจหลีกเลี่ยงได้เพื่อป้องกันการหลบหนีหรือเพื่อความปลอดภัยของเด็กผู้ถูกจับหรือบุคคลอื่น

ในชั้นจับกุมเด็กหรือเยาวชน กฎหมายห้ามมิให้ถามค่าให้การผู้ถูกจับ และมีให้ศาลรับฟังถ้อยคำของเด็กหรือเยาวชนในชั้นจับกุมหรือเป็นพยานเพื่อพิสูจน์ความผิด ซึ่งต่างจากการจับกุมผู้ใหญ่ที่ไม่มีกฎหมายห้ามมิให้ถ้อยคำให้การแต่อย่างใด โดยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 84(2) ให้สิทธิผู้ต้องหาที่จะให้การหรือไม่ให้การก็ได้ และถ้อยคำของผู้ถูกจับอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

3.1.5 การส่งตัวเด็กหรือเยาวชนเพื่อตรวจสอบการจับ

ตามมาตรา 72 เมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับ ให้ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนที่ถูกจับไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมภายในเวลา 24 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ โดยแยกผู้นำส่งเป็น 2 กรณีคือ

1. ส่งโดยพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ

2. ส่งโดยบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคล หรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยตามที่พนักงานสอบสวนมอบหมาย โดยพนักงานสอบสวนจะเรียกประกันจากบุคคลดังกล่าวตามควรก็ได้

ทั้งนี้ การนับเวลา 24 ชั่วโมง มิให้นับเวลาเดินทางปกติจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนมาศาล แต่ทบทบัญญัติในมาตรานี้มิให้ใช้บังคับในกรณีที่พนักงานสอบสวนเห็นว่าคดีอาจเปรียบเทียบปรับได้

ความผิดที่สามารถเปรียบเทียบปรับได้ตามกฎหมาย มีดังนี้

- พนักงานสอบสวนมีอำนาจเปรียบเทียบคดีอาญาโดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37³⁵ และมาตรา 38³⁶ โดยเมื่อเปรียบเทียบแล้วมีผลทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตามมาตรา 39(3)

³⁵ มาตรา 37 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า “คดีอาญาเล็กน้อยได้ดังต่อไปนี้

(1) ในคดีมีโทษปรับสถานเดียว เมื่อผู้กระทำความผิด ยินยอมเสียค่าปรับในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ก่อนศาลพิจารณา

(2) ในคดีความผิดที่เป็นลหุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ หรือคดีอื่นที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือความผิดต่อกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากรซึ่งมีโทษปรับอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท เมื่อผู้ต้องหาชำระค่าปรับตามที่พนักงานสอบสวนได้เปรียบเทียบแล้ว

(3) ในคดีความผิดที่เป็นลหุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ หรือคดีที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท ซึ่งเกิดในกรุงเทพมหานคร เมื่อผู้ต้องหาชำระค่าปรับตามที่นายตำรวจประจำท้องที่ตั้งแต่ตำแหน่งสารวัตรขึ้นไปหรือนายตำรวจชั้นสัญญาบัตรผู้ทำการในตำแหน่งนั้นๆ ได้เปรียบเทียบแล้ว

(4) ในคดีซึ่งเปรียบเทียบได้ตามกฎหมายอื่น เมื่อผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับตามค่าเปรียบเทียบของพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว”

³⁶ มาตรา 38 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า “ความผิดตามอนุมาตรา (2), (3) และ (4) แห่งมาตราก่อน ถ้าเจ้าพนักงานดังกล่าวในมาตรานั้นเห็นว่าผู้ต้องหาไม่ควรได้รับโทษถึงจำคุก ให้มีอำนาจเปรียบเทียบดังนี้

(1) ให้กำหนดค่าปรับซึ่งผู้ต้องหาจะพึงชำระ ถ้าผู้ต้องหาและผู้เสียหายยินยอมตามนั้น เมื่อผู้ต้องหาได้ชำระเงินค่าปรับตามจำนวนที่เจ้าหน้าที่กำหนดให้ภายในเวลาอันสมควร แต่ไม่เกินสิบห้าวันแล้วคดีนั้นเป็นอันเสร็จเด็ดขาด

- ความผิดลหุโทษ คือ ความผิดซึ่งต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 102
- กรณีความผิดที่เป็นกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบทโดยมีทั้งความผิดลหุโทษ และที่มีใช้ความผิดลหุโทษรวมอยู่ด้วย พนักงานสอบสวนจะทำการเปรียบเทียบปรับในความผิดลหุโทษแต่บทเดียวไม่ได้ ถือว่าเป็นการเปรียบเทียบที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่ทำให้คดีเลิกกันอันเป็นเหตุให้สิทธินำคดีมาฟ้องระงับไป พนักงานอัยการมีสิทธิฟ้องจำเลยในความผิดที่ไม่ใช่ลหุโทษอีกได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1100/2516)

3.1.6 การตรวจสอบการจับกุม

เมื่อเด็กหรือเยาวชนมาอยู่ต่อหน้าศาลตามมาตรา 72 วรรคหนึ่ง ให้ศาลดำเนินการดังนี้

1. ตรวจสอบว่ามีการส่งตัวเด็กหรือเยาวชนมาศาลภายในเวลา 24 ชั่วโมงตามมาตรา 72 หรือไม่
2. กรณีเด็กหรือเยาวชนไม่มีที่ปรึกษากฎหมาย ให้ศาลแต่งตั้งให้
3. เป็นเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดหรือไม่
4. การจับและการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ถ้าการจับเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมายให้ศาลปล่อยตัวไป

กรณีพนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนส่งศาลเพื่อตรวจสอบการจับเกินเวลา 24 ชั่วโมง ไม่นับระยะเวลาเดินทางปกติจากที่ทำการพนักงานสอบสวนมาศาล ให้ยกคำร้อง

ในกรณีที่ศาลพบว่ามีกรปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนโดยมิชอบ ศาลเพียงทำหน้าที่ตรวจสอบเรื่องดังกล่าวไว้ แต่ศาลไม่อาจปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนได้ เนื่องจากกฎหมายไม่ได้ให้อำนาจไว้

ในคดีที่เด็กหรือเยาวชนถูกจับกุมข้อหาเสพยาเสพติด แม้ศาลตรวจสอบการจับแล้วปรากฏว่าการจับเป็นไปโดยมิชอบ ศาลต้องพิจารณามีคำสั่งให้ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปตรวจพิสูจน์การเสพยาหรือติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เนื่องจากการจับกุมที่มีชอบเป็นคนละส่วนกับการดำเนินคดีซึ่งแยกต่างหากจากกัน และตามมาตรา 19 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 การส่งไปตรวจพิสูจน์การเสพยาหรือการติดยาเสพติด ให้ศาลพิจารณาส่งตัวไปควบคุมเพื่อตรวจพิสูจน์ที่ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ดังนั้น พนักงานสอบสวนยังคงมีหน้าที่ต้องนำเด็กหรือเยาวชนไปส่งตามคำสั่งศาล

3.1.7 การควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนภายหลังตรวจสอบการจับ

เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชน ให้ศาลดำเนินการดังต่อไปนี้

ถ้าผู้ต้องหาไม่ยินยอมตามที่เปรียบเทียบหรือเมื่อยินยอมแล้วไม่ชำระเงินค่าปรับภายในเวลาที่กำหนดในวรรคก่อนให้ดำเนินคดีต่อไป

(2) ในคดีมีค่าทดแทน ถ้าผู้เสียหายและผู้ต้องหายินยอมให้เปรียบเทียบให้เจ้าหน้าที่กะจำนวนตามที่เห็นควรหรือตามที่คู่ความตกลงกัน

1. มอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้บุคคลหรือองค์กรดังกล่าวที่ศาลเห็นสมควรเป็นผู้ดูแลเด็กหรือเยาวชนในระหว่างดำเนินคดี โดยให้มีหน้าที่นำตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไปพบพนักงานสอบสวนหรือพนักงานคุมประพฤติหรือศาล

2. ควบคุมเด็กหรือเยาวชนนั้นไว้ในสถานพินิจหรือในสถานที่อื่นซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายและตามที่ศาลเห็นสมควร ในกรณีการกระทำของเด็กหรือเยาวชนมีลักษณะหรือพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่นอย่างร้ายแรงหรือมีเหตุสมควรประการอื่น

3. กรณีเยาวชนอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป มีลักษณะหรือพฤติการณ์ซึ่งอาจเป็นอันตรายต่อบุคคลอื่น หรือมีอายุเกิน 20 ปีบริบูรณ์แล้วตามมาตรา 73 วรรคสาม ศาลอาจมีคำสั่งให้ควบคุมไว้ในเรือนจำ หรือสถานที่อื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

4. ตามมาตรา 74 ก่อนจะสั่งควบคุมเด็กหรือเยาวชนที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกครั้ง ให้ศาลสอบถามเด็กหรือเยาวชน หรือที่ปรึกษากฎหมายของเด็กหรือเยาวชนนั้นว่าจะคัดค้านประการใดหรือไม่ และอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงความจำเป็นหรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาไต่สวนเพื่อประกอบการพิจารณาก็ได้ โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ที่ถูกยกเลิกไป มิได้ให้อำนาจศาลในการสั่งควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับไว้ในระหว่างสอบสวน โดยมาตรา 50 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติเกี่ยวกับการเปรียบเทียบคดีอาญาเมื่อมีการจับกุมเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด และคดีนั้นจะต้องได้รับการพิจารณาพิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัว ให้เจ้าพนักงานผู้จับกุมหรือควบคุมเด็กหรือเยาวชนนั้นแจ้งการจับกุมหรือควบคุมไปยังผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในเขตอำนาจ ตลอดจนบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่โดยไม่ชักช้า ในกรณีเช่นว่านี้พนักงานสอบสวนจะต้องถามปากคำเด็กหรือเยาวชนให้เสร็จภายในเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนนั้นมาถึงสถานที่ทำการของพนักงานสอบสวน เมื่อพนักงานสอบสวนถามปากคำเด็กหรือเยาวชนแล้ว ให้ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไปยังสถานพินิจ ผู้อำนวยการสถานพินิจดังกล่าวจะควบคุมเด็กหรือเยาวชนนั้นไว้ยังสถานพินิจหรือจะปล่อยชั่วคราวโดยมอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้แก่บิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่โดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันก็ได้ หรือจะมอบตัวเด็กหรือเยาวชนไว้กับบุคคลหรือองค์กรที่เห็นสมควรก็ได้”

เดิมมีคำพิพากษาฎีกาที่ 1455/2545 วินิจฉัยว่า การควบคุมตัวจำเลยซึ่งเป็นเด็กในชั้นสอบสวนอยู่ในอำนาจของผู้อำนวยการสถานพินิจไม่เกี่ยวกับศาล จึงถือไม่ได้ว่าจำเลยอยู่ในความควบคุมของศาล พนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องควบคุมตัวจำเลยซึ่งเป็นเด็กมาศาลในขณะที่ยื่นฟ้องตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 6 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 มิฉะนั้นศาลจะมีคำสั่งไม่รับประทับฟ้องไว้พิจารณา

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ควบคุมเด็กหรือเยาวชนไว้ในสถานพินิจหรือสถานที่อื่นตามมาตรา 73 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

เช่นนี้ถือได้ว่าเด็กหรือเยาวชนดังกล่าวอยู่ในอำนาจควบคุมตัวของศาลแล้ว หากภายหลังมีการยื่นฟ้องคดี โจทก์จึงไม่ต้องนำตัวเด็กหรือเยาวชนดังกล่าวมาศาลพร้อมกับการยื่นคำร้อง

กรณีเด็กหรือเยาวชนถูกเรียกมา ส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเองโดยมิได้ถูกจับกุม และพนักงานสอบสวนเพียงแจ้งข้อกล่าวหาแก่เด็กหรือเยาวชน โดยมิได้ขอศาลออกหมายจับ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 เช่นนี้ ถือไม่ได้ว่าเด็กหรือเยาวชนดังกล่าวอยู่ในความควบคุมของศาล ดังนั้น หากภายหลังมีการยื่นฟ้องเด็กหรือเยาวชน พนักงานอัยการโจทก์จึงยังมีหน้าที่ต้องควบคุมตัวจำเลยมาศาลในวันฟ้องด้วย มิฉะนั้น ศาลจะมีคำสั่งไม่รับประทับฟ้อง ตามนับคำพิพากษาฎีกาที่ 1455/2545 ข้างต้น³⁷

3.2 หลักกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบการจับกุมและการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนตามกฎหมายต่างประเทศ

จากการศึกษาข้อมูลการตรวจสอบการจับที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ได้บัญญัติไว้เพิ่มขึ้นมาหลังจากที่มีการแก้ไขกฎหมายดังกล่าว จึงควรที่จะศึกษาหลักกฎหมายของต่างประเทศว่าต่างประเทศได้มีวิธีการขั้นตอนอย่างไรในการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนในประเทศนั้นๆ มีมาตรการในการตรวจสอบการจับกุมที่ประเทศไทยใช้อยู่ในปัจจุบันหรือไม่ หากไม่มีประเทศเหล่านั้นมีมาตรการอย่างไรในการดำเนินการกับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด โดยผู้ศึกษาได้เลือกหลักกฎหมายและขั้นตอนปฏิบัติของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่นในการศึกษาค้นคว้าข้อมูล โดยได้ผลการศึกษาหาข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาแบ่งเขตการปกครองออกเป็นมลรัฐ (State) แต่ละมลรัฐแบ่งเขตย่อยออกเป็นเขตการปกครองหรือมณฑล (County) ในจังหวัดแบ่งเขตพื้นที่เล็กเป็นอำเภอหรือนคร(City) และในแต่ละมลรัฐมีการปกครองของตนเอง ออกกฎหมายใช้ภายในรัฐของตนเองไม่ขึ้นกับรัฐใดรัฐหนึ่ง กฎหมายที่ออกใช้ในรัฐจะต้องไม่ขัดกับกฎหมายรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ดังนั้น กฎหมายศาลคดีเด็กและเยาวชนในแต่ละรัฐย่อมแตกต่างกันในบางประการ การที่จะกล่าวถึงรายละเอียดของกฎหมายในแต่ละรัฐเป็นการศึกษาที่ละเอียดและลึกซึ้งซึ่งมากเกินไป ในที่นี้จะขอกกล่าวเป็นการรวมกันไปในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ดังมีรายละเอียด ดังนี้

3.2.1.1 ระบบศาลของสหรัฐอเมริกา³⁸

สหรัฐอเมริกามีระบบศาลคู่ ได้แก่ ศาลรัฐบาลกลาง (Federal Court System) และ

³⁷พิชญ์ สอนง่าย, *เรื่องเดิม*, หน้า 11-15.

³⁸Env. Boalt ผู้รวบรวม, *ระบบศาลของสหรัฐอเมริกา*, 2551, ค้นวันที่ 3 เมษายน 2557 จาก <http://www.bloggang.com/viewblog.php?id=boaltman&date=04-03-2008&group=2&gblog=6>

ศาลมลรัฐ (State Court System) ดังนี้

1) ระบบศาลของรัฐบาลกลาง แบ่งเป็น

(1) ศาลชั้นต้น

ศาลชั้นต้นเป็นศาลที่ทำหน้าที่สืบพยานและมีคำพิพากษาในคดีที่อยู่ในเขตอำนาจศาลของตน โดยทั่วไปเรียกว่า U.S. District Court ซึ่งแบ่งเป็น 96 เขต (District) ในแต่ละเขตจะมี District Court อย่างน้อย 1 ศาล เกือบทุกคดีที่เป็นคดีตามกฎหมายรัฐบาลกลางจะต้องทำการพิจารณาที่ District Court

(2) ศาลชั้นกลางศาลอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์เป็นศาลในลำดับขั้นที่สอง โดยแบ่งเป็น 12 ภาคกับเขตดีซี ศาลในแต่ละภาคจะพิจารณาคดีที่มาจาก District Court ในภาคของตน นอกจากนี้ การอุทธรณ์จากหน่วยงานทางปกครอง (Administrative Agency) ก็ทำการพิจารณาที่ศาลอุทธรณ์ภาคนั้นๆ

(3) ศาลสูงสุดหรือศาลฎีกา

ศาลฎีกาสหรัฐอเมริกาเป็นศาลสูงสุด โดยจะพิจารณาคดีที่มีการฎีกาขึ้นมาจากศาลอุทธรณ์ภาคต่างๆ ในบางกรณีก็มีการสืบพยานที่ศาลฎีกาด้วย แต่ก็ทำน้อยมาก เช่น คดีที่ฟ้องดำเนินคดีเอกอัครราชทูตต่างประเทศ เป็นต้น

2) ระบบศาลมลรัฐ

ศาลของมลรัฐนั้นไม่มีลักษณะโครงสร้างเดียวกันเพราะแต่ละรัฐก็มีระบบเป็นของตนเอง อย่างไรก็ตามทุกรัฐยังคงเดินตามโครงสร้างทั่วไปของระบบศาลรัฐบาลกลาง โดยแบ่งเป็น

(1) ศาลชั้นต้น

ในระบบศาลมลรัฐศาลชั้นต้นหรือศาลที่ทำกรสืบพยานจะถูกกำหนดและจัดตั้งโดยมลรัฐนั่นเอง ซึ่งโดยปกติมักจะกำหนดตามเขตจังหวัด (County) โดยเรียกชื่อศาลแตกต่างกันไป อาทิเช่น Courts of common plea หรือ County Courts สำหรับรัฐนิวยอร์กนั้นมีเอกลักษณ์พิเศษ กล่าวคือ ใช้คำว่า Supreme Court สำหรับศาลชั้นต้น คดีเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมของศาลมลรัฐโดยทั่วไปจะขึ้นสู่การพิจารณาของศาลมลรัฐ รวมทั้งคดีละเมิดของเอกชนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิ่งแวดล้อมด้วย

(2) ศาลชั้นกลางหรือศาลอุทธรณ์

มีโครงสร้างคล้ายกับศาลอุทธรณ์ของรัฐบาลกลาง โดยเป็นศาลที่มีเขตอำนาจกว้างขวางพิจารณาอุทธรณ์จากศาลชั้นต้น แต่มีอำนาจจำกัดในคดีที่อุทธรณ์มาจากหน่วยงานทางปกครอง ชื่อเรียกก็จะแตกต่างกันไปตามแต่ละรัฐ เช่น Court of appeal หรือ Superior Courts

(3) ศาลสูงสุดหรือศาลฎีกา

เป็นศาลสูงสุดของทุกรัฐ โดยทั่วไปจะเรียก Supreme Court ในบางรัฐเป็นที่รู้จักในนาม Court of appeals มีรัฐจำนวนประมาณครึ่งหนึ่งที่คู่ความสามารถอุทธรณ์ได้สองครั้ง (อุทธรณ์และฎีกา) แต่อีกครึ่งที่เหลือมีเพียงศาลอุทธรณ์เท่านั้น

โดยในการฟ้องคดีโดยทั่วไปแล้วต้องฟ้องที่ศาลชั้นต้น โจทก์จะเป็นผู้เลือกศาลที่จะฟ้องคดี ซึ่งคิดว่าเหมาะสมกับตน และมีบางคดีที่โจทก์อาจจะเลือกว่า จะฟ้องคดีต่อศาลมลรัฐหรือศาลรัฐบาลกลาง อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าโจทก์จะเลือกฟ้องคดีต่อศาลมลรัฐ แต่จำเลยยังคงมีสิทธิขอ

โอนคดีไปยังศาลรัฐบาลกลาง การกำหนดว่าศาลในระบบใดจะเป็นผู้ที่มีอำนาจพิจารณาคดีได้นั้นขึ้นอยู่กับเรื่องที่ฟ้องร้องกันหรือสาระแห่งคดี (Subject Matter) ซึ่งกำหนดโดยกฎหมายซึ่งจะกล่าวถึงอันดับต่อไป

3.2.1.2 อำนาจในการพิจารณาคดีของศาล

ในสหรัฐอเมริกา ศาลแต่ละมลรัฐแต่ละรัฐย่อมมีขอบอำนาจในเชิงของพื้นที่ครอบคลุมเฉพาะในอาณาบริเวณรัฐของตนเท่านั้น แต่แม้เรื่องที่พิพาทขึ้นในอาณาบริเวณรัฐของตนก็ไม่ใช่จะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้ทุกเรื่อง หากแต่ต้องพิจารณาด้วยว่าเรื่องที่พิพาทกันนั้นเป็นเรื่องที่อยู่ในขอบอำนาจของศาลมลรัฐหรือศาลของรัฐบาลกลาง โดยอาจจะต้องพิจารณาถึงกฎหมายที่ใช้บังคับหรือเกี่ยวข้องกับกรณีดังกล่าวว่าเป็นกฎหมายของมลรัฐหรือรัฐบาลกลาง

หากแบ่งกลุ่มศาลตามลักษณะของขอบอำนาจแล้วอาจแบ่งได้เป็นศาลกลุ่มที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาเรื่องทั่วไป ไม่ได้จำกัดอำนาจหน้าที่แต่ในเฉพาะคดีบางประเภทหรือบางลักษณะ เราเรียกขอบอำนาจในลักษณะนี้ว่าเป็น “Court Of General Jurisdiction” ศาลในกลุ่มนี้หากเป็นศาลในประเทศไทยอาจได้แก่ ศาลจังหวัดต่างๆที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาเรื่องต่างๆไป หรือหากเป็นศาลในประเทศสหรัฐอเมริกาได้แก่ ศาลชั้นต้น (District Court) เป็นต้น

ศาลอีกกลุ่มหนึ่งที่เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาเฉพาะในคดีบางเรื่องหรือบางประเภทเท่านั้น จะเรียกว่าเป็น “Court of Special Jurisdiction” คำว่า Special หรือลักษณะความเป็นพิเศษนี้เป็นสิ่งที่บ่งบอกอยู่ในตัวแล้วว่าอำนาจในการพิจารณาพิพากษาของศาลในกลุ่มนี้มีความเป็นพิเศษที่จะเฉพาะเจาะจงกับคดีบางประเภทหรือบางลักษณะเท่านั้น ศาลในกลุ่มนี้มีให้เห็นมากมาย ไม่ว่าจะเป็นในประเทศไทยหรือในต่างประเทศ เช่นศาลภาษีอากร (Tax Court), ศาลจราจร (Traffic Court), ศาลคดียาเสพติด (Drug Court), ศาลคดีเด็กและเยาวชน (Juvenile Court) เป็นต้น³⁹

ศาลคดีเด็กและเยาวชนของสหรัฐอเมริกามีอำนาจเหนือคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดอาญา และเกือบจะทุกรัฐมีอำนาจพิจารณาคดีเด็กที่จำต้องได้รับการสงเคราะห์คุ้มครองด้วย บางรัฐยังมีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งเกี่ยวกับการขอให้เป็นบุตร การขอรับบุตรบุญธรรม และการใช้อำนาจปกครอง และในบางรัฐกฎหมายบัญญัติให้อำนาจศาลคดีเด็กและเยาวชนในการพิจารณาคดีผู้ใหญ่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของเด็ก รวมทั้งดำเนินคดีกับบิดามารดาที่ทอดทิ้งไม่เลี้ยงดูบุตร โดยทั่วไปศาลคดีเด็กและเยาวชนของสหรัฐอเมริกาถือหลักว่าการกระทำผิดของเด็กไม่เป็นการกระทำผิดอาญา (Criminal) โดยสิ้นเชิง แต่ถือว่าเป็นการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน ดังนั้นศาลคดีเด็กและเยาวชนของสหรัฐอเมริกา ส่วนใหญ่จึงไม่มีอำนาจในการลงโทษอาญาแก่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ในคดีที่เห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องลงโทษอาญาแก่ผู้กระทำความผิด ศาลจะใช้วิธีการสละอำนาจและการยกเว้นอำนาจของศาลคดีเด็กและเยาวชนให้นำคดีไปพิจารณาในศาลธรรมดา คงมีบางรัฐเท่านั้นที่ให้ศาลคดีเด็กและเยาวชนมีอำนาจลงโทษอาญาแก่เด็กและเยาวชนที่

³⁹ สรวิศ ลิ้มปริงซี่, “Legal English 4u”, ใน **จดหมายข่าว วิทยบรรณสาร ศูนย์วิทยบริการศาลยุติธรรม 5**, 2554: 3, ค้นวันที่ 3 ตุลาคม 2556 จาก http://elib.coj.go.th/Ebook/data/Journal/insd2011_5.pdf

กระทำผิดได้ จากการที่มีการสละและการยกเว้นอำนาจนี้ จึงทำให้ขอบเขตอำนาจในการพิจารณาคดีของศาลคดีเด็กและเยาวชนแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะใหญ่ คือ⁴⁰

1) ศาลที่มีขอบเขตอำนาจเฉพาะ (Exclusive Jurisdiction) ศาลลักษณะนี้ได้กำหนดให้เป็นอำนาจของศาลคดีเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ ที่จะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด รวมทั้งเด็กที่จำต้องได้รับการสงเคราะห์คุ้มครอง โดยทั่วไปศาลจะใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษอาญา เว้นแต่บางรัฐที่กฎหมายยอมให้ศาลลักษณะนี้มีอำนาจลงโทษอาญาได้ แต่บางรัฐใช้วิธีการกำหนดลักษณะความผิดอาญาร้ายแรง เช่น ความผิดฐานฆ่าเจ้าพนักงานและความผิดอื่น ๆ ที่มีโทษร้ายแรงถึงขั้นจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต ซึ่งกำหนดโดยเยาวชนอายุเกินกว่า 15-16 ปีขึ้นไปให้ยกเว้นนำคดีไปพิจารณาในศาลอาญา (เช่น รัฐนิวยอร์ก เวอร์มอนท์ ไอโอวาและอินเดียนา)

2) ศาลที่มีขอบเขตอำนาจของศาลชั้นต้น (Original Jurisdiction) ศาลลักษณะนี้กำหนดให้เป็นอำนาจชั้นพื้นฐานของศาลคดีเด็กและเยาวชนในการพิจารณาคดีของเด็กและเยาวชน เว้นแต่ศาลจะเห็นสมควรให้นำคดีไปพิจารณาในศาลอาญา ศาลจะใช้วิธีสละอำนาจ (Waiver) นำคดีไปเริ่มต้นฟ้องใหม่มิใช่เป็นการโอนคดี (เช่น รัฐอลาสก้า ฟลอริดา ฮาวาย มิสซูรี ยูทาห์) ทั้งนี้ เพราะศาลคดีเด็กและเยาวชนลักษณะนี้ไม่มีอำนาจในการลงโทษอาญา คดีที่จะมีการสละอำนาจไปยังศาลอาญานั้น เป็นคดีที่เยาวชนอายุระหว่าง 14-18 ปี (หรือมากกว่านั้นแตกต่างกันในแต่ละรัฐ) กระทำความผิดอาญาร้ายแรง หรือในคดีที่จำเลยมีอายุมาก ไม่เหมาะสมที่จะให้ศาลคดีเด็กและเยาวชนใช้วิธีการของศาลคดีเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษอาญา คดีที่ถูกนำไปฟ้องใหม่ในศาลอาญาจะได้รับการพิจารณาเช่นเดียวกับคดีผู้ใหญ่กระทำผิดทั่วไป

3) ศาลที่มีขอบเขตในการตัดสินคดีแบบผสม (Concurrent Jurisdiction) เป็นอำนาจศาลคาบเกี่ยวไม่มีการแบ่งแยกอำนาจการพิจารณาคดีโดยเด็ดขาดระหว่างศาลคดีเด็กและเยาวชนและศาลอาญา ทั้งสองศาลมีอำนาจเหนือคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด รัฐส่วนใหญ่ที่มีอำนาจคาบเกี่ยวนี้มักจะกำหนดให้มีอำนาจคาบเกี่ยวเฉพาะคดีอาญาร้ายแรง และคดีซึ่งเยาวชนอายุค่อนข้างสูงกระทำความผิดอาญา ส่วนคดีอาญาทั่วไปคงให้อยู่ในอำนาจของศาลคดีเด็กและเยาวชนเพียงศาลเดียว เช่น รัฐแคลิฟอร์เนีย โคโลราโด อิลลินอยส์ มิชิแกน) คดีที่อยู่ในอำนาจศาลคาบเกี่ยวนี้ พนักงานอัยการจะเป็นผู้พิจารณาความเหมาะสมว่าจะนำขึ้นสู่การพิจารณาของศาลใด เมื่อได้มีการฟ้องคดีในศาลใดศาลหนึ่งแล้วจะนำคดีไปฟ้องยังศาลอื่นไม่ได้ เว้นแต่ จะได้ถอนฟ้องก่อนการเริ่มต้นพิจารณาคดี ในบางคดีศาลอาจเป็นผู้สั่งให้นำคดีไปฟ้องยังอีกศาลหนึ่งได้ถ้าศาลเห็นวาคดีนั้นไม่สมควรที่จะรับการพิจารณาในศาลนี้

3.2.1.3. รูปแบบของศาลคดีเด็กและเยาวชนของสหรัฐอเมริกา

ศาลคดีเด็กและเยาวชนของสหรัฐอเมริกาจัดตั้งขึ้นเป็น 2 รูปแบบ คือ จัดตั้งเป็นแผนกหนึ่งของศาลชั้นล่างที่เรียกว่าเคาตีคอร์ต(County Court) มีเขตอำนาจครอบคลุมตลอดเขตการปกครองนั้น และอีกรูปแบบหนึ่งคือจัดตั้งเป็นศาลคดีเด็กและเยาวชนเป็นเอกเทศไม่ขึ้นกับศาล

⁴⁰ Brenda S. Griffin and Charles T. Griffin, *Juvenile Delinquency In Perspective*, (Harper and Row, 1978), p. 304-305.

ธรรมดา คือศาลคดีเด็กและเยาวชนประจำนครและศาลคดีเด็กและเยาวชนประจำมลรัฐซึ่งมีเขตอำนาจศาลครอบคลุมเฉพาะนครและมลรัฐนั้นๆ ในปัจจุบันนิยมจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนแยกต่างหากจากศาลธรรมดา เพื่อมิให้ปะปนกับผู้ใหญ่ได้อย่างแท้จริง

3.2.1.4 ความหมายของเด็กหรือเยาวชน⁴¹

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการแบ่งประเภทและนิยามความหมายของเด็กที่กระทำ ความผิดแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับมลรัฐนั้นๆ ที่มีเกณฑ์ในการจัดการกับเด็กอย่างไร เพราะรัฐบาลกลางไม่มีศาลเด็ก ตามกฎหมายจัดตั้งศาลคดีเด็กของมลรัฐอิลลินอยส์ ค.ศ.1899 ซึ่งถือว่าเป็นฉบับแรกของสหรัฐอเมริกา “เด็กกระทำผิด” หมายถึง เด็กอายุต่ำกว่าสิบหกปีซึ่งถูกพบว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น แต่ในกฎหมายปัจจุบัน ตาม United States Code หมวด 403 ผู้กระทำผิดเด็ก มาตรา 5031⁴² นิยามว่า “เด็ก” หมายความว่าบุคคลที่อายุไม่เกินสิบแปดปี เกณฑ์อายุขั้นต่ำของเด็ก ถูกกำหนดไว้แล้วว่าเด็กต้องอายุไม่ต่ำกว่า 7 ปีเพราะถือว่าเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 7 ปีบริบูรณ์นั้นไม่สามารถที่จะคิดก่ออาชญากรรมหรือมีความรู้สึกรู้ผิดชอบมากพอในการกระทำภายใต้กฎหมาย ทั้งนี้ ในบางมลรัฐ ไม่มีการกำหนดอายุขั้นต่ำในการกระทำผิดของเด็ก

เด็กที่อายุต่ำกว่า 7 ปีที่ได้กระทำความผิดนั้นส่วนใหญ่จะถูกนำตัวไปควบคุมดูแลในหน่วยงานชุมชน (Community Agency) เช่น กระทรวงบริการประชาชนหรือสวัสดิการสังคม (Department of Human Service or Social Welfare) เด็กเหล่านี้ล้วนแต่ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากบิดามารดา ในหลายๆกรณี ตัวบิดามารดาเองนั้นมีปัญหาส่วนตัว ไม่ว่าจะเป็นติดสุรา ติดยาเสพติด เด็กที่มาจากครอบครัวเหล่านี้จึงมักถูกละทิ้ง ไม่ได้รับการอบรมสั่งสอนและดูแลเอาใจใส่ที่ดีพอ ในกรณีเด็กที่อายุต่ำกว่า 7 ปี แทนที่จะลงโทษเด็กเหล่านี้ ก็มีอีกหลายวิธีที่จะจัดการ ไม่ว่าจะเป็นชุมชนบำบัดหรือการรักษาโดยให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด ในบางมลรัฐไม่มีกฎหมายบัญญัติถึงอายุขั้นต่ำของเด็ก จึงมีอำนาจในการตัดสินใจที่เหมาะสมของการพิจารณาถึงการกระทำความผิดของทุกช่วงอายุ ในบางกรณี เด็กอายุ 11-12 ปี ก็ต้องรับโทษในศาลผู้ใหญ่ถ้าเห็นว่าการกระทำความผิดนั้นเป็นความผิดที่ร้ายแรง

ส่วนอายุที่เป็นเกณฑ์สูงสุดก็ขึ้นอยู่กับแต่ละมลรัฐเช่นกัน เป็นไปตามตารางที่ 3.1 ดังนี้

⁴¹ Dean John Champion, *The Juvenile Justice System-Delinquency Processing and the law*, (USA: n.p., 2007), p. 40-42.

⁴² Juvenile Justice and Delinquency Prevention Act of 1974, Section 5031 defines juveniles are persons who have not attained their 18th birthday.

ตารางที่ 3.1 เกณฑ์อายุสูงสุดของเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดของแต่ละมลรัฐในสหรัฐอเมริกา

When Under Criminal Court Jurisdiction (Year)	States
16	Connecticut, New York, North Carolina
17	Georgia, Illinois, Louisiana, Massachusetts, Missouri, South Carolina, Texas
18	Alabama, Alaska, Arizona, Arkansas, California, Colorado, Delaware, District of Columbia, Florida, Hawaii, Idaho, Indiana, Iowa, Kansas, Kentucky, Maine, Maryland, Michigan, Minnesota, Mississippi, Montana, Nebraska, Nevada, New Hampshire, New Jersey, New Mexico, North Dakota, Ohio, Oklahoma, Oregon, Pennsylvania, Rhode Island, South Dakota, Tennessee, Utah, Vermont, Virginia, Washington, West Virginia, Wisconsin, Federal districts
19	Wyoming

แหล่งที่มา : Jeffrey A. Butts et al., 1996.

3.2.1.5 การดำเนินคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดของศาลเยาวชนและครอบครัวในประเทศสหรัฐอเมริกา⁴³

ศาลเยาวชนและครอบครัวในประเทศสหรัฐอเมริกาส่วนใหญ่มีขอบเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนใน 5 กรณีคือ

- 1) เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา (Delinquency)
 - 2) เด็กและเยาวชนที่ขาดการเอาใจใส่ดูแลโดยมิใช่ความผิดของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง (Dependent Child)
 - 3) เด็กและเยาวชนที่ถูกทอดทิ้งโดยเป็นความผิดของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง (Neglected Child)
 - 4) เด็กและเยาวชนที่ต้องดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษ (Child in need of supervision)
- ทั้งนี้ Colorado Children's Code 1967 บัญญัติว่า เด็กและเยาวชนที่ต้องดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษ ได้แก่

- (1) เด็กซึ่งหนีโรงเรียนเป็นประจำ

⁴³ มาตาลักษณะ ออรุงโรจน์, *เรื่องเดิม*, หน้า 85-87.

(2) เด็กซึ่งหนีออกจากบ้านหรือไม่ยอมอยู่ในปกครองของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง

(3) เด็กซึ่งมีพฤติกรรมหรือการกระทำความผิดอย่างหนึ่งอันอาจเป็นอันตรายต่อตัวของเด็กเองหรือต่อสังคม

5) เด็กหรือเยาวชนที่เสพสุราหรือสูบบุหรี่ (Delinquency Child) ซึ่งมีเพียงบางรัฐที่ถือว่าเด็กและเยาวชนเสพสุราหรือสูบบุหรี่เป็นผู้กระทำความผิด และถือว่าสมควรดูแล ควบคุม และลงโทษ ซึ่งคล้ายคลึงกับแนวคิดในกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการจำหน่ายสุราในประเทศไทย

สำหรับผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น จากการศึกษาพบว่าผู้พิพากษาอาจได้รับการแต่งตั้งมาจากศาลอื่นหรือรับเลือกตั้งจากรัฐโดยตรง ซึ่งโดยปกติผู้พิพากษาที่ได้รับการแต่งตั้งมาจากศาลอื่นจะอยู่ในตำแหน่งคราวละอย่างน้อย 1-3 ปี แต่ผู้พิพากษาที่ได้รับการเลือกตั้งจากรัฐอาจอยู่ในตำแหน่งตั้งแต่ 4 ปีขึ้นไป จนถึงตลอดชีวิต ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกฎหมายในแต่ละรัฐ

นอกจากนี้ในบางศาลยังมีผู้ตัดสินคดี (Referee)⁴⁴ ซึ่งเป็นพนักงานศาลคอยรับฟังข้อเท็จจริงเพื่อนำมาประกอบการพิจารณา มักจะได้รับการแต่งตั้งจากผู้พิพากษาในเขตอำนาจศาลที่ผู้พิพากษามีอำนาจอยู่ โดยทำหน้าที่ช่วยผู้พิพากษาพิจารณาข้อเท็จจริง รวมถึงให้คำแนะนำเกี่ยวกับปัญหาที่พิเศษหรือมีความซับซ้อน โดยทั่วไปผู้พิพากษามักมอบหมายอำนาจตุลาการบางส่วนแก่ผู้ตัดสินคดีที่จะให้คำแนะนำแก่ผู้พิพากษาเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ มีข้อน่าสังเกตว่าผู้ตัดสินคดีไม่จำเป็นต้องมีปริญญาทางด้านกฎหมายหรือประกอบวิชาชีพกฎหมาย เพราะต้องการความยุติธรรมตามธรรมชาติ นักกฎหมายมักยึดติดกับหลักกฎหมาย ตีความตามตัวอักษร ไม่ใช่เจตนารมณ์กฎหมายอย่างแท้จริง เพียงแต่ผู้ตัดสินคดีต้องเป็นผู้ได้รับการอบรมทางกฎหมายและวิธีพิจารณาคดี

อนึ่ง ในการพิจารณาและพิพากษาคดี ผู้พิพากษาจะดำเนินการพิจารณาคดีพิพากษาคดีเป็นสองวาระคือ

1. พิจารณาว่าเด็กและเยาวชนกระทำความผิดจริงหรือไม่ (Adjudicatory Hearing)
2. พิจารณาว่าจะแก้ไขเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดนั้นได้อย่างไร (Dispositional Hearing)

Hearing)

ทั้งนี้ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนถูกฟ้องคดีหรือรับสารภาพ ศาลจะพิพากษาทั้งสองวาระรวมกัน โดยอาศัยสำนวนคดีของตำรวจและรายงานข้อเท็จจริงของพนักงานคุมประพฤติประกอบในการพิจารณาคดีพิพากษาเสมอ ในทางกลับกัน ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนปฏิเสธคำฟ้อง ศาลจะพิจารณาคดีโดยแยกวาระกัน กล่าวคือ ในวาระแรกจะพิจารณาว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นกระทำความผิดจริงหรือไม่ ในขั้นนี้ศาลจะพิจารณาพยานหลักฐาน ฟังคำให้การพยานทั้งฝ่ายอัยการและฝ่ายทนายจำเลย เมื่อศาลพิจารณาแล้วเชื่อว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นกระทำความผิดจริง ศาลจึงจะนัดพิจารณาวาระที่สองในคราวต่อไป ทั้งนี้ คำสั่งและคำพิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดมี 5 รูปแบบ ดังนี้

⁴⁴ Sinclair Kent Jr, **Referee**, (New York: bender, 1996), Retrieved March 12, 2013 from <http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/referee>

- (1) ส่งยักฟ้องและปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนไปโดยให้อยู่ในความดูแลของบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควร
- (2) สั่งคุมประพฤติ โดยมีเงื่อนไขพิเศษหรือไม่ก็ได้
- (3) สั่งปรับหรือให้ชดใช้ค่าเสียหาย
- (4) โอนคดีไปพิจารณา ศาลธรรมดา ในกรณีที่เข้าเงื่อนไขพิเศษบางประการ
- (5) สั่งให้ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปรับการฝึกและอบรมยังสถานฝึกอบรมพิเศษหรือสถานดัดสันดาน

3.2.1.5 การจับกุมเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในสหรัฐอเมริกา⁴⁵

การจับกุมตัวเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดอาญานั้น จะต้องทำโดยมีหมายจับ เว้นแต่ในคดีอาญาอุกฉกรรจ์ (Felony) ซึ่งมีโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปี ขึ้นไป จะจับโดยมีหมายจับได้ต่อเมื่อมี Probable Cause คือมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าได้มีการกระทำผิดจริง ส่วนในคดีอาญาที่มีโทษเล็กน้อย (Misdemeanors) จะจับโดยไม่มีหมายจับก็ต่อเมื่อเป็นการกระทำผิดซึ่งหน้า หรือเป็นกรณีที่มิเหตุผลอันสมควรเชื่อได้แน่นอนว่าผู้นั้นกระทำผิดจริง (Reasonable Cause) และถ้าไม่จับกุมในขณะนั้นจะทำให้ไม่สามารถจับกุมได้เพราะผู้นั้นหลบหนี หรือมิฉะนั้นผู้ที่จะถูกจับจะก่อให้เกิดอันตรายต่อตัวผู้ถูกจับเองหรือผู้อื่นหรือต่อทรัพย์สินของผู้อื่น เมื่อมีการจับกุมตัวเด็กหรือเยาวชนแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องรีบแจ้งการจับกุมให้บิดามารดา ผู้ปกครอง และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานคุมประพฤติทราบโดยทันที เพื่อที่จะรับตัวเด็กหรือเยาวชนไปดำเนินการตรวจความเหมาะสมต่อไป เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจในการควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนไว้เพื่อสอบสวนเพียงยี่สิบสี่ชั่วโมงเท่านั้น

เมื่อหน่วยงานคุมประพฤติได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนที่ถูกจับกุม และสำนวนการสอบสวนจากเจ้าหน้าที่ตำรวจแล้ว จะต้องจัดให้มีการปล่อยตัวชั่วคราวให้กลับไปอยู่ในความดูแลของบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กอาศัยอยู่ด้วย เว้นแต่ในกรณีที่เห็นว่าเด็กควรได้รับการควบคุมในระหว่างการสอบสวนจะต้องจัดให้เด็กได้รับการควบคุมตัวในสถานแรกรับเด็ก หรือในหน่วยงานหรือองค์การสาธารณะอื่นๆที่เหมาะสมและยอมรับเด็กไว้ในความดูแล ต่อจากนั้นจึงดำเนินการไต่สวนเบื้องต้นโดยเจ้าหน้าที่อินเทค หรือ Intake Officer ซึ่งทำหน้าที่กักขังรอคดี โดยจะพิจารณาเป็นประการแรกว่าข้อเท็จจริงของคดีเมื่อนำสู่การพิจารณาของศาลจะมีน้ำหนักเพียงพอให้ศาลเชื่อได้ว่าจำเลยกระทำผิดจริงตามข้อกล่าวหาหรือไม่ โดยจะตรวจสอบข้อกล่าวหาของเด็กที่กระทำผิดที่ถูกระงับฟ้องมาตาม กระบวนการยุติธรรม และสืบสวนข้อมูลเพิ่มเติมโดยพิจารณาจากความประพฤติจากการสัมภาษณ์เด็กซึ่งเป็นผู้ถูกกล่าวหา ครอบครัวของเด็ก หรือแม่แต่เหยื่อผู้ซึ่งเป็นผู้เสียหาย โดยเจ้าหน้าที่อินเทคจะรวบรวมข้อมูลจากหลายๆแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมของตัวเด็ก ผู้กระทำผิด ไม่ว่าจะเป็นจากชุมชน โรงเรียน ข้อมูลจากพนักงานสอบสวนผู้จับกุม ผู้เสียหาย และนำคำร้องทุกข์และข้อกล่าวหา มาพิจารณา พุดคุยหารือกับเด็กที่กระทำผิด ครอบครัวของเด็ก และผู้เสียหาย เพื่อแนะนำช่องทางที่เหมาะสมในการจัดการกับคดีที่เกิดขึ้น จากนั้นจึงพิจารณาประการที่

⁴⁵ สุธิณี รัตนวราท, Law on Juvenile Delinquency LA213, (กรุงเทพมหานคร: กิ่งจันทร์การพิมพ์, 2531), หน้า 61-62.

สองว่าคดีนี้สมควรที่จะดำเนินการต่อไปอย่างไรจึงจะเหมาะสม ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงประโยชน์ของเด็กเอง และของสาธารณชนควบคู่กันไป

ในคดีที่เจ้าหน้าที่อื่นนอกเหนือจากคดีไม่มีมูลเพียงพอที่จะส่งปล่อยตัวเด็กและสั่งยุติการดำเนินคดีพร้อมทั้งแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทราบ (ในรัฐนิวยอร์ก ถ้าเป็นคดีอุกฉกรรจ์จะต้องมีหนังสือรับรองจากผู้อำนวยการกองคุมประพฤติก่อนจึงจะสั่งยุติการดำเนินคดีได้)

ในคดีที่มีมูลเพียงพอที่จะพิจารณาว่าเด็กกระทำผิดจริง ถ้าเจ้าหน้าที่อื่นนอกเหนือจากเด็กหรือเยาวชนยังไม่สมควรจะได้รับการพิจารณาในศาล เจ้าหน้าที่อื่นนอกเหนือจากจะถามความสมัครใจของเด็ก บิดามารดา หรือผู้ปกครองว่าจะยินยอมให้เด็กได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Adjustment) โดยจะใช้วิธีควบคุมความประพฤติหรือโดยการส่งตัวเด็กไปรับการฝึกอบรมในสถานฝึกอบรมของรัฐ ถ้าหากเด็กสมัครใจและบิดามารดา ผู้ปกครองยินยอม เจ้าหน้าที่อื่นนอกเหนือจากจะดำเนินการไปตามนั้นและยุติคดีไม่นำขึ้นสู่การพิจารณาของศาล แต่หากเด็กหรือเยาวชนไม่ให้ความร่วมมือในมาตรการที่กำหนดไว้ เจ้าหน้าที่อื่นนอกเหนือจากจะส่งเด็กหรือเยาวชนที่ไม่ปฏิบัติตามไปยังศาลต่อไป

ในคดีที่เจ้าหน้าที่อื่นนอกเหนือจากเห็นสมควรให้นำคดีขึ้นสู่ศาลก็ดี หรือในกรณีที่เด็กหรือบิดามารดา ผู้ปกครองไม่สมัครใจยินยอมรับการปฏิบัติอย่างไม่เป็นทางการก็ดี เจ้าหน้าที่อื่นนอกเหนือจากจะรวบรวมพยานหลักฐานและสำนวนการสอบสวน เพื่อดำเนินการเสนอคดีต่อศาลคดีเด็กและเยาวชนต่อไป อย่างไรก็ตาม ในบางรัฐ แม้ว่าเจ้าหน้าที่อื่นนอกเหนือจากจะดำเนินการอย่างไม่เป็นทางการไปแล้ว ผู้เสียหายหรือผู้ยื่นคำร้องยังคงมีสิทธิที่จะนำคดีขึ้นสู่ศาลโดยความเห็นชอบของพนักงานอัยการ

3.2.2 ประเทศญี่ปุ่น⁴⁶

ในบรรดาประเทศอุตสาหกรรมทั้งหลาย ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีอัตราของอาชญากรรมต่ำมาก กฎหมายที่ใช้กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กของญี่ปุ่น เรียกว่า Shonenho หรือ The Juvenile Law กฎหมายฉบับที่ใช้ปัจจุบันถูกบัญญัติขึ้น เมื่อปี ค.ศ.1949

ตาม The Juvenile Law หรือ Shonenho มาตรา 1 ถือเป็นหัวใจของกฎหมายฉบับนี้ คือมุ่งที่จะแก้ไขและปรับปรุงเด็ก กฎหมายฉบับนี้ได้รับการปรับปรุงแก้ไขหลายครั้ง โดยครั้งล่าสุดได้แก้ไขบางส่วน มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 เมษายน ค.ศ. 2001 ปัจจัยหลักที่มีส่วนกระตุ้นให้เกิดการแก้ไขกฎหมายครั้งนี้คือเมื่อ ปี ค.ศ. 1997 เกิดคดีที่วิพากษ์วิจารณ์กันไปทั่วประเทศว่ากฎหมายเด็กที่ใช้กันอยู่ปกป้องเด็กที่กระทำผิดมากเกินไป

3.2.2.1. รูปแบบของศาล⁴⁷

ศาลเยาวชนนั้นตั้งอยู่ที่เดียวกับศาลจังหวัดในแต่ละจังหวัดในประเทศญี่ปุ่น มีสถานที่ตั้งของศาลเยาวชนอยู่ในท้องที่ต่างๆรวม 77 ศาล โดยเริ่มก่อตั้งครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2492 ภายใต้แนวคิดในการรักษาไว้ซึ่งความสุขและความคร้วและการอบรมสั่งสอนเด็กหรือ

⁴⁶ ชัชญาภา พันธุมจินดา, *เรื่องเดิม*, หน้า 67-69.

⁴⁷ Supreme Court Japan, *Overview of the Juridical System in Japan*, Retrieved September, 16 2013 from http://www.courts.go.jp/english/judicial_sys/overview_of/overview/index.html

เยาวชนผู้กระทำความผิด ศาลเยาวชนเป็นศาลพิเศษที่มีไว้เพื่อการสร้างความเข้าใจในคดีต่างๆที่เกี่ยวข้องกับภายในครอบครัวและคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ศาลเยาวชนมีเขตอำนาจเหนือข้อโต้แย้งต่างๆที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว โดยมีหน้าที่จัดการในขั้นตอนของการไกล่เกลี่ยปัญหาและขั้นตอนการชี้ขาดหรือพิพากษาลงโทษ ด้วยเหตุที่มีการบังคับใช้กฎหมาย the Personal Status Litigation Act เมื่อวันที่ 1 เมษายน ค.ศ.2004 ศาลเยาวชนจึงเริ่มที่จะต้องดูแลในส่วนของการฟ้องร้องคดีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา ครอบครัว และเด็กหรือเยาวชน โดยแนวคิดนี้ได้มาจากความต้องการที่จะปกป้องเด็กหรือเยาวชนและให้การทางการศึกษามากกว่าการลงโทษที่มีผลกระทบต่อจิตใจของเด็กหรือเยาวชน ทั้งนี้ กระบวนการใดๆในศาลเยาวชนต้องเป็นความลับ ไม่เปิดเผยต่อสาธารณะเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของเด็กหรือเยาวชน เมื่อเด็กหรือเยาวชนพ้นโทษกลับสู่สังคม ก็จะสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข

กรณีที่ตำรวจจะส่งตัวเด็กที่กระทำความผิดไปยังการควบคุมในศาลเยาวชนนั้นมี 3 กรณีด้วยกัน ได้แก่

1) กรณีเด็กอายุมากกว่า 14 ปี แต่ไม่เกิน 20 ปีกระทำความผิดตามกฎหมายอาญา ซึ่ง เรียกว่า “Juvenile Offenders”

2) กรณีเด็กอายุต่ำกว่า 14 ปีซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำการฝ่าฝืนกฎหมาย ซึ่งเรียกว่า “Juvenile Suspect of illegal behavior”

3) กรณีเด็กที่มีความเสี่ยงหรือคาดว่าจะมีโอกาสที่จะกระทำการฝ่าฝืนกฎหมาย โดยพิจารณาจากบุคลิกภาพของเด็กและสถานการณ์ในขณะนั้น ซึ่งเรียกว่า “Pre-Delinquents”⁴⁸

รัฐบาลญี่ปุ่นมีมาตรการปรับปรุงเยียวยาเด็กที่กระทำความผิดโดยมุ่งเน้นไปที่ความเข้าใจในสาเหตุของปัญหา และการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีของเด็กและเยาวชน⁴⁹ ซึ่งได้แก่

(1) ปลุกฝังให้เด็กและเยาวชนมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองและพัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิต โดยชี้แนะให้เข้าใจถึงโทษของการกระทำความผิด และชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดี ซึ่งรวมถึงวิธีสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้คนรอบข้าง

(2) ส่งเสริมให้มีการจ้างงานในระยะยาว โดยส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงาน และติดตามผลการทำงานอย่างต่อเนื่อง

(3) การตัดความสัมพันธ์กับผู้กระทำความผิดคนอื่น ๆ

(4) ส่งเสริมให้ครอบครัวและชุมชนสนับสนุนเด็กและเยาวชนในการพัฒนาตนเอง

(5) การใช้มาตรการเยียวยาที่สอดคล้องและต่อเนื่อง อาทิ การให้ความสำคัญต่อ

⁴⁸ Jusuke Yanaguchi, *Role of the Police in Juvenile Justice in Japan*, (Japan: national police agency, n.d.), p 63, Retrieved August 30,2013 from www.unafei.or.jp/english/pdf/PDF_kenya/session2.pdf

⁴⁹ กรมเอเชียตะวันออก กองเอเชียตะวันออก 4, *การกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนในญี่ปุ่นและการป้องกันการก่อคดีซ้ำ*, ค้นวันที่ 7 กรกฎาคม 2556 จาก www.eastasiawatch.in.th/downloads/files/criminal_youth%202554.doc

การป้องกันการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในช่วงอายุต้น 20 ปี และการนำข้อมูลการรักษาในอดีตมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

(6) การดำเนินมาตรการเยียวยาอย่างครอบคลุม โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหาที่มีความซับซ้อน

3.2.2.2 องค์กรที่ใช้อำนาจชั้นสอบสวนเด็ก

ประเทศญี่ปุ่นมีพนักงานอัยการผู้ซึ่งมีอำนาจในการสืบสวนและฟ้องร้องคดีอาญา โดยประเทศญี่ปุ่นนั้นไม่มีระบบที่ให้ตำรวจสามารถดำเนินการทุกขั้นตอนในการฟ้องร้องคดีอาญาได้ (System of Police Prosecutions) ดังประเทศอื่นๆเช่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เป็นต้น ซึ่งหน้าที่ของตำรวจในประเทศญี่ปุ่นนั้นจะมีหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนและยื่นคดีต่างๆที่เกิดขึ้นไปยังพนักงานอัยการ ทั้งนี้ พนักงานอัยการจะทำหน้าที่ทบทวนตรวจสอบคดีและตัดสินใจว่าควรที่จะยื่นฟ้องคดีหรือไม่ ถึงแม้ว่าพนักงานอัยการจะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับขั้นตอนการฟื้นฟูเด็กซึ่งกระทำความผิด แต่หน้าที่ของพนักงานอัยการนั้นก็มีส่วนสำคัญอย่างมากในการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีของเด็กซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด⁵⁰

1) กฎหมายที่ใช้กับตำรวจญี่ปุ่น คือ The Police Law มีขึ้นใน ปี ค.ศ.1945 เพื่อให้สอดคล้องกับหลักนิติธรรม (Rule of Law) และความอิสระของบทบาทหน้าที่ จุดประสงค์เพื่อจัดการโครงสร้างตำรวจให้มีประสิทธิภาพในพื้นที่ฐานของประชาธิปไตย โครงสร้างของตำรวจประกอบด้วย

- The National Police เป็นหน่วยงานที่ดูแลระดับประเทศ
- The Prefectural Police เป็นหน่วยงานที่ดูแลระดับเขตปกครอง

จุดเด่นอีกประการของตำรวจญี่ปุ่น คือ ระบบ Koban วัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่นั้นปลอดภัยและสงบสุข มีการติดต่อประจำวันระหว่างผู้ที่อาศัยในพื้นที่นั้นกับตำรวจ ระบบนี้ใช้กันในเยอรมันและสิงคโปร์ด้วย

กระบวนการสอบสวนเด็กของตำรวจจะถูกดำเนินการตามความเชื่อของการมุ่งพัฒนาเด็ก และครอบคลุมถึงบุคลิกภาพ ความประพฤติ บันทึกภูมิหลัง การศึกษา ภูมิหลัง ครอบครัว เพื่อน หรือผู้ร่วมกระทำความผิด รวมทั้งข้อเท็จจริง สาเหตุและแรงดลใจในการกระทำความผิด

2) พนักงานอัยการ

ในประเทศญี่ปุ่น พนักงานอัยการมีบทบาทอย่างมากในกระบวนการยุติธรรมและดำรงตำแหน่งสำคัญต่างๆ ในกระทรวงยุติธรรม พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาและฟ้องร้องในประเทศญี่ปุ่น เอกชนไม่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาเอง

การสอบสวนคดีเด็ก พนักงานอัยการต้องทบทวนและตรวจสอบพยานหลักฐานที่ตำรวจส่งมาให้อีกครั้งอย่างละเอียด และอำนาจสำคัญอีกประการ คือ พนักงานอัยการมีอำนาจร้องขอต่อศาลให้ควบคุมตัว หากมีสถานการณ์ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

⁵⁰ Yasuhiro Tanabe, *The Role Public Prosecutors in Juvenile Justice in Japan*, UNAFEI, p. 68, Retrieved August 30, 2013 from www.unafei.or.jp/english/pdf/PDF_kenya/session2.pdf

3.2.2.3 ความหมายของเด็กหรือเยาวชน

ในกฎหมายของญี่ปุ่นมีการให้ความหมายคำว่า “เด็ก” แตกต่างกันไปตามแต่วัตถุประสงค์ของกฎหมายนั้นๆ สำหรับในที่นี่จะกล่าวถึงเฉพาะเด็กที่ตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา ตาม The Juvenile Law ของญี่ปุ่น “เด็ก” หมายความว่า บุคคลที่อายุต่ำกว่า 20 ปี และตาม The Penal Code ของญี่ปุ่น เด็กซึ่งอายุต่ำกว่า 14 ปี จะไม่อยู่ภายใต้การลงโทษทางอาญาในญี่ปุ่น นอกจากเด็กที่ตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาแล้ว ศาลเยาวชนของญี่ปุ่นมีเขตอำนาจเหนือเด็กที่มีความประพฤติไม่เหมาะสมและเสี่ยงที่จะกระทำผิดด้วย และแม้ว่าเด็กที่อายุต่ำกว่า 14 ปี จะไม่มีความผิดทางอาญา แต่การกระทำของเด็กอาจเข้าลักษณะเด็กที่มีความประพฤติไม่เหมาะสมก็ได้

The Juvenile Law ของญี่ปุ่นได้กำหนดโทษเฉพาะเด็กที่อายุมากกว่า 16 ปี ส่วนเด็กที่อยู่ช่วงอายุ 14-15 ปีนั้นจะไม่ถูกตัดสินว่าผิด แต่จะถูกนำตัวไปในสถานที่คุมความประพฤติเด็กผู้กระทำผิดแทน แต่อย่างไรก็ตาม เด็กที่อายุ 14- 16 ปี ยังคงมีการลงโทษเยี่ยงผู้กระทำความผิดในชั้นศาลในหลายๆกรณีอยู่⁵¹

3.2.2.4 หลักประกันทั่วไปในชั้นสอบสวนสำหรับผู้ถูกกล่าวหาเด็ก

การคุ้มครองสิทธิของเด็กที่ตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาในญี่ปุ่นก็ได้รับการรับรองไว้เป็นพิเศษว่าผู้ถูกกล่าวหาที่เป็นผู้ใหญ่เช่นกัน เนื้อหาการคุ้มครองโดยสาระสำคัญทั่วไปคล้ายกับประเทศอื่น แต่ญี่ปุ่นมีความแตกต่างในเรื่องห้ามนำเสนอหรือเผยแพร่ข้อมูลใดๆ ที่จะบ่งบอกตัวเด็กได้ ซึ่งแม้ไม่มีบทลงโทษในกรณีฝ่าฝืน แต่ทว่าสื่อมวลชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด แม้ในช่วงหลังจากเกิดคดีโกเบ (Kobe Case)⁵² สื่อมวลชนจะเริ่มไม่เคร่งครัดเท่าเดิม และศาลจะผ่อนผัน

⁵¹ Katsunori Kai, *Juvenile Criminal Responsibility and Punishment in Japan*, Waseda Bulletin of Comparative Law 29: 4, Retrieved September 5, 2013 from <http://www.waseda.jp/hiken/jp/public/bulletin/pdf/29/ronbun/A02859211-00-000290001.pdf>

⁵² คดีโกเบ (Kobe Case) เป็นคดีฆาตกรรมต่อเนื่องโดยเด็กอายุ 14 ปี เกิดขึ้นที่เมืองโกเบ ประเทศญี่ปุ่น เขาได้ฆาตกรรมเด็กในวัยไล่เลี่ยกันเป็นจำนวนสองคน ได้แก่ Ayaka Yamashita และ Jun Hase อีกทั้งทำร้ายร่างกายเด็กๆอีกจำนวนหนึ่ง ภายหลังเขาถูกจับกุมตัวจากการเป็นผู้ต้องหาฆ่าคนตายโดยวิธีการตัดศีรษะเด็กชาย Jun Hase) และนำชิ้นส่วนศีรษะที่เต็มไปด้วยร่องรอยการถูกทำร้ายวางไว้หน้าโรงเรียนแห่งหนึ่ง เขาถูกตัดสินโดยศาลครอบครัวลงโทษจำคุก 13 ปีพร้อมกับรับการรักษาอาการทางจิต ในระหว่างการจับกุมตัว เขาได้รับนามสมมติว่าเด็กชาย A (Boy A) เนื่องจากกฎหมายญี่ปุ่นมีข้อบังคับห้ามเปิดเผยชื่อ-นามสกุลจริงหรือกระทำการใดที่เป็นการระบุลักษณะบุคคลของเด็ก กฎหมายมีจุดประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิของเด็กผู้ต้องหา อย่างไรก็ตาม มีนิตยสารฉบับหนึ่งได้ฝ่าฝืนกฎหมายดังกล่าว ออกข่าวของเด็กชาย A โดยลงทั้งรูปและชื่อจริง (NAME : AKA Seito Sakakibara) จนเกิดเป็นปัญหาถกเถียงทางสังคมกันอย่างใหญ่โตเกี่ยวกับการห้ามนำเสนอหรือเผยแพร่ข้อมูลใดๆ ที่จะบ่งบอกตัวเด็กได้ ซึ่งทางกระทรวงยุติธรรมได้ทำเรื่องให้ทางนิตยสารดังกล่าวทำการลบบทความแล้วก็จริง หากข้อมูลนี้ได้ถูกเผยแพร่ไปทางอินเทอร์เน็ตแล้วจึงยากต่อการควบคุม

มากกว่าเดิม อีกทั้งยังไม่มีบทลงโทษในกรณีที่ว่าผิดก็ตาม แต่ก็ยังไม่ถึงขั้นละเมิดสิทธิเด็กในเรื่องนี้เป็นการทั่วไปนัก โดยสิทธิที่ The Juvenile Law ให้การรับรอง มีดังนี้

1) การตั้งเกณฑ์อายุเด็กที่มีความรับผิดชอบทางอาญาได้ตาม The Penal Code ของญี่ปุ่น เด็กอายุน้อยที่สุดที่จะมีความรับผิดชอบทางอาญาได้ คือ อายุ 14 ปี

2) สิทธิที่จะไม่ให้การใดๆ และไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์แก่ตนเองตาม The Juvenile Law เด็กที่ถูกกล่าวหาไม่มีสิทธิที่จะไม่ให้การใดๆ และมีสิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์แก่ตนเองเช่นเดียวกับสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่เป็นผู้ใหญ่

3) การควบคุมแยกจากผู้ใหญ่และเด็กอื่นๆระหว่างชั้นสอบสวน หากมิได้ปล่อยตัวไปแต่ถูกควบคุมตัวในระหว่างนั้นเด็กต้องถูกแยกจากการควบคุมตัวร่วมกับผู้ใหญ่ จุดประสงค์เพื่อมิให้เกิดการเลียนแบบผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยที่เป็นผู้ใหญ่ นอกจากนี้แล้ว เด็กก็จะไม่ถูกควบคุมตัวไว้ในห้องเดียวกับผู้ถูกกล่าวหาเด็กคนอื่นๆด้วยเพื่อไม่ให้ติดต่อกัน ซึ่งอาจมีผลต่อพยานหลักฐานหรือรูปคดี

4) สิทธิในการห้ามเผยแพร่ข้อมูลที่อาจบ่งชี้ถึงเด็กในประเทศญี่ปุ่น ห้ามสื่อมวลชนนำเสนอรูปภาพ ชื่อ อายุ ที่อยู่ หรือข้อมูลอื่นที่อาจนำไปสู่การระบุตัวเด็กได้ วัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข และเข้าสู่สังคมได้โดยไม่ถูกสังคมนรังเกียจหรือรื้อฟื้นเรื่องในอดีตมาตอกย้ำเด็ก รวมถึงในชั้นพิจารณาด้วยและกฎหมายยังกำหนดให้ชั้นพิจารณาเป็นการลับโดยบรรยากาศก็ต้องเป็นไปด้วยความละมุนละม่อมและอบอุ่น

5) สิทธิมีผู้อยู่ด้วยระหว่างสอบสวนระหว่างการสอบสวนเด็กที่ตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาตาม The Juvenile Police Activity Principles ซึ่งใช้กันเป็นมาตรฐานในการสอบสวนเด็กของตำรวจญี่ปุ่นกำหนดไว้ใน Article 9 Section 3 ว่าโดยหลักแล้วการสอบสวนเด็กต้องกระทำต่อหน้าผู้ปกครองที่อยู่กับเด็กหรือบุคคลอื่นที่เหมาะสม

3.2.2.5 การจับกุมเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในญี่ปุ่น

ในประเทศญี่ปุ่นนั้น การจับกุมนั้นไม่จำเป็นต้องมีก่อนการยื่นเรื่องต่อพนักงานอัยการหรือเข้าสู่ขั้นตอนของการฟ้องร้องคดี ในคดีที่มีลักษณะไม่ร้ายแรงมากนัก ตำรวจและพนักงานอัยการสามารถที่จะสืบสวนค้นหาความจริงโดยปราศจากการจับกุมตัวผู้ต้องสงสัย หรือแม้กระทั่งสามารถที่จะฟ้องร้องผู้ต้องสงสัยนั้นโดยไม่ต้องมีการจับกุมในหลายๆประเภทของคดี

ตำรวจไม่สามารถจับกุมบุคคลใดๆได้โดยไม่มีหมายจับจากศาล แต่มีกรณีที่ไม่จำเป็นต้องมีการออกหมายศาลก่อน ได้แก่ การจับกุมผู้ที่กระทำความผิดซึ่งหน้า และในกรณีการจับกุมในภาวะฉุกเฉิน อย่างไรก็ตามในกรณีที่ตำรวจจับกุมเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด จะต้องส่งเรื่องต่อไปยังพนักงานอัยการภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับจากที่มีการจับกุมตัว เว้นแต่ความผิดที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดนั้นมีโทษปรับหรือมีบทลงโทษที่ต่ำกว่านั้น ตำรวจก็ต้องส่งตัวเด็กไปยังศาลเยาวชนโดยตรง

ได้ ปัจจุบันการบำบัดทางจิตของเขาเป็นไปได้ด้วยดี และเด็กชาย A จะถูกปล่อยตัวออกมาเมื่อเขาอายุ 26 ปีในปี ค.ศ. 2010

การสอบสวนคดีเด็กควรกระทำอย่างรวดเร็ว เนื่องจากว่าเด็กนั้นเติบโตเร็วและเปลี่ยนแปลงทั้งความคิดและจิตใจด้วย การดำเนินการชักช้าโดยไม่มีความจำเป็นทำให้ไม่ได้รับประสิทธิภาพ

ตำรวจจะดำเนินการสอบสวนตามแบบของ The Juvenile Law ประกอบกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายหรือระเบียบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการสัมภาษณ์เด็ก ตำรวจต้องไม่เพียงค้นหาข้อเท็จจริงในเรื่องของการกระทำผิดอาญาเท่านั้น แต่รวมถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความจำเป็นของมาตรการแก้ไขและความจำเป็นของการปกป้องเด็ก ทั้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำผิดและความจำเป็นของการปกป้องต้องกระจ่าง ในการสอบสวนเด็กหรือเยาวชน ตำรวจผู้สอบปากคำต้องระวังคำถามที่ใช้ อาจทำให้เด็กถูกโน้มน้าวได้

ภายหลังการจับกุม หากเห็นว่าไม่มีความจำเป็นที่ต้องควบคุมตัวไว้ ต้องปล่อยตัวเด็กผู้นั้นทันที หากเห็นว่ามีความจำเป็นต้องควบคุมตัวไว้ ต้องส่งตัวผู้ถูกกล่าวหาให้พนักงานอัยการพร้อมด้วยพยานหลักฐานภายในสี่สิบแปดชั่วโมง ฉะนั้น ตำรวจมีเวลาสัมภาษณ์ได้ภายในระยะเวลาดังกล่าว และห้ามติดต่อกับผู้ถูกกล่าวหาคนอื่น ต้องแยกเด็กและผู้ใหญ่ หากคดีที่มีเด็กรวมกันจำนวนมากก็ต้องไม่ถูกควบคุมตัวไว้ในห้องเดียวกัน และแต่ละคนจะถูกดำเนินการแยกจากกัน ในคดีที่เด็กถูกควบคุมตัว โดยหลักแล้วผู้ปกครองหรือผู้แทนต้องได้รับการติดต่อโดยไม่ชักช้า อีกทั้งผู้ปกครองหรือผู้แทนต้องสามารถให้คำแนะนำหรือให้แนวทางแก่เด็กระหว่างที่ฟื้นฟู แก้ไข เยียวยาและอบรมได้ภายหลังจากที่คดีปิดแล้ว

แม้ว่าทั้งตำรวจและพนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาแยกจากกันอย่างอิสระก็ตาม เมื่อตำรวจไม่มีอำนาจจับคดี แต่พนักงานอัยการมีอำนาจทำได้ตามกฎหมาย ดังนั้น ตำรวจจะเสนอคดีต่อพนักงานอัยการพร้อมด้วยเอกสารและพยานต่างๆ ทั้งหมด ซึ่งพนักงานอัยการต้องตรวจสอบอย่างละเอียดอีกครั้ง และสามารถสัมภาษณ์ผู้ถูกกล่าวหาและพยานสำคัญด้วยตนเอง หากจำเป็นพนักงานอัยการสามารถแนะนำตำรวจให้รวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ เพราะพยานหลักฐานในการสั่งฟ้องคดีของอัยการญี่ปุ่นเทียบเท่ามาตรฐานของศาลในการพิพากษาลงโทษ คือ “พิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยว่าผู้ต้องหากระทำความผิดจริง” ซึ่งมีผลให้ลดจำนวนคดีขึ้นสู่ศาลลงได้มาก และถึงแม้ว่าเด็กที่ต้องหาว่ากระทำความผิดจะสามารถถูกควบคุมตัวได้ แต่พนักงานอัยการและผู้พิพากษานั้นจะต้องพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วนก่อน เนื่องด้วยกฎหมายเด็กของญี่ปุ่น (the Juvenile Law) พนักงานอัยการไม่สามารถร้องขอให้ผู้พิพากษาควบคุมผู้ต้องสงสัยเด็ก เว้นแต่มีเหตุการณ์ที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ โดยผู้ต้องสงสัยเด็กอาจถูกนำไปพำนักไว้ที่สถานที่แยกการกระทำ ความผิดของเด็กแต่ละประเภท (Juvenile Classification Home) ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับบ้านเมตตา บ้านกรูณา บ้านมุติตา บ้านอุเบกขาของประเทศไทย ทั้งนี้ เป็นไปเพื่อความเหมาะสมและเป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กแทนที่จะนำตัวเด็กที่ต้องสงสัยไปสถานที่กักกันหรือไปยังห้องขังของสถานีตำรวจ⁵³

⁵³ Yasuhiro Tanabe, **The Role Public Prosecutors in Juvenile Justice in Japan**, (Japan: UNAFEI, n.d.), (Unpublished Manuscript), p. 69-71, Retrieved August 30, 2013 from www.unafei.or.jp/english/pdf/PDF_kenya/session2.pdf

3.2.3 เปรียบเทียบหลักเกณฑ์ของประเทศไทย สหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น

การจับกุมผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชนทั้งในไทย ในบางมลรัฐของสหรัฐอเมริกาที่ ได้กล่าวไว้ และในญี่ปุ่น โดยหลักการทั่วไปไม่แตกต่างกันมาก ไม่ว่าสิทธิที่เด็กและครอบครัวจะได้รับ แจ้งข้อกล่าวหา สิทธิที่ปรึกษา สิทธิที่เด็กจะได้กลับไปอยู่กับบิดา มารดาหรือผู้ปกครองก่อนจะตัดสินคดี รวมถึงสิทธิอื่นๆ ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ส่วนในขั้นตอนการจับกุมเด็กหรือเยาวชนนั้น ล้วนแต่มุ่งคุ้มครองในสิทธิเด็กและเยาวชนให้มากที่สุดที่เน้นความสำคัญของหมายจับที่ออกโดยศาลอย่างถูกต้อง ถึงจะสามารถจับกุมเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดได้ แต่ยังมีข้อยกเว้นว่าสามารถจับกุมเด็กหรือเยาวชนได้โดยไม่มีหมายจับถ้าพบเด็กหรือเยาวชนเหล่านั้นกระทำความผิดซึ่งหน้า อย่างไรก็ตาม ทั้งสามประเทศข้างต้นนี้ก็มีข้อแตกต่างกันในส่วนของขั้นตอนภายหลังจากการจับกุมตัวเด็กผู้กระทำความผิดดังนี้

ในสหรัฐอเมริกา เมื่อจับกุมเด็กที่กระทำความผิดได้แล้ว จะมีเจ้าหน้าที่อินเทค (Intake Office) มาคอยพิจารณาคำร้องทุกข์และข้อกล่าวหาว่ามีมูลหรือไม่ โดยรวบรวมข้อเท็จจริงทั้งหมด จากตัวบุคคลและสภาพแวดล้อมของเด็ก ไม่ว่าจะเป็น เด็ก ผู้เสียหาย ครอบครัว ชุมชน โรงเรียนที่เด็กเรียนอยู่ เพื่อจะประเมินว่าเด็กที่กระทำความผิดเหล่านี้สมควรได้รับการลงโทษอย่างไรจึงจะเหมาะสม สามารถที่จะแก้ไขฟื้นฟู เยียวยาให้กลับมาเป็นเด็กที่ดีในสังคมได้หรือไม่ หรือควรที่จะส่งไปศาลเพื่อพิพากษาคดีต่อไป ซึ่งคุณสมบัติของเจ้าหน้าที่อินเทคนี้ จะต้องจบปริญญาตรีในสาขาเกี่ยวกับ กระบวนการยุติธรรมทางอาญา จิตวิทยา และการสังเคราะห์ หรือในสาขาอื่นใดที่เกี่ยวข้อง เพราะต้องมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการไปจนกระทั่งให้ความเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นสมควรได้รับการพิจารณาลงโทษอย่างไร จึงเสมือนว่าเจ้าหน้าที่อินเทคนั้น เป็นหน้าที่พิเศษที่สหรัฐอเมริกาตั้งขึ้นมาเพื่อดูแลเด็กหรือเยาวชนในชั้นเริ่มแรกหลังจากถูกจับกุมและได้รับแจ้งข้อหา โดยครอบคลุมบทบาทหน้าที่ต่างๆไว้

ในประเทศญี่ปุ่น กระบวนการภายหลังจากการจับกุมตัวเด็กผู้กระทำความผิดนั้น จะตกเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการผู้ซึ่งมีอำนาจในการสืบสวนและฟ้องร้องคดีอาญา โดยประเทศญี่ปุ่นนั้นไม่มีระบบที่ให้ตำรวจสามารถดำเนินการทุกขั้นตอนในการฟ้องร้องคดีอาญาได้ (System of Police Prosecutions) ซึ่งหน้าที่ของตำรวจในประเทศญี่ปุ่นนั้นจะมีหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนและยื่นคดีต่างๆที่เกิดขึ้นไปยังพนักงานอัยการ ทั้งนี้ พนักงานอัยการจะทำหน้าที่ทบทวนตรวจสอบคดีและตัดสินใจว่าควรที่จะยื่นฟ้องคดีหรือไม่ โดยภารกิจหลักของอัยการ คือ สืบสวนสอบสวนการกระทำความผิดคดีอาญา สอบปากคำผู้ต้องหา สอบปากคำพยาน และพิจารณาพยานเอกสาร และวัตถุพยานที่รวบรวมมาโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งต่างจากของประเทศไทยที่ไม่มีอำนาจสืบสวน สอบสวน นอกจากนี้ อัยการยังมีหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยสั่งคดีควรฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่ ฟ้องคดี ควบคุมตรวจสอบการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาล และถึงแม้ว่าพนักงานอัยการจะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับขั้นตอนการฟื้นฟูเด็กซึ่งกระทำความผิด แต่หน้าที่ของพนักงานอัยการนั้นก็มีส่วนสำคัญอย่างมากในการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีของเด็กซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด

เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้ว ในชั้นเริ่มแรกหลังจากพนักงานสอบสวนจับกุมตัวเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดได้แล้ว พนักงานสอบสวนจะส่งตัวเด็กไปตรวจสอบการจับกุมที่ศาลภายใน

ระยะเวลาสี่สัปดาห์นับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ต่อจากนั้นจะตกเป็นหน้าที่ของศาลที่จะพิจารณาตรวจสอบว่ามีการส่งตัวเด็กหรือเยาวชนมาศาล ภายในเวลาสี่สัปดาห์ตามมาตรา 72 ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 หรือไม่ เด็กหรือเยาวชนผู้ซึ่งผู้จับกุมตัวนั้นเป็นเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำผิดหรือไม่ กรณีเด็กหรือเยาวชนไม่มีที่ปรึกษาทนายให้ศาลแต่งตั้งให้ เพื่อคุ้มครองสิทธิของเด็กให้เป็นไปตามอนุสัญญาสิทธิเด็ก รวมถึงพิจารณาว่าการจับและการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ถ้าการจับเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมายให้ศาลปล่อยตัวไป จะเห็นได้ว่าศาลค่อนข้างจะมีบทบาทหน้าที่ชัดเจนในการพิจารณาในขั้นตอนการตรวจสอบการจับทั้งหมด แต่ในสหรัฐอเมริกา เจ้าหน้าที่อินเทคจะมีบทบาทสำคัญ ก่อนที่จะตัดสินใจจะดำเนินการกับเด็กหรือเยาวชนอย่างไร

ผู้ศึกษาเห็นว่าทั้งสามประเทศที่ผู้ศึกษาเลือกมาในการทำวิจัยนี้ ต่างมีความแตกต่างในกระบวนการภายหลังจากการจับกุมตัวเด็กผู้กระทำผิด โดยวิธีการของทุกประเทศตามที่กฎหมายบัญญัตินั้นต่างเป็นวิธีการที่แต่ละประเทศบัญญัติกฎหมายขึ้นมาเพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็กตามที่เด็กควรได้รับ อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาเห็นด้วยกับวิธีการปฏิบัติของสหรัฐอเมริกามากที่สุด ด้วยเหตุผลที่ว่า เด็กควรมีเจ้าหน้าที่ที่แต่งตั้งขึ้นมาเพื่อเข้ามาดูแลเด็กตั้งแต่เริ่มแรกหลังจากจับกุมเด็กที่กระทำผิดได้ เด็กจะรู้สึกปลอดภัย และได้รับการคุ้มครองมากกว่าการควบคุมตัวเด็กไปศาลเพื่อให้มีการตรวจสอบตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 72 ที่ให้ศาลเข้ามามีบทบาทตั้งแต่แรกเริ่มแรก โดยมุ่งที่จะคุ้มครองให้เด็กได้รับสิทธิประโยชน์และความยุติธรรมตามกระบวนการยุติธรรมสูงสุด แต่กลับเป็นเรื่องน่ากลัวที่มีผลกระทบต่อจิตใจของเด็กกว่าเมื่อถูกจับกุมแล้ว เด็กจะต้องถูกส่งตัวไปศาล เด็กจะรู้สึกกังวลและประหม่าเมื่ออยู่ต่อหน้าศาล ซึ่งถ้าไม่จำเป็น ผู้ศึกษาเห็นว่าเด็กควรอยู่ห่างไกลศาลมากที่สุด อีกทั้งยังมีข้อกังขาว่าเป็นการคุ้มครองเด็กอย่างแท้จริงหรือไม่ เนื่องด้วยขั้นตอนก่อนถึงศาลที่จะต้องมีการควบคุมตัวเด็กโดยพนักงานสอบสวน ผู้ซึ่งมิได้มีความรู้ ความสามารถ หรือความเชี่ยวชาญเฉพาะเกี่ยวกับการดูแลเด็กหรือเยาวชน ซึ่งอาจส่งผลต่อการปฏิบัติต่อเด็ก ทำให้เด็กไม่ได้รับการคุ้มครองเท่าที่ควรจะเป็น ด้วยเหตุผลข้างต้นนี้ ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าเด็กผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดควรได้รับการดูแลที่ดีจากเจ้าหน้าที่ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านตั้งแต่แรกเริ่มเพื่อเป็นการถนอมความรู้สึกที่เด็กจะได้รับจากการที่มีผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะเข้ามาดูแล ให้พำนักอยู่ในที่ที่เหมาะสม แทนการตกลูกอยู่ในสถานะของผู้ต้องหาเด็กที่จะต้องถูกควบคุมตัวและรอส่งศาลเพื่อตรวจสอบการจับต่อไป

ตารางที่ 3.2 เปรียบเทียบหลักเกณฑ์ของประเทศไทย สหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น

หัวข้อ/ประเทศ	ประเทศไทย	สหรัฐอเมริกา	ประเทศญี่ปุ่น
นิยามอายุของเด็ก/ เยาวชน	เด็ก อายุไม่เกิน 15 ปี บริบูรณ์/ เยาวชน อายุ ตั้งแต่ 15 ถึงไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์	อายุไม่เกิน 19 ปี บริบูรณ์ (ขึ้นอยู่กับแต่ละ มลรัฐ)	อายุไม่เกิน 20 ปี บริบูรณ์
หลักเกณฑ์การจับกุม เด็ก/เยาวชนที่กระทำ ความผิด	<u>กรณีเด็ก</u> - เด็กนั้นได้กระทำผิด ซึ่งหน้า - มีหมายจับหรือคำสั่ง ศาล <u>กรณีเยาวชน</u> - ปฏิบัติตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 78	- คดีอาญาอุกฉกรรจ์ซึ่ง มีโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปี ขึ้นไป จะจับโดยมี หมายจับได้ต่อเมื่อมี เหตุอันควรเชื่อได้ว่าได้มี การกระทำผิดจริง - คดีอาญาที่มีโทษ เล็กน้อยจะจับโดยไม่มี หมายจับก็ต่อเมื่อเป็น การกระทำผิดซึ่งหน้า หรือ เป็น กรณี ที่มี เหตุผลอันสมควรเชื่อ ได้แน่นอนว่าผู้นั้น กระทำผิดจริง	มีหมายศาล หากไม่มี จะต้องเป็นความผิดซึ่ง หน้าหรือกรณีจับกุมใน ภาวะฉุกเฉินตามที่ กฎหมายบัญญัติไว้
วิธีการหลังการจับกุม เด็กผู้ต้องหาว่ากระทำ ความผิด	ดำเนินการตาม บทบัญญัติ มาตรา 72	เจ้าหน้าที่อื่นเทศเข้ามา มีบทบาทในการ พิจารณาว่าควร ดำเนินการอย่างไร	ส่งเรื่องต่อไปยัง พนักงานอัยการภายใน สี่สิบแปดชั่วโมง

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กในการตรวจสอบ การจับกุมและการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนกับมาตรการ ในการตรวจสอบการใช้อำนาจจับ

จากการศึกษาพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ในเรื่องการตรวจสอบการจับกุมเด็กและเยาวชนแล้วนั้น ในบทนี้ผู้ศึกษาจะศึกษาวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายที่มีปัญหาเกิดขึ้นในทางปฏิบัติ เพื่อนำมาวิเคราะห์และสรุปแนวทางที่ได้มาเสนอแนะให้มีมาตรการทางกฎหมายในการตรวจสอบการจับกุมเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมและเป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนต่อไป ดังนี้

4.1 เปรียบเทียบการจับกุมเด็กหรือเยาวชนตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 กับพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553⁴⁶

จากที่มีการยกเลิกพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 และประกาศบังคับใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 แทนนั้น พบว่ามีข้อแตกต่างในกฎหมายทั้งสองฉบับนี้เป็นอยู่มาก อีกทั้งยังมีการตรากฎหมายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการตรวจสอบการจับกุมเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด ผู้ศึกษาจึงนำกฎหมายทั้งสองฉบับมาทำการเปรียบเทียบวิธีการจับกุมเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด ดังมีรายละเอียด ดังนี้

4.1.1 การจับกุมเด็ก

การจับกุมเด็กซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 คำว่า “เด็ก” ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มาตรา 4 ให้นิยาม หมายความว่า บุคคลอายุเกินเจ็ดปีบริบูรณ์แต่ยังไม่เกินสิบสี่ปีบริบูรณ์ และมาตรา 49 วรรค

⁴⁶ ปัญชรีย์ สำเภาเงิน และคณะ, การคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 : ศึกษาเฉพาะกรณีการตรวจสอบการจับกุมและมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา, ใน **หลักสูตรพัฒนานิติกระดัดกลาง รุ่นที่ 2**, วันที่ 23 มกราคม 2555 ถึงวันที่ 1 มีนาคม 2555, ณ ห้องประชุมสัญญาธรรมศักดิ์ สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม, หน้า 59-62.

หนึ่ง ห้ามมิให้จับกุมเด็กซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด เว้นแต่เด็กนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีผู้เสียหายชี้ตัวและยืนยันให้จับหรือมีผู้ขอให้จับโดยแจ้งว่าได้มีการร้องทุกข์ไว้แล้ว หรือมีหมายจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กรณีดังกล่าวกฎหมายบัญญัติเป็นหลักการไว้ว่า ห้ามมิให้มีการจับกุมเด็กซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด กล่าวคือ เป็นการห้ามมิให้จับกุมบุคคลเกินเจ็ดปีบริบูรณ์แต่ยังไม่เกินสิบสี่ปีบริบูรณ์ เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นเด็กนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีผู้เสียหายชี้ตัวและยืนยันให้จับหรือมีผู้ขอให้จับโดยแจ้งว่าได้มีการร้องทุกข์ไว้แล้ว หรือมีหมายจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ส่วนกรณีที่เด็กซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 คำว่า “เด็ก” มาตรา 4 ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ให้นิยามหมายความ ว่า บุคคลอายุไม่เกินสิบห้าปีบริบูรณ์ และมาตรา 66 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ห้ามมิให้จับกุมเด็กซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดเว้นแต่เด็กนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีหมายจับหรือคำสั่งของศาล” โดยหลักแล้วกฎหมายห้ามมิให้จับกุมเด็กซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด คือเป็นการห้ามมิให้จับบุคคลอายุไม่เกินสิบห้าปีบริบูรณ์ แต่กฎหมายยอมให้มีการจับกุมเด็กซึ่งต้องหาว่าได้กระทำความผิดเพียงกรณีที่ ต้องด้วยข้อยกเว้นที่ให้จับได้ในกรณีใดกรณีหนึ่งคือ เด็กนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าหรือมีหมายจับหรือคำสั่งศาล

จะเห็นได้ว่า คำว่า “เด็ก” ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 หมายความว่าบุคคลอายุไม่เกินสิบห้าปีบริบูรณ์ ซึ่งกฎหมายได้บัญญัติไว้แตกต่างจากพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ซึ่งคำว่า “เด็ก” ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 หมายความว่าบุคคลอายุเกินเจ็ดปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่เกินสิบสี่ปีบริบูรณ์ ซึ่งคำว่า “เด็ก” ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในตราสารทางกฎหมายระหว่างประเทศต่างๆ ว่าหมายถึงความถึงบุคคลทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กให้คำนิยาม “เด็ก” ไว้ในข้อ 1 ว่า “เพื่อความมุ่งประสงค์ของอนุสัญญานี้ เด็กหมายถึง มนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น” จากคำนิยามดังกล่าวมนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี อยู่ในความหมายของคำว่าเด็กทั้งสิ้น เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะตามกฎหมายของประเทศที่ใช้อยู่ เช่น ในกรณีของประเทศไทย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 ว่าด้วยบุคคล มาตรา 19 กำหนดว่า บุคคลจะบรรลุนิติภาวะเมื่ออายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ แต่หากบุคคลนั้นได้ทำการสมรสก่อนอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์โดยผู้เยาว์ฝ่ายชายมีอายุ 17 ปีบริบูรณ์ และฝ่ายหญิงมีอายุ 17 ปีบริบูรณ์ ตามมาตรา 20 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บุคคลนั้นเป็นผู้บรรลุนิติภาวะตามกฎหมาย (มาตรา 1448 การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้) ดังนั้น หากเด็กที่อายุยังไม่เกิน 18 ปี แต่ได้ทำการสมรสก่อนและเข้าเงื่อนไขตามกฎหมายที่ถือว่าเด็กนั้นพ้นจากสถานะ ความเป็นเด็กและบรรลุนิติภาวะตามกฎหมาย จะไม่อยู่ในความคุ้มครองของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กอีกต่อไป และดังได้กล่าวแล้วอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กนี้เป็นอนุสัญญาที่มีประเทศเข้าเป็นภาคีสมาชิก มากที่สุดในโลกคือ 195 ประเทศ และข้อผูกพันในการเป็นภาคีสมาชิกของอนุสัญญา คือ การยอมรับที่จะปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศฉบับนี้ ดังนั้น คำจำกัดความ “เด็ก” ในกฎหมายของทั้ง 195

ประเทศ จะต้องมีความหมายเช่นเดียวกับอนุสัญญา¹นี้ทำให้ความหมายของคำว่าเด็กนั้นเป็น ความหมายสากลที่ต้องเหมือนกันทั่วโลก และถึงแม้สหรัฐอเมริกาจะไม่ได้เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกก็ตาม แต่ สหรัฐก็มีกฎหมายกลางที่ได้กำหนดอายุของเด็กไว้ว่าไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์เช่นกัน ทั้งนี้ อายุของเด็กจะแตกต่างกันไปตามแต่ละรัฐ

ส่วนในเรื่องการจับกุมเด็กซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 บัญญัติให้หลักการไว้เคร่งครัดเพื่อคุ้มครองสิทธิเด็ก โดยกฎหมายห้ามมิให้จับกุมเด็กซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด เว้นแต่เด็กนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีหมายจับหรือคำสั่งศาลเท่านั้น หากเป็นกรณีอื่นเจ้าพนักงานไม่มีอำนาจจับกุมเด็กซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดได้ จึงแตกต่างจากพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ที่ให้จับกุมเด็กโดยอ้างอิงคำยืนยันของผู้เสียหายหรือผู้ขอให้จับ เป็นการให้อำนาจดุลยพินิจแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือเจ้าพนักงานตำรวจ ทำให้เสรีภาพในร่างกายของเด็กที่ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดนั้นไม่มั่นคง การประกันสิทธิและเสรีภาพของเด็กอาจถูกริดรอนจากอำนาจรัฐได้โดยง่าย ทำให้หลักประกันสิทธิเสรีภาพของเด็กไม่บังเกิดผล

4.1.2 การจับกุมเยาวชน

การจับกุมเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 4 คำว่า “เยาวชน” หมายความว่าบุคคลอายุเกินสิบสี่ปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ และมาตรา 49 วรรคสอง บัญญัติว่า การจับกุมเยาวชนให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ได้วางหลักเกี่ยวกับการจับเด็กที่²ต้องหาว่ากระทำความผิดไว้เท่านั้น ไม่รวมถึงเยาวชนด้วย ดังนั้น การจับกุมเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดจึงต้องปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 บัญญัติว่า “พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับผู้ใดโดยไม่มีหมายจับหรือคำสั่งศาลนั้นไม่ได้ เว้นแต่

1. เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าดังได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 80
2. เมื่อพบบุคคลโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าผู้นั้นน่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดภัยอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น โดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิด
3. เมื่อมีเหตุที่จะออกหมายจับบุคคลนั้นตาม มาตรา 66(2) แต่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้
4. เป็นการจับผู้ต้องหาหรือ จำเลยที่หนีหรือจะหลบหนีในระหว่างถูกปล่อยชั่วคราวตาม มาตรา 117”

ส่วนการจับกุมเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 4 คำว่า “เยาวชน” หมายความว่าบุคคลอายุสิบห้าปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ และมาตรา 66 วรรคสอง บัญญัติว่า “การจับกุมเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธี

พิจารณาความอาญา” ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 บัญญัติว่า “พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับผู้ใดโดยไม่มีหมายจับหรือคำสั่งศาลนั้นไม่ได้ เว้นแต่

1. เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าดังได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 80
2. เมื่อพบบุคคลโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าผู้นั้นน่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดภัยอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น โดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิด
3. เมื่อมีเหตุที่จะออกหมายจับบุคคลนั้นตาม มาตรา 66(2) แต่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้
4. เป็นการจับผู้ต้องหาหรือ จำเลยที่หนีหรือจะหลบหนีในระหว่างถูกปล่อยชั่วคราวตาม มาตรา 117”

จะเห็นได้ว่าตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ได้บัญญัติเกี่ยวกับอายุของเยาวชนว่าจะต้องเป็นบุคคลอายุสิบห้าปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ ต่างจากพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ที่บัญญัติถึงอายุของเยาวชนว่าเป็นบุคคลอายุเกินสิบสี่ปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ ส่วนหลักของการจับกุมเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มีหลักการเหมือนกัน กล่าวคือ การจับกุมใช้มาตรฐานเดียวกันกับการจับกุมบุคคลทั่วไป คือการจับกุมเยาวชนเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งการจับกุมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีหลักเกณฑ์การจับกุมสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยอันเป็นกฎหมายสูงสุดที่บัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่จะถูกจับไว้แล้ว

ดังนั้น เมื่อศึกษาเปรียบเทียบระหว่างการจับกุมเด็กหรือเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 หลักการจับกุมเด็กซึ่งต้องหว่ากระทำความผิดกับการจับกุมเยาวชนซึ่งต้องหว่ากระทำความผิดจึงมีข้อแตกต่างกันที่ว่า พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจจับกุมเยาวชนได้โดยไม่มีหมายจับหรือคำสั่งศาล ในกรณีที่ต้องด้วยข้อยกเว้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78(2)(3)และ(4) แต่การจับกุมเด็กไม่อาจนำข้อยกเว้นดังกล่าวไปใช้ได้เพราะตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา66 วรรคหนึ่ง บัญญัติไว้ชัดเจนว่า ห้ามมิให้จับกุมเด็กซึ่งต้องหว่ากระทำความผิด เว้นแต่ กรณีเด็กนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าหรือมีหมายจับหรือคำสั่งของศาลเท่านั้น

4.2 วิเคราะห์หลักเกณฑ์การตรวจสอบการจับตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553

จากเนื้อหาที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 หลักกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบการจับกุมและการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนกับมาตรการในการตรวจสอบการใช้อำนาจจับนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่าตามพระ

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการตีความและการนำไปใช้อยู่มาก ซึ่งผู้ศึกษาได้นำมาวิเคราะห์เป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

4.2.1 ประเด็นการตรวจสอบการจับกุมที่จับกุมตามหมายจับ

เมื่อกฎหมายมีวัตถุประสงค์ให้การออกหมายจับจะต้องได้รับการพิจารณาลั่นกรองโดยความรอบคอบเพื่อเป็นหลักประกันการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล ดังนี้ การที่ศาลได้ออกหมายจับเด็กหรือเยาวชน และเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับเด็กหรือเยาวชนตามหมายจับดังกล่าวในมาตรา 66⁴⁷ และมาตรา 67⁴⁸ น่าจะเป็นการจับโดยชอบด้วยกฎหมาย การที่นำตัวเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดเหล่านั้นมาตรวจสอบการจับอีก ผู้ศึกษาเห็นว่าเป็นการกระทำที่ซ้ำซ้อน เนื่องจากการพิจารณาออกหมายจับก็ดี การตรวจสอบการจับก็ดี ต่างมีสาระสำคัญที่จะต้องพิจารณาในลักษณะเดียวกัน ประกอบกับขณะจับกุม ผู้ถูกจับอาจมีอายุเกินเกณฑ์เยาวชนแล้วก็ได้ ย่อมไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย แม้กรณีดังกล่าวจะไม่ต้องตรวจสอบการจับเพราะเป็นการจับที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่พนักงานสอบสวนก็ต้องนำตัวเด็กหรือเยาวชนที่ถูกจับตามหมายจับมาศาลเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชน โดยศาลอาจมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กหรือเยาวชนแก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง เป็นผู้ดูแลเด็กหรือเยาวชนในระหว่างการดำเนินคดี เพื่อให้โอกาสแก่เด็กหรือเยาวชนเติบโตในสิ่งแวดล้อมของครอบครัว ในบรรยากาศแห่งความผาสุก ความรัก ความเข้าใจ หากเด็กหรือเยาวชนไม่อยู่ในความดูแลของบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง ศาลย่อมใช้ดุลพินิจโดยยึดประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชน มอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้อยู่ในความดูแลของบุคคลหรือองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่หรือบุคคลหรือองค์การที่ศาลเห็นสมควรเป็นผู้ดูแลเด็กหรือเยาวชนในระหว่างการดำเนินคดี การควบคุมเด็กหรือเยาวชนที่ต่อหาว่ากระทำความผิดจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อปรากฏข้อเท็จจริงต่อศาลว่าการกระทำของเด็กหรือเยาวชนมีลักษณะหรือพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่นร้ายแรงหรือมีเหตุสมควรประการอื่น สถานที่ควบคุม ได้แก่สถานพินิจหรือสถานที่อื่นใดที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายและตามที่ศาลเห็นสมควร โดยจะควบคุมที่เรือนจำหรือสถานที่อื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ก็แต่เฉพาะเป็นคดีที่ผู้ต้องหาอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปและมีลักษณะหรือพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลหรือมีอายุเกิน 20 ปีบริบูรณ์แล้ว กรณีผู้ถูกจับตามหมายจับมีอายุเกินเกณฑ์เยาวชนและ

⁴⁷ มาตรา 66 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า “เหตุที่จะออกหมายจับได้มีดังต่อไปนี้

(1) เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญา ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี หรือ

(2) เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่า จะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น

ถ้าบุคคลนั้นไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือไม่มาตามหมายเรียกหรือตามนัดโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควร ให้สันนิษฐานว่าบุคคลนั้นจะหลบหนี”

⁴⁸ มาตรา 67 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติว่า “จะออกหมายจับบุคคลที่ยังไม่รู้จักชื่อก็ได้แต่ต้องบอก รูปพรรณของผู้นั้นให้ละเอียดเท่าที่จะทำได้”

พนักงานสอบสวนนำตัวมาศาล ศาลน่าจะใช้ดุลพินิจได้ช่องทางเดียว โดยมีคำสั่งให้ควบคุมไว้ในเรือนจำ ทั้งนี้ศาลอาจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้

การจับโดยไม่มีคำสั่งหรือหมายของศาลเป็นเรื่องที่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจดำเนินการไปโดยลำพัง เนื่องจากเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดซึ่งหน้าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 80 หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 78 จึงมีข้อที่ต้องตรวจสอบก่อนว่ามีเหตุดังกล่าวจริงหรือไม่ กฎหมายจึงให้ศาลตรวจสอบการจับเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิด

นอกจากนี้การออกหมายจับก็ดี การจับกุมและการตรวจสอบการจับก็ดี นับเป็นกระบวนการตามขั้นตอนของกฎหมายที่ต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน เมื่อการพิจารณาออกหมายจับเด็กหรือเยาวชน ศาลได้พิจารณากลับกรองและคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ รวมทั้งความจำเป็นด้วยแล้ว การตรวจสอบการจับจึงน่าเป็นมาตรการที่กฎหมายกำหนดขึ้นเพื่อมุ่งหมายตรวจการกระทำก่อนหน้าที่ยังไม่เคยผ่านการตรวจจากศาล เพราะเหตุผลไขของกฎหมายเท่านั้น ถ้าการจับกุมเด็กหรือเยาวชนนั้นเป็นการจับตามหมายจับ ซึ่งผ่านการรับรองการออกหมายจากศาลมาแล้วนั้น ก็น่าจะคำนึงว่าควรมีการตรวจสอบการจับอีกหรือไม่ อย่างไรก็ตาม กรณีดังกล่าว ควรกำหนดแนวทางปฏิบัติให้ชัดเจนว่าการจับเด็กหรือเยาวชนตามหมายจับนั้นควรเป็นดังแนวทาง ดังนี้

1. กรณีที่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับเด็กหรือเยาวชนตามหมายจับ ผู้ศึกษาเห็นว่าเป็นการจับโดยชอบเพราะการพิจารณาออกหมายจับเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดนั้น ศาลได้พิจารณาจากพยานหลักฐานรวมทั้งกลับกรองและคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชนตลอดถึงความจำเป็นแล้ว จึงไม่น่าที่จะต้องตรวจสอบการจับอีก เพราะจะเป็นการซ้ำซ้อนกับการที่ศาลได้ออกหมายจับ ซึ่งมีข้อพิจารณาในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ศาลชอบที่จะใช้ดุลพินิจยกเว้นตรวจสอบการจับในกรณีดังกล่าวได้ ส่วนกรณีที่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับเด็กหรือเยาวชนเพราะเหตุกระทำความผิดซึ่งหน้า ผู้ศึกษาเห็นว่าเป็นเรื่องที่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจดำเนินการไปโดยลำพัง ศาลจึงต้องตรวจสอบการจับ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิด

2. การตรวจสอบการจับกรณีเด็กหรือเยาวชนกระทำผิดซึ่งหน้า ศาลต้องตรวจสอบให้ได้ความว่าเป็นเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดหรือไม่ การจับและการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ สำหรับการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนนั้น หากไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ควรเป็นเรื่องต่างหากที่ให้ศาลบันทึกไว้ ผู้ศึกษาเห็นว่า การตรวจสอบการจับกรณีนี้ แม้ผู้ต้องหาจะไม่คัดค้าน ศาลก็ต้องให้พนักงานสอบสวนนำผู้จับมาให้ศาลไต่สวนด้วยเพราะเป็นผู้รู้เห็นใกล้ชิดเหตุการณ์ อันเป็นการแสดงให้เห็นว่าศาลตรวจสอบการจับอย่างละเอียด รอบคอบ ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการพิจารณาออกหมายจับ สมกับที่กฎหมายมุ่งคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชน แต่หากการตรวจสอบการจับ

มีเพียงการให้ถ้อยคำของพนักงานสอบสวน และการไม่คัดค้านของผู้ต้องหา ผู้ศึกษาเห็นว่ายังไม่เพียงพอต่อการมุ่งคุ้มครองสิทธิของเด็กหรือเยาวชน⁴⁹

4.2.2 ประเด็นการตั้งที่ปรึกษากฎหมาย

การแต่งตั้งที่ปรึกษาทางกฎหมายในกรณีการตรวจสอบการจับกุมเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 กำหนดให้เด็กและเยาวชนที่มีที่ปรึกษาทางกฎหมาย เพื่อปฏิบัติหน้าที่ในทำนองเดียวกับทนายความ ในกรณีที่จำเลยไม่มีที่ปรึกษาทางกฎหมายให้ศาลแต่งตั้งที่ปรึกษาทางกฎหมายให้ แต่สิ่งที่กฎหมายกำหนดนั้นที่ปรึกษาทางกฎหมายต้องมีคุณสมบัติเป็นทนายความตามกฎหมายว่าด้วยทนายความและผ่านการอบรมเรื่องวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว มีความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยา การสังคมสงเคราะห์ และมีความรู้ที่เกี่ยวข้องตามที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา เดิมการเป็นที่ปรึกษาทางกฎหมายตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 นั้นเพียงแค่เป็นทนายความ หรือจบปริญญาทางกฎหมายแล้วไปขอจดทะเบียนเป็นที่ปรึกษาก็ได้ แต่ตามกฎหมายที่แก้ไขใหม่นี้ ที่ปรึกษาทางกฎหมายต้องเป็นทนายความเท่านั้นและต้องผ่านการอบรมดังกล่าวแล้วด้วย แต่เนื่องจากการจัดเตรียมเรื่องการอบรมนั้นดำเนินการไม่ทัน กฎหมายจึงมีบทเฉพาะกาลให้เวลาไว้สองปี นับแต่วันใช้บังคับพระราชบัญญัตินี้ โดยในระหว่างนั้นให้นำบทบัญญัติมาตรา 84⁵⁰ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและ

⁴⁹ อติศร บุปผเวส, ปัญหาตรวจสอบการจับเด็กและเยาวชน, ใน **หลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 10**, สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, 2555, หน้า 17.

⁵⁰ มาตรา 84 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 บัญญัติว่า“ที่ปรึกษาทางกฎหมายตามมาตรา 83 ต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

- (1) เป็นทนายความตามกฎหมายว่าด้วยทนายความหรือ
- (2) ได้รับปริญญาทางกฎหมายไม่ต่ำกว่าชั้นปริญญาตรี หรือเทียบเท่า และได้จดทะเบียนเป็นที่ปรึกษาทางกฎหมายตาม มาตรา 85”

มาตรา 83 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534บัญญัติว่า “ในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวจำเลย จะมีทนายความแก้คดีแทนไม่ได้ แต่ให้จำเลยที่มีที่ปรึกษาทางกฎหมายเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในทำนองเดียวกับทนายความได้ ในกรณีที่จำเลยไม่มีที่ปรึกษาทางกฎหมาย ให้ศาลแต่งตั้งที่ปรึกษาทางกฎหมายให้ เว้นแต่จำเลยนั้นไม่ต้องการและศาลเห็นว่าไม่จำเป็นแก้คดี จะไม่แต่งตั้งที่ปรึกษาทางกฎหมายให้ก็ได้”

มาตรา 85 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 บัญญัติว่า “ให้ศาลเยาวชนและครอบครัวทุกศาลมีหน้าที่รับจดทะเบียน ผู้มีคุณสมบัติตาม มาตรา 84 (2) ซึ่งประสงค์จะจดทะเบียนเป็นที่ปรึกษาทางกฎหมายในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

ครอบครัว พ.ศ. 2534 มาใช้บังคับจนกว่าคดีจะถึงที่สุด แต่ในสถานการณ์ปัจจุบัน มีข้อเท็จจริงที่ทำให้มีข้อสังเกตเกี่ยวกับการจัดให้มีที่ปรึกษากฎหมายตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ว่าในทางปฏิบัติอาจเกิดปัญหาและอุปสรรคในการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40⁵¹ และตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 3 และ ข้อ 40 ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสิทธิเด็กโดยตรง โดยสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยที่จะมีทนายความให้ความช่วยเหลือในคดีอาญา ความจำเป็นที่จะมีที่ปรึกษากฎหมายหรือผู้ที่ให้คำแนะนำทางด้านกฎหมาย เกี่ยวกับสิทธิหรือหลักประกันสิทธิต่างๆ ที่กำหนดไว้ในกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งแนวทางการต่อสู้คดี หรือร่วมเสนอข้อเท็จจริงต่อศาลในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาและจำเลย การดำเนินการเพื่อปกป้องสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยระหว่างการพิจารณา

การจดทะเบียนตามวรรคหนึ่ง และการลบชื่อออกจากทะเบียนให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง”

⁵¹ มาตรา 40 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (2550) บัญญัติว่า บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

- (1) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง
- (2) สิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่อง การได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับ การพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และการได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง
- (3) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม
- (4) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับ การปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง
- (5) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ
- (6) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับ ความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติ ที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ
- (7) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดี ที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว
- (8) ในคดีแพ่ง บุคคลมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเหมาะสมจากรัฐ

คดี เช่น การโต้แย้งคัดค้านการสอบสวนที่มีขอบ การขอให้ปล่อยในกรณีที่มีการคุมขังโดยมิชอบ การยื่นขอปล่อยชั่วคราว การยื่นคำร้องหรือคำขอ หรือคำให้การการนำสืบพยาน หรือถามค้านพยานในศาล เป็นต้น เป็นเหตุผลสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่ผู้ต้องหาและจำเลยจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากทนายความ บรรดาสิทธิต่างๆ ที่มีการรับรองโดยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนั้น สิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากทนายความที่มีประสิทธิภาพ (Right to counsel) ถือว่ามีความสำคัญที่สุด เพราะเป็นสิทธิที่จะคุ้มครองไม่ให้มีการละเมิดสิทธิอื่นๆ ของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา เช่น หากผู้ต้องหาไม่มีทนายความที่มีประสิทธิภาพ กระบวนการต่างๆ ตั้งแต่ชั้นจับกุมและชั้นสอบสวนก็จะดำเนินการไปโดยชอบด้วยกฎหมาย เพราะหากมีการละเมิดสิทธิ ทนายความก็จะเข้าไปช่วยดูแลให้สิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา ที่จะได้รับความช่วยเหลือจากทนายความ เป็นสิ่งที่ขาดเสียมิได้สำหรับสิทธิที่จะต่อสู้คดี ซึ่งถือเป็นรากฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญา หากปราศจากสิทธิดังกล่าวเสียแล้ว ความยุติธรรมจักเกิดขึ้นมิได้เลย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีบทบัญญัติรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาไว้หลายประการ อาทิ มาตรา 39 วรรค 2 “ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุด แสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดไม่ได้” สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์นี้ สอดคล้องกับปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งกำหนดว่าบุคคลซึ่งถูกกล่าวหาด้วยความผิดอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย โดยการพิจารณาโดยเปิดเผย ณ ที่ซึ่งตนได้รับหลักประกันทั้งหมดที่จำเป็นในการต่อสู้คดี หลังจากนั้นเป็นการรับรองหลักการพื้นฐานของกฎหมายอาญา ของอารยประเทศที่มีเจตนารมณ์เพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ของบุคคลที่ตกอยู่ในฐานะผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา เนื่องจากขั้นตอนของกระบวนการวิธีพิจารณาคดีอาญา มีผลกระทบถึงสิทธิเสรีภาพด้านร่างกายของผู้ต้องหาหรือจำเลย อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล ตราบใดที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด จะปฏิบัติเสมือนว่าเขาเป็นผู้กระทำความผิดไม่ได้

หลักการของรัฐธรรมนูญที่บัญญัติรับรองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐในการจัดหาทนายความตามที่กฎหมายบัญญัติเช่นว่านี้ นับว่าสอดคล้องกับมาตรฐานสากลของหลักประกันสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลย ที่จะได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรมระหว่างการดำเนินคดี โดยสิทธิของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมนั้น สมัชชาใหญ่สหประชาชาติได้รับรองไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights ICCPR) ข้อ 14 ดังนี้ บุคคลทั้งปวงย่อมเสมอภาคในการพิจารณาคดีของศาลและคณะตุลาการ ในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งตนต้องหาว่ากระทำความผิด หรือการพิจารณาคดีเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตน บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างเปิดเผยและเป็นธรรม โดยคณะตุลาการซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย

1. บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด

2. ในการพิจารณาคดีอาญาบุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำ ดังต่อไปนี้โดยเสมอภาค

(ก) สิทธิที่จะได้รับแจ้งโดยพลันซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพและเหตุแห่งความผิดที่กล่าวหาในภาษาซึ่งบุคคลนั้นเข้าใจได้

(ข) สิทธิที่จะมีเวลาและได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อสู้คดี และติดต่อกับทนายความที่ตนเลือกได้

(ค) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยไม่ชักช้าเกินความจำเป็น

(ง) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าบุคคลนั้น และสิทธิที่จะต่อสู้คดีด้วยตนเอง หรือโดยผ่านผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายที่ตนเลือก สิทธิที่บุคคลจะได้รับการแจ้งให้ทราบถึงสิทธิในการมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย หากบุคคลนั้นไม่มีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย ในกรณีใดๆ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมบุคคลนั้นมีสิทธิที่จะมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย ซึ่งมีการแต่งตั้งขึ้นโดยปราศจากค่าตอบแทน ในกรณีบุคคลนั้นไม่สามารถรับภาระในการจ่ายค่าตอบแทน

เห็นได้ว่า สิทธิการเข้าถึงความยุติธรรมในคดีอาญา ถือเป็นสิทธิที่ได้รับการยอมรับที่สำคัญมากอย่างหนึ่ง โดยถือว่าเป็นสิทธิตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนประเภทสิทธิทางการเมืองหรือทางเพ่ง และถือเป็นกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อบังคับให้รัฐกระทำการอันเป็นเรื่องในทางบวกหรือเรียกว่าในทางปฏิฐาน (Positive) สิทธิมนุษยชนประเภทนี้เป็นเรื่องที่รัฐไม่อาจใช้สิทธิได้เอง แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากรัฐเป็นสำคัญ เช่น สิทธิที่จะมีทนายความโดยศาลตั้งให้ เป็นต้น ดังนั้น ข้อบังคับว่าด้วยการอบรมระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมายการจดแจ้งและลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556 ของศาลฎีกา จึงขัดกับหลักการแบ่งแยกอำนาจรัฐ หลักนิติธรรม หลักความเสมอภาค และหลักการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และขัดกับเจตนารมณ์ของกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ต้องการคุ้มครองสิทธิเด็กในคดีอาญาและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

ทั้งนี้ เนื่องในวันที่ 22 พฤษภาคม 2556 เป็นวันที่ครบกำหนด 2 ปี นับแต่วันประกาศใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ที่ยกเว้นคุณสมบัติของที่ปรึกษากฎหมายว่าจะต้องเป็นทนายความที่ผ่านการอบรมเท่านั้น ตามที่กำหนดไว้ในบทเฉพาะกาลตามมาตรา 205 ซึ่งหมายความว่าต่อไปที่ปรึกษากฎหมายจะต้องเป็นทนายความที่ผ่านการอบรมเท่านั้น โดยที่พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 121 ได้กำหนดให้ที่ปรึกษากฎหมายต้องเป็นทนายความตามกฎหมายว่าด้วยทนายความและผ่านการอบรมเรื่องวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาการสังคมสงเคราะห์ และความรู้อื่นที่เกี่ยวข้องตามที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา แต่ขณะนี้ปรากฏข้อเท็จจริงว่าศาลเยาวชนและครอบครัวกลางได้จัดอบรมที่ปรึกษากฎหมาย ตามมาตรา 120 และมาตรา 121 ไปแล้วเพียง 2 รุ่น ดังนั้น จึงมีทนายความที่ผ่านการอบรมเป็นที่ปรึกษากฎหมายจำนวนหนึ่ง ซึ่งยังไม่เพียงพอที่จะไปทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษากฎหมายของเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ร่วมกับเด็กและเยาวชนในการแจ้งข้อกล่าวหาและการสอบปากคำในชั้นสอบสวน ตามมาตรา 75 และทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษากฎหมายของเด็กและเยาวชนที่เป็นจำเลยในชั้นพิจารณาคดีของศาล ตามมาตรา 120 ทว่าราชอาณาจักร ซึ่งในบางจังหวัดยังไม่มีที่ปรึกษากฎหมายที่ผ่านการอบรมตามที่กฎหมายกำหนด ย่อมทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนที่ปรึกษากฎหมายที่มีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่ระมัดระวังและคุ้มครองสิทธิของเด็กตามกฎหมาย อันจะส่งผลกระทบต่อสิทธิเด็ก ไม่เป็นไป

ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 กำหนด และไม่สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 3 และ ข้อ 40 โดยในส่วนของผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับสิทธิเด็กไม่ว่าจะเป็นพนักงานอัยการ เจ้าหน้าที่ตำรวจ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ สมควรพิจารณาในการให้ความสำคัญในเรื่องนี้ด้วยเพราะเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนเพื่อป้องกันมิให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิเด็ก⁵² อย่างไรก็ตาม ขณะนี้มีข้อพิจารณาเกี่ยวกับการจัดอบรมที่ปรึกษากฎหมาย โดยพบว่ามีการฟ้องคดีต่อศาลปกครองเพื่อขอให้เพิกถอนข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการอบรมระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจดทะเบียนและลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556 ด้วย⁵³ และสภาพนายความได้ออกมาแจ้งเหตุเรียกร้องทบทวนกรณีการอบรมที่ปรึกษากฎหมายศาลเยาวชนชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2556 ที่สภาพนายความ ถนนราชดำเนินกลาง กรุงเทพมหานคร ซึ่งนายสร้อย ศรีสวัสดิ์ นานา เลขาธิการสภาพนายความ พร้อมด้วย นายไสว จิตเพียร อุปนายกฝ่ายกิจการพิเศษสภาพนายความ ได้แถลงข่าวกรณีการเรียกร้องให้มีการทบทวนกรณีการอบรมที่ปรึกษากฎหมายตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ว่า

“โดยที่ปัจจุบันนี้ได้มีการแยกศาลยุติธรรมออกจากกระทรวงยุติธรรม โดยมีสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นหน่วยงานธุรการของศาลยุติธรรมที่เป็นอิสระ รัฐบาลจึงได้มีการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว เพื่อสอดคล้องกับอำนาจหน้าที่และคุ้มครองสิทธิสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน สตรี บุคคลในครอบครัว รวมถึงกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ โดยรัฐบาลได้มีการประกาศบังคับใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยมีการลงประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2553 เล่ม 127 ตอนที่ 72 ก. โดยในมาตรา 121 ได้กำหนดให้ที่ปรึกษากฎหมายตามมาตรา 120 ต้องมีคุณสมบัติเป็นทนายความตามกฎหมายว่าด้วยทนายความ และผ่านการอบรมเรื่องวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยา การสังคมสงเคราะห์และความรู้อื่นที่เกี่ยวข้องตามที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ซึ่งต่อมาประธานศาลฎีกาได้มีประกาศลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2556 ให้ใช้ข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยการอบรมระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจดทะเบียนและลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556 โดยให้ข้อบังคับดังกล่าวประกาศใช้บังคับให้มีผลเมื่อวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2556 นั้น สภาพนายความเห็นว่า

⁵² คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, **จดหมายเปิดผนึกเรื่อง"การคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนตามกฎหมายว่าด้วยศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว"**, คำนวณวันที่ 6 กันยายน 2556 จาก

http://www.nhrc.or.th/2012/wb/th/news_detail.php?nid=1652&parent_id=1&type=hot

⁵³ ประชาไท, **อนุกรรมการสิทธิฯ เร่งแก้ปัญหาเพิ่มจำนวนที่ปรึกษาทางกฎหมายให้เยาวชน**, คำนวณวันที่ 12 กันยายน 2556 จาก <http://prachatai.com/journal/2013/05/46851>

1. พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 มาตรา 7 กำหนดให้สภานายความในฐานะองค์กรผู้ประกอบวิชาชีพทางกฎหมาย มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญในการส่งเสริมการศึกษา และการประกอบวิชาชีพทนายความ การควบคุมมรรยาทของทนายความ และการส่งเสริมช่วยเหลือ แนะนำ เผยแพร่ และให้การศึกษแก่ประชาชนในเรื่องที่เกี่ยวกับกฎหมาย และมีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 8 ในการจดทะเบียนและออกใบอนุญาตให้เป็นทนายความ และดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสภานายความตามอำนาจหน้าที่ซึ่งกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติดังกล่าว

หลังจากมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 สภานายความได้เตรียมความพร้อมของผู้ประกอบวิชาชีพทนายความ โดยได้มีการจัดสัมมนาทางวิชาการให้แก่สมาชิกสภานายความทั่วประเทศในหัวข้อเรื่อง การให้ความช่วยเหลือคุ้มครองสิทธิเด็ก สตรี และการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ โดยวิทยากรผู้บรรยายประกอบด้วยวิทยากรจากศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม และวิทยากรจากสภานายความ เพื่อเตรียมการเข้าไปช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายกรณีดังกล่าวไว้แล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 โดยมีสมาชิกสภานายความผ่านการอบรมทั้งหมดทั่วประเทศจำนวน 10,000 คน อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความพร้อมของผู้ประกอบวิชาชีพทนายความในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ตั้งแต่เริ่มบังคับใช้กฎหมาย คงรอประกาศใช้ข้อบังคับประธานศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องกับการอบรมความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยา และการสังคมสงเคราะห์ และการอื่นที่เกี่ยวข้องเท่านั้น

2. การที่ประธานศาลฎีกาใช้อำนาจตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ประกาศลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556 ให้ใช้ข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยการอบรม ระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจัดแจ้งและลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556 โดยมีการลงประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2556 เล่ม 130 ตอนที่ 22ก. ในข้อ 11 กำหนดให้ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางประกาศรับสมัครและจัดอบรมความรู้แก่ผู้ที่จะเป็นที่ปรึกษากฎหมายในเวลาที่เหมาะสมโดยในข้อ 2 กำหนดให้ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป แต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางได้ดำเนินการจัดโครงการอบรมที่ปรึกษากฎหมาย ในรุ่นแรกก่อนที่ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา จะมีผลบังคับใช้ตามกฎหมาย กล่าวคือ การอบรมฯ รุ่นที่ 1 ระหว่างวันที่ 2-4 มีนาคม 2556 ที่จังหวัดสงขลา การอบรมฯ ครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 9-11 มีนาคม พ.ศ. 2556 ที่จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นการไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดไว้และกำหนดให้ที่ปรึกษากฎหมายต้องไปจดทะเบียนต่อศาลเยาวชนและครอบครัว และให้ศาลดังกล่าวออกบัตรประจำตัวให้จึงจะมีอำนาจหน้าที่ในการเข้าไปทำหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้แก่เด็กและเยาวชนได้ รวมทั้งให้มีอำนาจดำเนินการสอบสวนลบชื่อออกจากทะเบียนของศาลได้ด้วย การที่ศาลได้ออกใบอนุญาตให้ทนายความเป็นที่ปรึกษากฎหมายจึงเป็นการใช้อำนาจที่ซ้ำซ้อนก้าวล่วงหรือแทรกแซงกิจการบริหารของสภานายความโดยตรง อีกทั้งยังไม่มีกฎหมายและข้อบังคับสนับสนุนหรือรับรองการใช้อำนาจไว้ส่งผลถึงคุณสมบัติของสมาชิกทนายความที่ผ่านการอบรมในครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 รวมทั้งส่วนอื่น ๆ อีก 2 รุ่น ซึ่งอาศัยอำนาจตามประกาศของประธานศาลฎีกาที่ยังไม่มีผลใช้บังคับ นำมาซึ่งการดำเนิน

กระบวนการพิจารณาคดีในศาลที่ไม่ชอบและสำคัญที่สุดกระทบต่อสิทธิของเด็กและเยาวชน รวมถึงประชาชนที่เกี่ยวข้องโดยทั่วไป ทำให้ประชาชนไม่สามารถใช้สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40

3. ในการจัดอบรมความรู้ที่ปรึกษากฎหมายและการควบคุมดูแลความประพฤติของที่ปรึกษากฎหมายนั้น สภานายความเห็นว่า เป็นหน้าที่โดยตรงของสภานายความซึ่งเป็นองค์กรสถาบันของสภาวิชาชีพที่มีหน้าที่ในการออกใบอนุญาตให้เป็นทนายความและอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกทนายความและประชาชนเกี่ยวกับกฎหมายตามพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 มาตรา 7 (1) (5) และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 49 วรรคสาม ที่กำหนดให้สภานายความมีอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมการศึกษาและการประกอบวิชาชีพทนายความ และการประกอบวิชาชีพทางกฎหมายและให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับกฎหมายซึ่งบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะอยู่แล้ว การกำหนดให้ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางซึ่งเป็นศาลยุติธรรมและไม่มีอำนาจตามรัฐธรรมนูญมาตรา 218 และมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ให้อำนาจไว้ทำการจัดอบรมความรู้แก่สมาชิกทนายความผู้ที่จะเป็นที่ปรึกษากฎหมายซึ่งเป็นการประกอบวิชาชีพทนายความ โดยต้องสอบผ่านการอบรมและขึ้นทะเบียนเป็นที่ปรึกษากฎหมายของศาลเยาวชนและครอบครัวนั้น ย่อมเป็นการออกใบอนุญาตทนายความซ้ำซ้อนกับภารกิจของสภานายความโดยตรง เป็นการไม่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

4. การดำเนินการตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการอบรม ระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมายการจัดแจ้งและการลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556 นั้น เป็นการบริหารราชการของสำนักงานศาลยุติธรรม มิใช่การพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดอรรถคดีตามที่กฎหมายรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ ซึ่งอยู่ในอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (กบศ) ในการออกระเบียบหรือประกาศหรือมีมติ หรือยับยั้งการบริหารราชการของศาลยุติธรรมนั้นได้ ทั้งนี้เพื่อให้สิทธิของเด็กและเยาวชนได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ 26 เมษายน 2535 ข้อ 40 ข (2) (3) (4) และ (5) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ซึ่งใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2540 ข้อ 14 อนุสัญญา ข้อ 3 (ข) (ง) และอนุสัญญา ข้อ 4 ซึ่งประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีไว้แล้ว เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพหรือรีดถอนสิทธิเสรีภาพการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย จำกัดสิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่จะเลือกให้ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความที่ตนเชื่อถือและไว้วางใจซึ่งขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน

สภาพนายความจึงขอชี้แจงมาเพื่อให้สาธารณชนได้รับรู้และรับทราบโดยทั่วกัน และขอเรียกร้องให้คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (กบศ.) ได้พิจารณาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้สิทธิของเด็กและเยาวชนได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กต่อไป⁵⁴

ในประเด็นนี้ จะเห็นได้ว่าเกิดความขัดแย้งขึ้นจากการที่สภาพนายความปฏิเสธและขอเพิกถอนข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยการอบรมระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจัดแจ้งและลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556 เนื่องจากสภาพนายความเห็นว่าการที่ศาลได้ออกใบอนุญาตให้ทนายความเป็นที่ปรึกษากฎหมายเป็นการใช้อำนาจที่ซ้ำซ้อนก้าวก่ายหรือแทรกแซงกิจการบริหารของสภาพนายความโดยตรง ซึ่งต่อมาที่ประชุมของสภาพนายความมีมติสอดคล้องกันว่าให้ออกแถลงการณ์ รวม 4 ข้อ⁵⁵ คือ

1) พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวกลางและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 120 ถึงมาตรา 122 และมาตรา 124 และข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยการอบรม ระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจัดแจ้งและลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556 เป็นกฎหมาย กฎ ระเบียบ คำสั่ง ที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 มาตรา 7 (3), (5) มาตรา 76 มาตรา 78 มาตรา 79 กรณีสมาชิกสภาพนายความไม่ปฏิบัติตามมติถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่เป็นการส่งเสริมความสามัคคีและผดุงเกียรติของสมาชิกสภาพนายความ เป็นการเสื่อมเสียต่อศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของทนายความ ซึ่งการปฏิบัติตามคำสั่งตามกฎหมายและข้อบังคับทนายความจะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดเพื่อให้เป็นไปตามคำสั่ง มติ ของที่ประชุมประธานสภาพนายความจังหวัด 108 ศาลจังหวัดทั่วราชอาณาจักร ตามอำนาจหน้าที่ซึ่งมีอยู่ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

2) การประชาสัมพันธ์ ชี้แจงถึงปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น และผลกระทบที่เกิดต่อวิชาชีพทนายความและสิทธิของประชาชนโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาตามที่กฎหมายรัฐธรรมนูญรับรองไว้ นั้น ให้ประธานสภาพนายความแต่ละจังหวัดเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ชี้แจงต่อสาธารณชนผ่านสื่อมวลชนทุกแขนงในแต่ละจังหวัดพร้อมควบคู่กับการดำเนินการของสภาพนายความโดยมติดังกล่าวข้างต้น จะแจ้งให้ประธานสภาพนายความจังหวัดทั่วประเทศทราบและปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันต่อไป

3) กรณีทนายความที่ไม่ปฏิบัติตามมติของคณะกรรมการถือว่าไม่ส่งเสริมวิชาชีพทนายความไม่ส่งเสริมความสามัคคีทำให้เสื่อมเสียศักดิ์ศรีวิชาชีพทนายความ โดยจะมีการพิจารณาลงโทษทนายความที่ฝ่าฝืน ทั้งนี้ มีมติให้ทนายความที่เข้าอบรมแล้วไปถอนชื่อและเรียกหลักฐานและเงินคืน

⁵⁴ ภัทรพร ตันงาม, ผู้รวบรวม, **สภาพนายฯจัดทบทวนการอบรมที่ปรึกษากฎหมายศาลเยาวชนตาม พ.ร.บ.ศาลเยาวชนฯปี2553**, ค้นวันที่ 12 มีนาคม 2557 จาก patnews.wordpress.com/2013/04/18/สภาพนายฯ-จัดทบทวน-การอบรม/

⁵⁵ สัก กอแสงเรือง และสร้อยชา ศรีชลวัฒนา, **"สภาพนายความ"มีมติบอยคอตศาลเยาวชนฯ ห้ามทนายความอบรมเป็นที่ปรึกษากฎหมาย**, ค้นวันที่ 11 ตุลาคม 2556 จาก http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1362904804&gpid=00&catid=19&subcatid=1905

ทั้งหมด ส่วนนายความที่กำลังจะเข้าอบรมให้ถอนตัวและเรียกเงินคืน และให้รอฟังคำสั่งจากประธานสภาทนายความจังหวัด

4) ให้ประธานสภาทนายความจังหวัดทำความเข้าใจกับสื่อมวลชนและนายความทั่วประเทศ ให้เข้าใจถึงเหตุผลและความจำเป็นในการคัดค้านกฎหมายฉบับนี้

เนื่องจากปัจจุบันได้ล่วงเลยกำหนดระยะเวลา 2 ปีนับแต่วันใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ที่กำหนดให้ยกเว้นคุณสมบัติของที่ปรึกษาทนายความจะต้องเป็นทนายความที่ผ่านการอบรมเท่านั้น ตามที่กำหนดในบทเฉพาะกาลตามมาตรา 205 มีผลให้ที่ปรึกษาทนายความจะต้องเป็นทนายความที่ผ่านการอบรมเท่านั้น โดยที่พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 121 ได้กำหนดให้ที่ปรึกษาทนายความต้องเป็นทนายความตามกฎหมายว่าด้วยทนายความและผ่านการอบรมเรื่องวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยา การสังคมสงเคราะห์ และความรู้อื่นที่เกี่ยวข้องตามที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ทั้งยังปรากฏข้อเท็จจริงว่าศาลเยาวชนและครอบครัวกลางได้จัดอบรมที่ปรึกษาทนายความ ตามมาตรา 120 และมาตรา 121 ไปแล้ว 2 รุ่น ทำให้เกิดประเด็นความขัดแย้งว่าหน้าที่ในส่วนนี้ที่จริงๆ แล้วนั้น เป็นหน้าที่โดยตรงของสภาทนายความซึ่งเป็นองค์กรสถาบันของสภาวิชาชีพที่มีหน้าที่ในการออกใบอนุญาตให้เป็นที่ปรึกษาทนายความและอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกทนายความและประชาชนเกี่ยวกับกฎหมายตามพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 มาตรา 7 (1) (5) และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 49 วรรคสาม ที่กำหนดให้สภาทนายความมีอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมการศึกษาและการประกอบวิชาชีพทนายความ และการประกอบวิชาชีพทางกฎหมายและให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับกฎหมายซึ่งบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะอยู่แล้ว

ส่วนในทางปฏิบัติในการแต่งตั้งที่ปรึกษาทนายความตามมาตรา 73 วรรคหนึ่งนั้น มีสภาพปัญหาเกิดขึ้นบางประการ ซึ่งจากสภาพปัญหาที่จะกล่าวต่อไปนั้น เป็นปัญหาในทางปฏิบัติที่เกิดขึ้นกับขั้นตอนการดำเนินคดีเด็กและเยาวชนในชั้นตรวจสอบการจับกุม แม้เหตุดังกล่าวจะไม่เป็นเหตุในการตรวจสอบการจับไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ก็กระทบสิทธิและเสรีภาพของเด็กหรือเยาวชนในแง่ของระยะเวลาที่ต้องอยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่รัฐในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม อันขัดต่อหลักความสำคัญในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของเด็กและเยาวชน ซึ่งต้องคุ้มครองอย่างเคร่งครัดตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก โดยปัญหาดังกล่าวมีดังต่อไปนี้⁵⁶

1. ที่ปรึกษาทนายความที่ลงชื่อในการตรวจสอบการจับก่อนข้างมีน้อย ไม่เพียงพอกับจำนวนคดีที่พนักงานสอบสวนยื่นคำร้องต่อศาลในการขอให้ตรวจสอบการจับ มีสาเหตุดังนี้

1.1 ที่ปรึกษาทนายความไม่ค่อยมีเวลามาตรวจสอบการจับที่ศาลเยาวชนและครอบครัว เนื่องจากต้องติดว่าความที่ศาลอื่นหรืออยู่ระหว่างติดต่อกับลูกความของตนในคดีอื่นที่ได้รับว่าความไว้แล้ว จึงไม่สามารถเดินทางมาศาลได้ ศาลต้องติดต่อกับที่ปรึกษาคนใหม่ในลำดับต่อไปมาศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุม ประกอบกับที่ปรึกษาทนายความคนใหม่จะมาถึงศาลก็ใช้เวลาในการเดินทางมาศาลนาน จึงเกิดผลกระทบต่อเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับในแง่ของเวลาหรือความรวดเร็วในการตรวจสอบการ

⁵⁶ ปัญชรีย์ สำเภาเงิน และคณะ, *เรื่องเดิม*, หน้า 69-70

จับกุมเพราะจำเป็นต้องรอให้ครอบครัวประกอบตามที่กฎหมายกำหนดว่าต้องแต่งตั้งที่ปรึกษาเข้าร่วมในการตรวจสอบการจับกุม กระบวนการตรวจสอบการจับกุมจึงจะครบขั้นตอนตามที่กฎหมายกำหนด

1.2 ทศนคติของที่ปรึกษากฎหมายต่อการตรวจสอบการจับกุมในแง่ของเงินรางวัลหรือค่าป่วยการที่ได้รับจากการปฏิบัติในการตรวจสอบการจับกุม ที่ปรึกษากฎหมายบางท่านมองว่ามันไม่คุ้มค่ากับเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทาง เพราะการไปว่าความที่ศาลอื่นจะได้รับค่าตอบแทนมากกว่าหลายเท่า จึงเลือกที่จะว่าความในคดีอื่นมากกว่าการมาเป็นที่ปรึกษากฎหมายของศาลเยาวชนและครอบครัว

ส่วนนี้เห็นว่าเป็นเรื่องการบริหารจัดการ และการติดต่อประสานงานเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างองค์กรศาลยุติธรรมกับสภานายความ เพราะศาลจะไปบังคับให้ที่ปรึกษากฎหมายลงมือชื่อในการตรวจสอบการจับกุมไม่ได้ ใช้หลักความสมัครใจเท่านั้น และหากที่ปรึกษากฎหมายไม่เต็มใจก็จะมีผลต่อความเอาใจใส่ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของเด็กและเยาวชนผู้ถูกจับ ซึ่งอาจมีผลไปถึงการต่อสู้คดีให้กับเด็กหรือเยาวชนในชั้นพิจารณาคดีด้วย ซึ่งเจตนารมณ์ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ต้องการให้ที่ปรึกษากฎหมายในชั้นตรวจสอบการจับกุม ในชั้นผิดฟ้อง และในชั้นพิจารณาคดีเป็นคนเดียวกัน และจากที่มีการทักท้วงในเรื่องนี้ ขณะนี้มีข้อพิจารณาเกี่ยวกับการจัดอบรมที่ปรึกษากฎหมาย โดยพบว่ามีภารกิจคดีต่อศาลปกครองเพื่อขอให้เพิกถอนข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการอบรมระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจดทะเบียนและลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556 ซึ่งศาลปกครองมีคำวินิจฉัยเกี่ยวกับประเด็นนี้ ดังนี้

ตามที่ประธานศาลฎีกาออกข้อบังคับว่าด้วยการอบรมระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจดทะเบียนและลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556 ลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2556 กำหนดหลักสูตร วิธีการอบรม การทดสอบความรู้ ระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย และหลักเกณฑ์การจดทะเบียนและลบชื่อออกจากบัญชีผู้ที่ประสงค์จะเป็นที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้ง อันเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความ และสิทธิรอนอำนาจหน้าที่ของสภานายความ ซึ่งประเด็นดังกล่าว สภานายความได้ยื่นคำฟ้องต่อศาลปกครองเกี่ยวกับการออกข้อบังคับดังกล่าวเป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตามคำร้องที่ 555/2556 คำสั่งที่ 68/2557 ลงวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2557 ศาลปกครองชั้นต้น (ศาลปกครองเชียงใหม่) มีคำวินิจฉัยว่า

“การออกข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการอบรมระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมายการจดทะเบียนและลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556 ลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556 กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการอบรมความรู้ที่ปรึกษากฎหมาย การวางระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย ตลอดจนกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจดทะเบียนที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้ง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเข้าร่วมในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของที่ปรึกษากฎหมายที่มีเด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย อันมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป เพื่อนำไปสู่การพิพากษาคดีอาญาในศาลเยาวชนและครอบครัว กรณีนี้จึงเป็นการดำเนินการตามที่พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้บัญญัติให้อำนาจไว้โดยเฉพาะ อันเป็นเรื่องของการดำเนินงานตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในคดีที่มีเด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย มิใช่การ

กระทำทางปกครองอันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองหรือการดำเนินกิจการทางปกครองของหน่วยงานทางปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ข้อพิพาทเกี่ยวกับการที่ประธานศาลฎีกาออกข้อบังคับที่พิพาท และอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ออกคำสั่งและประกาศที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามข้อบังคับ จึงไม่ใช่คดีพิพาทที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองตามมาตรา 223 วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (1) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ศาลจึงไม่อาจรับคำฟ้องคดีนี้ไว้พิจารณาได้”

สภาพนายความได้อุทธรณ์คำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นที่ไม่รับคำฟ้องไว้พิจารณา โดยยื่นอุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุด ซึ่งศาลปกครองสูงสุด ได้วินิจฉัยเรื่องดังกล่าวไว้ ดังนี้

1. ตามมาตรา 223 วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บัญญัติว่า ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีพิพาทระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับเอกชน หรือระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกัน อันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมาย หรือเนื่องมาจากการดำเนินกิจการทางปกครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลปกครอง ประกอบกับมาตรา 9 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ซึ่งบัญญัติว่า ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่ว่าจะเป็นการออกกฎ คำสั่งหรือการกระทำอื่นใดเนื่องจากกระทำโดยไม่มีอำนาจ หรือนอกเหนืออำนาจหน้าที่หรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือโดยไม่ถูกต้องตามรูปแบบขั้นตอน หรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้สำหรับการกระทำนั้น หรือโดยไม่สุจริต หรือมีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม หรือมีลักษณะเป็นการสร้างขั้นตอนโดยไม่จำเป็น หรือสร้างภาระให้เกิดกับประชาชนเกินสมควร หรือเป็นการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบ

(2) คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ หรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร

(3) คดีพิพาทเกี่ยวกับการกระทำละเมิด หรือความรับผิดอย่างอื่นของหน่วยงานทางปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอันเกิดจากการใช้อำนาจตามกฎหมาย หรือจากกฎ คำสั่งทางปกครอง หรือคำสั่งอื่น หรือจากการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ หรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร

(4) คดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง

(5) คดีที่มีกฎหมายกำหนดให้หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐฟ้องคดีต่อศาลเพื่อบังคับให้บุคคลต้องกระทำหรือละเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด

(6) คดีพิพาทเกี่ยวกับเรื่องที่มีกฎหมายกำหนดให้อยู่ในเขตอำนาจศาลปกครอง และ มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติเดียวกัน ซึ่งบัญญัตินิยาม “หน่วยงานทางปกครอง” ไว้ว่า กระทรวง ทบวง กรม ส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรม ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วน ท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจที่ตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกา หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ และให้ หมายรวมรวมถึงหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจทางปกครอง หรือให้ดำเนินกิจการทาง ปกครอง และบัญญัตินิยาม “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” ไว้ว่าหมายความว่า (1) ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้าง คณะบุคคล หรือผู้ที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานทางปกครอง (2) คณะกรรมการหรือบุคคลซึ่งมีกฎหมายให้อำนาจในการออกกฎ คำสั่ง หรือมติใดๆ ที่มีผลกระทบต่อบุคคล และ (3) บุคคลที่อยู่ในบังคับบัญชา หรือในกำกับดูแลของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐตาม (1) หรือ (2) แล้วเห็นว่าศาล ปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีพิพาทระหว่างหน่วยงานทางปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับ เอกชน หรือระหว่างหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกัน ซึ่งเป็นข้อพิพาทอัน เนื่องมาจากการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจทางปกครอง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง ของอำนาจการบริหาร ออกกฎ คำสั่ง หรือกระทำการอื่นใดโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือเนื่องมาจากการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่ทางปกครองตามที่กฎหมาย กำหนดให้ต้องปฏิบัติ หรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร หรือเป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทาง ปกครอง และคดีพิพาทเกี่ยวกับเรื่องอื่นที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจพิจารณา พิพากษาของศาลปกครองเท่านั้น ศาลปกครองไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีพิพาทระหว่างฝ่าย ตูลาการ อันได้แก่ ศาล หรือผู้พิพากษาหรือตุลาการกับบุคคลอื่น ซึ่งเป็นข้อพิพาทอันเนื่องมาจากการที่ ฝ่ายตุลาการใช้อำนาจทางตุลาการ มีคำพิพากษาหรือคำสั่งในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี หรือ เนื่องมาจากการที่ฝ่ายตุลาการใช้อำนาจดำเนินการในกิจการของฝ่ายตุลาการกระทำการใดๆ ที่มี ลักษณะเป็นการเตรียมการหรือการดำเนินการ เพื่อให้การใช้อำนาจทางตุลาการพิจารณาพิพากษา อรรถคดีเป็นไปตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

2. การที่ประธานศาลฎีกาออกข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการอบรม ระเบียบ ปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจัดแจ้งและลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556 ลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2556 และการอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ออกคำสั่งศาลเยาวชนและครอบครัว กลาง ที่ 9/2556 เรื่อง แต่งตั้งกรรมการกำกับดูแลที่ปรึกษากฎหมาย ลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2556 ออกประกาศศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง เรื่อง รับสมัครเข้ารับการอบรมความรู้แก่ผู้ที่จะเป็นที่ ปรึกษากฎหมาย ลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2556 ประกาศศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง เรื่อง ผลการ อบรมและทดสอบความรู้แก่ผู้ที่จะเป็นที่ปรึกษากฎหมายในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและ ครอบครัว ครั้งที่ 1/2556 จังหวัดสงขลา ลงวันที่ 7 มีนาคม 2556 ประกาศศาลเยาวชนและครอบครัว กลาง เรื่อง ผลการอบรมและทดสอบความรู้แก่ผู้ที่จะเป็นที่ปรึกษากฎหมายในศาลที่มีอำนาจพิจารณา คดีเยาวชนและครอบครัว ครั้งที่ 2/2556 จังหวัดนครราชสีมา ลงวันที่ 13 มีนาคม 2556 ประกาศศาล เยาวชนและครอบครัวกลาง เรื่อง ผลการอบรมและทดสอบความรู้แก่ผู้ที่จะเป็นที่ปรึกษากฎหมายใน ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ครั้งที่ 3/2556 จังหวัดเชียงใหม่ ลงวันที่ 20 มีนาคม 2556 และประกาศศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง เรื่อง ผลการอบรมและทดสอบความรู้แก่ผู้ที่จะ เป็นที่ปรึกษากฎหมายในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ครั้งที่ 4/2556

กรุงเทพมหานคร ลงวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2556 ที่เป็นเหตุแห่งการฟ้องคดีนี้ จะมีใช้การที่ประธานศาลฎีกา และอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ซึ่งเป็นฝ่ายตุลาการใช้อำนาจทางตุลาการมีคำพิพากษา หรือคำสั่งในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี แต่การที่ประธานศาลฎีกา ออกข้อบังคับ และอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางออกคำสั่งและประกาศดังกล่าว ก็หาใช่เป็นการที่ประธานศาลฎีกา และอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางใช้อำนาจทางปกครองออกกฎ คำสั่งทางปกครอง หรือคำสั่งอื่นไม่ หากแต่เป็นการที่ประธานศาลฎีกา และอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางใช้อำนาจดำเนินการในกิจการของฝ่ายตุลาการกระทำการอันมีลักษณะเป็นการเตรียมการหรือการดำเนินการ เพื่อให้การใช้อำนาจทางตุลาการของศาลยุติธรรมที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นไปตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย คดีนี้จึงมิใช่คดีพิพาทระหว่างหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับเอกชน หรือระหว่างหน่วยงานทางปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกัน ซึ่งเป็นข้อพิพาทอันเนื่องมาจากการที่หน่วยงานทางปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจทางปกครอง ออกกฎ คำสั่ง หรือกระทำการอื่นใดโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือเนื่องมาจากการที่หน่วยงานทางปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่ทางปกครองตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ หรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร หรือเป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง ทั้งยังไม่ใช่คดีพิพาทเกี่ยวกับเรื่องอื่นที่รัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองอีกด้วย ดังนั้น จึงไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง จึงมีคำสั่งยืนตามศาลปกครองชั้นต้น

ผู้ศึกษาเห็นว่า ตามคำพิพากษาของศาลปกครองชี้ให้เห็นว่า การออกข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการอบรมระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจัดแจ้งและลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556 เป็นส่วนหนึ่งของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เป็นการใช้อำนาจทางตุลาการของศาลยุติธรรม ในการจัดระเบียบโครงสร้างศาลยุติธรรม โดยประธานศาลฎีกามีอำนาจวางระเบียบและข้อกำหนดต่างๆ แม้ว่าข้อบังคับดังกล่าวไม่อยู่ในอำนาจศาลปกครองที่จะวินิจฉัยได้ แต่เมื่อพิจารณาข้อบังคับดังกล่าวแล้วพบว่ามีลักษณะเป็นส่วนหนึ่งของวิธีพิจารณาคดีเด็กเยาวชนและครอบครัว คือที่มีสภาพบังคับแก่บุคคลทั่วไป และส่งผลกระทบต่อประชาชนในการดำเนินคดี ดังนั้น ออกข้อบังคับดังกล่าวจึงอยู่ในอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติ ตามหลักการแบ่งแยกอำนาจรัฐ อีกทั้งเนื้อหาภายในข้อกำหนด มิใช่อำนาจหน้าที่ของฝ่ายตุลาการ การแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายในศาลเยาวชนและครอบครัวที่ต้องผ่านการอบรมตามหลักสูตรและได้รับบัตรประจำตัวที่ปรึกษากฎหมาย เป็นการสร้างชั้นตอนโดยไม่จำเป็น หรือเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม หรือสร้างภาระให้แก่ประชาชนเกินสมควร และเป็นการออกไปอนุญาตประกอบวิชาชีพทางกฎหมายที่ซ้ำซ้อนกับอำนาจหน้าที่ของสภานายความ อีกทั้งขัดกับหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิโดยองค์กรตุลาการ จึงน่าจะเป็นผลร้ายแก่ผู้กระทำผิดมากกว่า เนื่องจากต้องถูกจำกัดสิทธิต่างๆ จนกว่าคดีจะถึงที่สุด

4.2.3 ประเด็นการควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนในระหว่างรอให้ศาลเปิดทำการ

การตรวจสอบการจับกุมตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ตามมาตรา 72 บัญญัติให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชน

ไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมภายในเวลาสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน (ไม่นับเวลาเดินทาง) เนื่องจากในที่ผ่านมามีปัญหาเกี่ยวกับการที่พนักงานสอบสวนต้องนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมทันทีตามมาตรา 72 บางคดีอาจมีปัญหาในการนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลภายในสี่ชั่วโมง ซึ่งอยู่ในช่วงการปิดทำการของส่วนราชการหรืออยู่ในช่วงวันหยุดราชการ แต่ในบางกรณี ปัญหานั้นไม่ได้เกิดขึ้นจากการนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลภายในเวลาสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน แต่ปัญหานั้นกลับเกิดขึ้นระหว่างการควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดว่า การควบคุมเด็กหรือเยาวชนเหล่านี้ในระยะเวลาที่เปิดทำการของศาลนั้นควรที่จะมีมาตรการอย่างไรให้เป็นมาตรฐานและคุ้มครองสิทธิของเด็กให้มากที่สุด เนื่องจากการยุ่งยากที่จะควบคุมตัวเด็กไว้ ณ ที่ทำการของพนักงานสอบสวน บางที่ทำการของพนักงานสอบสวนไม่มีสถานที่ที่มีการแยกห้องคุมขังระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ไว้ให้เป็นสัดส่วนซึ่งเป็นการขัดต่อกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิเด็ก บางกรณีจับกุมเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดได้ในยามวิกาล และตามกฎหมายกำหนดให้ต้องมีการตรวจสอบการจับกุมภายในสี่ชั่วโมง พนักงานสอบสวนก็จำเป็นต้องควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนไว้จนถึงเวลาเปิดทำการของศาล ซึ่งวันต่อมาอาจเป็นวันหยุดราชการหรือไม่ใช้วันเวลาเปิดทำการของศาล ก็จะเป็นภาระหน้าที่แก่พนักงานสอบสวนที่จะต้องควบคุม ดูแลเด็กหรือเยาวชนดังกล่าว มากไปกว่านั้น การกำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องส่งตัวเด็กไปทำการตรวจสอบการจับกุมภายในสี่ชั่วโมง นับแต่พนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชน จะเห็นว่าเวลาดังกล่าวน้อยเกินไป จำนวนพนักงานสอบสวนที่เข้าเวรสอบสวนจะมีน้อยซึ่งในแต่ละวันมีพนักงานสอบสวนมีคดีที่จับกุมเป็นจำนวนมาก การสอบสวนเด็กหรือเยาวชนมีความซับซ้อน ตำรวจมักจะตักเตือนเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดแล้วปล่อยตัวไปมากกว่าที่จะจับกุมตัว เพื่อจะไม่ส่งเด็กหรือเยาวชนดำเนินคดีตามกฎหมายเนื่องจากเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงาน เว้นแต่ความผิดร้ายแรงที่เป็นคดีอุกฉกรรจ์หรือกรณีที่มีเจ้าทุกข์มาร้องทุกข์ ในการปฏิบัติงานในคดีทั่วไปหรือคดีอุกฉกรรจ์ พนักงานสอบสวนหลีกเลี่ยงที่จะไม่ใช้อำนาจตามมาตรา 72 วรรค 2 ที่ระบุว่ากรณีที่เด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดมีบิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลหรือองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย แม้บุคคลดังกล่าวจะแสดงว่าสามารถปกครอง ดูแลเด็กหรือเยาวชนได้ พนักงานสอบสวนก็จะไม่มอบตัวเด็กหรือเยาวชนดังกล่าวให้แก่บุคคลที่กล่าวข้างต้นโดยเกรงว่าเด็กหรือเยาวชนจะหลบหนี ไม่ไปศาลตามที่นัดไว้ ทั้งเป็นเวลาระชั้นขีดเด็กจะอยู่ในห้องของพนักงานสอบสวนเพื่อรอส่งไปตรวจสอบการจับที่ศาลเยาวชนหรือครอบครัว หากเป็นคดีที่มีโทษร้ายแรงจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ในการควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนเพื่อป้องกันการหลบหนี หากมีการแก้ไขกฎหมายขยายระยะเวลาที่รับตัวเด็กหรือเยาวชนเพื่อส่งไปตรวจสอบการจับที่ศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นเวลาสี่สัปดาห์ชั่วโมง จะเป็นการลดความกดดันพนักงานสอบสวนสามารถที่จะทำการสอบสวนได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีเวลาที่จะติดต่อบิดา มารดาหรือผู้ปกครองของเด็กหรือเยาวชนได้ จะทำให้เด็กหรือเยาวชนมีการแก้ไขฟื้นฟู บำบัดได้ทันก่อนที่จะสายเกินไปและให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการปล่อยชั่วคราวโดยใช้ดุลพินิจอย่างเต็มที่ เพื่อที่จะคุ้มครองเด็กหรือเยาวชนที่ถูกจับกุม สิ่งเหล่านี้จึงยังคงเป็นปัญหาในทางปฏิบัติที่เกิดขึ้นจริงซึ่งส่งผลให้เด็กและเยาวชนไม่เกิดสำนึก ไม่เข็ดหลาบกับการกระทำที่ตัวเองได้ก่อไว้ จึงเกิดมีการกระทำความผิดซ้ำๆ เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดไม่ได้รับการอบรม สั่งสอน หรือควบคุมความประพฤติ ในขณะที่ที่ผ่านมา

ก่อนมีการแก้ไขพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 นี้ เมื่อจับกุมเด็กหรือเยาวชนได้ พนักงานสอบสวนจะส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปในที่ที่เด็ก รู้สึกว่าปลอดภัย ได้รับการคุ้มครอง ได้แก่ สถานพินิจ เด็กจะได้รับการดูแล มีที่พัก มีอาหาร มีเด็กหรือ เยาวชนคนอื่นๆที่ทำให้เด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับรู้สึกปลอดภัยและในทางเดียวกันเด็กหรือเยาวชนต่าง รับทราบว่ามันนั้นถูกควบคุมตัวอันเป็นผลที่เกิดจากการกระทำความผิดของตนเอง แต่ยังรู้สึกว่าได้รับการ ดูแลมากกว่าการที่ต้องถูกควบคุมตัวในที่ทำการของพนักงานสอบสวน ซึ่งไม่มีสถานที่ควบคุมแยก เป็นสัดส่วนที่ชัดเจน แม้ปัจจุบันจะมีแนวทางการดำเนินงานตามโครงการเปิดทำการศาลนอกเวลา ราชการเพื่อเร่งรัดการพิจารณาพิพากษาคดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 สำหรับศาลชั้นต้นทำให้ เปิดทำการได้นอกเวลาราชการปกติตั้งแต่เวลา 16.30-20.30 นาฬิกา และในวันหยุดราชการตั้งแต่ เวลา 08.30-16.30 นาฬิกาก็ตาม แต่ศาลชั้นต้นตามแนวทางการดำเนินงานดังกล่าวก็ไม่รวมถึงศาล เยาวชนและครอบครัวกลางและศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดอยู่⁵⁷ นอกจากนี้การตรวจสอบการ จับกุมครอบคลุมเนื้อหาที่ระบุไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กในข้อที่ว่าจะไม่มีการใดถูกลิดรอน เสรีภาพโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เด็กทุกคนที่ถูกกลิดรอนเสรีภาพมีสิทธิที่จะคัดค้านความชอบด้วย กฎหมายของการลิดรอนเสรีภาพของเขาต่อศาลและจะได้รับการวินิจฉัยโดยพลันตามอนุสัญญาว่าด้วย สิทธิเด็กข้อที่ 37 ข)และ ง) แต่ในทางปฏิบัติเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับกฎหมายเดิม จะเห็นว่าขั้นตอน การตรวจสอบการจับจะทำให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้ถูกตรวจสอบมากกว่า กล่าวคือ ตามกฎหมายเดิม เมื่อมีการจับกุมเด็กหรือเยาวชนแล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปส่งให้แก่ ผู้อำนวยการสถานพินิจภายในระยะเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมง ผู้อำนวยการสถานพินิจจะสอบถามข้อมูลเด็ก หรือเยาวชนเพื่อทำรายงานต่อศาล และผู้อำนวยการสถานพินิจจะพิจารณาเรื่องการปล่อยชั่วคราว เด็กหรือเยาวชนไป แต่ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและ ครอบครัว พ.ศ. 2553 ไม่ว่าเด็กหรือเยาวชนที่ถูกจับจะคัดค้านการจับกุมหรือไม่ ซึ่งขั้นตอนการ ตรวจสอบการจับกุมต้องใช้เวลานานพอสมควร เพราะจะต้องใช้เวลาไปกับการดำเนินการด้าน ชุกรการ เช่น การจัดทำสำนวน การออกเลข การบันทึกข้อมูล การตรวจสอบการจับกุมของศาล จัดพิมพ์เอกสาร การจัดทำคำสั่ง การจัดทำประกัน ซึ่งระหว่างรอเวลาการทำงานดังกล่าว มีความ จำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนไว้ไม่ให้ไปไหน และหลังจากศาลมีคำสั่งแล้ว ในทางปฏิบัติ พนักงานสอบสวนจะนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปสถานพินิจเพื่อให้ผู้อำนวยการสถานพินิจสอบถาม ข้อมูลเด็กหรือเยาวชนสำหรับทำรายงานต่อศาลอีก ขั้นตอนที่เพิ่มขึ้นดังกล่าวตกเป็นภาระของเด็กหรือ เยาวชนซึ่งแทนที่จะได้รับการปกป้อง แต่ในทางปฏิบัติกลับเป็นฝ่ายถูกกระทำเสียเอง⁵⁸ จึงเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะอย่างไร ประเด็นนี้ยังคงเป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน

⁵⁷ ศาลยุติธรรม, สำนักแผนงานและงบประมาณ, แนวทางการดำเนินงานตามโครงการเปิด ทำการศาลนอกเวลาราชการเพื่อเร่งรัดการพิจารณาพิพากษาคดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2555 สำหรับศาลชั้นต้น, ค้นวันที่16 กันยายน 2556, จาก

www.coj.go.th/oppb/userfiles/file/Manual113_54.doc

⁵⁸ ปัญชรีย์ สำเภาเงินและคณะ, *เรื่องเดิม*, หน้า 66.

4.2.4 ประเด็นเกี่ยวกับอายุของผู้ถูกจับกุมเด็กหรือเยาวชน⁵⁹

กรณีผู้ต้องหาได้กระทำความผิดในขณะที่เป็นเด็กและเยาวชนแล้วหลบหนีไป และได้ออกหมายจับไว้ ภายหลังจับผู้ต้องหาได้เมื่ออายุพ้นเกณฑ์เยาวชนไปแล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องนำตัวผู้ต้องหาไปให้ ศาลตรวจสอบการจับกุมหรือไม่

ในปัญหานี้มีความเห็นแบ่งเป็นสองฝ่าย โดยฝ่ายแรกเห็นว่า พนักงานสอบสวนต้องนำตัวผู้ต้องหาไปให้ศาลตรวจสอบการจับกุม ด้วยเหตุว่า ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 5 บัญญัติว่า คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ให้ถืออายุเด็กหรือเยาวชนนั้นในวันที่การกระทำความผิดได้เกิดขึ้น เมื่อผู้ต้องหาได้กระทำความผิดขณะเป็นเด็กหรือเยาวชนแล้วหลบหนีไป แม้ภายหลังจะจับผู้ต้องหาได้เมื่ออายุพ้นเกณฑ์เยาวชนแล้วก็ตาม ก็ต้องถือว่าผู้ต้องหาดังกล่าวอายุไม่เกิน 18 ปี ซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนตามความหมายของมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ดังนั้นเมื่อพนักงานสอบสวนได้รับตัวผู้ต้องหา จึงถือว่าได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนที่ถูกจับ พนักงานสอบสวนต้องนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุม ตามมาตรา 72 ประกอบกับเมื่อพิจารณา มาตรา 73 วรรคสาม บัญญัติว่า “ถ้าเยาวชนนั้นมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปและมีลักษณะหรือพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่น หรือมีอายุเกิน 20 ปีบริบูรณ์แล้ว ศาลอาจมีคำสั่งให้ควบคุมไว้ในเรือนจำหรือสถานที่อื่น” จะเห็นได้ว่าหากตีความบทกฎหมายโดยดูอายุผู้ต้องหาขณะจับกุม กรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้ในมาตรา 73 วรรคสามข้างต้นก็จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้เนื่องจากตามมาตรา 73 เป็นเรื่อง การตรวจสอบการจับ ดังนั้น มาตรา 73 วรรคสามจึงเป็นบทบัญญัติที่ต่อเนื่องจากการตรวจสอบการจับ การตีความกฎหมายจึงต้องสอดคล้องเป็นไปในทางเดียวกัน เหตุผลข้อนี้จึงเป็นข้อสนับสนุนว่าการพิจารณาอายุเด็กต้องดูขณะที่กระทำความผิด มิใช่ในขณะที่มีการจับกุม แม้จะจับผู้ต้องหาเมื่ออายุเกิน 20 ปี ก็ต้องนำตัวผู้ต้องหามาตรวจสอบการจับต่อศาล

อีกฝ่ายเห็นว่า กรณีผู้ต้องหากระทำความผิดในขณะที่เป็นเด็กหรือเยาวชนแล้วหลบหนีไป ภายหลังจับกุมผู้ต้องหาได้เมื่ออายุพ้นเกณฑ์เยาวชนไปแล้วนั้น ไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะต้องนำตัวมาให้ ตรวจสอบการจับกุม ด้วยเหตุผลว่า ตามมาตรา 72 บัญญัติว่า “ในกรณีที่พนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับ ให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมทันที...” และ ตามมาตรา 73 บัญญัติว่า “เมื่อเด็กหรือเยาวชนมาอยู่ต่อหน้าศาล ให้ศาลตรวจสอบว่าเป็นเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดหรือไม่ การจับและการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่...” จึงเห็นได้ว่าเป็นกรณีที่มุ่งปกป้องคุ้มครองเฉพาะแต่บุคคลที่เป็นเด็กหรือเยาวชนอยู่ในขณะที่ถูกจับกุมเท่านั้น เพราะนอกจากศาลจะต้องตรวจสอบว่าการจับเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่แล้ว ยังต้องตรวจสอบอีกด้วยว่าการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนเป็นไปโดยชอบหรือไม่ ซึ่งวิธีการจับและการควบคุมเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 69 แตกต่างไปจากวิธีปฏิบัติต่อผู้ต้องหาที่พ้นเกณฑ์เยาวชนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานอกจากนั้น เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีสืบค้นหรือจำเลยที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี ตาม

⁵⁹ พิษณุ สอนง่าย, *เรื่องเดียวกัน*, หน้า 16.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนจัดหาทนายความให้ตาม มาตรา 134/1 หรือที่กำหนดให้ศาลตั้งทนายความให้ตามมาตรา 173 ต่างก็ถืออายุของผู้ต้องหาหรือ จำเลยในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อกล่าวหาหรือในวันที่มีการฟ้องคดีว่าในขณะนั้นผู้ต้องหาหรือ จำเลยอายุยังไม่เกิน 18 ปี และหากพิจารณาความมุ่งหมายในการบัญญัติกฎหมายฉบับนี้ขึ้นมา ก็เพื่อ ค้ำครองสิทธิเด็กหรือเยาวชนตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งอนุสัญญาดังกล่าวได้ให้ถ้อยคำนิยามว่า “เด็ก” หมายถึง บุคคลที่อายุต่ำกว่า 18 ปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตามกฎหมายที่ใช้ บังคับแก่เด็กนั้น แสดงให้เห็นว่าเจตนารมณ์ของกฎหมายมุ่งคุ้มครองเฉพาะบุคคลที่เป็นเด็กอยู่ใน ขณะที่ถูกตรึงลงเสรีภาพ การตรวจสอบการจับกุมจึงต้องพิจารณาจากอายุของผู้ต้องหาในขณะที่ถูก จับกุมว่ายังเป็นเด็กหรือเยาวชนอยู่หรือไม่ มิใช่พิจารณาจากอายุของผู้ต้องหาในขณะที่กระทำความผิด ส่วนที่มาตรา 5 บัญญัติว่า คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ให้ถืออายุเด็กหรือ เยาวชนในวันที่การกระทำความผิดได้เกิดขึ้นนั้น เป็นเพียงส่วนอธิบายขยายความกำหนดเกณฑ์อายุ ของเด็กหรือเยาวชนในคดีอาญาที่จะอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัว ตามมาตรา 10(1) เท่านั้น โดยแต่เดิมมีคำพิพากษาฎีกาที่ 1220/2496 และที่ 1361/2496 วินิจฉัย ทำนองเดียวกันว่า ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2496 มาตรา 8(1) บัญญัติ ให้ศาลคดีเด็กและเยาวชนมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาเฉพาะที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชน กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดเท่านั้น คือ จำเลยต้องมีอายุไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ในขณะที่ยื่น ฟ้อง มิใช่ถืออายุของจำเลยในขณะที่กระทำความผิดเป็นเกณฑ์ ถ้าขณะที่ฟ้องคดีจำเลยมีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ หรือว่านั้นขึ้นไป จำเลยก็มีใช่ “เยาวชน” ตามความหมายของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและ เยาวชนฯ ศาลคดีเด็กและเยาวชนจึงไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา ภายหลังจึงได้บัญญัติกำหนด หลักการให้ถืออายุเด็กหรือเยาวชนในขณะที่กระทำความผิดอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลเยาวชน และครอบครัวไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและ ครอบครัว พ.ศ.2534 ที่ถูกยกเลิกไป และได้นำหลักการดังกล่าวมาบัญญัติไว้ในฉบับปัจจุบันด้วย สำหรับบทบัญญัติมาตรา 73 วรรคสามที่ระบุว่า ถ้าเยาวชนนั้นมีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมี ลักษณะหรือพฤติกรรมที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่น หรือมีอายุเกิน 20 ปีบริบูรณ์แล้ว ศาลอาจมีคำสั่งให้ ควบคุมไว้ในเรือนจำหรือสถานที่อื่นได้นั้น แม้จะเป็นการบัญญัติไว้ในมาตราเดียวกันกับการตรวจสอบ การจับกุมเด็กหรือเยาวชน แต่ก็เห็นได้ว่าเป็นการดำเนินการต่างชั้นตอนกัน กล่าวคือ บทบัญญัติในส่วนนี้เป็นเรื่องการพิจารณาว่ามีเหตุสมควรที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือไม่ ในสถานที่ใด เนื่องจาก พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวฯ ฉบับเดิม ไม่ได้บัญญัติให้ศาลมีอำนาจสั่งควบคุมตัวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน โดยเมื่อมีการจับกุมเด็กหรือเยาวชน ได้แล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปยังสถานพินิจ และผู้อำนวยการสถานพินิจ จะเป็นผู้พิจารณาว่าจะควบคุมเด็กหรือเยาวชนหรือไม่ ดังนั้น บทบัญญัติตามมาตรา 73 วรรคสามจึง ไม่ขัดแย้งกับการตีความโดยถืออายุของผู้ต้องหาในขณะที่จับกุมดังความเห็นแรก และสามารถบังคับ ใช้ได้ในกรณีที่มีการจับกุมบุคคลที่กระทำความผิดในขณะที่เป็นเด็กหรือเยาวชน แต่ในขณะที่จับกุมมีอายุพ้น เกณฑ์เยาวชนไปแล้ว โดยพนักงานสอบสวนจะต้องนำตัวมาส่งศาลเพื่อให้พิจารณาว่าจะต้องมีการ ควบคุมตัวผู้ถูกจับกุมดังกล่าวหรือไม่ โดยไม่จำเป็นต้องตรวจสอบการจับกุม ซึ่งในส่วนของผู้ศึกษามี ความเห็นด้วยกับความเห็นของฝ่ายหลัง

และในส่วนกรณีที่เป็นกรจับตามหมายจับ แม้ขณะออกหมายจับผู้ต้องหายังเป็นเด็กหรือเยาวชน แต่ถ้าในขณะจับ ผู้ต้องหาที่มีอายุพ้นเกณฑ์เยาวชนแล้ว เจ้าพนักงานผู้จับก็ไม่น่าที่จะต้องดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวกับบิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลหรือผู้แทนองค์การตามมาตรา 69 แต่อย่างใด เพราะกฎหมายน่าที่จะมุ่งคุ้มครองผู้ต้องหาที่ถูกจับกุมในขณะที่เป็นเด็กหรือเยาวชนเท่านั้น จึงบัญญัติไว้ชัดเจนว่า ถ้าขณะจับกุมมีบิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยในขณะนั้น ให้เจ้าพนักงานผู้จับแจ้งเหตุแห่งการจับให้บุคคลดังกล่าวทราบ เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ขณะกระทำความผิด ผู้ต้องหาอายุ 17 ปี ภายหลังกระทำความผิดได้หลบหนีไป พนักงานสอบสวนยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายจับ ซึ่งมีอายุความ 20 ปี หากเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมผู้ต้องหาได้ก่อนครบกำหนดอายุความ 1 วัน ผู้ต้องหาที่มีอายุ 37 ปีแล้ว เจ้าพนักงานผู้จับจึงไม่น่าที่จะต้องดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวกับบิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลหรือผู้แทนองค์การดังกล่าวอย่างใด⁶⁰

4.2.5 ประเด็นคดีที่อาจเปรียบเทียบปรับได้

กรณีที่ได้กและเยาวชนถูกจับกุมในข้อหากระทำความผิดลหุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษอันเป็นคดีที่อาจเปรียบเทียบปรับได้นั้น พนักงานสอบสวนจะต้องนำตัวผู้ต้องหาที่ถูกจับไปศาลเพื่อให้ตรวจสอบการจับกุมหรือไม่ เพราะในเมื่อมีบทบัญญัติทางกฎหมายกำหนดว่าเด็กอายุต่ำกว่าสิบปีแต่ไม่เกินสิบห้าปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 73⁶¹ และมาตรา 74⁶² พนักงานสอบสวนจึงเปรียบเทียบคดีที่ได้กอายุไม่เกินสิบห้าปีกระทำความผิดลหุโทษไม่ได้เพราะถือว่าเป็นการลงโทษเด็ก

⁶⁰ อติศร บุปผเวส, *เรื่องเดิม*, หน้า 10-11.

⁶¹ มาตรา 73 แห่งประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติว่า เด็กอายุยังไม่เกินเจ็ดปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติ เป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ

⁶² มาตรา 74 แห่งประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติว่า เด็กอายุกว่าเจ็ดปีแต่ยังไม่เกินสิบสี่ปี กระทำการ อันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ให้ศาลมีอำนาจที่จะดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ว่ากล่าวตักเตือนเด็กนั้นแล้วปล่อยตัวไป และถ้าศาลเห็นสมควรจะเรียกบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่มาตักเตือนด้วยก็ได้

(2) ถ้าศาลเห็นว่าบิดามารดาหรือผู้ปกครองสามารถดูแลเด็กนั้นได้ ศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นให้แก่บิดามารดาหรือผู้ปกครองไป โดยวางข้อกำหนดให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองระวางเด็กนั้นไม่ให้ก่อเหตุร้ายตลอดเวลาที่ศาลกำหนดซึ่งต้องไม่เกินสามปี และกำหนดจำนวนเงินตามที่เห็นสมควรซึ่งบิดามารดาหรือผู้ปกครองจะต้องชำระต่อศาลไม่เกินครั้งละหนึ่งพันบาท ในเมื่อเด็กนั้นก่อเหตุร้ายขึ้น

ถ้าเด็กนั้นอาศัยอยู่กับบุคคลอื่นนอกจากบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง และศาลเห็นว่าไม่สมควรจะเรียกบิดา มารดา หรือผู้ปกครองมาวางข้อกำหนดดังกล่าวข้างต้น ศาลจะเรียกตัวบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่มาสอบถามว่า จะยอมรับข้อกำหนดทำนองที่บัญญัติไว้สำหรับบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง

ในปัญหานี้มีความเห็นแบ่งเป็น 2 ฝ่าย

ฝ่ายแรกเห็นว่า พนักงานสอบสวนจะต้องนำตัวผู้ต้องหาเฉพาะที่เป็นเด็กไปศาลเพื่อให้ตรวจสอบการจับกุม ส่วนผู้ต้องหาที่เป็นเยาวชนไม่ต้องนำตัวไปให้ศาลตรวจสอบการจับกุม ด้วยเหตุผลว่า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37(2) (3) (4) บัญญัติว่า ในคดีความผิดลหุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษหรือคดีที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือในคดีที่เปรียบเทียบได้ตามกฎหมายอื่น เมื่อผู้ต้องหาชำระค่าปรับตามที่พนักงานสอบสวนได้เปรียบเทียบ หรือตามคำเปรียบเทียบของพนักงานเจ้าหน้าที่ ถือว่าคดีอาญาละเลิกกัน และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 38 บัญญัติว่า ถ้าเจ้าพนักงานดังกล่าวในมาตรา 37 เห็นว่าผู้ต้องหาไม่ควรได้รับโทษจำคุก ให้มีอำนาจเปรียบเทียบดังนี้ (1) ให้กำหนดค่าปรับซึ่งผู้ต้องหาจะพึงชำระ แสดงให้เห็นว่าการเปรียบเทียบตามมาตราข้างต้นเป็นการกำหนดค่าปรับซึ่งเป็นโทษทางอาญาโดยเจ้าพนักงานฝ่ายบริหาร การเปรียบเทียบคดีอาญาจึงต้องอยู่ภายใต้หลักความรับผิดชอบในทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา กล่าวคือ กรณีเด็กอายุไม่เกิน 15 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ พนักงานสอบสวนจึงเปรียบเทียบคดีที่เด็กอายุไม่เกิน 15 ปีกระทำความผิดลหุโทษไม่ได้ เนื่องจากเป็นการลงโทษเด็ก ในกรณีนี้พนักงานสอบสวนจึงต้องนำตัวเด็กไปให้ศาลตรวจสอบการจับ เพราะเป็นคดีที่ไม่อาจเปรียบเทียบได้ ส่วนกรณีเยาวชนอายุกว่า 15 ปีแต่ต่ำกว่า 18 ปีกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ตามประมวล

ดังกล่าวมาข้างต้นหรือไม่ก็ได้ ถ้าบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ยอมรับข้อกำหนดเช่นนั้น ก็ให้ศาลมีคำสั่งมอบตัวเด็กให้แก่บุคคลนั้นไปโดยวางข้อกำหนดดังกล่าว

(3) ในกรณีที่ศาลมอบตัวเด็กให้แก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ตาม (2) ศาลจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติดังเด็กนั้นเช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ในมาตรา 56 ด้วยก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ ให้ศาลแต่งตั้งพนักงานคุมประพฤติหรือพนักงานอื่นใดเพื่อคุ้มครองประพฤติดังเด็กนั้น

(4) ถ้าเด็กนั้นไม่มีบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง หรือมีแต่ศาลเห็นว่าไม่สามารถดูแลเด็กนั้นได้ หรือถ้าเด็กอาศัยอยู่กับบุคคลอื่นนอกจากบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง และบุคคลนั้นไม่ยอมรับข้อกำหนดดังกล่าวใน (2) ศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นให้อยู่กับบุคคลหรือองค์การที่ศาลเห็นสมควรเพื่อดูแลอบรม และสั่งสอนตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดก็ได้ในเมื่อบุคคลหรือองค์การนั้นยินยอม ในกรณีเช่นว่านี้ให้บุคคลหรือองค์การนั้นมีอำนาจเช่นผู้ปกครองเฉพาะเพื่อดูแล อบรม และสั่งสอน รวมตลอดถึงการกำหนดที่อยู่และการจัดให้เด็กมีงานทำตามสมควร หรือให้ดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นก็ได้ หรือ

(5) ส่งตัวเด็กนั้นไปยังโรงเรียน หรือสถานฝึกและอบรม หรือสถานที่ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกและอบรมเด็ก ตลอดระยะเวลาที่ศาลกำหนด แต่อย่าให้เกินกว่าที่เด็กนั้นจะมีอายุครบสิบแปดปี"

คำสั่งของศาลดังกล่าวใน (2) (3) (4) และ (5) นั้น ถ้าในขณะที่อยู่ในระยะเวลาที่ศาลกำหนดไว้ ความปรากฏแก่ศาลโดย ศาลรู้เอง หรือตามคำเสนอของผู้มีส่วนได้เสีย พนักงานอัยการ หรือ บุคคลหรือองค์การที่ศาลมอบตัวเด็กเพื่อดูแล อบรมและสั่งสอนหรือ เจ้าพนักงานว่า พฤติการณ์เกี่ยวกับคำสั่งนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปก็ให้ ศาลมีอำนาจเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำสั่งนั้น หรือมีคำสั่งใหม่ตามอำนาจใน มาตรานี้

กฎหมายอาญา มาตรา 75 บัญญัติให้ศาลพิจารณาถึงความรู้ผิดชอบและสิ่งอื่นที่พ่วงเกี่ยวกับผู้ต้องหา ในอันที่จะควรวินิจฉัยว่าสมควรพิพากษาลงโทษเด็กนั้นหรือไม่ ถ้าเห็นว่าไม่สมควรพิพากษาลงโทษ ก็ให้จัดการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74 หรือถ้าศาลเห็นว่าสมควรพิพากษาลงโทษ ก็ให้ลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นลงกึ่งหนึ่ง พนักงานสอบสวนจึงเปรียบเทียบกับคดีที่เยาวชนกระทำความผิดลหุโทษได้ จึงไม่ต้องนำตัวเยาวชนไปให้ศาลตรวจสอบการจับกุม

อีกฝ่ายเห็นว่า พนักงานสอบสวนไม่ต้องนำตัวเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดลหุโทษไปให้ศาลตรวจสอบการจับ ด้วยเหตุผลว่า คดีที่อาจเปรียบเทียบปรับได้อันเป็นข้อยกเว้นที่พนักงานสอบสวนไม่ต้องนำตัวเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับไปให้ศาลตรวจสอบการจับ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 72 วรรคท้ายนั้น ต้องถือเอาอัตราโทษในคดีเป็นเกณฑ์พิจารณา โดยหากเป็นคดีความผิดลหุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ หรือคดีที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท ก็ถือเป็นคดีที่พนักงานสอบสวนเห็นว่าอาจเปรียบเทียบปรับได้แล้ว ไม่ต้องแยกพิจารณาเกณฑ์อายุของผู้กระทำความผิดอีกว่าเป็นเด็กหรือเยาวชนที่อาจรับโทษได้หรือไม่ตั้งความเห็นแรก เพราะตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 75 กรณีที่เยาวชนซึ่งมีอายุกว่า 15 ปี แต่ต่ำกว่า 18 ปี กระทำความผิดอาญา มิได้หมายความว่าเยาวชนจะต้องรับโทษทุกคดีไป หากศาลพิจารณาถึงความรับผิดชอบและสิ่งอื่นที่พ่วงเกี่ยวกับเยาวชนแล้วเห็นว่าไม่สมควรพิพากษาลงโทษ ก็ให้จัดการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74 กล่าวคือ เยาวชนไม่ต้องรับโทษในคดีดังกล่าว พนักงานสอบสวนจึงไม่อาจเปรียบเทียบปรับเยาวชนได้ด้วยเช่นกัน จึงเห็นได้ว่า หากถือเอาอายุของผู้กระทำความผิดว่าเป็นเด็กหรือเยาวชน และจะรับโทษได้หรือไม่เป็นเกณฑ์พิจารณา ก็จะไม่มีการเป็นข้อยกเว้นให้พนักงานสอบสวนไม่ต้องนำตัวมาให้ตรวจสอบการจับกุม หรืออีกนัยหนึ่งบทบัญญัติดังกล่าวก็จะมีกรณีให้บังคับใช้ ประกอบกับบทบัญญัติที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนที่ถูกจับไปให้ศาลตรวจสอบการจับนั้น ก็เพื่อคุ้มครองมิให้เด็กหรือเยาวชนถูกควบคุมตัวจากการจับอันมิชอบด้วยกฎหมาย แต่ในกรณีบุคคลที่มีใช้เด็กหรือเยาวชนถูกจับในข้อหากระทำความผิดลหุโทษ พนักงานสอบสวนก็ไม่มีเหตุที่จะร้องขอต่อศาลให้หมายขังผู้ถูกจับไว้ในระหว่างสอบสวน โดยพนักงานสอบสวนควบคุมได้เท่าเวลาที่จะถามค่าให้การ และที่จะรู้ตัวว่าเป็นใคร และที่อยู่ของผู้ถูกจับอยู่ที่ไหนเท่านั้น แล้วก็ต้องปล่อยตัวไป ซึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 ดังนั้น ไม่ว่าจะการจับกุมเด็กหรือเยาวชนในความผิดลหุโทษจะกระทำโดยชอบหรือไม่ ก็ไม่มีเหตุที่ศาลจะต้องมีคำสั่งให้ควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนไว้ การนำตัวเด็กหรือเยาวชนมาตรวจสอบการจับจึงไม่เป็นประโยชน์แก่เด็กหรือเยาวชนและครอบครัวที่ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาศาล กรณีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดลหุโทษ หรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ จึงถือเป็นคดีที่พนักงานสอบสวนเห็นว่าอาจเปรียบเทียบปรับได้ และพนักงานสอบสวนไม่ต้องนำตัวเด็กและเยาวชนไปให้ศาลตรวจสอบการจับกุม เพียงแต่ต้องสอบสวนดำเนินคดีต่อไปเท่านั้น⁶³

ตัวอย่าง เด็กชายอายุ 14 ปี ชกต่อยกับผู้ใหญ่อายุ 20 ปี ไม่ถึงกับได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจเป็นความผิดลหุโทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 391 เมื่อคนทั้งสองถูกตำรวจจับ ทั้งสองฝ่ายไม่ติดใจเอาความต่อกันเพราะเป็นเพื่อนบ้านกัน ทั้งคู่ยอมให้พนักงานสอบสวนเปรียบเทียบ

⁶³ พิษณุ สอนง่าย, *เรื่องเดิม*, หน้า 18-19.

ปรับ พนักงานสอบสวนเปรียบเทียบปรับผู้ใหญ่อายุ 20 ปี แล้วปล่อยตัวกลับบ้านได้ ส่วนเด็กอายุ 14 ปี ไม่สามารถเปรียบเทียบปรับได้ ต้องสอบสวนดำเนินคดีต่อไปตามกระบวนการขั้นตอน

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า ถ้าต้องดำเนินการกับเด็กหรือเยาวชนเช่นนั้น ก็จะเกิดความไม่ยุติธรรมขึ้น อีกทั้งยังขัดกับเจตรมณ์ของวัตถุประสงค์ในการตรวจสอบการจับกุม ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า ในการเปรียบเทียบปรับนั้น จะต้องมองจากรากฐานและภาพรวม โดยการพิจารณาถึงความหมายของโทษ แล้วจึงพิจารณาต่อไปว่าเป็นการเหมาะสมหรือไม่ ที่ไม่สามารถลงโทษเด็กโดยการเปรียบเทียบปรับ แต่จะต้องนำตัวเด็กไปตรวจสอบการจับอีก ซึ่งโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 บัญญัติว่า “โทษ สำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิด มีดังนี้ (1) ประหารชีวิต (2) จำคุก (3) กักขัง (4) ปรับ (5) ริบทรัพย์สิน” โดยโทษปรับตามมาตรา 18 นี้ถือเป็นโทษอย่างหนึ่ง โดยการลงโทษเป็นอำนาจของศาลเท่านั้น เจ้าพนักงานของรัฐฝ่ายอื่นที่ไม่ใช่ศาล จะไม่มีอำนาจสั่งลงโทษบุคคลตามลักษณะโทษที่กำหนดไว้ในมาตรา 18 นี้ได้ ส่วนการเปรียบเทียบที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 38 นั้นเป็นอำนาจของเจ้าพนักงานสอบสวน เมื่อพนักงานสอบสวนเปรียบเทียบผู้กระทำความผิด ผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายต้องยินยอม ถ้าไม่ยินยอมก็ต้องดำเนินการสอบสวนต่อไป จะยึดทรัพย์สิน หรือ ชั่ง แทนค่าปรับไม่ได้ ซึ่งต่างจากโทษตามคำพิพากษาซึ่งเป็นอำนาจของศาลในการลงโทษ โดยศาลสามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้โดยไม่ต้องรับฟังคำยินยอมจากผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย และหากไม่ชำระค่าปรับตามคำพิพากษาของศาล ก็สามารถยึดทรัพย์สิน หรือชั่งแทนค่าปรับ โดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีใหม่ อีกทั้ง โทษปรับตามคำพิพากษานั้น ไม่สามารถที่จะแก้ไขต่อรองให้ลดหย่อนได้ เว้นแต่ใช้สิทธิอุทธรณ์ ต่างกับการเปรียบเทียบที่แม้จะมีเกณฑ์ในการเปรียบเทียบ แต่ก็สามารถลดหย่อนค่าปรับลงได้โดยขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของพนักงานสอบสวน

ฉะนั้น ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า การเปรียบเทียบปรับนั้นเป็นกรณีที่ดีที่มีอัตราโทษปรับสถานเดียวหรือ คดีลหุโทษซึ่งถือว่าเป็นความผิดที่มีอัตราโทษเล็กน้อย มิได้หมายความว่าให้พนักงานสอบสวนสามารถเปรียบเทียบปรับเด็กหรือเยาวชนได้ และทำให้คดีอาญาเล็กน้อยเพียงแต่พนักงานสอบสวนไม่ต้องนำตัวเด็กและเยาวชนไปให้ศาลตรวจสอบการจับกุม แต่พนักงานสอบสวนยังคงมีหน้าที่ดำเนินการสอบสวนคดีต่อไป อย่างไรก็ตาม หากผู้ต้องหาให้การปฏิเสธ หรือไม่ยินยอมให้เปรียบเทียบปรับหรือไม่มีเงินเสียค่าเปรียบเทียบปรับ ก็คงเป็นปัญหาที่พนักงานสอบสวนก็ต้องดำเนินคดีนำตัวเด็กและเยาวชนไปให้ศาลตรวจสอบการจับกุมต่อไปอยู่ดี ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของฝ่ายหลัง

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยทางนิติศาสตร์ในรูปแบบวิทยานิพนธ์ เรื่องการตรวจสอบการจับกุมเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ในประเด็นปัญหาต่างๆที่ได้กล่าวไว้ในบทที่แล้วนั้น บัดนี้ การศึกษาวิจัยได้มาถึงบทสุดท้ายที่จะสรุปผลการศึกษา ทั้งข้อเสนอแนะที่จะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป ดังนี้

5.1 บทสรุป

ประเทศไทยได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 พร้อมทั้งตั้งสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลางเพื่อให้มีการแก้ไขฟื้นฟูเด็กที่กระทำความผิดเป็นครั้งแรก ในเวลาต่อมา เพื่อให้เกิดความชัดเจนและมีมาตรฐานการปฏิบัติอย่างสากลมากขึ้น ประกอบกับประเทศไทยได้รับรองอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ส่งผลให้มีการบัญญัติกฎหมายสำหรับที่ใช้กับเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ได้แก่ การตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 แต่ได้มีการยกเลิกในเวลาต่อมา ซึ่งปัจจุบันได้มีการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวครอบคลุมทุกจังหวัดทั่วประเทศ โดยตราพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กำหนดให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งในคดีซึ่งเด็กและเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดทางอาญาไม่ว่าจะเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือความผิดตามพระราชบัญญัติอื่นๆซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปัจจุบันได้ตระหนักถึงความสำคัญของการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด โดยกำหนดมาตรการในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนเหล่านั้นให้แตกต่างไปจากการดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ เพราะเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าเด็กและเยาวชนมีวุฒิภาวะที่แตกต่างจากผู้ใหญ่ทั้งด้านการเรียนรู้ ด้านอารมณ์ และพฤติกรรม ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี มีประสบการณ์ในการดำรงชีวิตน้อยกว่าผู้ใหญ่มาก ซึ่งอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิด ดังนั้น จึงต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนไว้เป็นพิเศษแตกต่างจากคดีธรรมดาทั่วไปเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน ส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงและสภาพจิตใจของเด็กและเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดให้น้อยที่สุดและเพื่อให้การดำเนินคดีอาญาเป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่ได้ให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิของ

บุคคลในกระบวนการยุติธรรมไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในมาตรา 40(6) ที่กล่าวถึงสิทธิของเด็กในกระบวนการยุติธรรม ย่อมได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม เมื่อเด็กหรือเยาวชนกระทำการใดที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ว่ามีความผิด เด็กหรือเยาวชนต้องได้รับลงโทษตามกระบวนการยุติธรรม ซึ่งการตรวจสอบการจับกุมถือเป็นวิธีการหนึ่งที่ได้มีการนำมาบัญญัติขึ้นใหม่ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และนำมาใช้บังคับกับเด็กหรือเยาวชน แต่วิธีการดังกล่าวยังมีข้อบกพร่องในการนำมาใช้ในทางปฏิบัติอยู่มาก ทั้งในส่วนประเด็นปัญหาที่ผู้ศึกษาได้นำเสนอในกระบวนการของการตรวจสอบการจับตามหมายจับ ซึ่งวัตถุประสงค์ของการตรวจสอบการจับเด็กหรือเยาวชนนั้นมีเพื่อตรวจสอบว่าการจับกุมตัวเด็กหรือเยาวชนที่ได้กระทำการอันใดที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดนั้นเป็นไปโดยชอบหรือไม่ เป็นการกระทำความผิดโดยซึ่งหน้าหรือมีหมายจับที่ออกโดยชอบหรือไม่ และถ้าเป็นไปโดยชอบแล้ว เด็กหรือเยาวชนเหล่านี้มีที่ปรึกษากฎหมายที่จะคอยดูแลให้คำปรึกษาหรือไม่ ที่ปรึกษากฎหมายมีอย่างถูกต้องและคุ้มครองสิทธิของเด็กหรือเยาวชนได้หรือไม่ ประเด็นในเรื่องของเวลาในการเปิดทำการของศาล พนักงานสอบสวนจะต้องพาเด็กหรือเยาวชนมาส่งตัวต่อศาลภายในระยะเวลา 24 ชั่วโมงนับจากเวลาที่เด็กหรือเยาวชนมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน ซึ่งบางครั้งนั้น เวลาทำการของศาลกับเวลาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำผิดนั้นไม่อยู่ในกรอบเวลาเดียวกัน พนักงานสอบสวนจึงต้องควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนไว้ ซึ่งตามกฎหมายกำหนดว่าการควบคุมเด็กหรือเยาวชนต้องมีการแยกเป็นส่วนสัดส่วนที่ชัดเจน แต่สถานที่นั้นที่ทำการของพนักงานสอบสวนกลับไม่เอื้ออำนวยเท่าที่ควร จึงเกิดละเลยการจับกุม อีกทั้งการควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนในระหว่างการรอเปิดทำการของศาลนั้น ที่จะต้องหามาตรการมาใช้บังคับเนื่องจากการควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นเป็นเรื่องที่ลำบาก พนักงานสอบสวนไม่ได้คุ้นชินกับเด็กหรือเยาวชนเฉกเช่นเดียวกับผู้คุมประพฤติในสถานพินิจที่คอยดูแล ให้ที่พักอาศัย อาหารการกิน และแบ่งแยกเด็กหรือเยาวชนเป็นส่วนสัดส่วนตามเกณฑ์ความผิดหรือเกณฑ์อายุอย่างเช่นแต่ก่อนมีการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย

ประเด็นปัญหาในเรื่องอายุของผู้ถูกจับว่ากรณีผู้ต้องหาที่ได้กระทำผิดในขณะที่เป็นเด็กและเยาวชนแล้วหลบหนีไป และได้ออกหมายจับไว้ ในภายหลัง เมื่อได้มีการจับกุมผู้ต้องหาได้เมื่ออายุพ้นเกณฑ์เยาวชนไปแล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องนำตัวผู้ต้องหาไปให้ศาลตรวจสอบการจับกุมหรือไม่ ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่าไม่จำเป็นต้องนำตัวผู้ต้องหาที่กระทำความผิดในขณะที่เป็นเด็กหรือเยาวชนและจับกุมได้ในภายหลังไปตรวจสอบการจับอีก ในเมื่อการตรวจสอบการจับมีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นกระทำความผิดจริงหรือจับกุมโดยชอบหรือไม่ ก็เป็นไปเพื่อคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน มุ่งในคุณสมบัติเรื่องอายุของตัวบุคคล การตรวจสอบการจับจึงมีเฉพาะในกรณีที่ผู้ต้องหานั้นอายุยังไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์ ณ ขณะที่มีการจับกุมเด็กหรือเยาวชนเท่านั้น

ประเด็นปัญหากรณีที่เด็กและเยาวชนถูกจับกุมในข้อหากระทำความผิดลหุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษอันเป็นคดีที่อาจเปรียบเทียบปรับได้นั้น พนักงานสอบสวนจะต้องนำตัวผู้ต้องหาที่ถูกจับไปศาลเพื่อให้ตรวจสอบการจับกุมหรือไม่ เพราะในเมื่อมีบทบัญญัติทางกฎหมายกำหนดว่าเด็กอายุต่ำกว่าสิบปีแต่ไม่เกินสิบห้าปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 73 และมาตรา 74 พนักงานสอบสวนจึงเปรียบเทียบคดีที่เด็กอายุไม่เกินสิบห้าปีกระทำความผิดลหุโทษไม่ได้ เนื่องจากการลงโทษ

เด็ก ซึ่งในส่วนนี้ผู้ศึกษาเห็นว่าต้องถือเอาอัตราโทษในคดีเป็นเกณฑ์พิจารณา โดยหากเป็นคดีความผิด ลหุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ หรือคดีที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท ก็ถือเป็นคดีที่พนักงานสอบสวนเห็นว่าอาจเปรียบเทียบปรับได้แล้ว ไม่ต้องแยก พิจารณาเกณฑ์อายุของผู้กระทำผิดอีกว่าเป็นเด็กหรือเยาวชนที่อาจรับโทษได้หรือไม่

จะเห็นได้ว่าประเด็นปัญหาทางกฎหมายที่ผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลมานี้ ล้วนเป็นปัญหาที่มี ช่องว่างมาจากการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งเป็นกฎหมายที่เพิ่งมีการปรับปรุงขึ้นใหม่ และเป็นเรื่องใหม่สำหรับ กฎหมายไทยที่ได้บัญญัติกฎหมายในเรื่องการตรวจสอบการจับเข้ามาไว้ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ โดย ปัจจุบัน ผู้ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว พนักงานสอบสวน อัยการ นักสังคมสงเคราะห์ หรือที่ปรึกษากฎหมาย ก็ยังหาข้อยุติในการสรุปวิธีปฏิบัติให้เป็นไปในแนวทาง เดียวกันไม่ได้ เช่นในเรื่องของการเปรียบเทียบปรับ หรือเรื่องของการจับกุมผู้ต้องหาได้ภายหลังจากพ้น อายุของเยาวชนไปแล้ว ที่มีแนวความคิดเป็นสองแนวทาง ผู้ศึกษาเห็นว่าประเทศไทยควรมีการแก้ไข กระบวนการในการตรวจสอบการจับ และแก้ไขตัวบทกฎหมายเพื่อให้การนำพระราชบัญญัติฉบับนี้มา ใช้เป็นไปด้วยมาตรฐานเดียวกัน

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยการตรวจสอบการจับกุมตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธี พิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 พบว่ามีประเด็นปัญหาอยู่หลายประเด็นตามที่ได้เสนอ ไปแล้วนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่าควรมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายโดยปรับปรุงกระบวนการตรวจสอบการจับ และแก้ไขกฎหมายให้อยู่ภายใต้การปฏิบัติเดียวกันให้เป็นมาตรฐานเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กและ เยาวชนอย่างแท้จริง ทั้งนี้ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข ดังต่อไปนี้

5.2.1 การแก้ไขกฎหมาย

1) เสนอให้มีการแก้ไขบทบัญญัติมาตรา 73 วรรคสามจาก

มาตรา 73 วรรคสาม บัญญัติว่า “ถ้าเยาวชนนั้นมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปและมี ลักษณะหรือพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่น หรือมีอายุเกิน 20 ปีบริบูรณ์แล้ว ศาลอาจมีคำสั่งให้ ควบคุมไว้ในเรือนจำหรือสถานอื่น” โดยตัดความในมาตรา 73 วรรคสามออกไปบัญญัติไว้ในมาตรา ใหม่ต่างหาก ดังนี้

“มาตรา 73/1 บัญญัติว่า ถ้าบุคคลที่ถูกจับนั้นมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป และมี ลักษณะหรือพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่น หรือมีอายุเกิน 20 ปีบริบูรณ์แล้ว ให้พนักงาน สอบสวนนำตัวผู้ถูกจับไปศาลภายใน 24 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อ ยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายขังผู้ต้องหานั้นไว้ และศาลอาจมีคำสั่งให้ควบคุมไว้ในเรือนจำหรือสถาน ที่อื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”

เนื่องจากความในมาตรา 73 วรรคสาม บัญญัติให้ศาลมีอำนาจควบคุมตัวบุคคลที่มี อายุพ้นเกณฑ์เยาวชนรวมอยู่ด้วย ทำให้เกิดปัญหาในการตีความเรื่องอายุของผู้ถูกจับกุม ทั้งยังไม่

สอดคล้องกับกฎหมายอื่นๆที่คุ้มครองเด็ก ควรคำนึงเสมอว่ากฎหมายฉบับนี้มีขึ้นมาก็เพื่อคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชนตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งอนุสัญญาดังกล่าวได้ให้ถ้อยคำนิยามว่า “เด็ก” หมายถึง บุคคลที่อายุต่ำกว่า 18 ปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น และในคำนิยามของเยาวชน ก็หมายถึง บุคคลที่มีอายุกว่าสิบห้าปีบริบูรณ์แต่ไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ แสดงให้เห็นว่าเจตนารมณ์ของกฎหมายมุ่งคุ้มครองเฉพาะบุคคลที่เป็นเด็กอยู่ในขณะที่ถูกรีดลอนเสรีภาพ การตรวจสอบการจับกุมจึงต้องพิจารณาจากอายุของผู้ต้องหาในขณะที่ถูกจับกุมว่ายังเป็นเด็กหรือเยาวชนอยู่ ซึ่งจะทำให้การตีความในปัญหาเรื่องอายุของผู้ถูกจับกุมที่จะต้องนำตัวไปตรวจสอบการจับเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

2) เสนอให้มีการแก้ไขบทบัญญัติ มาตรา 72 ในกรณีที่พนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับ ให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมทันที ทั้งนี้ ภายในเวลาสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ แต่มีให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนมาศาลเข้าในกำหนดเวลาสี่ชั่วโมงนั้นด้วย ผู้ศึกษาเห็นว่าขั้นตอนระหว่างที่ควบคุมเด็กในที่ทำการของพนักงานสอบสวนและขั้นตอนในการเตรียมการต่างๆในคดีก่อนถึงศาลนั้นมีขั้นตอนที่ค่อนข้างยุ่งยากและมีมากขั้นตอน อีกทั้งจำนวนพนักงานสอบสวนที่เข้าเวรสอบสวนมีจำนวนน้อย การสอบสวนมีความซับซ้อน สถานที่ทำการสอบสวนก็ไม่เหมาะสม พนักงานสอบสวนต้องใช้เวลาในการติดต่อกับบิดา มารดา หรือผู้ปกครองของเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องใช้เวลาอีก ซึ่งมักไม่ทันระยะเวลาที่กำหนดให้ใช้ในการสอบสวน ผู้ศึกษาเห็นว่าควรยืดระยะเวลาออกไปเป็นสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ แต่มีให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนมาศาลเข้าในกำหนดเวลาสี่ชั่วโมงนั้นด้วย รวมถึงในวันหยุดราชการหรือนอกเวลาทำการ ควรเปิดทำการและควรมีผู้พิพากษาอีกทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องเช่น นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ที่ปรึกษาทางกฎหมาย อัยการ หรือบุคคลอื่นใดที่เด็กร้องขอ มาคอยช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในขั้นตอนการตรวจสอบการจับนั้นๆด้วย แต่อย่างไรก็ตามเด็กหรือเยาวชนก็ต้องได้รับการดูแลที่ดีในระหว่างสี่สิบแปดชั่วโมงที่ขยายระยะเวลาออกไปด้วย เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของเด็กหรือเยาวชนให้มากที่สุด เพราะถึงแม้ว่าการขยายระยะเวลาดังกล่าว บางฝ่ายอาจมองว่าเป็นการขยายเวลาเพื่ออำนวยความสะดวกแก่พนักงานสอบสวน ซึ่งกฎหมายควรที่จะคุ้มครองเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ แต่ผู้ศึกษากลับเห็นว่า การเสนอแก้ไขนี้จะเป็นการทำให้พนักงานสอบสวนไม่ปล่อยปะละเลยที่จะดำเนินการกับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด ดีกว่าที่พนักงานสอบสวนหลีกเลี่ยงที่จะจับกุมเด็กหรือเยาวชนเพราะกระบวนการทางกฎหมายที่ยุ่งยาก ซึ่งอาจส่งผลให้เด็กหรือเยาวชนมีโอกาสที่จะกระทำความผิดซ้ำในอนาคต นอกจากนี้ เมื่อมีการปรับแก้บทบัญญัติในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ซึ่งให้เด็กหรือเยาวชนเมื่อถูกจับไปพำนักและอยู่ภายใต้การดูแลของสถานพินิจมาใช้บทบัญญัติในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 แทน โดยให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้ควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนระหว่างรอเวลานำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับ ผู้ศึกษาเห็นว่าระหว่างรอการตรวจสอบการจับกุม ควรจัดให้มีห้องพักเด็กและเยาวชนโดยแยกเป็นห้องพักเด็กชาย

และห้องพักเด็กหญิงให้เป็นสัดส่วน ไม่ปะปนกันระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ โดยห้องพักดังกล่าวนั้นต้องเป็นห้องพักที่สะอาด ปลอดภัย มีมาตรฐาน และมีทั่วทุกสถานที่ทำการของพนักงานสอบสวน อีกทั้งควรจัดให้มีผู้ควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดโดยเป็นบุคคลที่เด็กไว้วางใจ เช่นเจ้าหน้าที่สถานพินิจมาคอยดูแลเด็กหรือเยาวชนเหล่านั้นด้วย ทั้งนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่าควรแก้ไขบทบัญญัติมาตรา 72 วรรคแรก จาก

“มาตรา 72 ในกรณีที่พนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับ ให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมทันที ทั้งนี้ ภายในเวลาสี่สิบสี่ ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของ พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ แต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนมาศาลเข้าในกำหนดเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมงนั้นด้วย” โดยแก้ไขมาตรา 72 จากเดิมให้มีข้อความดังนี้

“มาตรา 72 บัญญัติว่า ในกรณีที่พนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับ ให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมภายในเวลาสี่สิบแปด ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ แต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนมาศาลเข้าในกำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงนั้นด้วย ทั้งนี้ ระหว่างระยะเวลาที่ควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนนั้น พนักงานสอบสวนต้องจัดสถานที่พำนักให้แก่เด็กหรือเยาวชนอยู่เป็นสัดส่วนที่ชัดเจนภายในสถานที่ทำการของพนักงานสอบสวน พร้อมทั้งจัดให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์มาประจำการเพื่อดูแลเด็กหรือเยาวชนในสถานที่พำนักนั้นตลอดช่วงระยะเวลาก่อนส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุม”

5.2.2 การแก้ไขกระบวนการตรวจสอบการจับ

1) ควรจัดให้มีการประชุม สัมมนา ระหว่างผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวทั้งประเทศเพราะทราบกันดีอยู่แล้วว่าแนวทางการปฏิบัติของแต่ละศาลนั้นแตกต่างกัน และเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนแนวคิด ทรรศนะ ความคิดเห็นที่มีต่อกฎหมายที่ปรับปรุงขึ้นใหม่ ควรร่วมกันตีความบทบัญญัติเพื่อหาข้อยุติซึ่งจะก่อให้เกิดวิธีใช้ในทางเดียวกัน ทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติให้เป็นมาตรฐาน ไม่ให้แตกออกเป็นหลายแนวทางอย่างที่เป็นอย่างในปัจจุบัน เช่นในคดีที่พนักงานสอบสวนเห็นว่าคดีอาจเปรียบเทียบปรับได้ อาจจะประชุมกำหนดแนวทางให้เป็นไปตามรูปแบบเดียวกัน หรือเสนอให้มีการแก้ไขกฎหมาย โดยเพิ่มคำจำกัดความของคดีที่อาจเปรียบเทียบปรับได้ ตามมาตรา 73 หมายถึงกรณีใดบ้าง คดีเล็กน้อยหรือไม่ และยังต้องมีการตรวจสอบการจับอีกไหม เพื่อเป็นแนวทางที่จะทำให้ผู้พิพากษาทั่วประเทศตัดสินใจไปในแนวทางเดียวกัน รวมถึงให้บุคคลที่เกี่ยวข้องสามารถนำความรู้ไปเผยแพร่แก่บุคคลที่สนใจได้ถูกต้องยิ่งขึ้น

2) ควรเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจให้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องให้ได้รับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการใช้และการตีความกฎหมายให้ถูกต้อง โดยเฉพาะพนักงานสอบสวนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กหรือเยาวชนตลอดช่วงการตรวจสอบการจับเพราะความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องจะทำให้ปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนโดยชอบด้วยกฎหมายซึ่งจะมีผลต่อการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชนตามไปด้วย

3) ผู้ศึกษาเห็นว่าศาลขอที่จะใช้ดุลยพินิจในการตัดสินใจขั้นตอนการพิจารณาในส่วนการกระทำความผิดตามหมายจับในการตรวจสอบการจับออกไป หากเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือ

ตำรวจจับเด็กหรือเยาวชนตามหมายจับ ให้ถือว่าเป็นการจับโดยชอบ เพราะศาลได้มีการพิจารณาจากพยานหลักฐานรวมทั้งกล้องวงจรปิดและคำร้องถึงการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชนตลอดจนถึงความจำเป็นแล้ว ส่วนการที่ศาลอนุมัติออกหมายจับแล้วต่อมาได้ไปจับกุมเด็กหรือเยาวชนตามหมายจับนั้นๆ แล้วนำตัวเด็กหรือเยาวชนที่ได้กระทำความผิดมาตรวจสอบการจับกุมอีกครั้ง เห็นว่าเป็นการกระทำที่ซ้ำไปซ้ำมา ต้องพิจารณาในสิ่งที่คล้ายคลึงกัน จึงเห็นว่าศาลควรใช้ดุลยพินิจกำหนดแนวทางให้ชัดเจนว่าการจับเด็กหรือเยาวชนตามหมายจับเป็นการจับกุมโดยชอบ ควรให้ยกเว้นการตรวจสอบการจับ เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการทำงานที่ซ้ำซ้อนที่ศาลได้พิจารณาไปแล้วเมื่อตอนอนุมัติออกหมายจับ อีกทั้งเป็นการลดปริมาณงานของศาลให้น้อยลง

ส่วนการตรวจสอบการจับกุมเด็กหรือเยาวชนในการกระทำความผิดซึ่งหน้า ศาลควรกำหนดให้พนักงานสอบสวนนำบุคคลที่จับกุมตัวเด็กหรือเยาวชนได้มาให้ศาลไต่สวนด้วย แม้ผู้ต้องหาจะไม่คัดค้านก็ตาม เพราะบุคคลเหล่านั้นเป็นผู้อยู่ใกล้ชิดเหตุการณ์ และดำเนินการไปโดยลำพัง จึงควรนำตัวมาตรวจสอบให้ได้ความว่าเด็กหรือเยาวชนเหล่านั้นต้องหาว่ากระทำความผิดหรือไม่ การจับและการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนชอบโดยกฎหมายหรือไม่ เพื่อให้ศาลคุ้มครองดูแลสิทธิเด็กและเยาวชนตั้งแต่เบื้องต้นอย่างละเอียดรอบคอบไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการพิจารณาออกหมายจับ จึงจะถือว่าเป็นการเหมาะสมที่จะมีการตรวจสอบการจับเพื่อคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชนที่แท้จริง

4) ในเรื่องของที่ปรึกษาทางกฎหมายควรให้มีการหารือหาข้อสรุประหว่างสภาทนายความและศาลให้หาข้อยุติ โดยคำนึงเด็กหรือเยาวชนมากที่สุด ผู้ศึกษาจึงเห็นควรที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะสภาทนายความและศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง จะได้หารือและร่วมมือกันกำหนดแนวทางแก้ปัญหาเฉพาะหน้าโดยเร่งด่วน ในเรื่องของการมีที่ปรึกษาทางกฎหมายทำหน้าที่ตามกฎหมายได้เพียงพอในระดับหนึ่ง เพื่อป้องกันมิให้กระทบต่อสิทธิเด็กและเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยในส่วนของผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับสิทธิเด็กไม่ว่าจะเป็นพนักงานอัยการ เจ้าหน้าที่ตำรวจ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ สมควรพิจารณาในการให้ความสำคัญในเรื่องนี้ด้วยเพราะเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนเพื่อป้องกันมิให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิเด็ก อีกทั้งเห็นว่าศาลควรใช้ดุลยพินิจในการแต่งตั้งที่ปรึกษาทางกฎหมายให้แก่เด็กหรือเยาวชนด้วยในคดีลหุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 3 ปี ไม่เฉพาะแต่คดีที่มีอัตราโทษสูงๆ เท่านั้น และถ้าปรากฏต่อศาลในภายหลังว่าที่ปรึกษาทางกฎหมายซึ่งศาลแต่งตั้งนั้นไม่เหมาะสมที่จะเป็นผู้ช่วยเหลือในคดีนั้น ศาลสามารถเพิกถอนได้

ทั้งนี้ทั้งนั้น ประเด็นปัญหาที่ผู้ศึกษากล่าวมาข้างต้นที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบการจับนั้น ประเทศไทยเป็นประเทศเดียวที่มีการตรวจสอบการจับโดยผ่านขั้นตอนของศาล ซึ่งในมุมมองของต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น นั้น คำนิยาม เด็กเป็นสิ่งบริสุทธิ์ ควรห่างไกลจากศาลมากที่สุด เพราะในความคิดของเด็กนั้น ศาลเป็นสถานที่ที่น่ากลัว น่าหวั่นเกรง การที่ต้องขึ้นศาลเป็นเรื่องร้ายแรง ทำให้เด็กรู้สึกเป็นที่จ้องมองของสังคม ถูกจับผิด จึงเห็นได้ว่า ในต่างประเทศ เมื่อเด็กกระทำความผิดและถูกจับได้ จึงผ่านขั้นตอนของผู้ที่เกี่ยวข้อง ที่ไม่ใช่ศาล และดำเนินการตามกระบวนการขั้นตอนที่เหมาะสมในแต่ละความผิดที่เกิดขึ้นซึ่งจะพิจารณาเป็นกรณีๆ ไป เว้นแต่ความผิดนั้น เป็นความผิดที่ร้ายแรงหรือเป็นคดีอุกฉกรรจ์หรือเห็นว่าเป็นการกระทำผิดซ้ำซาก เด็กไม่รู้สึกรู้สึกสำนึกผิดหรือไม่รู้สึกเข็ดหลาบกับสิ่งที่ตนได้กระทำให้ไป ผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือเจ้าหน้าที่อินเทค ต่างจะลงความเห็นว่าเด็กควรไปศาลเพื่อพิจารณาพิพากษา

ต่อไป ดังนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่า เมื่อประเทศไทยตัดสินใจบัญญัติกฎหมายเรื่องการตรวจสอบการจับกุมโดยตราขึ้นมาในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวขึ้นมาแล้ว ก็สมควรที่จะดำเนินการให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อไม่ให้เป็นข้อก้ำกักกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือบิดามารดา รวมทั้งผู้ปกครองของเด็กหรือเยาวชนว่าการตรวจสอบการจับกุมนั้นประสบความสำเร็จในการปรับใช้กับเด็กและเยาวชนไทยจริงหรือไม่ เพราะถ้ายังมีจุดบอดหรือข้อบกพร่องในการปรับใช้บทบัญญัติหรือแนวทางปฏิบัติที่ไม่เสมอเหมือนกัน การตรวจสอบการจับกุมนี้ ก็จะไม่มีประสิทธิภาพในการใช้และจะยังคงมีข้อถกเถียงในทางปฏิบัติอยู่ต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมเอเชียตะวันออก, กองเอเชียตะวันออก 4. การกระทำผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนใน
ญี่ปุ่นและการป้องกันการก่อคดีซ้ำ. ค้นวันที่ 7 กรกฎาคม 2556 จาก
www.eastasiawatch.in.th/downloads/files/criminal_youth%202554.doc
กุลพล พลวัน. สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สำนักนิติธรรม, 2547.
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. จดหมายเปิดผนึกเรื่อง"การคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน
ตามกฎหมายว่าด้วยศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและ
ครอบครัว. ค้นวันที่ 6 กันยายน 2556 จาก
http://www.nhrc.or.th/2012/wb/th/news_detail.php?nid=1652&parent_id=1&type=hot.
- จรัสพงศ์ ขจัดสารพัดภัย. แนวทางในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและ
ครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553. ค้นวันที่ 2 มิถุนายน
2556 จาก www.nan-ju.ago.go.th/document/008.doc.
- ชัชฎาภา พันธุมจินดา. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กระหว่างการสอบสวน
ศึกษารณคดีเป็นผู้ต้องหา. สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2552.
- ณัฐพร โตประยูร. การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับ
เด็กและเยาวชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.
- ณัชชมล แสนเรือน. ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป vs เคท มิทเดิลตัน. ค้นวันที่ 15 กรกฎาคม 2556
จาก <http://www.learners.in.th/blogs/posts/466240>
- ทีมประเทศไทย ณ กรุงบรัสเซลส์และส่วนราชการไทยทุกแห่งในยุโรป. คนไทยมีสิทธิรับความคุ้ม
ครองภายใต้ The European Convention on Human Rights. ค้นวันที่ 15
กรกฎาคม 2556 จาก <http://www2.thaieurope.net/คนไทยมีสิทธิรับความคุ้ม/>
- ธาริณี องค์กรสิทธิสตรี. ปัญหาการจำกัดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญโดยห้ามทำและเผยแพร่
โพลเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี คณะ
นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.
- บุญยพันธ์ ทองเนียม. กระเทาะเปลือก..งาน ป.วิ.อาญาเด็ก. อุดรธานี: โมนิเพลส, 2553.
- ประชาไท. อนุกรรมการสิทธิฯ เร่งแก้ปัญหา เพิ่มจำนวนที่ปรึกษาทางกฎหมายให้เยาวชน. ค้น
วันที่ 12 กันยายน 2556 จาก <http://prachatai.com/journal/2013/05/46851>.

- ปัญชรีย์ สำเภาเงิน และคณะ. การคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติ
จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553:
ศึกษาเฉพาะกรณีการตรวจสอบการจับกุมและมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา.
ใน **หลักสูตรพัฒนานิติกระบวนกลางรุ่นที่ 2**. 23 มกราคม 2555 ถึงวันที่ 1 มีนาคม
2555 ณ ห้องประชุมสัญญาธรรมศักดิ์ สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาล
ยุติธรรม. หน้า 59-62.
- พิพิธภัณฑศาลไทย. **ประวัติศาลเยาวชนและครอบครัว**. ค้นวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2556 จาก
<http://www.museum.coj.go.th/court/childandfamily.html>
- พิษณุ สอนง่าย. ปัญหาการตรวจสอบการจับกุมเด็กหรือเยาวชน: กรณีอายุของผู้ถูกจับกุมและในคดี
ที่อาจเปรียบเทียบปรับได้. ใน **รายงานผลงานส่วนบุคคลของการอบรมหลักสูตรผู้
พิพากษาผู้บริการในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 9**. 2554 ณ สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลา
การศาลยุติธรรม วิทยาลัยข้าราชการศาลยุติธรรม.
- ฟ้าดาว คงนคร. **สิทธิเด็กตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ**. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มงานผลิตเอกสาร
สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2555.
- ภัทรพร ตันงาม, ผู้รวบรวม. **สภาพนายฯจับทวนการอบรมที่ปรึกษากฎหมายศาลเยาวชนตาม
พ.ร.บ.ศาลเยาวชนฯปี 2553**. ค้นวันที่ 12 มีนาคม 2557 จาก
patnews.wordpress.com/2013/04/18/สภาพนายฯ-จับทวน-การอบรม/
- มาตาลักษณ์ ออรุ่งโรจน์. **กฎหมายเบื้องต้นเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและ
เยาวชน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2551.
- เมธาพร กาญจนเตชะ. **เอกสารการสอนวิชากฎหมายความผิดเด็ก ชุดที่ 1**. ค้นวันที่ 2 พฤษภาคม
2556 จาก <http://ajanmayka.blogspot.com>
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายปกครอง: หลักการพื้นฐานของกฎหมาย
ปกครองและการกระทำทางปกครอง**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน,
2549.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. **สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540**.
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, ม.ป.ป.
- วรพจน์ วิศรุตพชญ์. **สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540**.
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2543.
- วิชา มหาคุณ. **ศาลเยาวชนและครอบครัวตามแนวความคิดสากล**. กรุงเทพมหานคร: ศาลเยาวชน
และครอบครัวกลาง, 2538.
- ศาลยุติธรรม, สำนักแผนงานและงบประมาณ. **แนวทางการดำเนินงานตามโครงการเปิดทำการศาล
นอกเวลาราชการเพื่อเร่งรัดการพิจารณาพิพากษาคดี ประจำปีงบประมาณ
พ.ศ.2555 สำหรับศาลชั้นต้น**. ค้นวันที่ 16 กันยายน 2556 จาก
www.coj.go.th/oppb/userfiles/file/Manual113_54.doc

- ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง. **ประวัติศาสตร์ศาลเยาวชน**. ค้นวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2556 จาก http://www.jvnc.coj.go.th/info.php?info=sub_menu&cid=1&pm=1
- สกุลยุช หอพิบูลสุข. **กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กของประเทศไทย**. ค้นวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2556 จาก http://www.humanrights.agoo.go.th/files/Thai_juvenile_justice%281%29.pdf
- สมชัย ทีฆาอุตมากร. **พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 พร้อมแนวคำพิพากษาของศาลฎีการายมาตราและข้อสังเกต**. กรุงเทพมหานคร: พลสยามพริ้นติ้ง, 2555.
- สรวิศ ลิ้มปรั้งซี่. **Legal English 4u. จดหมายข่าว วิทยุบรรณสาร ศูนย์วิทยุบริการศาลยุติธรรม 5 (2554): 3**. ค้นวันที่ 3 ตุลาคม 2556 จาก http://elib.coj.go.th/Ebook/data/Journal/insd2011_5.pdf
- สรารุช เบญจกุล. **กฎหมายเด็กใหม่ ตร.จับได้ต้องส่งศาลทันที**. ค้นวันที่ 2 ธันวาคม 2555 จาก <http://www.bpp.go.th/index.php/2010-01-21-03-50-48/39-2010-01-21-04-09-34/311-2011-05-24-08-45-11>
- สหประชาชาติ. **กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน(กฎแห่งกรุงปักกิ่ง)**. ค้นวันที่ 15 พฤศจิกายน 2556 จาก <http://www.djop.moj.go.th/media/k2/attachments/10020001.pdf>
- ลัก กอแสงเรืองและสร้อยชู ศรีชลวัฒนา. **“สภานายความ” มีมติบอยคอตศาลเยาวชนฯ ห้ามทนายความอบรมเป็นที่ปรึกษากฎหมาย**. ค้นวันที่ 11 ตุลาคม 2556 จาก http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1362904804&grpId=00&catid=19&subcatid=1905.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). **กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2545.
- สุดสงวน สุธีสร. **อาชญาวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.
- สุธินี รัตนวราท. **Law on Juvenile Delinquency LA213**. กรุงเทพมหานคร: กิ่งจันทร์การพิมพ์, 2531.
- องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (ยูนิเซฟ). **อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก(CRC)**. ค้นวันที่ 2 มีนาคม 2556 จาก http://www.unicef.org/thailand/tha/overview_5954.html
- อดิสร นุปเวส. **ปัญหาตรวจสอบการจับเด็กและเยาวชน**. ใน **หลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 10 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม**, 2555.
- อมร จันทรสมบูรณ์. **คอนสติติวชันแนลลิสม์ (Constitutionalism): ทางออกประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายการศึกษาโดยความสนับสนุนของมูลนิธิคอนราดอเดนาัวร์, 2527.

- Env. Boalt, ผู้รวบรวม. **ระบบศาลของสหรัฐอเมริกา**. 2551. ค้นวันที่ 3 เมษายน 2557 จาก <http://www.bloggang.com/viewblog.php?id=boaltman&date=04-03-2008&group=2&blog=6>
- Champion, Dean John. **The Juvenile Justice System-Delinquency Processing and Law**. USA: n.p., 2001.
- Butts, Jeffrey A et al. **Juvenile Court Statistics 1993: Report**. Washington DC: Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, 1996.
- Griffin, Brenda S. and Griffin, Charles T. **Juvenile Delinquency in Perspective**. Harper and Row, 1978.
- Kai, Katsunori. **Juvenile Criminal Responsibility and Punishment in Japan**. **Waseda Bulletin of Comparative Law**. 29. Retrieved September 5, 2013 from <http://www.waseda.jp/hiken/jp/public/bulletin/pdf/29/ronbun/A02859211-00-000290001.pdf>.
- Kent Jr, Sinclair. **Referee**. New York: bender, 1996. Retrieved March 12, 2013 from <http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/referee>
- Supreme Court Japan. **Overview of the Juridical System in Japan**. Retrieved September, 16 2013 from http://www.courts.go.jp/english/judicial_sys/overview_of/overview/index.html
- Tanabe, Yasuhiro. **The Role Public Prosecutors in Juvenile Justice in Japan**. Japan: UNAFEI, n.d. (Unpublished Manuscript). Retrieved August 30, 2013 from www.unafei.or.jp/english/pdf/PDF_kenya/session2.pdf
- Yanaguchi, Jusuke. **Role of the Police in Juvenile Justice in Japan**. Japan: national police Agency, n.d. (Unpublished Manuscript). Retrieved August 30, 2013 from www.unafei.or.jp/english/pdf/PDF_kenya/session2.pdf.

ภาคผนวก

พระราชบัญญัติ

ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

พ.ศ. ๒๕๕๓

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๓

เป็นปีที่ ๖๕ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๙ ประกอบกับมาตรา ๓๒ มาตรา ๓๓ มาตรา ๓๔ มาตรา ๓๕ มาตรา ๓๖ มาตรา ๔๑ มาตรา ๔๓ มาตรา ๔๕ และมาตรา ๕๒ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้ โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิก

(๑) พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔

(๒) พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๓

(๓) พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๘

หมวด ๑

บททั่วไป

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้

“เด็ก” หมายความว่า บุคคลอายุยังไม่เกินสิบห้าปีบริบูรณ์

“เยาวชน” หมายความว่า บุคคลอายุเกินสิบห้าปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์

“คดีเยาวชนและครอบครัว” หมายความว่า คดีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาตามพระราชบัญญัตินี้

“คดีครอบครัว” หมายความว่า คดีแพ่งที่ฟ้องหรือร้องขอต่อศาลหรือกระทำการใด ๆ ในทางศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์หรือครอบครัว ซึ่งจะต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวกับครอบครัว

“คดีคุ้มครองสวัสดิภาพ” หมายความว่า คดีที่ฟ้องหรือร้องขอต่อศาลหรือกระทำการใด ๆ ในทางศาลเกี่ยวกับการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กหรือบุคคลในครอบครัว ซึ่งจะต้องบังคับตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กหรือบุคคลในครอบครัว

“คดีธรรมดา” หมายความว่า คดีอื่น ๆ นอกจากคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

“ศาลเยาวชนและครอบครัว” หมายความว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัด ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัตินี้

“ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว” หมายความว่า ศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลอุทธรณ์แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว ศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว และศาลฎีกาแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัตินี้

“สถานพินิจ” หมายความว่า สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัตินี้

“ศูนย์ฝึกและอบรม” หมายความว่า ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

“การแก้ไขบำบัดฟื้นฟู” หมายความว่า มาตรการที่กำหนดเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หรือสนับสนุนเด็กหรือเยาวชนให้สามารถอยู่กับครอบครัวและชุมชนได้โดยปกติสุข เช่น การรับคำปรึกษา แนะนำ การเข้าร่วมกิจกรรมบำบัด การเข้าร่วมกิจกรรมทางเลือก การศึกษา หรือการฝึกอาชีพหรือวิชาชีพ

“การฝึกอบรม” หมายความว่า การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูโดยมีการควบคุม

“ผู้อำนวยการสถานพินิจ” หมายความว่า ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

“ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรม” หมายความว่า ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

“พนักงานคุมประพฤติ” หมายความว่า ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ และให้หมายความรวมถึงพนักงานคุมประพฤติตามกฎหมายอื่น

“ผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติ” หมายความว่า ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยเหลือพนักงานคุมประพฤติตามพระราชบัญญัตินี้

“ผู้รับใบอนุญาต” หมายความว่า ผู้รับใบอนุญาตให้จัดตั้งสถานศึกษา สถานฝึกและอบรม หรือสถานแนะนำทางจิต เกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดหรือเป็นจำเลย หรือเป็นผู้ต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลให้ลงโทษ หรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัตินี้ หรือตามกฎหมายอื่น

“คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม” หมายความว่า คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม

“อธิบดี” หมายความว่า อธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๕ คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ให้ถืออายุเด็กหรือเยาวชนนั้นในวันที่มีการกระทำความผิดได้เกิดขึ้น

มาตรา ๖ ให้นำบทบัญญัติแห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง มาใช้บังคับแก่คดีเยาวชนและครอบครัวเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๗ ให้ประธานศาลฎีกาและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ให้ประธานศาลฎีกาและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมมีอำนาจออกกฎกระทรวง ข้อบังคับ ประกาศ หรือระเบียบ เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของตน

กฎกระทรวง ข้อบังคับ ประกาศ หรือระเบียบ เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

หมวด ๒

ศาลเยาวชนและครอบครัว

มาตรา ๘ ให้จัดตั้ง

(๑) ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางขึ้นในกรุงเทพมหานคร และให้มีเขตอำนาจตลอดกรุงเทพมหานคร

(๒) ศาลเยาวชนและครอบครัวขึ้นในทุกจังหวัด และให้มีเขตอำนาจตลอดเขตจังหวัดนั้น

ในกรุงเทพมหานครหรือจังหวัดใดที่มีศาลจังหวัดมากกว่าหนึ่งศาล หากมีความจำเป็นจะเปิดแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดที่ยังมิได้มีแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวนั้นอีกก็ได้ ทั้งนี้ จะเปิดทำการเมื่อใดให้ประกาศโดยพระราชกฤษฎีกาและให้ระบุเขตอำนาจศาลเดิมหรือแผนกเดิม และแผนกที่จัดตั้งขึ้นใหม่ไว้ในพระราชกฤษฎีกาด้วย

มาตรา ๙ การจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด ให้กระทำโดยพระราชบัญญัติ ซึ่งจะต้องระบุเขตอำนาจของศาลนั้นไว้ด้วย และจะเปิดทำการเมื่อใดให้ประกาศโดยพระราชกฤษฎีกา

เมื่อได้จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดขึ้นในจังหวัดที่มีแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวเปิดทำการอยู่แล้ว ให้ถือว่าเป็นการยุบเลิกแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวนั้น และให้โอนบรรดาคดีที่ค้างพิจารณาในแผนกดังกล่าวไปพิจารณาพิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดที่จัดตั้งขึ้น

มาตรา ๑๐ ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งในคดีดังต่อไปนี้

- (๑) คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด
- (๒) คดีอาญาที่ศาลซึ่งมีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดาได้โอนมาตามมาตรา ๕๗ วรรคหนึ่ง
- (๓) คดีครอบครัว
- (๔) คดีคุ้มครองสวัสดิภาพ
- (๕) คดีอื่นที่มีกฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัว

มาตรา ๑๑ ในกรณีมีปัญหาว่าคดีใดจะอยู่ในอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัว หรือศาลยุติธรรมอื่น ไม่ว่าจะเกิดปัญหาขึ้นในศาลเยาวชนและครอบครัวหรือศาลยุติธรรมอื่น ให้ประธานศาลฎีกาเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาด คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาให้เป็นที่สุด

การขอให้ประธานศาลฎีกาวินิจฉัยชี้ขาดตามวรรคหนึ่ง คู่ความจะต้องร้องขอก่อนวันสืบพยาน แต่ในกรณีที่ศาลเห็นสมควรให้กระทำได้ก่อนมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้นและในกรณีเช่นว่านี้ ให้ศาลนั้นรอกการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ชั่วคราว

คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกา ไม่มีผลกระทบต่อกระบวนการพิจารณาของศาลที่ได้ดำเนินการไปแล้ว

มาตรา ๑๒ ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ว่าด้วยการโอนคดีในท้องที่ที่ศาลเยาวชนและครอบครัวเปิดทำการแล้ว ห้ามมิให้ศาลชั้นต้นอื่นใดในท้องที่นั้นรับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวไว้พิจารณาพิพากษา

มาตรา ๑๓ ในระหว่างการพิจารณาของศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว แม้จำเลยจะมีอายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์สำหรับคดีอาญา หรือผู้เยาว์จะมีอายุครบยี่สิบปีบริบูรณ์หรือบรรลุนิติภาวะแล้วด้วยการสมรสสำหรับคดีครอบครัว ให้ศาลนั้นคงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาต่อไปจนเสร็จสำนวน และถ้าจะมีอุทธรณ์หรือฎีกาก็ให้เป็นอำนาจของศาลอุทธรณ์แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว หรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว หรือศาลฎีกาแผนกคดีเยาวชนและ

ครอบครัว ที่จะพิจารณาพิพากษาต่อไป และให้ศาลดังกล่าวคงมีอำนาจใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๑๔ ในกรณีที่ปรากฏในภายหลังว่าข้อเท็จจริงเรื่องอายุหรือการบรรลุนิติภาวะด้วยการสมรสของบุคคลที่เกี่ยวข้องผิดไป หรือศาลอื่นใดได้รับพิจารณาพิพากษาคดีโดยไม่ต้องด้วยมาตรา ๑๒ ซึ่งถ้าปรากฏเสียแต่ต้นจะเป็นเหตุให้ศาลดังกล่าวไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาข้อบกพร่องดังกล่าว ไม่ทำให้การดำเนินการในชั้นสอบสวนและการพิจารณาพิพากษาของศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดา และศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวเสียไป

ถ้าข้อเท็จจริงตามวรรคหนึ่งปรากฏขึ้นในระหว่างการพิจารณา ไม่ว่าในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกา ให้ศาลนั้น ๆ โอนคดีไปยังศาลที่มีอำนาจเพื่อพิจารณาพิพากษาต่อไป

มาตรา ๑๕ ในศาลเยาวชนและครอบครัวทุกศาล ให้มีผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบตามจำนวนที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด

มาตรา ๑๖ การแต่งตั้งผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ ศาลยุติธรรม ซึ่งเป็นผู้มีอรรถาศัยและความประพฤติเหมาะสมที่จะปกครองและอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชน และเป็นผู้มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาครอบครัว

ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวจะเป็นผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นอื่นด้วยก็ได้

มาตรา ๑๗ ในศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ให้มีอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางหนึ่งคน รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางสองคน และเลขานุการศาลเยาวชนและครอบครัวกลางหนึ่งคนซึ่งแต่งตั้งจากข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม และในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในทางราชการ คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม โดยความเห็นชอบของประธานศาลฎีกาจะกำหนดให้มีรองอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคนก็ได้

ในศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด ให้มีผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดศาลละหนึ่งคน ในกรณีที่มีการจัดตั้งแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวขึ้นในศาลจังหวัดใด ให้มีผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดนั้นหนึ่งคน และเพื่อประโยชน์แห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวมีฐานะเช่นเดียวกับผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด

มาตรา ๑๘ เมื่อตำแหน่งอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางว่างลงหรือผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางเป็นผู้ทำการแทน ถ้ามีผู้ดำรงตำแหน่งนั้นมากกว่าหนึ่งคน ให้ผู้มีอาวุโสสูงสุดเป็นผู้ทำการแทน ถ้าผู้มีอาวุโสสูงสุดไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้ผู้มีอาวุโสถัดลงมาตามลำดับเป็นผู้ทำการแทน

เมื่อตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดหรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวว่างลง หรือผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้ผู้พิพากษาผู้มีอาวุโสสูงสุดในศาลหรือแผนกนั้นเป็นผู้ทำการแทน ถ้าผู้พิพากษาผู้มีอาวุโสสูงสุดในศาลหรือแผนกนั้นไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้ผู้พิพากษาผู้มีอาวุโสถัดลงมาตามลำดับเป็นผู้ทำการแทน

ในกรณีที่ไม่มีผู้ทำการแทนตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ประธานศาลฎีกาจะสั่งให้ผู้พิพากษาศาลใดศาลหนึ่งเป็นผู้ทำการแทนก็ได้

มาตรา ๑๙ อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางเป็นผู้รับผิดชอบงานของศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วราชอาณาจักร โดยให้มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับอธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น และอธิบดีผู้พิพากษาศาลตามที่บัญญัติไว้ในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม

มาตรา ๒๐ ให้รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับรองอธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้นตามที่บัญญัติไว้ในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม และให้มีหน้าที่เป็นผู้ช่วยอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางตามที่อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางมอบหมาย

มาตรา ๒๑ ให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๔ แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ในส่วนที่เกี่ยวกับศาลเยาวชนและครอบครัวที่อยู่ในเขตอำนาจของตน และให้เป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบงานธุรการของศาลเยาวชนและครอบครัวที่อยู่ในเขตอำนาจของตนตามที่อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางมอบหมาย เมื่อมอบหมายแล้วให้ผู้มอบหมายรายงานไปยังสำนักงานศาลยุติธรรม

มาตรา ๒๒ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้พิพากษาหัวหน้าศาลตามที่บัญญัติไว้ในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม

มาตรา ๒๓ ภายใต้อำนาจมาตรา ๒๔ ศาลเยาวชนและครอบครัวต้องมีผู้พิพากษาไม่น้อยกว่าสองคน และผู้พิพากษาสมทบอีกสองคนซึ่งอย่างน้อยคนหนึ่งต้องเป็นสตรี จึงเป็นองค์คณะพิจารณาคดีได้ ส่วนการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้น ถ้าคำพิพากษาหรือคำสั่งจะต้องทำโดยองค์คณะพิจารณาคดี

คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นจะต้องบังคับตามคะแนนเสียงฝ่ายข้างมากของผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบที่เป็นองค์คณะพิจารณาคดีนั้น ในกรณีที่มิคะแนนเสียงเท่ากันให้นำบทบัญญัติแห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในการพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวจะต้องมีผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะหรือไม่ให้เป็นไปตามมาตรา ๑๔๗

มาตรา ๒๔ ในคดีซึ่งอยู่ในอำนาจอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว หรือผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวคนใดคนหนึ่งตามมาตรา ๒๔ และมาตรา ๒๕ แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ถ้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว เห็นว่าในการพิจารณาคดีนั้นมีเหตุอันสมควรจะสั่งให้ผู้พิพากษาสมทบคนใดคนหนึ่งนั่งพิจารณาร่วมกับตนหรือร่วมกับผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวก็ได้ หรือจะสั่งให้ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวคนใดคนหนึ่งร่วมเป็นองค์คณะด้วยก็ได้ และให้องค์คณะเช่นว่านี้มีอำนาจพิพากษาคดีตามมาตรา ๒๕ หรือมาตรา ๒๖ แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม

มาตรา ๒๕ ผู้พิพากษาสมทบตามมาตรา ๑๕ จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลซึ่งคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมคัดเลือกตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมกำหนดในระเบียบ และต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

- (๑) มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบห้าปีบริบูรณ์
- (๒) มีหรือเคยมีบุตร หรือเคยอบรมเลี้ยงดูเด็ก หรือเคยทำงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์หรือการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก เยาวชน หรือครอบครัว มาเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสามปี
- (๓) มีคุณสมบัติที่จะเป็นข้าราชการศาลยุติธรรมได้ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม เว้นแต่พื้นฐานความรู้ซึ่งต้องไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า หรือเคยเป็นผู้พิพากษาสมทบ

(๔) มีความสุขุมรอบคอบ ทัศนคติ อัจฉริยะ และความประพฤติเหมาะสมแก่การพิจารณาคดี ที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว

(๕) ไม่เป็นข้าราชการหรือผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐ ข้าราชการการเมือง สมาชิกวุฒิสภา หรือทนายความ

ก่อนเข้ารับตำแหน่ง ผู้พิพากษาสมทบจะต้องได้รับการอบรมความรู้และผ่านการทดสอบในเรื่อง เจตนาธรรมและการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว ความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยา การสังคมสงเคราะห์ การให้คำปรึกษาแนะนำ และการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก เยาวชน และครอบครัว ตลอดจนหน้าที่ของ ตุลาการ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาที่กำหนดในระเบียบประธานศาลฎีกา และจะต้อง ปฏิญาณตนต่อหน้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและ ครอบครัวจังหวัด หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว ซึ่งตนจะเข้าสังกัด แล้วแต่กรณี ว่าจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ด้วยความเที่ยงธรรม และรักษาความลับในราชการ

ผู้พิพากษาสมทบให้ดำรงตำแหน่งคราวละสามปี และจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง ผู้ที่พ้นจากตำแหน่งเนื่องจากครบวาระให้ดำรงตำแหน่งต่อไปอีกก็ได้ แต่จะดำรงตำแหน่งเกินสองวาระ ติดต่อกันมิได้ ผู้พิพากษาสมทบที่พ้นจากตำแหน่งเนื่องจากครบวาระให้คงปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่า ผู้พิพากษาสมทบคนใหม่จะเข้ารับหน้าที่

มาตรา ๒๖ ผู้พิพากษาสมทบเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการตามประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา ๒๗ ผู้พิพากษาสมทบพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(๑) ออกตามวาระ

(๒) ตาย

(๓) ลาออก

(๔) ขาดคุณสมบัติหรือเข้าลักษณะต้องห้ามอย่างใดอย่างหนึ่งตามมาตรา ๒๕

(๕) ขาดการปฏิบัติหน้าที่ตามเวรปฏิบัติหน้าที่ที่กำหนดถึงสามครั้งโดยไม่มีเหตุอันสมควร หรือกระทำการใด ๆ ซึ่งถ้าเป็นข้าราชการตุลาการแล้วจะต้องพ้นจากตำแหน่งเพราะถูกลงโทษไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

การพ้นจากตำแหน่งตาม (๒) หรือ (๓) ให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบ ถ้าเป็นการ พ้นจากตำแหน่งตาม (๔) หรือ (๕) ต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมและให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงมี พระบรมราชโองการให้พ้นจากตำแหน่ง

มาตรา ๒๘ ในกรณีที่ตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบว่างลงเพราะเหตุอื่นนอกจากถึงคราวออกตามวาระตามมาตรา ๒๗ (๑) จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งบุคคลที่คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมคัดเลือกขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างก็ได้ ให้ผู้พิพากษาสมทบซึ่งดำรงตำแหน่งแทนอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนดำรงตำแหน่งแทน

มาตรา ๒๙ ให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวแล้วแต่กรณี กำหนดระเบียบปฏิบัติการของผู้พิพากษาสมทบซึ่งจะต้องปฏิบัติหน้าที่

ผู้พิพากษาสมทบที่นั่งพิจารณาคดีใด จะต้องพิจารณาคดีนั้นจนเสร็จ เว้นแต่ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้เพราะเจ็บป่วยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น ในกรณีเช่นนี้ ให้ผู้มีอำนาจตามวรรคหนึ่งจัดให้ผู้พิพากษาสมทบอื่นเข้าปฏิบัติหน้าที่แทน

ผู้พิพากษาสมทบจะได้รับค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง ค่าเช่าที่พัก และค่าตอบแทนอย่างอื่นตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด โดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

มาตรา ๓๐ ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยวินัยและการรักษาวินัยสำหรับข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมมาใช้บังคับแก่ผู้พิพากษาสมทบด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๓๑ ในระหว่างพิจารณาคดี เพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชน ศาลอาจขอให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์ จิตวิทยา การให้คำปรึกษาแนะนำ การสังคมสงเคราะห์หรือการคุ้มครองสวัสดิภาพ หรือผู้เชี่ยวชาญด้านอื่น มาให้คำปรึกษาแนะนำและให้ความเห็นเกี่ยวกับสภาพร่างกาย สภาพจิต สวัสดิภาพและความเป็นอยู่ของเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว คู่ความ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องก็ได้

ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญให้ได้รับค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง ค่าเช่าที่พัก และค่าตอบแทนอย่างอื่นตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนดโดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

มาตรา ๓๒ ให้สถานที่ที่ศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาให้เด็ก เยาวชน บุคคลในครอบครัว คู่ความ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเข้ารับการตรวจรักษา หรือรับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้รับค่าตอบแทนตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด โดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

มาตรา ๓๓ ให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีหน้าที่ในการรับจดทะเบียนส่วนราชการและองค์การด้านเด็ก เยาวชน สตรี หรือครอบครัว ที่ประสงค์จะปฏิบัติงานด้านแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ด้านการสังคมสงเคราะห์ หรือด้านให้คำปรึกษาแนะนำร่วมกับศาลเยาวชนและครอบครัวแห่งท้องถิ่นนั้น ๆ

หมวด ๓

สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

มาตรา ๓๔ สถานพินิจเป็นหน่วยงานในกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม มีผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้บังคับบัญชา

ให้อธิบดีเป็นผู้แต่งตั้งและถอดถอนผู้อำนวยการสถานพินิจ

มาตรา ๓๕ ให้จัดตั้งสถานพินิจขึ้นในทุกจังหวัดและกรุงเทพมหานคร

วันเปิดทำการ เขตอำนาจ และการแบ่งแยกกิจการของสถานพินิจออกเป็นสาขาต่าง ๆ ให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

มาตรา ๓๖ ให้สถานพินิจมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้และตามกฎหมายอื่น และโดยเฉพาะให้มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) สืบเสาะและพินิจเรื่องอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต นิสัย อาชีพ และฐานะของเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดและของบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทั้งปวงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนนั้น รวมทั้งสาเหตุแห่งการกระทำความผิด เพื่อรายงานต่อศาลหรือเพื่อประกอบการพิจารณาของเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้อง ตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด

(๒) ควบคุมเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดไว้ในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดี หรือตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล

(๓) ดำเนินการและประสานงานร่วมกับหน่วยงานและองค์การอื่นในการสงเคราะห์ แก้ไข และบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนในระหว่างที่ถูกควบคุมหรือภายหลังปล่อย

(๔) ดำเนินการและประสานงานร่วมกับหน่วยงานและองค์การอื่นในการตรวจรักษาและพยาบาลเด็กหรือเยาวชนในระหว่างการสอบสวน การพิจารณาคดี หรือการควบคุมตัวในสถานพินิจ

(๕) ดำเนินการและประสานงานร่วมกับหน่วยงานและองค์กรอื่นในการจัดการศึกษา การฝึกอบรม หรือการดูแลอบรมสั่งสอนเด็กหรือเยาวชนซึ่งอยู่ในความควบคุม

(๖) สืบเสาะภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัวในคดีครอบครัว รวมทั้งจัดให้แพทย์หรือ จิตแพทย์ตรวจสภาพร่างกาย หรือสภาพจิตของกลุ่มความในกรณีศาลมีคำสั่งตามมาตรา ๑๕๒

(๗) ประมวลและรายงานข้อเท็จจริง รวมทั้งเสนอความเห็นต่อศาลในคดีครอบครัว ตามมาตรา ๑๖๗

(๘) ศึกษาค้นคว้าถึงสาเหตุแห่งการกระทำของเด็กและเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด โดยทั่วไป จัดทำสถิติการกระทำความผิดดังกล่าวของเด็กและเยาวชนและเผยแพร่วิธีป้องกันหรือทำ ให้การกระทำความผิดนั้นลดน้อยลง

(๙) ปฏิบัติตามคำสั่งศาลซึ่งสั่งตามกฎหมายอื่น

(๑๐) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด

มาตรา ๓๗ ผู้อำนวยการสถานพินิจมีหน้าที่รับผิดชอบในกิจการทั้งปวงตลอดจนการปกครอง บังคับบัญชาพนักงานของสถานพินิจนั้น และให้มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานคุมประพฤติและ นักสังคมสงเคราะห์ รวมทั้งอำนาจหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือตามกฎหมายอื่น

มาตรา ๓๘ รัฐมนตรีมีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการสงเคราะห์เด็กและเยาวชนสำหรับสถานพินิจ เพื่อทำหน้าที่

(๑) ให้คำปรึกษาแก่ผู้อำนวยการสถานพินิจ

(๒) ช่วยเหลือกิจการสถานพินิจ เพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชน

(๓) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด

กรรมการสงเคราะห์เด็กและเยาวชนซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งคราวละสามปีและอาจได้รับ แต่งตั้งใหม่ได้

คุณสมบัติ ลักษณะต้องห้าม วิธีการสรรหาและการพ้นจากตำแหน่งของกรรมการสงเคราะห์ เด็กและเยาวชนให้เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด

มาตรา ๓๙ ให้มีแพทย์ จิตแพทย์ นักจิตวิทยา พนักงานคุมประพฤติ นักสังคมสงเคราะห์ ครู และพนักงานอื่นตามที่จะได้มีกฎกระทรวงระบุตำแหน่งเพื่อช่วยเหลือผู้อำนวยการสถานพินิจตามสมควร

มาตรา ๔๐ เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีอาญาให้ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปอยู่ในความดูแลของสถานพินิจ ให้ศาลแจ้งไปยังผู้อำนวยการสถานพินิจซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งดังกล่าว

มาตรา ๔๑ ในระหว่างที่เด็กหรือเยาวชนอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจ ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) จัดให้เด็กหรือเยาวชน ได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญ ฝึกอาชีพหรือวิชาชีพ รับบริการด้านสวัสดิการสังคม รับการอบรม หรือปฏิบัติการงานอื่นใดที่เหมาะสมกับสภาพร่างกาย สภาพจิต และสภาพแวดล้อมทางสังคมของบุคคลดังกล่าว ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรมเป็นหลัก

(๒) ออกกฎข้อบังคับเกี่ยวกับการรักษาระเบียบวินัยของเด็กและเยาวชนซึ่งอยู่ในความควบคุม

(๓) ลงทัณฑ์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๔๒ แก่เด็กและเยาวชนที่ละเมิดกฎหมาย ประพฤติชั่วหรือกระทำผิดวินัย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

(๔) ส่งบุคคลที่อยู่ในความควบคุมซึ่งมิใช่เด็ก ที่มีความประพฤติเสียหายอย่างร้ายแรงอันจะเป็นภัยต่อเด็กหรือเยาวชนอื่น ไปควบคุมไว้ในสถานที่ที่จัดไว้โดยเฉพาะหรือเรือนจำ โดยได้รับอนุญาตจากศาลก่อน เว้นแต่ในกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่งอันจะเป็นภัยต่อบุคคลอื่น จะส่งบุคคลดังกล่าวไปยังเรือนจำก่อนก็ได้ แล้วรายงานให้ศาลทราบโดยเร็ว

(๕) อนุญาตให้เด็กหรือเยาวชนออกนอกสถานพินิจเป็นครั้งคราวตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด

(๖) อนุญาตให้เด็กหรือเยาวชนในคดีที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเด็ดขาดแล้วออกไปศึกษาในสถานศึกษาประเภทไปมานอกสถานพินิจ ตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดและรายงานให้ศาลทราบโดยเร็ว ถ้าศาลเห็นว่าการอนุญาตเช่นนั้นไม่สอดคล้องกับประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชน ศาลอาจพิจารณามีคำสั่งตามที่เห็นสมควร

(๗) ย้ายเด็กหรือเยาวชนไปควบคุมในสถานพินิจอื่นหรือสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมวด ๔ ในกรณีที่มีความจำเป็น โดยได้รับอนุญาตจากศาลก่อน เว้นแต่ในกรณีมีเหตุฉุกเฉินจะย้ายเด็กหรือเยาวชนดังกล่าวไปก่อนก็ได้ แล้วรายงานให้ศาลทราบโดยเร็ว ถ้าศาลเห็นว่าการย้ายเช่นนั้นไม่สอดคล้องกับประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชน ศาลอาจพิจารณามีคำสั่งตามที่เห็นสมควร

มาตรา ๔๒ ทัณฑ์ที่จะลงแก่เด็กหรือเยาวชนซึ่งอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจ ให้มีดังต่อไปนี้

- (๑) เข้าแผนฟื้นฟูพิเศษเพื่อปรับพฤติกรรม
- (๒) ตัดสิทธิประโยชน์และความสะดวกที่สถานพินิจอำนวยความสะดวกให้บางประการ

มาตรา ๔๓ ให้มีคณะกรรมการสหวิชาชีพประจำสถานพินิจ ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิในวิชาชีพด้านจิตวิทยา สังคมสงเคราะห์ สาธารณสุข และการศึกษา ด้านละหนึ่งคนมีหน้าที่ให้ข้อเสนอแนะต่อผู้อำนวยการสถานพินิจในกรณี ดังต่อไปนี้

- (๑) การจำแนกเด็กและเยาวชน
- (๒) การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนแต่ละราย
- (๓) หน้าที่อื่นตามพระราชบัญญัตินี้

คณะกรรมการสหวิชาชีพอย่างน้อยหนึ่งต้องไม่เป็นเจ้าหน้าที่ของสถานพินิจและในแต่ละสถานพินิจอาจมีคณะกรรมการสหวิชาชีพหลายคณะก็ได้

คุณสมบัติ ลักษณะต้องห้าม การแต่งตั้ง การปฏิบัติหน้าที่ และการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการสหวิชาชีพให้เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด

ในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสหวิชาชีพที่ไม่ใช่เจ้าหน้าที่สถานพินิจ ให้ได้รับค่าช่วยการค่าพาหนะเดินทาง ค่าเช่าที่พัก และค่าตอบแทนอย่างอื่นตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด โดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

มาตรา ๔๔ สถานพินิจต้องจัดให้มีการแยกเด็กหรือเยาวชนซึ่งอยู่ในความควบคุมดังต่อไปนี้

- (๑) แยกเด็กหรือเยาวชนหญิงและชายให้มีที่อยู่ต่างหากจากกัน
- (๒) แยกเด็กหรือเยาวชนตามอายุ พฤติการณ์ และความร้ายแรงของการกระทำความผิด
- (๓) แยกเด็กหรือเยาวชนซึ่งมีลักษณะที่อาจเป็นภัยต่อเด็กหรือเยาวชนอื่นไว้ต่างหาก

การแยกเด็กหรือเยาวชนในสถานอื่นนอกจากที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัตินี้ให้เป็นไปตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด

มาตรา ๔๕ ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจมีหน้าที่รับเด็กหรือเยาวชนเข้ารับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแบบเข้ามาเย็นกลับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล

มาตรา ๔๖ ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจที่รับเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดไว้ในความควบคุม รายงานความประพฤติ สภาพร่างกาย สภาพจิต นิสัย ผลการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและเรื่องอื่น ๆ ที่ศาลต้องการทราบหรือที่เห็นว่าศาลควรทราบต่อศาลไม่น้อยกว่าหกเดือนต่อครั้ง หรือภายในระยะเวลาเร็วกว่านั้นตามที่ศาลสั่ง

มาตรา ๔๗ ให้พนักงานคุมประพฤติมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้และตามกฎหมายอื่น และโดยเฉพาะให้มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) สืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงและสิ่งแวดล้อมตามมาตรา ๓๖ (๑) เกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นผู้ต้องหาและบุคคลอื่น

(๒) คุมความประพฤติเด็กหรือเยาวชนตามคำสั่งศาล ตลอดจนดูแลอบรมสั่งสอนเด็กหรือเยาวชนซึ่งอยู่ระหว่างคุมประพฤติ

(๓) สอดส่องให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติตามที่ศาลกำหนด

(๔) ให้คำแนะนำแก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยในเรื่องการเลี้ยงดู อบรม และสั่งสอนเด็กหรือเยาวชน

(๕) ประมวลและรายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้เยาว์ ในกรณีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจะต้องบังคับใช้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในคดีแพ่งที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย เพื่อรายงานต่อศาลตามที่ผู้อำนวยการสถานพินิจมอบหมาย

(๖) ทำรายงานและความเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตาม (๑) และ (๕) เพื่อเสนอต่อศาลตามที่ผู้อำนวยการสถานพินิจมอบหมาย

(๗) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ศาลสั่งเกี่ยวกับคดีเยาวชนและครอบครัวหรือที่ผู้อำนวยการสถานพินิจมอบหมาย

ให้รัฐมนตรีหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายเป็นผู้แต่งตั้งและถอดถอนพนักงานคุมประพฤติตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔๘ เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๔๗ ให้พนักงานคุมประพฤติมีอำนาจดังต่อไปนี้ด้วย คือ

(๑) เข้าไปในสถานที่อยู่อาศัยของบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลซึ่งให้การศึกษา ให้ทำงาน หรือมีความเกี่ยวข้อง ในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก และสอบถามบุคคลซึ่งอยู่ในที่นั้น

(๒) เข้าไปในสถานที่อยู่อาศัยของบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งผู้เยาว์อาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลซึ่งให้การศึกษา ให้ทำงาน หรือมีความเกี่ยวข้อง ในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก และสอบถามบุคคลซึ่งอยู่ในที่นั้นเกี่ยวกับคดีครอบครัว

(๓) สอบถามครู อาจารย์ หรือผู้จัดการสถานศึกษาที่เด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดศึกษาหรือเคยศึกษาอยู่ เกี่ยวกับความประพฤติ การศึกษา นิสัยและสติปัญญาของเด็กหรือเยาวชนนั้น และถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้บุคคลเช่นว่านี้ทำรายงานเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวด้วยก็ได้

(๔) เรียกบุคคลซึ่งสามารถให้ข้อเท็จจริงมาพบที่สถานพินิจหรือสถานที่อื่นตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดและสาบานหรือปฏิญาณตนและให้ถ้อยคำ

ในกรณีที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าไปในสถานที่ตาม (๑) หรือ (๒) ในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ตกและพระอาทิตย์ขึ้น พนักงานคุมประพฤติจะกระทำได้อต่อเมื่อมีคำสั่งศาล

มาตรา ๔๘ ให้มีผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติดำเนินการหน้าที่อย่างพนักงานคุมประพฤติเพียงเท่าที่อธิบดีได้มอบหมาย

ให้อธิบดีแต่งตั้งและถอดถอนผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๕๐ ให้นักสังคมสงเคราะห์มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้และตามกฎหมายอื่น และโดยเฉพาะให้มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) แก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนในระหว่างที่ถูกควบคุมอยู่ในสถานพินิจ หรือที่ได้ปล่อยไปแล้ว ตลอดจนให้คำแนะนำ ควบคุมดูแล และอบรมสั่งสอนเด็กหรือเยาวชนนั้น

(๒) ให้คำแนะนำแก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย เกี่ยวกับการเลี้ยงดู อบรม และสั่งสอนเด็กหรือเยาวชน เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน

(๓) ปฏิบัติตามคำสั่งศาลในการสืบเสาะภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัวและใกล้เคียง ประนีประนอมข้อพิพาทในคดีครอบครัว

(๔) ทำรายงานและความเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตาม (๑) (๒) และ (๓) เพื่อเสนอต่อศาลหรือผู้อำนวยการสถานพินิจ

(๕) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามคำสั่งศาลหรือคำสั่งผู้อำนวยการสถานพินิจ

มาตรา ๕๑ เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๕๐ ให้นักสังคมสงเคราะห์มีอำนาจดังต่อไปนี้ด้วย คือ

(๑) เข้าไปในสถานที่อยู่อาศัยของบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลซึ่งให้การศึกษา ให้ทำงาน หรือมีความเกี่ยวข้อง ในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก และสอบถามบุคคลซึ่งอยู่ในที่นั้น

(๒) เข้าไปในสถานที่อยู่อาศัยของบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งผู้เยาว์อาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลซึ่งให้การศึกษา ให้ทำงาน หรือมีความเกี่ยวข้อง หรือเข้าไปในสถานที่อยู่อาศัยของกลุ่มความในคดีครอบครัวหรือของบุคคลซึ่งกลุ่มความอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลซึ่งให้การศึกษา ให้ทำงาน หรือมีความเกี่ยวข้องในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก และสอบถามบุคคลซึ่งอยู่ในที่นั้น

(๓) เรียกบุคคลซึ่งสามารถให้ข้อเท็จจริงมาพบที่สถานพินิจหรือสถานที่อื่นตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดและสาบานหรือปฏิญาณตนและให้ถ้อยคำ

(๔) เรียกกลุ่มความหรือบุคคลใดมาพบเพื่อไต่ถามเกี่ยวกับประนีประนอมข้อพิพาทในคดีครอบครัว

ในกรณีที่มีความจำเป็นอย่างอื่นที่จะต้องเข้าไปในสถานที่ตาม (๑) หรือ (๒) ในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ตกและพระอาทิตย์ขึ้น นักสังคมสงเคราะห์จะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีคำสั่งศาล

มาตรา ๕๒ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ พนักงานคุมประพฤติ ผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติ และนักสังคมสงเคราะห์ แสดงบัตรประจำตัวต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง บัตรประจำตัวให้เป็นไปตามแบบที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๕๓ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ แพทย์จิตแพทย์ นักจิตวิทยา ครู พนักงานคุมประพฤติ ผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติ นักสังคมสงเคราะห์ และพนักงานอื่นตามที่กฎกระทรวงระบุตำแหน่ง เพื่อช่วยเหลือผู้อำนวยการสถานพินิจ เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

หมวด ๔

ศูนย์ฝึกและอบรม สถานศึกษา สถานฝึกและอบรม และสถานแนะนำทางจิต

มาตรา ๕๔ ศูนย์ฝึกและอบรมเป็นส่วนราชการในกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม มีผู้อำนวยการเป็นผู้บังคับบัญชา มีอำนาจหน้าที่ปกครองดูแลฝึกอบรมเด็กและเยาวชนที่ผู้อำนวยการสถานพินิจส่งตัวมา

มาตรา ๕๕ ให้อธิบดีมีอำนาจออกใบอนุญาตให้ส่วนราชการดำเนินการ หรือให้เอกชนจัดตั้ง สถานศึกษา สถานฝึกและอบรม หรือสถานแนะนำทางจิตเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิด เป็นจำเลย หรือเป็นผู้ต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน และมีอำนาจควบคุมดูแลสถานที่ตั้งกล่าว รวมทั้งมีอำนาจเพิกถอนใบอนุญาตที่ได้ออกให้แล้วด้วย

การออกใบอนุญาตและการเพิกถอนใบอนุญาตตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๕๖ ผู้รับใบอนุญาตตามมาตรา ๕๕ ต้องปฏิบัติตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด ให้ผู้รับใบอนุญาตได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด

หมวด ๕

การฝึกอบรม

มาตรา ๕๗ การฝึกอบรมเด็กหรือเยาวชนที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้เข้ารับการฝึกอบรม ให้กระทำโดยสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมวด ๔ หรือสถานที่อื่นที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย และศาลเห็นสมควร

การจัดให้เด็กหรือเยาวชนเข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรใด ต้องจัดให้เหมาะสมกับอายุ สภาพร่างกาย สภาพจิต วุฒิภาวะ และประโยชน์ที่เด็กหรือเยาวชนจะได้รับในอนาคต โดยคำนึงถึงความประสงค์ของเด็กหรือเยาวชนประกอบด้วย

ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้เด็กหรือเยาวชนเข้ารับการฝึกอบรมในสถานที่อื่นตามวรรคหนึ่ง ให้สถานที่ตั้งกล่าวได้รับค่าตอบแทนตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด โดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

มาตรา ๕๘ เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีอาญาให้เด็กหรือเยาวชนเข้ารับการฝึกอบรมในศูนย์ฝึกและอบรม ให้ศาลแจ้งไปยังผู้อำนวยการสถานพินิจซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบส่งเด็กหรือเยาวชนไปยังศูนย์ฝึกและอบรมตามที่ศาลกำหนดในคำพิพากษาหรือคำสั่ง

ในกรณีมีความจำเป็นต้องส่งเด็กหรือเยาวชนไปยังศูนย์ฝึกและอบรมอื่น ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจมีอำนาจส่งไปได้เมื่อได้รับอนุญาตจากศาล เว้นแต่ในกรณีมีเหตุฉุกเฉิน จะส่งเด็กหรือเยาวชนดังกล่าวไปก่อนก็ได้แล้วรายงานให้ศาลทราบโดยเร็ว ถ้าศาลเห็นว่าการส่งไปเช่นนั้นไม่สอดคล้องกับประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชน ศาลอาจพิจารณามีคำสั่งตามที่เห็นสมควร

เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีอาญาให้เด็กหรือเยาวชนเข้ารับการฝึกอบรมในสถานศึกษา สถานฝึกและอบรม หรือสถานแนะนำทางจิตตามที่กำหนดไว้ในหมวด ๔ หรือสถานที่อื่นที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายและศาลเห็นสมควร ให้ศาลแจ้งไปยังผู้ดูแลหรือผู้ปกครองสถานที่ดังกล่าวเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง

มาตรา ๕๙ เด็กหรือเยาวชนที่เข้ารับการฝึกอบรมต้องปฏิบัติตามระเบียบและข้อบังคับของสถานที่ที่เข้ารับการฝึกอบรม หากผลการฝึกอบรมก้าวหน้าเป็นที่ประจักษ์ หรือได้ทำความชอบเป็นพิเศษ ให้คณะกรรมการสหวิชาชีพเสนอแนะต่อผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรม สถานศึกษา สถานฝึกและอบรม หรือสถานแนะนำทางจิตพิจารณาให้เด็กหรือเยาวชนได้รับประโยชน์อย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

- (๑) เลื่อนชั้น
- (๒) ลาเยี่ยมบ้าน
- (๓) ลดวันฝึกอบรม
- (๔) พักการฝึกอบรม

การเลื่อนชั้น การลาเยี่ยมบ้าน การลดวันฝึกอบรม และการพักการฝึกอบรมให้เป็นไปตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด แต่การลดวันฝึกอบรมและการพักการฝึกอบรมจะพึงกระทำได้ต่อเมื่อเด็กหรือเยาวชนได้รับการฝึกอบรมมาแล้วไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของระยะเวลาการฝึกอบรมตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล แล้วรายงานให้ศาลทราบภายในสิบห้าวัน ทั้งนี้ ศาลอาจมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นได้หากมีเหตุอันสมควร

มาตรา ๖๐ เด็กหรือเยาวชนที่ได้รับประโยชน์ตามมาตรา ๕๙ (๒) (๓) และ (๔) ต้องปฏิบัติตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด หากฝ่าฝืนระเบียบให้ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรม สถานศึกษา สถานฝึก

และอบรม หรือสถานแนะนำทางจิตมีอำนาจแก้ไข เปลี่ยนแปลง หรืองดประโยชน์ที่ได้ให้นั้น แล้วรายงานให้ศาลทราบภายในสิบห้าวัน ทั้งนี้ ศาลอาจมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นได้หากมีเหตุอันสมควร

มาตรา ๖๑ เด็กหรือเยาวชนที่ไม่ปฏิบัติตามระเบียบหรือข้อบังคับของสถานที่ที่เข้ารับการฝึกอบรม ไม่ตั้งใจรับการฝึกอบรม หลบหนีหรือพยายามหลบหนี หรือกระทำการใดอันก่อให้เกิดความเดือดร้อน รำคาญ หรือขัดต่อความสงบสุขของเด็กหรือเยาวชนอื่น หรือก่อความไม่สงบเรียบร้อย ในสถานที่ฝึกและอบรม ให้คณะกรรมการสหวิชาชีพเสนอแนะต่อผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรม สถานศึกษา สถานฝึกและอบรม หรือสถานแนะนำทางจิต ตามที่กำหนดไว้ในหมวด ๔ พิจารณาตัดประโยชน์แก่เด็กหรือเยาวชนนั้นอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(๑) ลดชั้น

(๒) งดการลาเยี่ยมบ้านเป็นเวลาไม่เกินสองเดือน

(๓) ลดการเข้าร่วมกิจกรรมบางประการที่ศูนย์ฝึกและอบรม สถานศึกษา สถานฝึกและอบรม หรือสถานแนะนำทางจิตแห่งนั้นจัดให้

(๔) งดหรือเปลี่ยนแปลงประโยชน์ที่ได้รับตามมาตรา ๔๑ (๖) และมาตรา ๕๕ (๓) และ (๔) แล้วรายงานให้ศาลทราบ ศาลอาจพิจารณามีคำสั่งตามที่เห็นสมควร

มาตรา ๖๒ เมื่อเด็กหรือเยาวชนที่ศาลมีคำพิพากษาหรือมีคำสั่งให้เข้ารับการฝึกอบรม ในศูนย์ฝึกและอบรม สถานศึกษา สถานฝึกและอบรม หรือสถานแนะนำทางจิต ตามที่กำหนดไว้ในหมวด ๔ ได้ผ่านหลักสูตรการฝึกอบรมตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดโดยความเห็นชอบของอธิบดี ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางแล้ว หรือเมื่อผู้อำนวยการโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสหวิชาชีพประจำศูนย์ฝึกและอบรม สถานศึกษา สถานฝึกและอบรม หรือสถานแนะนำทางจิต เห็นว่าเด็กหรือเยาวชนได้ประพฤติตนเป็นคนดีและไม่มีความจำเป็นต้องควบคุมตัวไว้ฝึกอบรม อีกต่อไป ให้ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรม สถานศึกษา สถานฝึกและอบรม หรือสถานแนะนำทางจิต เสนอรายงานต่อศาลที่มีเขตอำนาจในท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อขอให้พิจารณาปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งได้ผ่านหลักสูตรการฝึกอบรมนั้น หรือปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนก่อนครบกำหนดระยะเวลาการฝึกอบรมขึ้นต่ำตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล แล้วแต่กรณีได้

ระหว่างการฝึกอบรมถ้าปรากฏเหตุที่เด็กหรือเยาวชนสมควรได้รับการแก้ไขเปลี่ยนแปลง คำพิพากษาหรือคำสั่งเกี่ยวกับการลงโทษหรือวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนในทางที่เป็นคุณแก่เด็กหรือเยาวชน ให้ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรม สถานศึกษา สถานฝึกและอบรม หรือสถานแนะนำ

ทางจิต เสนอรายงานต่อศาลที่มีเขตอำนาจในท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนรับการฝึกอบรมเพื่อขอให้ศาลพิจารณาเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาหรือคำสั่งเกี่ยวกับการลงโทษหรือวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน

ในกรณีเด็กหรือเยาวชนที่พ้นการฝึกอบรมแล้วประสงค์เข้ารับการศึกษ ฝึกอาชีพหรือวิชาชีพ ต่อให้จบหลักสูตร ให้ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรม สถานศึกษา หรือสถานฝึกและอบรม มีอำนาจให้การสงเคราะห์เด็กหรือเยาวชนโดยจัดให้อยู่ในศูนย์ฝึกและอบรม หรือสถานที่รับการฝึกและอบรม หรือให้เข้ารับการศึกษหรือฝึกอาชีพหรือวิชาชีพแบบเข้ามาเย็นกลับก็ได้

มาตรา ๖๓ ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีอาญาให้ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไป ฝึกอบรมหรืออยู่ในความดูแลของสถานศึกษา สถานฝึกและอบรม หรือสถานแนะนำทางจิตอื่น นอกจากสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมวด ๔ ให้เด็กหรือเยาวชนยังคงมีสิทธิได้รับหรือถูกตัดประโยชน์ ในลักษณะเดียวกับที่กำหนดไว้ในมาตรา ๕๕ มาตรา ๖๐ มาตรา ๖๑ และมาตรา ๖๒ โดยให้ผู้ดูแล หรือผู้ปกครองสถานที่ดังกล่าวที่รับเด็กหรือเยาวชนไว้ในความควบคุมเป็นผู้ทำรายงานเสนอ และให้ศาล มีคำสั่งตามความเหมาะสม ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กำหนด

มาตรา ๖๔ ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๓๖ มาตรา ๓๕ มาตรา ๔๑ มาตรา ๔๒ มาตรา ๔๓ มาตรา ๔๔ มาตรา ๔๕ และมาตรา ๔๖ มาใช้บังคับกับสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมวด ๔ หรือสถานที่อื่น ที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายและศาลเห็นสมควรตามมาตรา ๕๗ ที่รับเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดไว้ในความควบคุมโดยอนุโลม ทั้งนี้ ตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด

มาตรา ๖๕ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรม ผู้ดูแลหรือผู้ปกครองสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมวด ๔ หรือสถานที่อื่นที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายและศาล เห็นสมควรตามมาตรา ๕๗ และพนักงานอื่นของสถานที่ดังกล่าวตามที่กฎกระทรวงระบุตำแหน่งเพื่อช่วยเหลือบุคคลดังกล่าว เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

หมวด ๖

การสอบสวนคดีอาญา

มาตรา ๖๖ ห้ามมิให้จับกุมเด็กซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด เว้นแต่เด็กนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีหมายจับหรือคำสั่งของศาล

การจับกุมเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา ๖๗ การพิจารณาออกหมายจับเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด นอกจากต้องอยู่ภายใต้บังคับมาตรา ๖๖ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ให้ศาลคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะในเรื่องอายุ เพศ และอนาคตของเด็กหรือเยาวชนที่พึงได้รับการพัฒนาและปกป้องคุ้มครอง หากการออกหมายจับจะมีผลกระทบกระเทือนต่อจิตใจของเด็กหรือเยาวชนอย่างรุนแรงโดยไม่จำเป็น ให้พยายามเลี่ยงการออกหมายจับ โดยใช้วิธีติดตามตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นด้วยวิธีอื่นก่อน

มาตรา ๖๘ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชน ห้ามมิให้ควบคุม คุมขัง กักขัง คุมความประพฤติ หรือใช้มาตรการอื่นใดอันมีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดหรือเป็นจำเลย เว้นแต่มีหมายหรือคำสั่งของศาล หรือเป็นกรณีการคุมตัวเท่าที่จำเป็นเพื่อดำเนินการตามมาตรา ๖๕ มาตรา ๗๐ หรือมาตรา ๗๒

มาตรา ๖๕ ในการจับกุมเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด ให้เจ้าพนักงานผู้จับแจ้งแก่เด็กหรือเยาวชนนั้นว่าเขาต้องถูกจับ และแจ้งข้อกล่าวหา รวมทั้งสิทธิตามกฎหมายให้ทราบ หากมีหมายจับให้แสดงต่อผู้ถูกจับ แล้วนำตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับทันที เพื่อให้พนักงานสอบสวนของท้องที่ดังกล่าวส่งตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบโดยเร็ว

ถ้าขณะจับกุมมีบิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย อยู่ด้วยในขณะนั้น ให้เจ้าพนักงานผู้จับแจ้งเหตุแห่งการจับให้บุคคลดังกล่าวทราบ และในกรณีความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินห้าปี เจ้าพนักงานผู้จับจะสั่งให้บุคคลดังกล่าวเป็นผู้นำตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามวรรคหนึ่งก็ได้ แต่ถ้าในขณะนั้นไม่มีบุคคลดังกล่าวอยู่กับผู้ถูกจับ ให้เจ้าพนักงานผู้จับแจ้งให้บุคคลดังกล่าวคนใดคนหนึ่งทราบถึงการจับกุมในโอกาสแรกเท่าที่สามารถกระทำได้ และหากผู้ถูกจับประสงค์จะติดต่อสื่อสารหรือปรึกษากับบุคคลเหล่านั้น ซึ่งไม่เป็นอุปสรรคต่อการจับกุมและอยู่ในวิสัยที่จะดำเนินการได้ ให้เจ้าพนักงานผู้จับดำเนินการให้ตามควรแก่กรณีโดยไม่ชักช้า

ในการจับกุมและควบคุมเด็กหรือเยาวชนต้องกระทำโดยละมุนละม่อม โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และไม่เป็นการประจานเด็กหรือเยาวชน และห้ามมิให้ใช้วิธีการควบคุมเกินกว่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือเพื่อความปลอดภัยของเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับหรือบุคคลอื่น รวมทั้งมิให้

ใช้เครื่องพันนาการแก่เด็กไม่ว่ากรณีใด ๆ เว้นแต่มีความจำเป็นอย่างยิ่งอันมีอาจหลีกเลี่ยงได้เพื่อป้องกันการหลบหนีหรือเพื่อความปลอดภัยของเด็กผู้ถูกจับหรือบุคคลอื่น

ก่อนส่งตัวผู้ถูกจับให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับ ให้เจ้าพนักงานผู้จับทำบันทึกการจับกุม โดยแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบ ทั้งนี้ ห้ามมิให้ถามคำให้การจากผู้ถูกจับ ถ้าขณะทำบันทึกดังกล่าวมีบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลหรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย อยู่ด้วยในขณะนั้น ต้องกระทำต่อหน้าบุคคลดังกล่าวและจะให้ลงลายมือชื่อเป็นพยานด้วยก็ได้ ถ้อยคำของเด็กหรือเยาวชนในชั้นจับกุมมิให้ศาลรับฟังเป็นพยานเพื่อพิสูจน์ความผิดของเด็กหรือเยาวชน แต่ศาลอาจนำมาฟังเป็นคุณแก่เด็กหรือเยาวชนได้

มาตรา ๗๐ เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับ หรือเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดถูกเรียกมา ส่งตัวมา เข้าหาพนักงานสอบสวนเอง มาปรากฏตัวอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวน หรือมีผู้นำตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นเข้ามามอบตัวต่อพนักงานสอบสวน และคดีนั้นเป็นคดีที่ต้องพิจารณาพิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัว ให้พนักงานสอบสวนรีบสอบถามเด็กหรือเยาวชนในเบื้องต้นเพื่อทราบชื่อตัว ชื่อสกุล อายุ สัญชาติ ถิ่นที่อยู่ สถานที่เกิดและอาชีพของเด็กหรือเยาวชน ตลอดจนชื่อตัว ชื่อสกุล และรายละเอียดเกี่ยวกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย แล้วแจ้งข้อกล่าวหาให้บุคคลดังกล่าวทราบ และแจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในเขตอำนาจ เพื่อดำเนินการตามมาตรา ๘๒

การสอบถามเบื้องต้นตามวรรคหนึ่ง ให้กระทำในสถานที่ที่เหมาะสม โดยไม่เลือกปฏิบัติและไม่ปะปนกับผู้ต้องหาอื่นหรือมีบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องอยู่ในสถานที่นั้นอันมีลักษณะเป็นการประจานเด็กหรือเยาวชน ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงอายุ เพศ สภาพของเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ และต้องใช้ภาษาหรือถ้อยคำที่ทำให้เด็กหรือเยาวชนสามารถเข้าใจได้โดยง่าย โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ถ้าเด็กหรือเยาวชนไม่สามารถสื่อสารหรือไม่เข้าใจภาษาไทยก็ให้จัดหาล่ามให้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือจัดหาเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกหรือความช่วยเหลืออื่นใดให้ตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ หากเด็กหรือเยาวชนประสงค์จะติดต่อสื่อสารหรือปรึกษาหารือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยและอยู่ในวิสัยที่จะดำเนินการได้ ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการให้ตามควรแก่กรณีโดยไม่ชักช้า

มาตรา ๗๑ เมื่อได้สอบถามเบื้องต้นและแจ้งข้อกล่าวหาตามมาตรา ๗๐ แล้ว ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนถูกเรียกมา ส่งตัวมา เข้าหาพนักงานสอบสวนเอง มาปรากฏตัวอยู่ต่อหน้าพนักงาน

สอบสวน หรือมีผู้นำตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นเข้ามาพบตัวต่อพนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวน ดำเนินการตามมาตรา ๑๓๔ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยอนุโลม

มาตรา ๗๒ ในกรณีที่พนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับ ให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมทันที ทั้งนี้ ภายในเวลายี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ แต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนมาศาลเข้าในกำหนดเวลายี่สิบสี่ชั่วโมงนั้นด้วย

ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดมีบิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลหรือองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย และบุคคลหรือองค์การดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ายังสามารถปกครองดูแลเด็กหรือเยาวชนนั้นได้ พนักงานสอบสวนอาจมอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้แก่บุคคลดังกล่าวไปปกครองดูแลและสั่งให้นำตัวเด็กหรือเยาวชนไปยังศาลภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนภายหลังถูกจับ ในกรณีเช่นว่านี้ หากมีพฤติการณ์น่าเชื่อว่าเด็กหรือเยาวชนจะไม่ไปศาล พนักงานสอบสวนจะเรียกประกันจากบุคคลดังกล่าวตามควรแก่กรณีก็ได้

บทบัญญัติมาตรานี้มิให้นำไปใช้บังคับในคดีที่พนักงานสอบสวนเห็นว่าคดีอาจเปรียบเทียบปรับได้

มาตรา ๗๓ เมื่อเด็กหรือเยาวชนมาอยู่ต่อหน้าศาล ให้ศาลตรวจสอบว่าเป็นเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดหรือไม่ การจับและการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ หากการจับเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้ปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนไป ถ้าเด็กหรือเยาวชนยังไม่มีที่ปรึกษากฎหมาย ให้ศาลแต่งตั้งให้ และเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชน ศาลอาจมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้แก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลหรือองค์การที่ศาลเห็นสมควรเป็นผู้ดูแลเด็กหรือเยาวชน ในระหว่างการดำเนินคดี โดยกำหนดให้บุคคลดังกล่าวมีหน้าที่นำตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไปพบพนักงานสอบสวนหรือพนักงานคุมประพฤติหรือศาล แล้วแต่กรณี

ในกรณีที่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าการกระทำของเด็กหรือเยาวชนมีลักษณะหรือพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่นอย่างร้ายแรง หรือมีเหตุสมควรประการอื่น ศาลอาจมีคำสั่งให้ควบคุมเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดไว้ในสถานพินิจหรือในสถานที่อื่นที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายและตามที่ศาลเห็นสมควร

ถ้าเยาวชนนั้นมีอายุตั้งแต่สิบแปดปีบริบูรณ์ขึ้นไป และมีลักษณะหรือพฤติกรรมที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่น หรือมีอายุเกินยี่สิบปีบริบูรณ์แล้ว ศาลอาจมีคำสั่งให้ควบคุมไว้ในเรือนจำหรือสถานอื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การมอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้แก่ผู้ดูแลตามวรรคหนึ่งหรือการปล่อยชั่วคราวหากปรากฏต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนมีความจำเป็นต้องเข้ารับการรักษา บำบัดรักษา หรือรับคำปรึกษาแนะนำหรือเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดใด ๆ ให้ศาลมีอำนาจกำหนดมาตรการเช่นว่านั้นด้วยก็ได้

มาตรา ๗๔ ก่อนมีคำสั่งควบคุมหรือคุมขังเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดหรือซึ่งเป็นจำเลยทุกครั้ง ให้ศาลสอบถามเด็กหรือเยาวชนหรือที่ปรึกษากฎหมายของเด็กหรือเยาวชนนั้นว่าจะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ และศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงความจำเป็นหรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาไต่สวนเพื่อประกอบการพิจารณาก็ได้

ในการพิจารณาออกคำสั่งตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิและประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ และการควบคุมหรือคุมขังเด็กหรือเยาวชนให้กระทำในทางเลือกสุดท้าย

มาตรา ๗๕ ในการสอบสวน ให้กระทำในสถานที่ที่เหมาะสมโดยไม่เลือกปฏิบัติและไม่ปะปนกับผู้ต้องหาอื่นหรือมีบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องอยู่ในสถานที่นั้นอันมีลักษณะเป็นการประจานเด็กหรือเยาวชน ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงอายุ เพศ สภาพของเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ และต้องใช้ภาษาและถ้อยคำที่ทำให้เด็กหรือเยาวชนสามารถเข้าใจได้ง่าย โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ถ้าเด็กหรือเยาวชนไม่สามารถสื่อสารหรือไม่เข้าใจภาษาไทยให้จัดหาล่ามให้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือจัดหาเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกหรือความช่วยเหลืออื่นใดให้ตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

ในการแจ้งข้อกล่าวหาและสอบปากคำเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดจะต้องมีที่ปรึกษากฎหมายของเด็กหรือเยาวชนร่วมอยู่ด้วยทุกครั้ง พร้อมทั้งแจ้งด้วยว่าเด็กหรือเยาวชนมีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้ และถ้อยคำของเด็กหรือเยาวชนอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ ทั้งนี้ เมื่อคำนึงถึงอายุ เพศ และสภาพจิตของเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดแต่ละราย

ในการแจ้งข้อหาและการสอบปากคำเด็กหรือเยาวชนตามวรรคสอง บิดา มารดา ผู้ปกครองบุคคลหรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยจะเข้าร่วมรับฟังการสอบสวนดังกล่าวด้วยก็ได้

มาตรา ๗๖ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด ห้ามมิให้เจ้าพนักงานผู้จับกุมเด็กหรือเยาวชน หรือพนักงานสอบสวนจัดให้มีหรืออนุญาตให้มีหรือยินยอม

ให้มีการถ่ายภาพหรือบันทึกภาพเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด เว้นแต่เพื่อประโยชน์ในการสอบสวน

มาตรา ๗๗ ในระหว่างการสอบสวน หากมีข้อสงสัยเกี่ยวกับอายุของเด็กที่ถูกจับกุมหรือควบคุมให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดำเนินการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แต่หากปรากฏภายหลังว่าเด็กนั้นมีอายุไม่เกินสิบปีในขณะที่กระทำความผิดและเด็กอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจหรือองค์กรอื่นใด ให้สถานพินิจหรือองค์กรดังกล่าวรายงานให้ศาลทราบ เพื่อให้ศาลมีคำสั่งปล่อยตัวเด็กและดำเนินการต่อไปตามที่กำหนดไว้ในวรรคสองโดยอนุโลม

หากปรากฏเป็นที่แน่ชัดว่าเด็กซึ่งถูกจับกุมหรือควบคุมนั้นในขณะที่กระทำความผิดอายุไม่เกินสิบปีบริบูรณ์ให้ดำเนินการต่อไป ดังนี้

(๑) ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เมื่อสอบสวนเสร็จแล้วให้พนักงานสอบสวนทำความเข้าใจว่าเด็กนั้นได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา หรือไม่ได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา หรือพยานหลักฐานรับฟังไม่ได้ว่าเด็กกระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาส่งไปยังพนักงานอัยการพร้อมด้วยสำนวน

ในระหว่างการสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนมอบตัวเด็กให้อยู่ในความปกครองดูแลของบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กอาศัยอยู่ด้วย ในกรณีที่เด็กไม่มีบิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรดังกล่าว ให้ส่งตัวเด็กไปยังพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็กในโอกาสแรกที่กระทำได้ แต่ต้องภายในเวลาไม่เกินยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กนั้นมาถึงสถานที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ

(๒) ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยว่าเด็กไม่ได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาหรือพยานหลักฐานรับฟังไม่ได้ว่าเด็กกระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งบิดา มารดา ผู้ปกครองหรือองค์กรซึ่งเด็กอาศัยอยู่ด้วย หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ แล้วแต่กรณี ทราบในโอกาสแรกที่กระทำได้แต่ต้องภายในเวลาไม่เกินสิบห้าวันนับแต่วันที่รับทราบความเห็นของพนักงานอัยการ

(๓) หากพนักงานอัยการเห็นว่าเด็กนั้นได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาให้พนักงานสอบสวนส่งตัวเด็กไปยังพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็กในโอกาสแรกที่กระทำได้แต่ต้องภายในเวลาไม่เกินสิบห้าวันนับแต่วันที่รับทราบความเห็นของพนักงานอัยการเพื่อดำเนินการต่อไปตามกฎหมายดังกล่าว ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ

มาตรา ๗๘ เมื่อมีการจับกุมเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดตามมาตรา ๖๕ วรรคหนึ่ง หรือกรณีเด็กหรือเยาวชนปรากฏตัวต่อหน้าพนักงานสอบสวนตามมาตรา ๗๐ วรรคหนึ่ง

ให้พนักงานสอบสวนรีบดำเนินการสอบสวน และส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมทั้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัวให้ทันภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนนั้นถูกจับกุมหรือปรากฏตัวอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวน แล้วแต่กรณี

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกเกินหกเดือน แต่ไม่เกินห้าปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม หากเกิดความจำเป็นไม่สามารถฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้นต่อศาลได้ทันภายในระยะเวลาดังกล่าวในวรรคหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณี ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอผิดฟ้องต่อไปได้อีกครั้งละไม่เกินสิบห้าวัน แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินสองครั้ง

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกเกินห้าปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม เมื่อศาลสั่งอนุญาตให้ผิดฟ้องครบสองครั้งแล้ว หากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอผิดฟ้องต่อไปอีก โดยอ้างเหตุจำเป็น ศาลจะอนุญาตตามคำขอนั้นได้ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการได้แสดงถึงเหตุจำเป็นและนำพยานมาเบิกความประกอบจนเป็นที่พอใจแก่ศาล ในกรณีเช่นว่านี้ศาลมีอำนาจสั่งอนุญาตให้ผิดฟ้องต่อไปได้อีกครั้งละไม่เกินสิบห้าวัน แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินสองครั้ง

การผิดฟ้องตามวรรคสองและวรรคสาม ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมีอำนาจผิดฟ้องต่อศาลที่พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบอยู่ในเขตอำนาจศาลนั้นได้

ในการพิจารณาคำร้องขอผิดฟ้อง ถ้าเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นผู้ต้องหาฯ ไม่มีที่ปรึกษากฎหมาย ให้ศาลแต่งตั้งให้เพื่อแถลงข้อคัดค้านหรือซักถามพยาน

มาตรา ๗๕ ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนผู้ต้องหาหลบหนีจากการควบคุมในระหว่างสอบสวน มิให้นับระยะเวลาที่หลบหนีนั้นรวมเข้าในกำหนดระยะเวลาตามมาตรา ๗๘

มาตรา ๘๐ ห้ามมิให้พนักงานอัยการฟ้องคดีเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาตามมาตรา ๗๘ เว้นแต่จะได้รับการอนุญาตจากอัยการสูงสุด

มาตรา ๘๑ ในกรณีที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจหรือพนักงานสอบสวน จำต้องควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนผู้ต้องหาไว้ก่อนส่งตัวไปศาลตามมาตรา ๗๐ และมาตรา ๗๒ ห้ามมิให้ควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนผู้ต้องหานั้นไว้ปะปนกับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นผู้ใหญ่ และห้ามมิให้ควบคุมไว้ในห้องขังที่จัดไว้สำหรับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นผู้ใหญ่

มาตรา ๘๒ เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจได้รับแจ้งการจับกุมเด็กหรือเยาวชนตามมาตรา ๗๐ วรรคหนึ่ง หรือได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนตามมาตรา ๗๑ แล้ว ให้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(๑) สั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะข้อเท็จจริงตามมาตรา ๓๖ (๑) เว้นแต่ในคดีอาญา ซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นว่า การสืบเสาะข้อเท็จจริงดังกล่าวไม่จำเป็นแก่คดี จะส่งผลการสืบเสาะข้อเท็จจริงนั้นเสียก็ได้ แล้วให้แจ้งไปยังพนักงานสอบสวนที่เกี่ยวข้อง

(๒) ทำรายงานในคดีที่มีการสืบเสาะเพื่อแสดงถึงข้อเท็จจริงตามมาตรา ๓๖ (๑) และแสดง ความเห็นเกี่ยวกับสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน แล้วส่งรายงานและความเห็นนั้น ไปยังพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี และถ้ามีการฟ้องร้องเด็กหรือเยาวชนต่อศาล ให้เสนอรายงานและความเห็นนั้นต่อศาลพร้อมทั้งความเห็นเกี่ยวกับการลงโทษ หรือการใช้วิธีการ สำหรับเด็กและเยาวชนด้วย

(๓) ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจ ให้เด็กหรือเยาวชนได้รับการปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

(ก) ทำความสะอาดร่างกายและเปลี่ยนเครื่องแต่งกาย

(ข) ให้แพทย์ตรวจสภาพร่างกายและสภาพจิตใจในเบื้องต้น และถ้าเห็นสมควรให้ จิตแพทย์ตรวจสภาพจิตด้วย

(ค) ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนเจ็บป่วย ซึ่งควรจะได้รับ การรักษาพยาบาลก่อน ดำเนินคดี ให้มีอำนาจสั่งให้ได้รับการรักษาพยาบาลในสถานพินิจหรือสถานพยาบาลอื่นตามที่ เห็นสมควร ในกรณีเช่นว่านี้ให้แจ้งไปยังพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการที่เกี่ยวข้องด้วย

มาตรา ๘๓ เมื่อศาลพิพากษาลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน ให้ศาลหักจำนวน วันที่เด็กหรือเยาวชนอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจหรือเรือนจำหรือสถานที่อื่นใดที่ได้รับการ มอบหมาย ให้ควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนระหว่างสอบสวนหรือพิจารณาคดี

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้เด็กหรือเยาวชนเข้าตรวจสภาพร่างกายหรือสภาพจิต หรือรับการ รักษาพยาบาลหรือแก้ไข บำบัด หรือฟื้นฟูในสถานพยาบาล หรือศาลกำหนดเงื่อนไขระหว่างปล่อย ชั่วคราวตามมาตรา ๗๓ วรรคสี่ ให้ศาลหักจำนวนวันที่เด็กหรือเยาวชนอยู่ในเงื่อนไขดังกล่าวให้แก่เด็ก หรือเยาวชนซึ่งต้องคำพิพากษาให้ลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน

มาตรา ๘๔ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชน ห้ามมิให้เปิดเผยหรือนำประวัติ การกระทำ ความผิดอาญาของเด็กหรือเยาวชนไปพิจารณาให้เป็นผลร้ายหรือเป็นการเลือกปฏิบัติอันไม่เป็น ธรรมแก่เด็กหรือเยาวชนนั้นไม่ว่าในทางใด ๆ เว้นแต่เป็นการใช้ประกอบดุลพินิจของศาลเพื่อกำหนด วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน หากมีการฝ่าฝืนให้ศาลสั่งระงับการกระทำที่ฝ่าฝืนหรือเพิกถอน การกระทำนั้น และอาจกำหนดค่าเสียหายหรือบรรเทาผลร้ายหรือมีคำสั่งให้จัดการแก้ไขเพื่อเยียวยา ความเสียหายที่เกิดขึ้นตามที่เห็นสมควร

เด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดหรือเป็นจำเลยที่อยู่ในระหว่างการควบคุมดูแล ของบุคคลหรือองค์กรใด ๆ จะต้องได้รับการฟื้นฟูทั้งร่างกายและจิตใจ และส่งเสริมให้มีโอกาส กลับคืนสู่สังคม รวมทั้งได้รับการปฏิบัติด้วยมนุษยธรรมและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หากมี การแสวงหาประโยชน์ การกระทำอันมิชอบ การทรมาน การลงโทษ การปฏิบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือต่ำช้ารูปแบบอื่น หรือกระทำการใด ๆ ที่มีได้เป็นไปเพื่อฟื้นฟูร่างกายหรือจิตใจหรือ เพื่อการกลับคืนสู่สังคม และมีลักษณะที่ขัดต่อประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชน ให้ศาลสั่งระงับหรือ เพิกถอนการกระทำที่ฝ่าฝืน และกำหนดค่าเสียหายหรือบรรเทาผลร้ายหรือมีคำสั่งให้จัดการแก้ไข เพื่อเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นตามที่เห็นสมควร

มาตรา ๘๕ ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนอยู่ในความควบคุมระหว่างการสอบปากคำ ตามมาตรา ๖๕ และมาตรา ๗๐ หรืออยู่ในความควบคุมของสถานพินิจ ระหว่างการสอบสวนหรือ พิจารณาคดีที่ดี ระหว่างการตรวจสภาพร่างกายหรือสภาพจิตหรือรับการรักษาพยาบาลก็ดี ไม่ให้ถือว่า เป็นการควบคุมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ถ้าศาลพิพากษาลงโทษหรือใช้วิธีการ สำหรับเด็กและเยาวชน ให้ศาลหักจำนวนวันที่อยู่ในความควบคุมระหว่างการสอบปากคำ หรืออยู่ใน ความควบคุมของสถานพินิจ

ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนถูกส่งตัวไปควบคุมไว้เพื่อฝึกอบรมตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล หลบหนีไปจากการควบคุมแล้วภายหลังจับตัวมาได้ ให้ศาลชั้นต้นที่พิพากษาหรือมีคำสั่ง หรือศาลชั้นต้น ที่มีเขตอำนาจในท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนถูกส่งตัวไปควบคุมไว้เพื่อฝึกอบรม มีอำนาจสั่งกำหนดเวลา ที่ต้องฝึกอบรมเพิ่มขึ้นตามที่เห็นสมควรแทนการลงโทษอาญาก็ได้ แต่ต้องไม่เกินกว่าเวลาที่เด็ก หรือเยาวชนนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

หมวด ๓

มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา

มาตรา ๘๖ ในคดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินห้าปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ หากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำก่อนฟ้องคดีเมื่อคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต อาชีพฐานะ และเหตุแห่งการกระทำความผิดแล้ว หากผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติและหากจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองเด็กหรือเยาวชนอาจกำหนดให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติด้วยก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อแก้ไขปรับเปลี่ยนความประพฤติของเด็กหรือเยาวชน บรรเทา ทดแทน หรือชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ชุมชนและสังคม แล้วเสนอความเห็นประกอบแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่อพนักงานอัยการเพื่อพิจารณา ทั้งนี้ การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชนด้วย

เมื่อพนักงานอัยการได้รับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและความเห็นของผู้ผู้อำนวยการสถานพินิจตามวรรคหนึ่งแล้ว หากมีข้อสงสัยอาจสอบถามผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณาได้ ถ้าพนักงานอัยการ ไม่เห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้สั่งแก้ไขแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหรือสั่งดำเนินคดีต่อไปและให้ผู้ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งคำสั่งของพนักงานอัยการให้พนักงานสอบสวนและผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ หากพนักงานอัยการเห็นว่าแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้เป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชนแล้วเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้พนักงานอัยการเห็นชอบกับแผนดังกล่าว และให้มีการดำเนินการตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูดังกล่าวได้ทันทีพร้อมทั้งให้รายงานให้ศาลทราบ

ในกรณีที่ปรากฏข้อเท็จจริงแก่ศาลว่ากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลพิจารณาตั้งตามที่เห็นสมควร

ศาลต้องมีคำสั่งตามวรรคสามภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับรายงาน ทั้งนี้ ให้ประธานศาลฎีกา โดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาออกข้อกำหนดเกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินการของศาลด้วยแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรานี้ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชนด้วย

มาตรา ๘๗ ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา ๘๖ ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ เชิญฝ่ายเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด ฝ่ายผู้เสียหาย และนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เข้าร่วมประชุม และหากเห็นสมควรอาจเชิญผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง หรือได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิด หรือพนักงานอัยการด้วยก็ได้ ทั้งนี้ จะต้องจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้แล้วเสร็จและเสนอให้พนักงานอัยการพิจารณาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำ

แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องไม่มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของเด็กหรือเยาวชน เว้นแต่เป็นการกำหนดขึ้นเพื่อประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนนั้นหรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ และไม่มีลักษณะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กหรือเยาวชน

แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามวรรคหนึ่ง อาจกำหนดให้ว่ากล่าวตักเตือน กำหนดเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ และหากจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน อาจกำหนดให้บิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติด้วยก็ได้ กำหนดให้ชดใช้เยียวยาความเสียหาย กำหนดให้ทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ไม่เกินสามสิบ ชั่วโมง หรือกำหนดให้นำมาตรการอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างมาใช้เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน ทั้งนี้ ระยะเวลาในการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องไม่เกินหนึ่งปี

หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้เป็นไปตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด

มาตรา ๘๘ ผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้น หากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานให้พนักงานอัยการทราบ และแจ้งให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีต่อไป

เมื่อมีการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วนแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานให้พนักงานอัยการทราบ หากพนักงานอัยการเห็นชอบให้มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้น คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการให้เป็นที่สุด และสิทธิภาคีอาญาไม่ฟ้องเป็นอันระงับ ทั้งนี้ ไม่ตัดสิทธิผู้มีส่วนได้เสียที่จะดำเนินคดีส่วนแพ่ง และให้ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานคำสั่งไม่ฟ้องให้ศาลทราบ

มาตรา ๘๙ ในระหว่างจัดทำและปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้พนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการงดการสอบปากคำหรือดำเนินการใด ๆ เฉพาะกับเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่า

กระทำความผิดไว้ก่อน ทั้งนี้ มิให้นับระยะเวลาในการจัดทำและการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู รวมเข้าในกำหนดระยะเวลาตามมาตรา ๘๘

มาตรา ๕๐ เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษ อย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินยี่สิบปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ถ้าปรากฏว่า เด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน เว้นแต่เป็นความผิด ที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ก่อนมีคำพิพากษา หากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการ กระทำและผู้เสียหายยินยอมและโจทก์ไม่คัดค้าน เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าพฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัย ร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร และศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้ และผู้เสียหายอาจ ได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควรหากนำวิธีจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ซึ่งเป็นประโยชน์ต่ออนาคต ของเด็กหรือเยาวชนและต่อผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาพิพากษา ให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้อำนวยการสถาน พินิจหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรจัดให้มีการดำเนินการเพื่อจัดทำแผนดังกล่าว โดยมีเงื่อนไขให้เด็กหรือ เยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติ แล้วเสนอ ต่อศาลเพื่อพิจารณาภายในสามสิบวันนับแต่ที่ศาลมีคำสั่ง หากศาลเห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้ดำเนินการตามนั้นและให้มีคำสั่งจำหน่ายคดีไว้ชั่วคราว หากศาลไม่เห็นชอบ ให้ดำเนินกระบวนการ พิเคราะห์ต่อไป

มาตรา ๕๑ การประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา ๕๐ ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ หรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรเป็นผู้ประสานการประชุม โดยให้มีผู้เข้าร่วม ประชุมตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๘๗ ทั้งนี้ พนักงานอัยการจะเข้าร่วมประชุมด้วยก็ได้

หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา ๕๐ ให้เป็นไปตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

มาตรา ๕๒ ในกรณีที่ผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่ศาลเห็นชอบฝ่าฝืนหรือ ไม่ปฏิบัติตามหรือมีเหตุจำเป็นต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลงแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้น ให้ผู้อำนวยการสถาน พินิจหรือบุคคลที่ศาลสั่งให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูรายงานให้ศาลทราบและให้ศาลพิจารณาสั่ง ตามที่เห็นสมควรหรือยกคดีขึ้นพิจารณาต่อไป แต่ถ้าปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วนแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลสั่งให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูรายงานให้ศาลทราบ

หากศาลเห็นชอบด้วย ให้ศาลสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ และมีคำสั่งในเรื่องของกลาง โดยให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ ทั้งนี้ ไม่ตัดสิทธิผู้มีส่วนได้เสียที่จะดำเนินคดีส่วนแพ่ง

มาตรา ๕๓ ในกรณีที่การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่สำเร็จและต้องดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชนนั้นต่อไปห้ามมิให้นำข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่ได้มาจากการประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา ๘๖ และมาตรา ๕๑ มาใช้อ้างต่อศาล

มาตรา ๕๔ ให้ผู้เข้าร่วมประชุมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา ๘๖ หรือแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา ๕๐ และมาตรา ๑๓๒ ได้รับค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง ค่าเช่าที่พัก และค่าตอบแทนอย่างอื่นตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด โดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

หมวด ๘

อำนาจศาลเกี่ยวกับคดีอาญา

มาตรา ๕๕ คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ให้ศาลเยาวชนและครอบครัวซึ่งมีเขตอำนาจในท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนมีถิ่นที่อยู่ปกติ มีอำนาจพิจารณาคดีเกี่ยวกับความผิดนั้น แต่ถ้าเพื่อประโยชน์แก่เด็กหรือเยาวชนให้ศาลแห่งท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดมีอำนาจรับพิจารณาคดีนั้นได้

มาตรา ๕๖ ถ้าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาร่วมกับบุคคลซึ่งมิใช่เด็กหรือเยาวชน ให้แยกฟ้องเด็กหรือเยาวชนต่อศาลเยาวชนและครอบครัว ถ้าโจทก์ยื่นฟ้องเด็กหรือเยาวชนร่วมกับบุคคลซึ่งมิใช่เด็กหรือเยาวชนต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดา แต่ต่อมากลางความปรากฏแก่ศาลนั้นว่าจำเลยเป็นเด็กหรือเยาวชนและถ้าศาลเห็นสมควร ให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดา มีอำนาจโอนคดีเด็กหรือเยาวชนไปพิจารณายังศาลเยาวชนและครอบครัวตามกรณีที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๕๕ แต่ถ้าศาลเห็นว่า ไม่สมควรโอนคดี ให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดา มีอำนาจใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้แก่จำเลยที่เป็นเด็กหรือเยาวชนได้ ในกรณีเช่นว่านี้ ไม่ทำให้การดำเนินการในชั้นสอบสวนและการพิจารณาพิพากษาของศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดาดังกล่าวเสียไป

มาตรา ๕๗ เพื่อประโยชน์แห่งพระราชบัญญัตินี้ บุคคลใดอายุยังไม่เกินยี่สิบปีบริบูรณ์ กระทำความผิดและเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดา ถ้าศาลนั้นพิจารณาโดยคำนึงถึงสภาพร่างกาย สภาพจิต สติปัญญา และนิสัยแล้ว เห็นว่าบุคคลนั้นยังมีสภาพเช่นเดียวกับเด็กหรือเยาวชน ให้มีอำนาจส่งโอนคดีไปพิจารณาในศาลเยาวชนและครอบครัวที่มีอำนาจและให้ถือว่าบุคคลนั้นเป็นเด็กหรือเยาวชน

คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัว ถ้าศาลเยาวชนและครอบครัวพิจารณาโดยคำนึงถึงสภาพร่างกาย สภาพจิต สติปัญญา และนิสัยแล้ว เห็นว่าในขณะที่กระทำความผิด หรือในระหว่างการพิจารณา เด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดมีสภาพเช่นเดียวกับบุคคลที่มีอายุตั้งแต่สิบแปดปีบริบูรณ์ขึ้นไป ให้มีอำนาจส่งโอนคดีไปพิจารณาในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดาได้

มาตรา ๕๘ ในกรณีที่มีการโอนคดีจากศาลเยาวชนและครอบครัวไปยังศาลอื่นตามมาตรา ๒๖ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะโอนคดีไปยังศาลอื่นที่ใช้วิธีพิจารณาคดีต่างกับศาลเยาวชนและครอบครัวไม่ได้

หมวด ๕ การฟ้องคดีอาญา

มาตรา ๕๙ ห้ามมิให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาซึ่งมีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดต่อศาลเยาวชนและครอบครัว เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในเขตอำนาจ

เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจได้รับการร้องขอของผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีอาญาตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจดำเนินการสืบสวนและสอบสวนว่าข้อกล่าวหาอันมีมูลสมควรอนุญาตให้ผู้เสียหายฟ้องหรือไม่ แล้วแจ้งให้ผู้เสียหายทราบว่าอนุญาตให้ฟ้องหรือไม่อนุญาตให้ฟ้อง

ในกรณีที่ผู้อำนวยการสถานพินิจไม่อนุญาตให้ฟ้อง ผู้เสียหายจะร้องต่อศาลขอให้ตั้งอนุญาตก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ ให้ศาลเรียกผู้อำนวยการสถานพินิจมาสอบถามแล้วสั่งตามที่เห็นสมควร คำสั่งศาลให้เป็นที่สุด

เมื่อศาลเยาวชนและครอบครัวได้ไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งประทับฟ้องของผู้เสียหายแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจดำเนินการตามมาตรา ๕๒ ตามควรแก่กรณี

มาตรา ๑๐๐ ก่อนที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจะอนุญาตให้โจทก์ถอนฟ้องคดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิด ให้ศาลแจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในเขตอำนาจทราบก่อน ในกรณีเช่นนี้ ถ้าผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาโดยคำนึงถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนตามมาตรา ๘๖ แล้ว เห็นว่าเพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กหรือเยาวชน สมควรให้มีการคุ้มครองประพฤติดังกล่าวของเด็กหรือเยาวชนนั้น ก็ให้เสนอความเห็นต่อศาล ถ้าศาลเห็นสมควร ก็ให้ศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติดังกล่าวของเด็กหรือเยาวชนได้และให้นำมาตรา ๑๓๘ และมาตรา ๑๓๙ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๐๑ ในท้องที่ที่ศาลเยาวชนและครอบครัวเปิดดำเนินการแล้ว ให้อัยการสูงสุดแต่งตั้งพนักงานอัยการคนหนึ่งหรือหลายคนตามความจำเป็นเพื่อให้มีหน้าที่ดำเนินคดีที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดและจะต้องฟ้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัว

หมวด ๑๐

การพิจารณาคดีอาญา

มาตรา ๑๐๒ ถ้าศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวเห็นเป็นการสมควรที่จะควบคุมเด็กหรือเยาวชนไว้ในระหว่างพิจารณา ให้ศาลสั่งให้ควบคุมเด็กหรือเยาวชนไว้ยังสถานพินิจหรือสถานที่อื่นที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายและตามที่ศาลเห็นสมควร

ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือผู้ปกครองสถานที่ที่ได้รับมอบหมายให้ควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชน มีหน้าที่จัดส่งตัวเด็กหรือเยาวชนมายังศาลตามคำสั่งศาล

มาตรา ๑๐๓ ห้ามมิให้ใช้เครื่องพันธนาการแก่เด็กในระหว่างเวลาที่จำเป็นต้องควบคุมเด็กนั้นไว้เพื่อการพิจารณาคดี เว้นแต่ในคดีที่มีข้อหาว่าเด็กกระทำความผิดที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกเกินสิบปี

มาตรา ๑๐๔ เมื่อศาลเยาวชนและครอบครัวได้รับฟ้องคดีที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ให้ศาลแจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในเขตอำนาจ และบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยทราบถึงวันและเวลาดำเนินการพิจารณาของศาลโดยไม่ชักช้า ในกรณีที่ศาลเห็นสมควรศาลจะเรียกให้บุคคลดังกล่าวมาฟังการพิจารณาด้วยก็ได้

ในกรณีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวได้รับฟ้องคดีที่พนักงานอัยการฟ้องต่อศาลตามมาตรา ๘๐ ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจดำเนินการตามมาตรา ๘๒ ตามควรแก่กรณี

มาตรา ๑๐๕ เมื่อศาลเยาวชนและครอบครัวได้รับฟ้องคดีที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดแล้ว อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว แล้วแต่กรณีจะเป็นเจ้าของสำนวนหรือจะให้ผู้พิพากษาคนใดคนหนึ่งในศาลนั้นเป็นเจ้าของสำนวนก็ได้

มาตรา ๑๐๖ ไม่ว่าเวลาใดก่อนศาลชี้ขาดคดีคดี ถ้าผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนเห็นสมควรให้มีอำนาจเรียกจำเลยไปสอบถามเป็นการเฉพาะตัวเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้อหาและสาเหตุแห่งการกระทำความผิด บุคลิกลักษณะ ท่วงที วาจา และข้อเท็จจริงตามมาตรา ๑๐๕ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพิจารณาพิพากษาคดีนั้น ทั้งนี้ ให้กระทำในห้องที่เหมาะสมซึ่งมิใช่ห้องพิจารณาคดี โดยอาจมอบหมายให้ผู้พิพากษาสมทบกระทำการแทนได้

มาตรา ๑๐๗ การพิจารณาคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลยให้กระทำในห้องที่มีใช้ห้องพิจารณาคดีธรรมดา แต่ถ้าไม่อยู่ในวิสัยที่จะกระทำได้ ให้พิจารณาคดีในห้องสำหรับพิจารณาคดีธรรมดา แต่ต้องไม่ปะปนกับการพิจารณาคดีธรรมดา

มาตรา ๑๐๘ การพิจารณาคดีในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวให้กระทำเป็นการลับ และเฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีเท่านั้นมีสิทธิเข้าฟังการพิจารณาคดีได้ ซึ่งได้แก่

- (๑) จำเลย ที่ปรึกษาทนายความของจำเลย และผู้ควบคุมตัวจำเลย
- (๒) บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วย
- (๓) พนักงานศาล และเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยแล้วแต่ศาลจะเห็นสมควร
- (๔) โจทก์ และทนายโจทก์
- (๕) พยาน ผู้ชำนาญการพิเศษ และล่าม
- (๖) พนักงานคุมประพฤติหรือพนักงานอื่นของสถานพินิจ
- (๗) บุคคลอื่นที่ศาลเห็นสมควรอนุญาต

มาตรา ๑๐๙ ถ้าศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวเห็นว่าจำเลยไม่ควรฟังคำให้การของพยานในตอนหนึ่งตอนใด ศาลมีอำนาจสั่งให้จำเลยออกไปนอกห้องพิจารณาได้ แต่เมื่อศาลสั่งให้จำเลยกลับเข้ามาฟังการพิจารณา ให้ศาลแจ้งข้อความที่พยานเบิกความไปแล้วให้จำเลยทราบเท่าที่ศาลเห็นสมควร

มาตรา ๑๑๐ ในการพิจารณาคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย ถ้าศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวเห็นสมควรที่จะพูดคุยกับจำเลยโดยเฉพาะ หรือเห็นว่าบุคคลบางคน

ไม่ควรอยู่ในห้องพิจารณา ศาลมีอำนาจสั่งให้บุคคลทั้งหมดหรือบุคคลที่ศาลเห็นว่าไม่ควรอยู่ในห้องพิจารณาออกไปนอกห้องพิจารณาได้

มาตรา ๑๑๑ เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจเรียกบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลซึ่งให้การศึกษา ให้ทำงาน หรือมีความเกี่ยวข้องมาเป็นพยานเพื่อสอบถามข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับจำเลยได้

มาตรา ๑๑๒ ในการพิจารณาคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย เมื่อศาลเห็นเองหรือปรากฏจากรายงานของผู้อำนวยการสถานพินิจว่า บิดา มารดา หรือผู้ปกครองใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบเกี่ยวแก่ตัวเด็กหรือเยาวชน กระทำทารุณกรรม หรือกระทำการอันมีลักษณะก่อกวนให้เด็กหรือเยาวชนประพฤตินิสัยหยาบ หรือปล่อยปละละเลยให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ให้ศาลได้สวนเพื่อหาข้อเท็จจริงได้ หากเห็นสมควรศาลอาจสั่งถอนอำนาจปกครองหรือความเป็นผู้ปกครองทั้งหมดหรือบางส่วนเป็นการชั่วคราว เป็นเวลาไม่เกินสองปี แต่ต้องไม่เกินกว่าเยาวชนนั้นบรรลุนิติภาวะ และตั้งบุคคลซึ่งบรรลุนิติภาวะหรือครอบครัวอุปถัมภ์หรือผู้แทนองค์การด้านเด็กที่ยอมรับเด็กหรือเยาวชนนั้นไว้ในความปกครองดูแลเป็นผู้ปกครองชั่วคราว หรือจะตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กหรือเยาวชนอยู่ในเขตอำนาจเป็นผู้ปกครองเด็กหรือเยาวชนนั้นชั่วคราว หรือสั่งให้เด็กหรือเยาวชนไปรับการคุ้มครองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก

ผู้ปกครองชั่วคราวที่ศาลตั้งตามวรรคหนึ่งให้มีอำนาจหน้าที่อย่างหนึ่งหรือหลายอย่างเกี่ยวกับการกำหนดที่อยู่ การอบรมสั่งสอน การคุ้มครองสวัสดิภาพ หรือการให้การอุปการะเลี้ยงดูแก่เด็กหรือเยาวชนตามสมควรแก่ความสามารถและฐานะานุรูป และให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยการใช้อำนาจปกครองและการตั้งผู้ปกครองมาใช้บังคับแก่การตั้งผู้ปกครองชั่วคราวโดยอนุโลม

มาตรา ๑๑๓ เมื่อครบระยะเวลาการตั้งผู้ปกครองชั่วคราวตามมาตรา ๑๑๒ ให้ผู้ถูกถอนอำนาจปกครองหรือความเป็นผู้ปกครองกลับมีอำนาจหน้าที่ดังเดิม เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น

ถ้าผู้ถูกถอนอำนาจปกครองหรือความเป็นผู้ปกครองตามมาตรา ๑๑๒ เห็นว่าเหตุดังกล่าวสิ้นไปแล้ว เมื่อตนเองหรือญาติของเด็กหรือเยาวชนหรือบุคคลหรือครอบครัวอุปถัมภ์ หรือผู้อำนวยการสถานพินิจร้องขอ ศาลจะสั่งให้ผู้ถูกถอนอำนาจปกครองหรือความเป็นผู้ปกครองมีอำนาจดังเดิมก็ได้

การที่บิดา มารดา หรือผู้ปกครองถูกถอนอำนาจปกครองหรือความเป็นผู้ปกครองบางส่วน ตามมาตรา ๑๑๒ ไม่เป็นเหตุให้ผู้นั้นพ้นจากหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูเด็กหรือเยาวชนตามกฎหมาย

มาตรา ๑๑๔ การพิจารณาคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย ไม่ต้องดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาโดยเคร่งครัด และให้ใช้ถ้อยคำที่จำเลยสามารถเข้าใจได้ง่าย กับต้องให้โอกาสจำเลยรวมทั้งบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคล ซึ่งให้การศึกษา ให้ทำการงาน หรือมีความเกี่ยวข้อง แลกงข้อเท็จจริง ความรู้สึก และความคิดเห็น ตลอดจนระบุและซักถามพยานได้ไม่ว่าในเวลาใด ๆ ในระหว่างที่มีการพิจารณาคดีนั้น

มาตรา ๑๑๕ ในการพิจารณาคดีที่เด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย ให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดี เยาวชนและครอบครัวถือว่าประวัติ อายุ เพศ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต นิสัย อาชีพ และฐานะของจำเลย ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่พ่วงเกี่ยวกับจำเลย และของบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลซึ่งให้การศึกษา ให้ทำการงาน หรือมีความเกี่ยวข้องเป็นประเด็นที่จะต้องพิจารณาคด้วย

มาตรา ๑๑๖ ในกรณีที่ไม่มีกรสืบเสาะข้อเท็จจริงตามมาตรา ๘๒ (๑) ถ้าศาลเห็นสมควร จะสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจสืบเสาะข้อเท็จจริงข้อใดข้อหนึ่งหรือทั้งหมดตามมาตรา ๗๖ (๑) และ ทำรายงานพร้อมทั้งความเห็นตามมาตรา ๘๒ (๒) เสนอต่อศาลก็ได้

มาตรา ๑๑๗ ในกรณีที่ได้มีการสืบเสาะข้อเท็จจริงตามมาตรา ๗๖ (๑) หรือมาตรา ๑๑๖ แล้ว ถ้าศาลเห็นว่ารายงานของผู้อำนวยการสถานพินิจเกี่ยวกับข้อเท็จจริงตามมาตรา ๑๑๕ ยังมีข้อที่ควร สืบเสาะเพิ่มเติม ก็ให้มีอำนาจสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจสืบเสาะข้อเท็จจริงเพิ่มเติมและทำรายงาน พร้อมทั้งความเห็นเสนอต่อศาลได้

มาตรา ๑๑๘ การพิจารณาคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดี เยาวชนและครอบครัวจะรับฟังรายงานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงตามมาตรา ๑๑๕ ที่มีใช้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ การกระทำความผิดที่ถูกฟ้องโดยไม่ต้องมีพยานบุคคลประกอบรายงานนั้นก็ได้ แต่ถ้าศาลจะรับฟัง รายงานเช่นว่านั้นให้เป็นผลร้ายแก่จำเลยแล้ว ให้ศาลแจ้งข้อความตามรายงานนั้นให้จำเลยทราบ ในกรณีเช่นว่านี้จำเลยมีสิทธิที่จะแถลงคัดค้านและสืบพยานหักล้างได้

มาตรา ๑๑๙ ในการพิจารณาและพิพากษาคดีที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กหรือเยาวชน ซึ่งควรจะได้รับ การฝึกอบรม สั่งสอน และสงเคราะห์ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดียิ่งกว่าการที่จะลงโทษ และในการพิพากษาคดีนั้นให้ศาลคำนึงถึงบุคลิกลักษณะ สภาพร่างกายและสภาพจิตของเด็กหรือ เยาวชนซึ่งแตกต่างกันเป็น คน ๆ ไป และลงโทษหรือเปลี่ยนโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน

ให้เหมาะสมกับตัวเด็กหรือเยาวชน และพฤติกรรมเฉพาะเรื่อง แม้เด็กหรือเยาวชนนั้นจะได้กระทำความผิดร่วมกัน

มาตรา ๑๒๐ ในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว จำเลยจะมีทนายความแก้คดีแทนไม่ได้ แต่ให้จำเลยมีที่ปรึกษากฎหมายเพื่อปฏิบัติหน้าที่ทำนองเดียวกับทนายความได้ ในกรณีที่จำเลยไม่มีที่ปรึกษากฎหมาย ให้ศาลแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้

มาตรา ๑๒๑ ที่ปรึกษากฎหมายตามมาตรา ๑๒๐ ต้องมีคุณสมบัติเป็นทนายความตามกฎหมายว่าด้วยทนายความและผ่านการอบรมเรื่องวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยา การสังคมสงเคราะห์ และความรู้อื่นที่เกี่ยวข้องตามที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

มาตรา ๑๒๒ ศาลเยาวชนและครอบครัวทุกศาลอาจรับจดทะเบียนผู้ที่จะประสงค์จะเป็นที่ปรึกษากฎหมายที่ศาลแต่งตั้งในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวก็ได้

การจดทะเบียนตามวรรคหนึ่ง และการลบชื่อออกจากบัญชี ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

มาตรา ๑๒๓ ที่ปรึกษากฎหมายซึ่งศาลแต่งตั้ง ให้ได้รับค่าป่วยการตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด โดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

มาตรา ๑๒๔ ให้ประธานศาลฎีกามีอำนาจวางระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมายในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

มาตรา ๑๒๕ ถ้าปรากฏแก่ศาลว่าที่ปรึกษากฎหมายซึ่งจำเลยหรือศาลแต่งตั้งนั้นไม่เหมาะสมที่จะเป็นผู้ช่วยเหลือจำเลยในคดีใด ก็ให้ศาลสั่งเพิกถอนเสีย

มาตรา ๑๒๖ ในระหว่างที่เด็กหรือเยาวชนถูกควบคุมตัวอยู่ในสถานพินิจหรือสถานอื่นใด ที่ได้รับมอบหมายให้ควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชน ถ้าศาลเห็นสมควรศาลจะมีคำสั่งปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนชั่วคราวโดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันก็ได้ หรือจะมอบตัวเด็กหรือเยาวชนแก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลหรือองค์การที่ศาลเห็นสมควรก็ได้ แต่ก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งมอบตัวเด็กหรือเยาวชนแก่บุคคลหรือองค์การดังกล่าว ให้ศาลเรียกผู้อำนวยการสถานพินิจหรือผู้ปกครองสถานที่ที่ได้รับมอบหมายให้ควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชน แล้วแต่กรณี มาสอบถามความเห็นก่อน

ในกรณีที่ความผิดมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปี ให้ศาลสอบถามความเห็นของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี ประกอบการพิจารณาปล่อยชั่วคราว เว้นแต่ไม่อาจสอบถามได้โดยมีเหตุอันสมควรศาลจะงดการสอบถามเสียก็ได้ แต่ต้องบันทึกเหตุนั้นไว้

ถ้าบุคคลหรือองค์การที่รับมอบตัวเด็กหรือเยาวชนไว้จากศาล แสดงให้เห็นที่พอใจแก่ศาลได้ว่าไม่สามารถจะอบรมดูแลเด็กหรือเยาวชนต่อไปได้ และขอมอบตัวเด็กหรือเยาวชนต่อศาล ก็ให้ศาลส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปควบคุมไว้ในสถานพินิจหรือสถานที่อื่นที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายและตามที่ศาลเห็นสมควร

มาตรา ๑๒๗ ในกรณีที่จำเลยไม่สามารถมาฟังการพิจารณา ถ้าศาลเห็นสมควรศาลจะสั่งให้สืบพยานในข้อที่ไม่เกี่ยวกับประเด็นที่ว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่สืบหลังจำเลยได้ แต่ทั้งนี้ ต้องกระทำต่อหน้าที่ปรึกษากฎหมายของจำเลยนั้น

มาตรา ๑๒๘ การให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนมาศาล ถ้าศาลได้มอบตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไว้กับบิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยหรือบุคคลหรือองค์การอื่นตามมาตรา ๗๓ หรือมาตรา ๑๒๖ ให้ศาลออกหมายเรียกให้เด็กหรือเยาวชนนั้นมาศาล ถ้าได้ส่งหมายเรียกให้บุคคลดังกล่าวรับไว้แล้ว ให้ถือว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นได้รับหมายเรียกแล้ว ให้บุคคลซึ่งได้รับหมายเรียกส่งตัวเด็กหรือเยาวชนมาศาลตามหมายเรียก ถ้าไม่ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นมาโดยจงใจหรือโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้บุคคลเช่นว่านั้นชำระเงินจำนวนไม่เกินห้าพันบาทแก่ศาลภายในเวลาที่ศาลเห็นสมควร ในกรณีเช่นว่านี้ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการบังคับคดีมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๒๙ ในการควบคุมเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยมาหรือไปจากศาลหรือในระหว่างควบคุมตัวไว้ก่อนนำเข้าห้องพิจารณา ถ้าไม่ได้รับอนุญาตจากศาลห้ามมิให้ควบคุมเด็กหรือเยาวชนนั้นปะปนกับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นผู้ใหญ่

มาตรา ๑๓๐ ห้ามมิให้ผู้ใดบันทึกภาพ แพร่ภาพ พิมพ์รูป หรือบันทึกเสียง แพร่เสียงของเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือโฆษณาข้อความซึ่งปรากฏในทางสอบสวนของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือในทางพิจารณาคดีของศาลที่อาจทำให้บุคคลอื่นรู้จักตัว ชื่อตัว หรือชื่อสกุล ของเด็กหรือเยาวชนนั้น หรือโฆษณาข้อความเปิดเผยประวัติการกระทำความผิด หรือสถานที่อยู่ สถานที่ทำงาน หรือสถานศึกษาของเด็กหรือเยาวชนนั้น

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับแก่การกระทำเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาโดยได้รับอนุญาตจากศาลหรือการกระทำที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ของทางราชการ

หมวด ๑๑
การพิพากษาคดีอาญา

มาตรา ๑๓๑ ในกรณีที่ได้มีการสืบเสาะข้อเท็จจริงตามมาตรา ๓๖ (๑) ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวจะพิพากษาลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนได้ต่อเมื่อได้รับทราบรายงานและความเห็นจากผู้อำนวยการสถานพินิจตามมาตรา ๘๒ (๒) หรือมาตรา ๑๑๖ หรือมาตรา ๑๑๗ แล้ว และถ้าผู้อำนวยการสถานพินิจขอแถลงเพิ่มเติมด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือให้ศาลรับไว้ประกอบการพิจารณาด้วย

มาตรา ๑๓๒ ในกรณีที่ศาลเห็นว่าตามพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรจะมีคำพิพากษาหรือ บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วยร้องขอ เมื่อศาลสอบถามผู้เสียหายแล้ว ศาลอาจมีคำสั่งให้ปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวแล้วมอบตัวจำเลยให้บุคคลดังกล่าวโดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้ โดยกำหนดเงื่อนไข เช่น ให้จำเลยรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติหรือเจ้าพนักงานอื่นหรือบุคคลใดหรือองค์การด้านเด็ก เข้ารับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู รับคำปรึกษาแนะนำ เข้าร่วมกิจกรรมบำบัดหรือกิจกรรมทางเลือก หรือให้ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย ภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินกว่าจำเลยนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ ในกรณีศาลมีอำนาจสั่งให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วยเข้าร่วมกิจกรรม หรือรับคำปรึกษาแนะนำด้วยก็ได้

ในกรณีที่ศาลเห็นว่าจำเลยไม่สมควรใช้วิธีการตามวรรคหนึ่ง ศาลจะส่งตัวจำเลยไปยังสถานพินิจ หรือสถานที่อื่นที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายและตามที่ศาลเห็นสมควรที่ยินยอมรับตัวจำเลยไว้ดูแลชั่วคราว หรือจะให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนไปพลางก่อนก็ได้ แต่ต้องไม่เกินกว่าจำเลยนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการส่งตามวรรคหนึ่ง ตลอดจนวิธีการประเมินสภาพปัญหา การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู การเตรียมความพร้อมเพื่อมอบตัวจำเลยให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วย ให้เป็นไปตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

มาตรา ๑๓๓ เมื่อจำเลยได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขและภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดตามมาตรา ๑๓๒ แล้ว ให้ศาลสั่งยุติคดีโดยไม่ต้องมีคำพิพากษาเกี่ยวกับการกระทำความผิดของจำเลย เว้นแต่คำสั่งเกี่ยวกับของกลาง และให้ถือว่าสิทธิภาคีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ

ถ้าจำเลยผิดเงื่อนไขตามมาตรา ๑๓๒ ก็ให้ศาลยกคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาต่อไป

มาตรา ๑๓๔ ในการประชุมปรึกษาเพื่อมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ให้ผู้พิพากษาที่มีอาวุโสสูงสุด ซึ่งเป็นองค์คณะเป็นประธาน และให้ประธานของที่ประชุมนั้นถามความเห็นของผู้พิพากษาสมทบก่อน

มาตรา ๑๓๕ การอ่านคำพิพากษาให้กระทำเป็นการลับ และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๐๘ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ถ้าอยู่ในวิสัยที่จะกระทำได้ ให้ศาลเรียกบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วย มาฟังคำพิพากษาด้วย

มาตรา ๑๓๖ ในการโฆษณาไม่ว่าด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือซึ่งคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ห้ามมิให้ระบุชื่อ หรือแสดงข้อความ หรือกระทำการ ด้วยประการใด ๆ อันจะทำให้รู้จักตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นจำเลย เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากศาล

มาตรา ๑๓๗ เมื่อได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแล้ว และต่อมาความปรากฏต่อศาลเอง หรือปรากฏจากรายงานของผู้อำนวยการสถานพินิจ หรือผู้ดูแล หรือผู้ปกครองสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมวด ๔ หรือปรากฏจากคำร้องของบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย หรือสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมวด ๔ ว่าข้อเท็จจริงหรือ พฤติการณ์ตามมาตรา ๑๑๕ หรือมาตรา ๑๑๕ ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ถ้าศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดี เยาวชนและครอบครัวซึ่งพิพากษาหรือมีคำสั่งหรือซึ่งมีเขตอำนาจในท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนนั้นกำลังรับ โทษหรือถูกควบคุมตัวอยู่เห็นว่า มีเหตุอันสมควรก็ให้มีอำนาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาหรือคำสั่ง เกี่ยวกับการลงโทษหรือวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนได้ ในกรณีที่ศาลที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงไม่ใช่ศาล ที่พิพากษาหรือมีคำสั่ง ให้แจ้งศาลที่พิพากษาหรือมีคำสั่งทราบ และถ้าโทษหรือวิธีการสำหรับเด็กและ เยาวชนที่กำหนดภายหลังหนักกว่าโทษหรือวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนที่เด็กและเยาวชนนั้น ได้รับอยู่ เด็กหรือเยาวชนนั้นมีสิทธิอุทธรณ์และฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นได้

ในคดีที่ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดาได้พิพากษาหรือมีคำสั่งให้ส่งตัวเด็กหรือเยาวชน ซึ่งเป็นจำเลยไปควบคุมเพื่อฝึกอบรมยังสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมวด ๔ ให้ศาลเยาวชนและครอบครัว ที่มีเขตอำนาจในท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นจำเลยถูกควบคุมตัวอยู่ มีอำนาจแก้ไขเปลี่ยนแปลง คำพิพากษาหรือคำสั่งเกี่ยวกับวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการในวรรคหนึ่ง

มาตรา ๑๓๘ ในกรณีที่ศาลพิพากษาปล่อยเด็กหรือเยาวชนไป ถ้าศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนมีพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการกระทำผิดหรืออยู่ในสภาพแวดล้อมหรือสถานที่อันอาจชักนำให้กระทำผิดและเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กหรือเยาวชนนั้น ศาลจะว่ากล่าวตักเตือนเด็กหรือเยาวชน รวมทั้งบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยหรือองค์การที่รับเลี้ยงดูเด็กหรือเยาวชนก็ได้ ถ้าจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับความประพฤติของเด็กหรือเยาวชนนั้นด้วย ก็ให้ศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติข้อเดียวหรือหลายข้อไว้ในคำพิพากษาเท่าที่จำเป็น ดังต่อไปนี้

(๑) ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนเข้าไปในสถานที่หรือห้องที่ใดอันอาจชักนำให้เด็กหรือเยาวชนนั้นกระทำผิด

(๒) ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนออกนอกสถานที่อยู่อาศัยในเวลากลางคืน เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็นหรือได้รับอนุญาตจากบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย

(๓) ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนคบหาสมาคมกับบุคคลที่อาจชักนำไปสู่การกระทำผิด

(๔) ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนประพฤติดนอันอาจนำไปสู่การกระทำผิด

(๕) ให้เด็กหรือเยาวชนไปรายงานตัวต่อศาล พนักงานคุมประพฤติ หรือนักสังคมสงเคราะห์ เป็นครั้งคราว

(๖) ให้เด็กหรือเยาวชนไปศึกษา เข้ารับการฝึกอบรม รับคำปรึกษาแนะนำ รับการรักษา แก้ไขบำบัดฟื้นฟู ประกอบสัมมาชีพ หรือให้เด็กหรือเยาวชนเข้ารับการอบรมศีลธรรม จริยธรรม และหน้าที่พลเมือง

(๗) ให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลหรือองค์การที่รับเลี้ยงดูเด็กหรือเยาวชนนั้น กระทำหรือห้ามมิให้กระทำการใด ๆ เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กหรือเยาวชนตามที่ศาลกำหนด

(๘) กำหนดเงื่อนไขอื่นใดเพื่อพัฒนาและส่งเสริมความประพฤติก่อนของเด็กหรือเยาวชน

ในการกำหนดเงื่อนไขตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลกำหนดระยะเวลาที่จะให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นด้วยเป็นเวลาไม่เกินหนึ่งปี แต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบยี่สิบปีบริบูรณ์

เงื่อนไขตามที่ศาลได้กำหนดตามวรรคหนึ่งนั้น ถ้าภายหลังความปรากฏแก่ศาลเองหรือปรากฏจากรายงานของบุคคลตามมาตรา ๑๓๕ วรรคหนึ่ง ว่าข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์เกี่ยวแก่การกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติเด็กหรือเยาวชนนั้นได้เปลี่ยนแปลงไป เมื่อศาลเห็นสมควรอาจแก้ไขเพิ่มเติมหรือเพิกถอนข้อหนึ่งข้อใดหรือทุกข้อก็ได้ หรือจะกำหนดเงื่อนไขอื่นเพิ่มเติมก็ได้

มาตรา ๑๓๘ เมื่อศาลได้กำหนดเงื่อนไขตามมาตรา ๑๓๘ แล้ว ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานคุมประพฤติ นักสังคมสงเคราะห์ หรือผู้คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่จะสอดส่องและทำรายงานเสนอต่อศาล ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด ศาลมีอำนาจออกหมายเรียกเด็กหรือเยาวชนนั้นและบิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยหรือองค์การที่รับเลี้ยงดูเด็กหรือเยาวชนมาตักเตือน แต่ถ้าเด็กหรือเยาวชนไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเสี่ยงดังกล่าวเมื่อบิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์การดังกล่าวยินยอมหรือศาลเห็นสมควร ให้ศาลมีอำนาจส่งตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไปแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในสถานที่ตามที่ศาลเห็นสมควรเป็นเวลาไม่เกินหนึ่งปีก็ได้ แต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบยี่สิบปีบริบูรณ์

มาตรา ๑๔๐ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๔๓ ในกรณีที่จะมีการปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งได้รับการฝึกอบรมในสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมวด ๔ ครบตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดหรือตามที่ศาลมีคำสั่งแก้ไขเปลี่ยนแปลงตามมาตรา ๑๓๗ ถ้ามีเหตุอันสมควรกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับการคุมความประพฤติของเด็กหรือเยาวชนก่อนปล่อยตัวไป เมื่อศาลเห็นเองหรือผู้อำนวยการสถานพินิจหรือผู้ปกครองสถานศึกษาหรือสถานฝึกและอบรมร้องขอ ให้ศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขดังที่ระบุไว้ในมาตรา ๑๓๘ ได้ ถ้าได้กำหนดเงื่อนไขไว้ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๓๘ วรรคสองและวรรคสาม และมาตรา ๑๓๘ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๔๑ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ปลัดกระทรวงยุติธรรม รองปลัดกระทรวงยุติธรรม อธิบดี อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง อธิบดีผู้พิพากษาศาล ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัว หรือผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัว แล้วแต่กรณี มีอำนาจตรวจสถานพินิจ สถานที่ที่กำหนดไว้ในหมวด ๔ สถานที่อื่นที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย หรือเรือนจำ เกี่ยวกับการดำเนินการที่เกี่ยวข้องตามพระราชบัญญัตินี้ รวมทั้งให้คำแนะนำเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน หรือคู่ความในคดีครอบครัวหรือคดีคุ้มครองสวัสดิภาพซึ่งถูกส่งตัวไปควบคุม ฝึกอบรม แก้ไขบำบัดฟื้นฟู หรือรับคำปรึกษาแนะนำในสถานที่ดังกล่าว

หมวด ๑๒

การเปลี่ยนโทษและการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน

มาตรา ๑๔๒ ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษอาญาหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัยได้ ดังต่อไปนี้

(๑) เปลี่ยนโทษจำคุกหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัยตามมาตรา ๓๕ (๑) แห่งประมวลกฎหมายอาญา เป็นการส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปควบคุมเพื่อฝึกอบรมในสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมวด ๔ หรือสถานที่อื่นที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายและศาลเห็นสมควร ตามเวลาที่ศาลกำหนดแต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

(๒) เปลี่ยนโทษปรับเป็นการคุมความประพฤติ โดยจะกำหนดเงื่อนไขข้อเดียวหรือหลายข้อตามมาตรา ๑๓๘ ด้วยหรือไม่ก็ได้ ถ้าได้กำหนดเงื่อนไขไว้ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๓๘ วรรคสองและวรรคสาม และมาตรา ๑๓๕ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในกรณีที่ศาลได้พิจารณาความหนักเบาแห่งข้อหาและพฤติการณ์แห่งคดีแล้วเห็นว่าควรจะควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนตาม (๑) ต่อไปอีกหลังจากที่เด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์แล้ว ให้ศาลระบุในคำพิพากษาให้ส่งตัวไปจำคุกไว้ในเรือนจำตามเวลาที่ศาลกำหนด

มาตรา ๑๔๓ การส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปควบคุมเพื่อฝึกอบรมในสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมวด ๔ หรือสถานที่อื่นที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายและศาลเห็นสมควร ถ้าศาลได้กำหนดระยะเวลาขั้นต่ำและขั้นสูงไว้ ศาลจะปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนไปในระหว่างระยะเวลาขั้นต่ำและขั้นสูงนั้นก็ได้ในกรณีดังกล่าวศาลจะกำหนดเงื่อนไขคุมความประพฤติตามมาตรา ๑๓๘ ด้วยหรือไม่ก็ได้ ถ้าได้กำหนดเงื่อนไขคุมความประพฤติไว้ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๓๘ วรรคสองและวรรคสาม และมาตรา ๑๓๕ วรรคหนึ่ง มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด ศาลมีอำนาจออกหมายเรียกเด็กหรือเยาวชนนั้นและบิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยหรือองค์การที่รับเลี้ยงเด็กหรือเยาวชนมาดักเตือน แต่ถ้าเด็กหรือเยาวชนไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดังกล่าว เมื่อบิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์การดังกล่าวยินยอมหรือศาลเห็นสมควรให้ศาลมีอำนาจส่งตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไปควบคุมเพื่อฝึกอบรมในสถานพินิจ สถานฝึกและอบรม หรือสถานแนะนำทางจิตแห่งหนึ่งแห่งใด และระยะเวลาที่จะฝึกอบรมนั้นต้องไม่เกินกำหนดระยะเวลาที่เหลืออยู่

มาตรา ๑๔๔ คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวนั้น ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวจะพิพากษาว่ามีความผิดแต่รอการกำหนดโทษหรือกำหนดโทษไว้แต่รอการลงโทษเด็กหรือเยาวชนตามประมวลกฎหมายอาญาก็ได้ แม้ว่า

- (๑) เด็กหรือเยาวชนนั้นได้เคยรับโทษจำคุกหรือโทษอย่างอื่นตามคำพิพากษามาก่อนแล้ว
- (๒) โทษที่จะลงแก่เด็กหรือเยาวชนเป็นโทษอย่างอื่นนอกจากโทษจำคุก
- (๓) ศาลจะกำหนดโทษจำคุกเกินกว่าสามปี

มาตรา ๑๔๕ ในกรณี que เด็กหรือเยาวชนต้องโทษปรับไม่ว่าจะมีโทษจำคุกด้วยหรือไม่ก็ตาม ถ้าเด็กหรือเยาวชนไม่ชำระค่าปรับ ห้ามมิให้ศาลสั่งกักขังเด็กหรือเยาวชนแทนค่าปรับ แต่ให้ศาลส่งตัวไปควบคุมเพื่อฝึกอบรมในสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมวด ๔ หรือสถานที่อื่นที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายและศาลเห็นสมควร ตามเวลาที่ศาลกำหนด แต่ต้องไม่เกินหนึ่งปี

ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนต้องโทษปรับแต่ไม่มีเงินชำระค่าปรับ ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๓๐/๑ มาตรา ๓๐/๒ และมาตรา ๓๐/๓ แห่งประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในกรณีมีการชำระค่าปรับ หากเด็กหรือเยาวชนได้ถูกควบคุมตัวมาบ้างแล้ว ให้คิดหักระยะเวลาที่ถูกควบคุมตัวออกจากค่าปรับที่จะต้องชำระตามอัตราที่กำหนดในประมวลกฎหมายอาญา

หมวด ๑๑

การพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัว

มาตรา ๑๔๖ การพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวนั้นไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมกันในข้อพิพาท โดยคำนึงถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัว เพื่อการนี้ให้ศาลคำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้ เพื่อประกอบดุลพินิจด้วย คือ

(๑) การสงวนและคุ้มครองสถานภาพของการสมรสในฐานะที่เป็นศูนย์รวมของชายและหญิง ที่สมัครใจเข้ามาอยู่กินด้วยกันฉันสามีภรรยา หากไม่อาจรักษาสถานภาพของการสมรสได้ก็ให้การหย่าเป็นไปด้วยความเป็นธรรมและเสียหายน้อยที่สุด โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของบุตรเป็นสำคัญ

(๒) การคุ้มครองและช่วยเหลือครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะที่ครอบครัวนั้นต้องรับผิดชอบในการดูแลให้การศึกษาแก่บุตรที่เป็นผู้เยาว์

(๓) การคุ้มครองสิทธิของบุตรและส่งเสริมสวัสดิภาพของบุตร และ

(๔) มาตรการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือสามีภรรยาให้ปรองดองกันและปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างกันเองและกับบุตร

มาตรา ๑๔๗ ในการกำหนดองค์คณะตามมาตรา ๒๗ ถ้าศาลเห็นว่าคดีครอบครัวใดที่ศาลจะพิจารณาพิพากษาเป็นคดีที่ผู้เยาว์ไม่มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียก่อนเริ่มพิจารณาคดีให้ศาลสอบถามคู่ความว่าประสงค์จะให้มีส่วนพิพากษาสมทบเป็นองค์คณะด้วยหรือไม่ ถ้าคู่ความทั้งสองฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ประสงค์จะให้มีส่วนพิพากษาสมทบเป็นองค์คณะด้วย ให้ผู้พิพากษาไม่น้อยกว่าสองคนเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีได้

ในระหว่างพิจารณาของศาลที่ไม่มีผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะ ถ้าข้อเท็จจริงปรากฏแก่ศาลว่าคดีนั้นเป็นคดีที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย ให้ศาลกำหนดให้มีผู้พิพากษาสมทบตามมาตรา ๒๗ เป็นองค์คณะ แต่ทั้งนี้ไม่มีผลกระทบต่อกระบวนการพิจารณาที่ได้ดำเนินไปแล้ว

ในกรณีจำเป็นต้องฟังความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์ จิตวิทยา การให้คำปรึกษา แนะนำการสังคมสงเคราะห์ และการคุ้มครองสวัสดิภาพ หรือผู้เชี่ยวชาญด้านอื่นศาลอาจเรียกบุคคลดังกล่าวมาร่วมปรึกษาหารือหรือให้ความเห็นตามมาตรา ๓๑ ก็ได้

มาตรา ๑๔๘ คดีครอบครัวที่มีข้อพิพาท ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลตั้งผู้ประนีประนอมคดีครอบครัว เพื่อไกล่เกลี่ยให้คู่ความในคดีครอบครัวได้ประนีประนอมกัน ทั้งนี้ หลักเกณฑ์ วิธีการไกล่เกลี่ย และการรายงานผล ให้เป็นไปตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

เพื่อประโยชน์ในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ประนีประนอมกันในคดีครอบครัวศาลอาจมอบหมายให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง ญาติของคู่ความ ทนายความของคู่ความ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา หรือบุคคลหรือหน่วยงานที่ศาลเห็นสมควร ให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวที่ศาลตั้งตามวรรคหนึ่งก็ได้ และในคดีครอบครัวที่มีผู้เยาว์เข้ามาเกี่ยวข้องและจำเป็นต้องได้รับการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพ ศาลจะเรียกพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็กมาร่วมในการไกล่เกลี่ยด้วยก็ได้

เมื่อผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวตามวรรคหนึ่งได้ดำเนินการตามคำสั่งศาลแล้วให้รายงานผลการไกล่เกลี่ยประนีประนอมต่อศาล ในกรณีการไกล่เกลี่ยประนีประนอมเป็นผลสำเร็จ ให้ผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวจัดให้มีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความขึ้นแล้วรายงานศาล หรือจะนัดหรือขอให้ศาลเรียกคู่ความมาทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันต่อหน้าศาลก็ได้

เมื่อศาลเห็นว่าสัญญาประนีประนอมยอมความไม่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายหรือไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ให้ศาลพิพากษาไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น

หรือศาลจะยังไม่พิพากษาแต่กำหนดเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเวลาให้คู่ความทดลองปฏิบัติตามสัญญา ประนีประนอมยอมความก่อนก็ได้ โดยเฉพาะการใช้อำนาจปกครองหรือการอุปการะเลี้ยงดูผู้เยาว์หรือ คนไร้ความสามารถ ไม่ว่าจะกรณีจะเป็นประการใด ถ้าคดีครอบครัวนั้นผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย ให้ศาลคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของผู้เยาว์เป็นสำคัญ

ในกรณีที่ศาลเห็นว่าสัญญาประนีประนอมยอมความฝ่าฝืนต่อกฎหมายหรือขัดต่อความสงบ เรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเป็นคดีที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียและมีได้ คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของผู้เยาว์ ให้ศาลปฏิเสธการพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น

การไต่เถียงคดีครอบครัวยุติมาตรา ๑๔๖ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๔๘ ให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีหน้าที่รับจดทะเบียนผู้ประนีประนอมคดี ครอบครัวยุติ

ผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวยุติต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

(๑) มีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบปีบริบูรณ์

(๒) มีคุณสมบัติที่จะเป็นข้าราชการศาลยุติธรรมได้ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่าย ตุลาการศาลยุติธรรม เว้นแต่ในเรื่องพื้นความรู้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

(๓) มีอรรถาศัย บุคลิกภาพ และความประพฤติเหมาะสมแก่การไต่เถียงคดีครอบครัวยุติ

(๔) ได้รับการอบรมและฝึกปฏิบัติจนสามารถผ่านการทดสอบในเรื่องเจตนารมณ์ของศาล เยาวชนและครอบครัว การพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว และวิธีการไต่เถียงคดีครอบครัวยุติ

การจดทะเบียนหรือลบชื่อออกจากทะเบียนให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนด ในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

มาตรา ๑๕๐ ผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวยุติต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริตเที่ยงธรรม และรักษาความลับที่ตนล่วงรู้จากการปฏิบัติหน้าที่โดยเคร่งครัดตามคำแนะนำที่ประธานศาลฎีกากำหนด

ผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวยุติให้ได้รับค่าป่วยการตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาล ยุติธรรมกำหนด โดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

มาตรา ๑๕๑ ถ้าคู่ความไม่อาจประนีประนอมยอมความกันได้ หรือลักษณะของคดีไม่ อาจประนีประนอมยอมความกันได้ ให้ศาลส่งยุติการไต่เถียงแล้วดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต่อไป

บันทึกหรือถ้อยคำสำนวนในชั้นไต่เถียงจะนำมารับฟังในชั้นพิจารณาไม่ได้

มาตรา ๑๕๒ ในกรณีที่ศาลเห็นว่าจำเป็นเพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของบุตรที่เป็นผู้เยาว์ ในระหว่างการไต่เถียงหรือพิจารณาคดี ศาลอาจมอบหมายให้ผู้อำนวยความสะดวกสถานพินิจ นักสังคม

สงเคราะห์ หรือนักจิตวิทยา ดำเนินการสืบเสาะภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัวเพื่อประโยชน์ในการเปรียบเทียบให้คู่ความได้ตกลงหรือประนีประนอมกันในข้อพิพาทหรือเมื่อเห็นเป็นการสมควรและคู่ความได้ยินยอมแล้ว จะสั่งให้แพทย์หรือจิตแพทย์ตรวจสภาพร่างกายหรือสภาพจิตของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ได้

มาตรา ๑๕๓ เพื่อประโยชน์ในการไกล่เกลี่ยคดีครอบครัว เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลจะสั่งให้ดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยจะให้มีความอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้

ในการโฆษณา ไม่ว่าด้วยวาจา เป็นหนังสือ เผยแพร่ทางสื่อมวลชน สื่อสารสนเทศหรือโดยวิธีการอื่นใดซึ่งคำคู่ความ ข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ใด ๆ ในคดี หรือคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีครอบครัวหรือการไกล่เกลี่ยคดีครอบครัว ห้ามมิให้แพร่ภาพ แพร่เสียง ระบุชื่อหรือแสดงข้อความหรือกระทำการด้วยประการใด ๆ อันอาจทำให้รู้จักตัวคู่ความหรือทำให้เกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียง เกียรติคุณของบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือถูกกล่าวถึงในคดี เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล

มาตรา ๑๕๔ ในการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเพื่อชำระค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือค่าเลี้ยงชีพนั้น สิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาตรา ๒๘๖ (๑) (๒) และ (๓) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ให้อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีเป็นจำนวนตามที่ศาลเห็นสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงฐานะในทางครอบครัวของลูกหนี้ตามคำพิพากษา จำนวนบุพการี และผู้สืบสันดานซึ่งอยู่ในความอุปการะของลูกหนี้ตามคำพิพากษาด้วย

ในการบังคับคดีตามวรรคหนึ่ง ศาลอาจตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี เจ้าพนักงานศาล เจ้าพนักงานอื่นหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรเป็นผู้ดำเนินการ โดยค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดีให้ได้รับการยกเว้น

มาตรา ๑๕๕ ในการยื่นคำฟ้องหรือคำร้องตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ในคดีครอบครัวเพื่อเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือค่าเลี้ยงชีพ ให้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องชำระค่าขึ้นศาลและค่าฤชาธรรมเนียม

มาตรา ๑๕๖ การส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใดไปยังคู่ความในคดีครอบครัวให้ส่งไปทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับหรือโดยเจ้าพนักงานศาล หรือศาลจะกำหนดให้ส่งโดยวิธีอื่น

มาตรา ๑๕๗ ในการฟ้องคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียหรือฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดู โจทก์หรือผู้ร้องอาจยื่นคำฟ้องหรือคำร้องเป็นหนังสือหรือมาแถลงข้อหาด้วยวาจา

ต่อหน้าศาลก็ได้ ถ้ามาแถลงข้อหาด้วยวาจาให้ศาลมีอำนาจสอบถามตามที่จำเป็นแล้วบันทึกการ
แห่งข้อหาเหล่านั้น อ่านให้โจทก์หรือผู้ร้องฟังและให้ลงลายมือชื่อไว้

โจทก์หรือผู้ร้องตามวรรคหนึ่งจะมอบอำนาจให้บุคคลหรือองค์การใดดำเนินคดีแทนหรือ
บุคคลหรือองค์การใดจะขออนุญาตต่อศาลดำเนินคดีแทนผู้เยาว์ก็ได้

มาตรา ๑๕๘ ในกรณีคู่ความไม่มีทนายความ จะขอให้ศาลแต่งตั้งให้ก็ได้ทนายความซึ่งศาล
แต่งตั้งให้ได้รับค่าป่วยการตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด โดยความเห็นชอบ
จากกระทรวงการคลัง

มาตรา ๑๕๙ ในคดีครอบครัวให้ศาลมีอำนาจกำหนดวิธีการหรือมาตรการคุ้มครองชั่วคราว
ในเรื่องสินสมรส ค่าทดแทน ที่พักอาศัย การอุปการะเลี้ยงดูสามีภริยาและการพิทักษ์อุปการะเลี้ยงดูบุตร
หรือวิธีการใด ๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือประโยชน์ของคู่ความหรือบุตรได้ตามความจำเป็นและสมควร
แก่พฤติการณ์แห่งคดี

ในกรณีจำเป็นเพื่อสงเคราะห์ผู้เยาว์ที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ไม่ว่าจะมีคู่ความฝ่ายใด
หรือบุคคลที่ปกครองดูแลผู้เยาว์นั้นร้องขอหรือไม่ ศาลมีอำนาจสั่งให้กองทุนคุ้มครองเด็กตามกฎหมาย
ว่าด้วยการคุ้มครองเด็กจ่ายเงินสงเคราะห์ผู้เยาว์ดังกล่าวตามความจำเป็นระหว่างการไกล่เกลี่ยหรือการ
พิจารณาคดีก็ได้ โดยให้ถือว่าเป็นเด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก

ให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
มาใช้บังคับแก่กรณีตามวรรคหนึ่งโดยอนุโลม

มาตรา ๑๖๐ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมในระหว่างการพิจารณาคดีเมื่อคู่ความฝ่ายใด
ร้องขอหรือศาลเห็นสมควร ศาลมีอำนาจสั่งให้คู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องไปให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญ
ที่ศาลเห็นสมควร ตรวจร่างกาย เก็บตัวอย่างเลือด สารคัดหลั่ง สารพันธุกรรม หรือดำเนินการอื่นใด
เพื่อตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์เพื่อประโยชน์ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอันเป็นประเด็นข้อพิพาทที่สำคัญ
แห่งคดี ทั้งนี้ ต้องกระทำเพียงเท่าที่จำเป็นและสมควร โดยใช้วิธีการที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดน้อยที่สุด
เท่าที่จะกระทำได้ และจะต้องไม่เป็นอันตรายต่อร่างกายและจิตใจของบุคคลนั้น ทั้งนี้ ถือเป็นสิทธิของ
คู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องนั้นที่จะยินยอมหรือไม่ก็ได้

ในกรณีผู้เยาว์อายุยังไม่ครบสิบห้าปีบริบูรณ์ ก่อนที่แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญจะเก็บตัวอย่างเลือด สารคัดหลั่ง หรือสารพันธุกรรมของผู้เยาว์เพื่อใช้ในการตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์นั้นด้วย

หากคู่ความฝ่ายใดไม่ยินยอมหรือกระทำการป้องกันขัดขวางมิให้บุคคลที่เกี่ยวข้องหรือผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์ให้ความยินยอมให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญตรวจเพื่อพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง แล้วแต่กรณี โดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าข้อเท็จจริงที่ต้องการให้ตรวจพิสูจน์เป็นผลร้ายแก่คู่ความฝ่ายนั้น

ให้แพทย์ หรือผู้เชี่ยวชาญที่ศาลสั่งตามมาตรา นี้ ได้รับค่าตอบแทนตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด โดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

มาตรา ๑๖๑ เมื่อศาลมีคำสั่งหรือคำสั่งที่ไม่เกี่ยวกับการยึดหรืออายัดทรัพย์สินลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวตามมาตรา ๑๕๕ หากความปรากฏต่อศาลเองหรือคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือผู้แทนหรือผู้มีส่วนได้เสียร้องต่อศาลว่าคู่ความหรือผู้ที่ถูกคำสั่งบังคับฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือคำสั่งของศาล หากยังไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือคำสั่งอีกโดยไม่มีเหตุอันสมควรหรือมีพฤติการณ์จงใจหลบเลี่ยงไม่ปฏิบัติ ให้ศาลมีอำนาจกักขังจนกว่าจะปฏิบัติตามคำสั่งหรือคำสั่งของศาล แต่ห้ามมิให้กักขังแต่ละครั้งเกินกว่าสิบห้าวันนับแต่วันจับหรือกักขัง แล้วแต่กรณี เว้นแต่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว

มาตรา ๑๖๒ ในคดีที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้จ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือค่าเลี้ยงชีพ ถ้าศาลเห็นสมควรจะสั่งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษานำเงินมาวางศาลตามเงื่อนไข หรือระยะเวลาที่ศาลกำหนด ในกรณีลูกหนี้ตามคำพิพากษามีรายได้ประจำ ศาลอาจสั่งให้อายัดเงินเท่าจำนวนที่จะชำระเป็นค่าอุปการะเลี้ยงดู หรือค่าเลี้ยงชีพเป็นรายเดือน แล้วให้ผู้มีหน้าที่จ่ายเงินดังกล่าวนำเงินมาวางศาลแทนลูกหนี้ตามคำพิพากษา

เมื่อความปรากฏต่อศาลเองหรือผู้มีสิทธิได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือค่าเลี้ยงชีพร้องต่อศาลว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลเรียกตัวมาสอบถาม หากปรากฏเป็นความจริงให้ศาลว่ากล่าวตักเตือนให้ปฏิบัติตามคำสั่งศาล

ในกรณีลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามคำตัดเงื่อนไขของศาลตามวรรคสองโดยไม่มีเหตุอันสมควร ศาลมีอำนาจออกหมายจับและสั่งให้กักขังลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้จนกว่าลูกหนี้จะนำเงินค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือค่าเลี้ยงชีพมาชำระหรือวางศาล แต่ห้ามมิให้กักขังลูกหนี้ตามคำพิพากษาแต่ละครั้งเกินกว่าสิบห้าวันนับแต่วันจับหรือกักขัง แล้วแต่กรณี เว้นแต่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว

มาตรา ๑๖๓ ในคดีที่มีการร้องขอให้ศาลสั่งให้บุคคลเป็นคนไร้ความสามารถ ถ้าศาลเห็นสมควรอาจสั่งให้แพทย์หรือจิตแพทย์ตรวจพิเคราะห์ทางกายหรือทางจิตบุคคลที่ขอให้เป็นคนไร้ความสามารถ หรือสั่งให้นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา หรือเจ้าพนักงานอื่นจัดทำรายงานสภาพครอบครัว สภาวะความเป็นอยู่หรือสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้ไร้ความสามารถกับผู้ขอเป็นผู้อนุบาล แล้วรายงานศาลเพื่อประกอบการพิจารณาคดี

ในกรณีศาลมีคำสั่งตั้งผู้อนุบาลถ้าศาลเห็นสมควรเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพและทรัพย์สินของผู้ไร้ความสามารถ ศาลจะมีคำสั่งตั้งนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา หรือเจ้าพนักงานอื่นทำหน้าที่กำกับดูแลการใช้อำนาจของผู้อนุบาลเกี่ยวกับผู้ไร้ความสามารถหรือทรัพย์สินของผู้ไร้ความสามารถ หรือค่าอุปการะเลี้ยงดูและการรักษาพยาบาลผู้ไร้ความสามารถก็ได้แล้วให้เจ้าพนักงานที่ได้รับแต่งตั้งรายงานให้ศาลทราบตามระยะเวลาที่เห็นสมควรหรือตามที่ศาลสั่ง แล้วแต่กรณี

ให้แพทย์ จิตแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา หรือเจ้าพนักงานอื่นที่ศาลสั่งตามวรรคหนึ่งและวรรคสองได้รับค่าตอบแทนตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด โดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

มาตรา ๑๖๔ ในคดีที่ร้องขอให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเกี่ยวกับผู้ใช้อำนาจปกครองหรือร้องขอตั้งผู้ปกครองผู้เยาว์ ถ้าศาลเห็นสมควรหรือคู่ความร้องขอ ศาลจะมีคำสั่งหรือกำหนดเงื่อนไขเป็นการชั่วคราวให้ผู้จะใช้อำนาจปกครองหรือผู้ที่จะเป็นผู้ปกครองทดลองปกครองเลี้ยงดูผู้เยาว์นั้นเป็นการชั่วคราวก่อนเป็นระยะเวลาไม่เกินหกเดือนก็ได้ และให้ศาลสั่งให้ผู้อำนวยความสะดวกสถานพินิจที่ผู้เยาว์นั้นอยู่ในเขตอำนาจ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา หรือเจ้าพนักงานอื่นเป็นผู้กำกับการทดลองปกครองเลี้ยงดูผู้เยาว์แล้วรายงานให้ศาลทราบตามระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร

ในการพิจารณารายงานของผู้อำนวยการสถานพินิจ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยาหรือเจ้าพนักงานอื่นตามวรรคหนึ่ง ถ้าศาลเห็นสมควรจะเรียกบุคคลดังกล่าวมาแถลงข้อเท็จจริงเพิ่มเติมก็ได้ เมื่อปรากฏว่าผู้ที่ใช้อำนาจปกครองหรือจะเป็นผู้ปกครองมีความเหมาะสมให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้เป็นผู้ใช้อำนาจปกครองหรือผู้ปกครอง แล้วแต่กรณี

หมวด ๑๔

การพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย

มาตรา ๑๖๕ ในคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียนอกจากการพิจารณาพิพากษาคดีจะอยู่ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติในหมวด ๑๓ แล้ว ยังอยู่ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติในหมวดนี้ด้วย

มาตรา ๑๖๖ การดำเนินคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียให้ผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์นั้นอยู่ในเขตอำนาจมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการที่มีอยู่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และตามกฎหมายอื่น

มาตรา ๑๖๗ เมื่อศาลเยาวชนและครอบครัวได้รับคำฟ้องหรือคำร้องขอใด ๆ ในคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย ให้ศาลแจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์นั้นอยู่ในเขตอำนาจทราบ

เมื่อได้รับแจ้งจากศาลตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจประมวลและรายงานเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของครอบครัว สวัสดิภาพ ความประสงค์หรือประโยชน์สูงสุดของผู้เยาว์และข้อเท็จจริงอื่นและเสนอความเห็นต่อศาลโดยไม่ชักช้า เมื่อศาลได้รับความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจแล้ว ให้ศาลแจ้งความเห็นนั้นให้คู่ความทราบ คู่ความมีสิทธิที่จะแถลงคัดค้านและนำสืบหักล้างได้

มาตรา ๑๖๘ ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย ให้ศาลฟังความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์นั้นอยู่ในเขตอำนาจ เมื่อได้รับความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจแล้ว ให้ศาลแจ้งความเห็นนั้นให้คู่ความทราบ ในกรณีเช่นว่านี้ คู่ความมีสิทธิที่จะแถลงคัดค้านและนำสืบหักล้างได้

มาตรา ๑๖๙ ศาลมีอำนาจตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์นั้นอยู่ในเขตอำนาจเป็นผู้กำกับการปกครอง และให้ผู้กำกับการปกครองมีอำนาจหน้าที่สอดส่องว่าบิดา มารดา หรือผู้ปกครองของ

ผู้เยาว์ได้ใช้อำนาจปกครองเพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของผู้เยาว์หรือไม่ และให้มีอำนาจหน้าที่อื่นตามที่ศาลมอบหมาย รวมทั้งรวบรวมและรายงานข้อเท็จจริงและการปฏิบัติหน้าที่ของผู้กำกับการปกครองต่อศาลเป็นครั้งคราวหรือภายในกำหนดเวลาที่ศาลสั่ง

ให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับแก่ผู้อนุบาลของผู้เยาว์ซึ่งเป็นคนไร้ความสามารถ หรือผู้พิทักษ์ของผู้เยาว์ซึ่งเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถโดยอนุโลม

ในระหว่างการกำกับการปกครองตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง หากผู้อยู่ใต้การกำกับการปกครองเห็นว่าการกระทำหรือคำวินิจฉัยของผู้กำกับการปกครองไม่เป็นไปเพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของผู้เยาว์ หรือตามที่ศาลมอบหมาย ผู้อยู่ใต้การกำกับการปกครองอาจร้องต่อศาลที่แต่งตั้งผู้กำกับการปกครองภายในกำหนดสิบห้าวันนับตั้งแต่วันที่ได้ทราบการกระทำหรือคำวินิจฉัยนั้น ในกรณีเช่นว่านี้ ให้ศาลมีอำนาจสั่งแก้ไขการกระทำหรือสั่งยื่น กลับ หรือแก้ไขคำวินิจฉัยของผู้กำกับการปกครองหรือสั่งการอย่างอื่นตามที่เห็นสมควร

มาตรา ๑๗๐ ในกรณีที่ศาลจะตั้งผู้ปกครองของผู้เยาว์ ถ้าผู้เยาว์ไม่มีบิดา มารดา หรือบิดา มารดาถูกถอนอำนาจปกครองหรือความเป็นผู้ปกครองของผู้เยาว์สิ้นสุดลง หรือมีเหตุจะถอนผู้ปกครองของผู้เยาว์ และศาลเห็นว่าไม่มีผู้เหมาะสมที่จะปกครองผู้เยาว์หรือจัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ ศาลจะตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์นั้นอยู่ในเขตอำนาจหรือครอบครัวอุปถัมภ์ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก หรือบุคคลอื่นใด เป็นผู้ปกครองผู้เยาว์หรือผู้จัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ก็ได้

หมวด ๑๕

การพิจารณาคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ

มาตรา ๑๗๑ ให้ประธานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อบังคับเกี่ยวกับวิธีการดำเนินคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีดังกล่าวเป็นไปโดยประหยัด สะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรม โดยคำนึงถึงความผาสุกและประโยชน์ของเด็กและเยาวชนนั้นเป็นสำคัญ

มาตรา ๑๗๒ ผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวมีสิทธิร้องขอให้ศาลเยาวชนและครอบครัวที่ตนมีถิ่นที่อยู่หรือมีภูมิลำเนาหรือศาลที่มูลเหตุดังกล่าวเกิดขึ้นออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวได้

ในกรณีที่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวไม่อยู่ในสภาพหรือวิสัยที่จะร้องขอตามวรรคหนึ่งได้ ญาติ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ พนักงานเจ้าหน้าที่ องค์การซึ่งมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย หรือองค์การซึ่งมีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ครอบครัว หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหายจะกระทำการแทนก็ได้

มาตรา ๑๗๓ เมื่อศาลได้รับคำร้องขอตามมาตรา ๑๗๒ แล้ว ให้ทำการไต่สวนโดยมิชักช้า และไม่ต้องดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาอย่างเคร่งครัดในระหว่างการไต่สวน ถ้าศาลเห็นว่าผู้ร้องขอไม่ควรเผชิญหน้ากับผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความรุนแรง ศาลอาจสั่งให้บุคคลดังกล่าวออกนอกห้องพิจารณาหรือใช้วิธีการอื่นใดเพื่อลดการเผชิญหน้า และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๐๘ และมาตรา ๑๑๑ มาใช้บังคับแก่การไต่สวนโดยอนุโลม

มาตรา ๑๗๔ ในกรณีปรากฏว่าผู้ถูกกล่าวหาจะมีพฤติการณ์น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพโดยห้ามผู้ถูกกล่าวหาเสพสุราหรือสิ่งมีนเมา เข้าใกล้ที่อยู่อาศัยหรือที่ทำงานของผู้ร้อง ใช้หรือครอบครองทรัพย์สินหรือกระทำการใดอันอาจนำไปสู่ความรุนแรงในครอบครัวเป็นระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินกว่าหกเดือน และศาลอาจกำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหาเข้ารับคำปรึกษาแนะนำจากศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำหรือสถานพยาบาลหรือหน่วยงานตามที่ศาลกำหนด

ในกรณีศาลสั่งตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลมีคำสั่งให้นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือเจ้าพนักงานอื่นติดตามกำกับให้ผู้ถูกกล่าวหาปฏิบัติตามคำสั่งและรายงานให้ศาลทราบตามระยะเวลาที่เห็นสมควรและจะสั่งให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมาศาลเพื่อสอบถามความเป็นไปหรือการปฏิบัติตามคำสั่งศาลก็ได้

คำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพตามวรรคหนึ่งให้เป็นที่สุด แต่ถ้าพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไปศาลมีอำนาจสั่งแก้ไขคำสั่งเดิมได้

มาตรา ๑๗๕ เมื่อศาลเห็นว่าผู้ร้องมีส่วนก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวและจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือ บำบัดรักษา ศาลอาจสั่งให้ผู้ร้องเข้ารับคำปรึกษาแนะนำหรือเข้ารับการอบรมหรือบำบัดรักษาหรือฟื้นฟูจากศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำหรือสถานพยาบาลหรือหน่วยงานหรือองค์การ

ซึ่งมีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือครอบครัวตาม ระยะเวลาที่ศาลกำหนด

ในกรณีศาลมีคำสั่งตามวรรคหนึ่งหรือตามมาตรา ๑๗๔ วรรคหนึ่ง ให้ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำ สถานพยาบาล หน่วยงาน หรือองค์การซึ่งมีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือครอบครัวได้รับคำตอบแทนตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาล ยุติธรรมกำหนด โดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

มาตรา ๑๗๖ ให้ศาลแจ้งคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพไปยังเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ที่ผู้ถูกกล่าวหาพำนักอยู่หรือภูมิลำเนาในเขตอำนาจเพื่อทราบ

ในกรณีผู้ถูกกล่าวหาจงใจฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพโดยไม่มีเหตุอันสมควร ศาลมีอำนาจออกหมายจับผู้ถูกกล่าวหาว่าจงใจจะปฏิบัติตามคำสั่งแต่ไม่เกินกว่าหนึ่งเดือน ถ้าผู้ถูกกล่าวหาได้รับการปล่อยชั่วคราว ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ถูกกล่าวหาปฏิบัติในระหว่างการ ปล่อยชั่วคราวก็ได้

มาตรา ๑๗๗ เมื่อผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ร้องได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ ครบถ้วนแล้ว คำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพเป็นอันสิ้นสุด

ก่อนครบระยะเวลาตามเงื่อนไขหรือคำสั่งตามวรรคหนึ่ง ผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ร้องมีสิทธิ ยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งยุติการคุ้มครองสวัสดิภาพได้

มาตรา ๑๗๘ ในระหว่างมีคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพศาลจะกำหนดให้ฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ ค่าอุปการะเลี้ยงดูให้แก่อีกฝ่ายตามที่เห็นสมควรได้ ในกรณีไม่มีการจดทะเบียนสมรสให้ศาลมีอำนาจ กำหนดเงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เบื้องต้นตามสมควรแก่ฐานะให้แก่ผู้เสียหายหรือสมาชิกในครอบครัวได้

มาตรา ๑๗๙ ในกรณีที่มีการปฏิบัติต่อเด็กโดยมิชอบด้วยกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก ให้เด็กหรือผู้ปกครองของเด็กนั้นร้องขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพตามหมวดนี้ได้ โดยให้นำ บทบัญญัติมาตรา ๑๕๕ มาตรา ๑๕๖ มาตรา ๑๗๒ มาตรา ๑๗๓ มาตรา ๑๗๔ มาตรา ๑๗๖ มาตรา ๑๗๗ และมาตรา ๑๗๘ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

หมวด ๑๖

อุทธรณ์

มาตรา ๑๘๐ คดีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวได้พิพากษาหรือมีคำสั่งแล้วให้อุทธรณ์ ถ้าพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วย

วิธีพิจารณาความเหมือนคดีธรรมดา เว้นแต่ในกรณีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวได้พิพากษาหรือมีคำสั่งกำหนดวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(๑) กำหนดให้ใช้วิธีการตามมาตรา ๑๔๔ (๑) และ (๕) แห่งประมวลกฎหมายอาญา

(๒) กำหนดให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามมาตรา ๑๔๒ เว้นแต่ในกรณีที่การใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนนั้นเป็นการพิพากษาหรือมีคำสั่งให้ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปควบคุมเพื่อฝึกอบรมมีกำหนดระยะเวลาเกินสามปี

(๓) กำหนดให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามมาตรา ๑๔๓ เว้นแต่การฝึกอบรมนั้นมีกำหนดระยะเวลาชั้นสูงเกินสามปี

มาตรา ๑๘๑ ในคดีซึ่งห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา ๑๘๐ ถ้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว เห็นว่าข้อความที่ตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคและอนุญาตให้อุทธรณ์ ก็ให้รับอุทธรณ์นั้นไว้พิจารณาต่อไป

มาตรา ๑๘๒ ให้ประธานศาลอุทธรณ์และประธานศาลอุทธรณ์ภาคจัดตั้งแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวขึ้นในศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคแผนกเดี่ยวหรือหลายแผนกตามความจำเป็นเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีที่มีอุทธรณ์จากศาลเยาวชนและครอบครัว

หมวด ๑๗

ฎีกา

มาตรา ๑๘๓ คดีที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวได้พิพากษาหรือมีคำสั่ง ให้ฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นไปยังศาลฎีกาได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความเหมือนคดีธรรมดา เว้นแต่กรณีที่ต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ตามมาตรา ๑๘๐

มาตรา ๑๘๔ ให้ประธานศาลฎีกาจัดตั้งแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวขึ้นในศาลฎีกาแผนกเดี่ยวหรือหลายแผนกตามความจำเป็น เพื่อพิจารณาพิพากษาคดีที่มีฎีกาจากศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว

หมวด ๑๘
บทกำหนดโทษ

มาตรา ๑๘๕ ผู้ใดเป็นเจ้าของพนักงานมีตำแหน่งหน้าที่ปฏิบัติกรตามพระราชบัญญัตินี้และได้รู้ความลับของผู้อื่นเพราะการปฏิบัติกรตามตำแหน่งหน้าที่ กระทำการโดยประการใด ๆ อันมิชอบด้วยหน้าที่ให้ผู้อื่นล่วงรู้ความลับนั้น โดยประการที่อาจจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๘๖ ผู้ใดช่วยเหลือหรือกระทำให้ด้วยประการใด ๆ ให้เด็กหรือเยาวชนหลบหนีไปจากการควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งควบคุมไว้ระหว่างสอบสวน ระหว่างพิจารณาพิพากษา หรือเพื่อฝักอบรมตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าผู้กระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นเจ้าพนักงาน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๘๗ ผู้ใดเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่ตามมาตรา ๔๘ (๑) หรือ (๒) หรือมาตรา ๕๑ (๑) หรือ (๒) ซัดขืนไม่ยอมให้ผู้อำนวยความสะดวกสถานพินิจ พนักงานคุมประพฤติ ผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติ หรือนักสังคมสงเคราะห์เข้าไปในสถานที่ดังกล่าวในระหว่างเวลาที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๔๘ หรือมาตรา ๕๑ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท

มาตรา ๑๘๘ ผู้ใดเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครอง หรือเป็นผู้อยู่ในสถานที่ตามมาตรา ๔๘ (๑) หรือ (๒) หรือมาตรา ๕๑ (๑) หรือ (๒) ไม่ยอมตอบคำถามของผู้อำนวยความสะดวกสถานพินิจ พนักงานคุมประพฤติ ผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติ หรือนักสังคมสงเคราะห์โดยไม่มีเหตุอันสมควร หรือให้ถ้อยคำอันเป็นเท็จ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท

มาตรา ๑๘๙ ผู้ใดเป็นครู อาจารย์ หรือผู้จัดการสถานศึกษาตามมาตรา ๔๘ (๓) ไม่ยอมตอบคำถามของผู้อำนวยความสะดวกสถานพินิจ พนักงานคุมประพฤติ หรือผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติโดยไม่มีเหตุอันสมควร หรือให้ถ้อยคำอันเป็นเท็จ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท

มาตรา ๑๙๐ ผู้ใดเป็นครู อาจารย์ หรือผู้จัดการสถานศึกษาไม่ยอมทำรายงานตามมาตรา ๔๘ (๓) หรือทำรายงานเท็จ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

มาตรา ๑๙๑ ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้อำนวยความสะดวกสถานพินิจ พนักงานคุมประพฤติ ผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติ หรือนักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งใช้อำนาจตามมาตรา ๔๘ (๔) หรือมาตรา ๕๑ (๓) แล้วแต่กรณี โดยไม่มีเหตุอันสมควร ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

มาตรา ๑๕๒ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๑๓๐ มาตรา ๑๓๖ หรือมาตรา ๑๕๓ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๑๕๓ ให้ศาลเยาวชนและครอบครัวที่จัดตั้งขึ้นก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ เป็นศาลเยาวชนและครอบครัวตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่ค้างการพิจารณาอยู่ในศาลเยาวชนและครอบครัวดังกล่าวได้ต่อไป

มาตรา ๑๕๔ ให้สถานพินิจตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ เป็นสถานพินิจตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๑๕๕ ให้โอนบรรดาอำนาจหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัวที่จัดตั้งขึ้นก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ และบรรดาอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัวดังกล่าวไปเป็นของศาลเยาวชนและครอบครัวและของเจ้าหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัวตามพระราชบัญญัตินี้ แล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๕๖ ให้โอนบรรดาอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการของสถานพินิจที่จัดตั้งขึ้นก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ และบรรดาอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของสถานพินิจดังกล่าวไปเป็นของสถานพินิจ หรือของเจ้าหน้าที่ของสถานพินิจตามพระราชบัญญัตินี้ แล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๕๗ ให้โอนบรรดากิจการ ทรัพย์สิน หนี้ ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้าง และเงินงบประมาณในส่วนที่เกี่ยวกับศาลเยาวชนและครอบครัวที่จัดตั้งขึ้นก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ไปเป็นของศาลเยาวชนและครอบครัวตามมาตรา ๘ วรรคหนึ่ง

มาตรา ๑๕๘ ให้โอนบรรดากิจการ ทรัพย์สิน หนี้ ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้าง และเงินงบประมาณในส่วนที่เกี่ยวกับสถานพินิจที่จัดตั้งขึ้นก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ไปเป็นของสถานพินิจตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๑๕๙ ให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง รองอธิบดี ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง เลขานุการศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด ผู้พิพากษาอาวุโสใน

ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด และผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ เป็นอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง เลขานุการศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด และผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัวตามพระราชบัญญัตินี้ แล้วแต่กรณี

ให้ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ผู้พิพากษาอาวุโส ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ ผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบในแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ เป็นผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ผู้พิพากษาอาวุโส ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ ผู้พิพากษา และผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดตามพระราชบัญญัตินี้ แล้วแต่กรณี

ให้ผู้พิพากษาสมทบตามวรรคหนึ่งและวรรคสองดำรงตำแหน่งต่อไปจนกว่าจะครบวาระ ทั้งนี้ ไม่ให้นับวาระการดำรงตำแหน่งของผู้พิพากษาสมทบดังกล่าวเป็นวาระการดำรงตำแหน่งตามมาตรา ๒๕ วรรคสาม

มาตรา ๒๐๐ บทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งอื่นใดอ้างถึงศาลเยาวชนและครอบครัว และสถานพินิจตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ ให้ถือว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งนั้นอ้างถึงศาลเยาวชนและครอบครัวและสถานพินิจตามพระราชบัญญัตินี้ แล้วแต่กรณี

มาตรา ๒๐๑ ให้บรรดาพระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งที่ออกตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ ซึ่งใช้บังคับอยู่ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้มีผลใช้บังคับ ยังคงใช้บังคับได้ต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้จนกว่าจะมีพระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งที่ออกตามพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา ๒๐๒ ให้แผนกคดีเยาวชนและครอบครัวซึ่งเปิดทำการอยู่ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับเป็นศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด โดยมีเขตอำนาจเช่นเดียวกับแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวดังกล่าว และให้ยุบเลิกแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวนั้น แล้วให้ออนบรรดาคดีที่ค้าง

การพิจารณาในแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวดังกล่าวไปพิจารณาพิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัว
จังหวัดที่จัดตั้งขึ้นแทน

ให้โอนบรรดากิจการทรัพย์สิน หนี้ ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้าง และงบประมาณในส่วนที่
เกี่ยวกับแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวดังกล่าวไปเป็นของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดที่จัดตั้งขึ้น

มาตรา ๒๐๓ ให้กรรมการสงเคราะห์เด็กและเยาวชน ผู้อำนวยการสถานพินิจ พนักงาน
คุมประพฤติ พนักงานสังคมสงเคราะห์ และผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติที่ได้รับการแต่งตั้งตาม
พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔
ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ เป็นกรรมการสงเคราะห์เด็กและเยาวชน ผู้อำนวยการสถานพินิจ
พนักงานคุมประพฤติ นักสังคมสงเคราะห์ และผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติตามพระราชบัญญัตินี้
แล้วแต่กรณี

มาตรา ๒๐๔ ให้สถานศึกษา สถานฝึกและอบรม และสถานแนะนำทางจิตที่ได้รับอนุญาต
ให้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและ
ครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ เป็นสถานศึกษา สถานฝึกและอบรม
และสถานแนะนำทางจิตที่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๒๐๕ ในวาระเริ่มแรกมิให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๒๑ มาใช้บังคับภายในสองปี
นับแต่วันใช้บังคับพระราชบัญญัตินี้ โดยในระหว่างนั้นให้นำบทบัญญัติมาตรา ๘๔ แห่งพระราชบัญญัติ
จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ มาใช้บังคับ
จนกว่าคดีจะถึงที่สุด

มาตรา ๒๐๖ พระราชบัญญัตินี้ไม่มีผลกระทบถึงการดำเนินคดีใด ๆ ที่ได้กระทำไปแล้ว
ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ส่วนการดำเนินคดีใดที่ยังมิได้กระทำจนล่วงพ้นกำหนดเวลาที่
จะต้องกระทำตามกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ก่อนพระราชบัญญัตินี้ แต่ยังอยู่ในกำหนดเวลาที่อาจกระทำได้
ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้ดำเนินคดีนั้นตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่ปัจจุบันได้มีการแยกศาลยุติธรรมออกจากกระทรวงยุติธรรม โดยมีสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นหน่วยราชการของศาลยุติธรรมที่เป็นอิสระและกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรม สมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวให้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่และโครงสร้างใหม่ ประกอบกับสมควรปรับปรุงในส่วนที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิสวัสดิภาพ และวิธีปฏิบัติต่อเด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว รวมทั้งในส่วนของการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - ชื่อสกุล

นางสาวพิชญ์สินี วงศ์ปราโมทย์

ประวัติการศึกษา

- นิติศาสตรบัณฑิต
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีที่สำเร็จการศึกษา พ.ศ.2552
- สำเร็จการอบรมวิชาว่าความจากสภานายความ
รุ่นที่ 36 ปีที่สำเร็จการศึกษา พ.ศ.2555

ประสบการณ์การทำงาน

มีนาคม พ.ศ.2556 ถึง ปัจจุบัน
นิติกร
บริษัท เมโทรซิสเต็มส์คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)
ประเวศ กรุงเทพมหานคร 10250